

ร้อยเรื่องเล่า :

เกร็ดการทรงงาน

สำนักงาน กปร.

ที่ รล ๐๐๐๕.๓/๑๙๑ สำนักราชเลขาธิการ

พระบรมมหาราชวัง กทม. ๑๐๒๐๐

๓๑ มกราคม ๒๕๕๗

เรื่อง พระราชทานพระบรมราชานุญาต

เรียน เลขาธิการคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

อ้างถึง หนังสือที่ กร ๐๐๑๐/ ๒๗๒๙ ลงวันที่ ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๖

ตามที่ท่านได้มีหนังสือขอให้นำความกราบบังคมทูลพระกรุณา ขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตเชิญพระบรมฉายาลักษณ์ พระบรมฉายาลักษณ์ที่ฉายกับพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระอัฐมรามาธิบดินทร สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ และพระบรมวงศ์ และภาพพระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ตามสำเนาที่แนบมาเพื่อเชิญไปลงพิมพ์ในหนังสือ “เกร็ดการทรงงาน” จำนวน ๑๐,๐๐๐ เล่ม ความแจ้งอยู่แล้ว นั้น

ได้นำความกราบบังคมทูลพระกรุณาทราบฝ่าละอองธุลีพระบาทแล้ว พระราชทานพระบรมราชานุญาต

(นายจิตรพัฒน์ ไกรฤกษ์)

รองราชเลขาธิการ ปฏิบัติราชการแทน

ราชเลขาธิการ

สาร
นายสุวัฒน์ เทพอารักษ์

นับตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๙๓ ที่มีพระปฐมบรมราชโองการที่ว่า ***"เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม"*** ถึงปัจจุบัน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงครองสิริราชสมบัติมากว่า ๖๐ ปี ทรงอุทิศพระวรกายอย่างมิทรงเหน็ดเหนื่อยทรงงานอยู่ตลอดเวลา ด้วยน้ำพระราชหฤทัยมุ่งหวังให้ประชาชนของพระองค์ พ้นจากความทุกข์ยาก ลำบาก ในการดำเนินชีวิต

การย่างพระบาทเสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมเยียนราษฎรในแต่ละภูมิภาคของประเทศ ด้วยตั้งพระราชหฤทัยจะศึกษาข้อมูลจากสภาพความเป็นอยู่ และวิถีชีวิตอย่างแท้จริงก่อนทรงคิดพิจารณาพระราชทานพระราชดำริให้เจ้าหน้าที่นำไปปฏิบัติแก้ไขปัญหาอย่างครอบคลุม เรียบง่าย รวดเร็ว และเกิดประโยชน์อย่างแท้จริง เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นระหว่างการทรงงานที่มิเคยหยุดยั้งในแต่ละพื้นที่ ก่อกำเนิดโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริมากกว่า ๔,๔๔๗ โครงการ **เมื่อกาลเวลาผ่านไป...** มีเกร็ดเรื่องราว เรื่องเล่าต่างๆ ที่น่าสนใจ เป็นประโยชน์อย่างมากมาย หลายเรื่องราวที่ไม่เคยรู้มาก่อน หากมิได้ตามเสด็จหรือเข้าเฝ้าฯ อย่างใกล้ชิด ในครั้งนี้จึงนำเรื่องราวอันทรงคุณค่าเหล่านั้นมาเล่าสู่กันฟัง...

ผมหวังเป็นอย่างยิ่งว่า หนังสือเล่มนี้จะก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้อ่านและผู้สนใจทั่วไปเพราะนอกจากได้สำนึกในพระมหากรุณาธิคุณของพระองค์ท่านแล้ว ยังเพลิดเพลินกับเนื้อหาภายในเล่มซึ่งเป็นเรื่องจริงจากความรู้ ประสบการณ์ของผู้เล่าเรื่องในแต่ละบทแต่ละตอน ที่สามารถนำไปปรับประยุกต์ใช้ในการทำงานและการดำเนินชีวิตได้อย่างมั่นคงยั่งยืนตลอดไป

นายสุวัฒน์ เทพอารักษ์
เลขาธิการคณะกรรมการพิเศษ
เพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

คำนำ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจและเสด็จพระราชดำเนินไปทุกภูมิภาคของประเทศไทย เพื่อเยี่ยมเยียนประชาชนของพระองค์ กล่าวกันว่า ไม่มีแห่งหนตำบลใดที่ไม่เคยย่างพระบาทไปถึงและไม่ว่าจะเสด็จฯ ไป ณ ที่ใด ความร่มเย็นเป็นสุขก็พลันบังเกิดมี ที่ร้อนก็กลับกลายเป็นเย็น มืดก็กลายเป็นสว่าง ที่แห้งแล้งกันดารกลับชุ่มชื้น ที่ลำบากยากไร้ก็ลืมตาอ้าปากได้ ด้วยพระบารมีและพระมหากรุณาธิคุณอันยิ่งใหญ่ ทรงลำบากตรากตรำพระวรกายเหน็ดเหนื่อยก็ไม่ทรงย่อท้อ เสด็จฯ รอนแรมไปด้วยน้ำพระทัยและพระเมตตาหวังให้ราษฎรของพระองค์อยู่อย่างมีความสุข ประหนึ่งบิดาอาทรบุตรและราษฎรก็เทิดทูนพระองค์ยิ่งด้วยปิตุรงค์

และจากการทรงงานเพื่อประชาชน การเสด็จพระราชดำเนินไปทรงงานในแต่ละครั้งจะมีเกร็ดเล็กเกร็ดน้อยที่ได้จากพระองค์ท่านเอง หรือผู้ติดตามเสด็จ หรือแม้แต่ประชาชนผู้มาเฝ้าฯ รับเสด็จ หนังสือ ***“ร้อยเรื่องเล่า : เกร็ดการทรงงาน”*** เล่มนี้ จึงได้รวบรวมทุกบท ทุกตอนที่เป็นเกร็ดเล็ก ๆ น้อย ๆ ของเบื้องหลังการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่ทรงห่วงใยราษฎรของพระองค์อย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน โดยมิทรงคำนึงว่าคนเหล่านั้นเป็นใคร นับถือศาสนาใด นับเป็นเรื่องเล่าและความทรงจำอันทรงคุณค่านำมาซึ่งโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริกว่า ๔,๐๐๐ โครงการ เป็นสิ่งแสดงให้เห็นถึงพระมหากรุณาธิคุณที่มีต่อประเทศชาติและประชาชนชาวไทย ซึ่งไม่มีพระมหากษัตริย์พระองค์ใดในโลกที่ทรงงานหนักและยาวนานถึงเพียงนี้ ***ขอพระองค์ทรงพระเจริญ...***

ทั้งนี้ สำนักงาน กปร. ได้รับเกียรติจาก คุณวิมลพรรณ ปิตะธวัชชัย ผู้มีความสามารถในการเขียนหนังสือที่ใช้ภาษาง่ายๆ แต่น่าประทับใจ มาช่วยเรียบเรียงเนื้อหาของหนังสือเล่มนี้ ให้ภาษาของหนังสือมีความสละสลวยน่าอ่าน เข้าใจง่าย มีความหมายชัดเจน ตรงกับความรู้สึกของผู้เล่าอย่างลึกซึ้งกินใจ จึงขอขอบคุณมา ณ ที่นี้ด้วย

สำนักงาน กปร.

พฤศจิกายน ๒๕๕๗

สารบัญ

	หน้า
แรงบันดาลพระราชหฤทัย	๑
ถนนห้วยมงคล: ปฐมบทแห่งการพัฒนา	๕
คนในแบงค์: เกิดอ่างเก็บน้ำเขาเต่าและแนวคิดปรับปรุงดิน	๑๑
วังแห่งโครงการการเกษตรเพื่อประชาชน	๑๗
น้ำพระราชหฤทัย	๓๕
โคนม: อาชีพพระราชทาน อาหารทรงคุณค่า	๔๓
พัฒนาดอยกันดารด้วยโครงการหลวง (พื้นที่สูง)	๕๒
ขอให้คิดถึงประชาชนเหมือนลูก	๕๖
แม่แบบการพัฒนาในภูมิภาค	๖๒
กปร. หน่วยประสานงานที่สำคัญยิ่ง	๗๔
จากต้นหญ้าสู่กำแพงธรรมชาติที่มีชีวิต	๘๓
“ยืกยือ” น้ำก่ำ	๘๘
พระเมตตาแผ่ทั่วหล้า	๙๓
ถนนดิสโก้: ท่วงทำนองแห่งการพัฒนา	๑๐๐
ทฤษฎีใหม่: แนวคิดใหม่ที่ให้ชีวิตใหม่	๑๐๗

หน้า

ห้วยซอน-ห้วยซั้ว สัญลักษณ์ความสัมพันธ์สองแผ่นดิน ๑๑๓

น้ำท่วมบรรเทา ด้วยน้ำพระทัย ๑๒๕

พลิกฟื้นผืนดินด้วยพระบารมี ๑๓๓

เพียงพอเพื่อพอเพียงตามพระราชดำริ ๑๓๙

ทรงมีความสุขที่ได้ทำเพื่อประชาชน ๑๔๔

“เรารักพระเจ้าอยู่หัวของเรา” ๑๕๓

ภาพรวมเรื่องการพัฒนาที่ดิน ๑๕๙

คลองปลาร้องไห้ ๑๖๗

นักวิ่งนำขบวน ๑๗๑

เกร็ด “สกลนคร” ๑๗๔

ยุทธศาสตร์พระราชทาน ๑๗๘

ชาวบ้านเป็นครู ๑๘๓

บรรณานุกรม

เอกสารอ้างอิง

คณะจัดทำหนังสือ

แรงบันดาล
พระราชหฤทัย

“...ถ้าประชาชนไม่ละทิ้งข้าพเจ้าแล้ว
ข้าพเจ้าจะละทิ้งประชาชนอย่างไรได้”

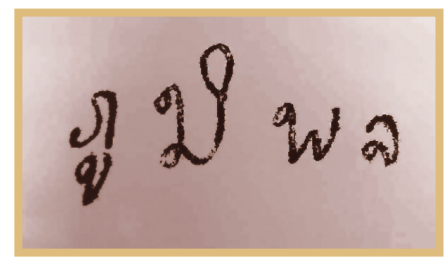

นายมนูญ มุกข์ประดิษฐ์ รองเลขาธิการมูลนิธิชัยพัฒนา และอดีตเลขาธิการคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เขียนไว้ว่า นี่คือพระราชปณิธานอันยิ่งใหญ่ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่เป็นอมตะ มั่นคง และยืนหยัดต่อการพิสูจน์ของกาลเวลา อันเป็นเสมือนแสงดาวที่สว่างอยู่กลางฟ้ามืด โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับประโยคที่ว่า

“เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม...”

ที่คนไทยทั้งปวงได้ยินได้ฟังกันมานาน ด้วยความซาบซึ้งในหัวใจ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชสมภพ ณ เมืองเคมบริดจ์ สหรัฐอเมริกา เมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม ๒๔๗๐ ทรงประทับและรับการศึกษาเบื้องต้นในประเทศไทย ในช่วงปี ๒๔๗๗ - ๒๔๘๘ ต่อจากนั้นได้ทรงประทับ และทรงศึกษาขั้นต้นจนถึงมหาวิทยาลัยในประเทศสวิตเซอร์แลนด์ จนกระทั่งเมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม ๒๔๘๘ ได้เสด็จนิวัติประเทศไทย พร้อมด้วยพระบรมเชษฐาธิราชรัชกาลที่ ๘ ซึ่งในช่วงนั้น

"...ถ้าประชาชน
ไม่ละทิ้งข้าพเจ้าแล้ว
ข้าพเจ้าจะละทิ้งประชาชนอย่างไรได้"

ทั้งสองพระองค์ได้เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมราษฎรและสถานที่ต่างๆ หลายแห่ง เช่น ในวันที่ ๕ มิถุนายน ๒๔๘๙ เสด็จฯ เยี่ยมทุ่งบางเขน ณ วัดพระศรีมหาธาตุ และทอดพระเนตรกิจการของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์บางเขน เป็นต้น

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบันทรงเป็นกษัตริย์ของปวงชนชาวไทยเมื่อพระชนมพรรษา ๑๙ พรรษา เท่านั้น หลังจากที่เกิดเหตุการณ์เลวร้ายและแสนเศร้าขึ้นในวันที่ ๙ มิถุนายน ๒๔๘๙ อันเป็นเหตุให้พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล รัชกาลที่ ๘ เสด็จสวรรคต

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๙ ยังมีพระราชกิจด้านการศึกษา จึงต้องเสด็จพระราชดำเนินกลับไปยังประเทศสวิตเซอร์แลนด์เพื่อทรงศึกษาต่อ ในวันที่ ๑๙ ธันวาคม ๒๔๘๙ โดยประทับรถยนต์พระที่นั่งเพื่อเสด็จฯ กลับประเทศสวิตเซอร์แลนด์ ขณะผ่านประชาชนที่มาเฝ้าฯ ส่งเสด็จฯ ได้มีประชาชนตะโกนร้องออกมาให้ได้ยินว่า *"..อย่าทิ้งประชาชน..."*

ความข้อนี้ได้มีพระราชบันทึกไว้ว่า

"...วันที่ ๑๙ สิงหาคม ๒๔๘๙ วันนี้ถึงวันที่เราจะต้องจากไปแล้ว ตามถนนผู้คนช่างมากมายเสียจริง ๆ ที่ถนนราชดำเนินกลางราษฎรเข้ามาใกล้จนชิดรถที่เรานั่ง กลัวเหลือเกินว่าล้อรถของเราจะไปทับแข้งทับขาใครเขาบ้าง รถแล่นฝ่าฝูงชนไปได้อย่างช้าที่สุด ถึงวัดเบญจมบพิตร รถแล่นได้เร็วขึ้นบ้าง ตามทางที่ผ่านมาได้ยินเสียงใครคนหนึ่งร้องขึ้นมาดังๆ ว่า '...อย่าทิ้งประชาชน...' อยากจะร้องบอกเขาลงไปว่า"

"...ถ้าประชาชนไม่ละทิ้งข้าพเจ้าแล้ว ข้าพเจ้าจะละทิ้งประชาชนอย่างไรได้"

ต่อมาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งการพระราชพิธีบรม

ราชาภิเษกตามแบบอย่างโบราณราชประเพณี ขึ้นในวันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๔๙๓ ณ พระที่นั่งไพศาลทักษิณ ในพระบรมมหาราชวัง เฉลิมพระบรมนามาภิไธยจารึกในพระสุพรรณบัฏว่า พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มหิตลาธิเบศ รามาธิบดี จักรีนฤบดินทร สยามินทราธิราช บรมนาถบพิตร

ในวันมหามงคลนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระปฐมบรมราชโองการแก่ประชาชนชาวไทยว่า

“เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม...”

นายสุเมธ ตันติเวชกุล เลขาธิการมูลนิธิชัยพัฒนา และอดีตเลขาธิการคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อธิบายว่า การที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวตรัสว่า “เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม” นั้น ให้ลองสังเกตดูว่า พระองค์ไม่ทรงใช้คำว่า “ปกครอง” แต่ทรงใช้คำว่า “ครอง” แทน

“ปกครอง” เป็นเรื่องการใช้อำนาจในการบริหารแผ่นดิน แต่การใช้คำว่า “ครอง” เช่น ครองสมณเพศ ครองชีวิตสมรส เป็นการให้ความเคารพ ดูแลด้วยความเมตตา...

มากกว่า ๖๐ ปีได้เป็นที่ประจักษ์แล้วว่า การครองแผ่นดินโดยธรรมของพระเจ้าอยู่หัวพระองค์นี้ ก็คือการใช้พระเมตตาธรรม บารมี คอยดูแลทุกข์สุขประชาชนผู้เป็นพสกนิกรอยู่อย่างสม่ำเสมอและตลอดมานั่นเอง

ถนนห้วยมงคล: ปฐมบทแห่งการพัฒนา

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงตั้งพระราชหฤทัยหลังจากเสด็จขึ้นครองสิริราชสมบัติแล้วว่า จะทรงงานเพื่อประโยชน์สุขของราษฎร และพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนไทยทั้งประเทศให้ดีขึ้น

ภาพพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมเยียนราษฎรจึงเป็นภาพที่คุ้นตาพสกนิกรไทยตลอดมา พระองค์เสด็จไปในทุกพื้นที่ แม้จะอยู่ไกล จะทุรกันดาร ลำบาก ทรงไต่เขาทรงบุกป่า ทรงลุยน้ำลุยโคลนโดยมิคำนึงถึงความยากลำบากเพื่อทรงสัมผัสข้อเท็จจริงจากปากชาวบ้าน และทรงนำกลับไปหาทางช่วยเหลือ

“ประมาณเดือนพฤษภาคม ๒๔๙๕ ตอนนั้นลุงอายุประมาณ ๒๒ ปี จำได้ว่าในหลวงทรงขับรถจี๊ป พระที่นั่งเข้ามาในหมู่บ้าน แล้วรถมาติดหล่มอยู่ที่ถนนทางเข้าหมู่บ้าน ชาวบ้าน รวมทั้งลุง ก็ช่วยกันยกรถพระที่นั่งที่ตกหล่ม หลังจากนั้นชาวบ้านก็ได้เข้าเฝ้ารับเสด็จ เมื่อชาวบ้านได้กราบทูลถึงปัญหาเรื่องไม่มีถนน ในเวลาไม่นานในหลวงก็ทรงพระราชทานการสร้างถนนให้หมู่บ้าน” ลุงซิ่ว เทียนอิ่ม ชาวบ้านบ้านห้วยมงคล ตำบลทับใต้ อำเภอหัวหิน เล่าย้อนความหลัง

เรื่องการเดินทางจากตัวอำเภอหัวหินเข้าไปบ้านห้วยมงคลในขณะนั้น

ถนนห้วยมงคล ตำบลทับใต้ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ คือ ปฐมบทแห่งการพัฒนาโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริที่จะเกิดขึ้นอีกมากมายในเวลาต่อมา

ในเดือนพฤษภาคม ๒๔๙๕ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ได้เสด็จพระราชดำเนินไปประทับแรม ณ วังไกลกังวล หัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และเสด็จฯ ผ่านหมู่บ้านห้วยมงคล ตำบลทับใต้ อำเภอหัวหิน เนื่องจากเส้นทางกันดารไม่มีถนน รถยนต์พระที่นั่งติดหล่ม ชาวบ้านแถบนั้นได้ออกมาช่วยเจ้าหน้าที่ทหาร ตำรวจ ช่วยกันออกแรงดันรถพระที่นั่งให้หลุดจากหล่มและสามารถแล่นต่อไปได้ในที่สุด

ครั้งนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงถามชาวบ้านว่า...

“หมู่บ้านนี้ มีปัญหาอะไรบ้าง...”

ชาวบ้านก็กราบบังคมทูลว่า.. ***“ปัญหาใหญ่ที่สุด คือไม่มีถนน”***

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงได้พระราชทานรถบูลโดเซอร์ให้ตำรวจตระเวนชายแดนค่ายนเรศวร ไปใช้ในการดำเนินการสร้างถนน ใช้เวลาเพียงหนึ่งเดือนเท่านั้นก็แล้วเสร็จ ชาวบ้านห้วยมงคล จึงได้ใช้ **“ถนนพระราชทาน”** ประชาชนชาวห้วยมงคลจึงมีถนนใช้เพื่อการเดินทางขนผลผลิตออกสู่ตลาดหัวหินเพื่อจำหน่าย โดยใช้เวลาเพียง ๑๕ - ๒๐ นาทีเท่านั้น

โครงการสร้างถนนสายห้วยมงคลนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานสัมภาษณ์แก่ผู้บริหารสำนักงาน กปร. เมื่อวันที่ ๑๗ มีนาคม ๒๕๒๙ มีความตอนหนึ่งว่า

“ในระยะปี ๙๕ เราก็เริ่มทำที่ข้างในถึงหนองพลับที่โครงการห้วยสัตว์ใหญ่อะไรนั้น แต่ก่อนนี้เข้าไม่ได้ เราเข้าไปในนั้นปี ๙๕ เมื่อได้รถบูลโดเซอร์แล้วเอาไปให้ค่ายนเรศวรให้สร้างถนนให้ไถถนนเข้าไปห้วยมงคล ซึ่งเดี๋ยวนี้ห้วยมงคลเรื่องเล็ก ๒๐ นาทีก็ถึง ตอนนั้นเราเข้าไปตั้งแต่ ๘ - ๙ โมงเช้า เข้าไปถึงร่วมบ่ายโมง ไปรถพวกรถจี๊ปเข้าไปเข็นไป ลากเข้าไปในนั้น...”

ถนนสายห้วยมงคล ระยะทาง ๑๑.๕ กิโลเมตร นับเป็นโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านการพัฒนาชนบทโครงการแรกเปรียบเสมือนปฐมบทแห่งการพัฒนา ที่ต่อมาได้รับการขยายผลการดำเนินงานสู่การพัฒนาชนบททั่วราชอาณาจักร

ถนนสายนี้ได้นำความสุขมาสู่ราษฎรในหมู่บ้าน เนื่องด้วยสามารถนำผลิตผลจากอาชีพเกษตรกรรมออกไปจำหน่ายได้เป็นผลดี

เสด็จฯ ไปถนนห้วยมงคลขณะกำลังก่อสร้าง

ถนนห้วยมงคลในปัจจุบัน

> “...บ้านห้วยมงคลนี้อยู่ทั้งใกล้และไกล ตลาดหัวหินใกล้เพราะระยะทาง ที่ห่างกันไม่กี่กิโลเมตร แต่ไกลเพราะไม่มีถนน...”

การประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตในด้านต่างๆ มีความสะดวกเนื่องด้วยมีถนนเป็นทางสัญจรที่อำนวยประโยชน์นานัปการ ส่งผลให้เศรษฐกิจชุมชนดีขึ้น ท้องถิ่นได้รับการพัฒนา และมีความเจริญติดตามมาหลายด้าน

ลุงรวย งามขำ ซึ่งปัจจุบันเสียชีวิตแล้ว เคยเล่าไว้ว่าบ้านห้วยมงคลนี้อยู่ทั้งใกล้และไกลตลาดหัวหินใกล้เพราะระยะทางที่ห่างกันไม่กี่กิโลเมตร แต่ไกลเพราะไม่มีถนน หากชาวบ้านจะขนผักไปขายที่ตลาดหัวหินต้องใช้เวลาเป็นวัน ๆ ห่างไกลความเจริญถึงเพียงนี้ แต่วันหนึ่งกลับมีรถยนต์คันหนึ่งมาตกหล่มอยู่ที่หน้าบ้านลุงรวย เมื่อเห็นทหารกว่าสิบนายระดมกำลังกันมาช่วยรถคันนั้นขึ้นจากหล่ม ลุงรวยผู้รวยน้ำใจสมชื่อก็กุลีกุจอออกไปช่วย ทั้งงัด ทั้งดัน ทั้งฉุด จนที่สุดรถก็หลุดจากหล่ม

เมื่อรถขึ้นจากหล่มแล้ว ลุงรวยจึงได้รู้ว่ารถที่ตัวทั้งฉุดทั้งดึงนั้นเป็นรถยนต์พระที่นั่งและคนในรถนั้นคือ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ แม้จะตื่นเต้นตกใจที่ได้เฝ้าในหลวงอย่างไม่คาดฝัน แต่ลุงรวยก็ยังจำได้ว่าวันนั้นในหลวงมีรับสั่งถามลุงว่า หมู่บ้านนี้มีปัญหาอะไรบ้าง

ลุงรวยได้กราบบังคมทูลว่า ปัญหาใหญ่ที่สุดคือไม่มีถนน วันนั้นนอกจากลุงรวยจะโชคดีได้รับพระราชทานเงินก้นถุงจำนวน ๓๖ บาท ซึ่งลุงนำเก็บไปใส่หีบบูชาไว้เป็นสิริมงคลจนถึงทุกวันนี้แล้ว อีกไม่นานหลังจากนั้นลุงรวยก็เห็นตำรวจพลร่ม

กลุ่มหนึ่งเข้ามาช่วยกันไถดินที่บ้านห้วยมงคล และเพียงหนึ่งเดือนเท่านั้น ลุงรวยและชาวบ้านห้วยมงคล ก็ได้ถนนพระราชทาน ถนนห้วยมงคลที่ทำให้ชาวไร่ห้วยมงคลสามารถขนพืชผักออกมาขายที่ตลาดหัวหินได้ภายในเวลาเพียง ๒๐ นาที

สำหรับ**ลุงซิ่ว เทียนอิ่ม** วัย ๘๒ ปี เป็นหนึ่งในคนเก่าคนแก่ที่บ้านห้วยมงคล ตำบลทับใต้ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ มีอาชีพทำสวนทำไร่ตั้งแต่พื้นที่นี้ยังเป็นถิ่นทุรกันดาร ไม่มีถนนหนทางที่ได้มาตรฐาน โดยลุงซิ่วเล่าย้อนว่า แต่เดิมพื้นที่หมู่บ้านนี้ชื่อหมู่บ้านห้วยคต ตำบลหินเหล็กไฟ แต่ตอนหลังได้มีการเปลี่ยนเป็น หมู่บ้านห้วยมงคล ตำบลทับใต้

ในอดีตหมู่บ้านนี้เป็นพื้นที่ป่า มีสัตว์ป่าอยู่มากมาย ทั้งเสือ ช้าง กระทิง ฯลฯ ซึ่งด้วยสภาพที่เป็นป่า ทำให้การเดินทางเข้าออกจากหมู่บ้านไปในตัวเมืองหัวหินนั้น ถือว่าเป็นเรื่องที่ลำบากยากเข็ญมาก แม้ว่าระยะทางจะไม่ได้ไกลมาก แต่การเดินทางก็ทุลักทุเล เพราะเป็นเส้นทางป่า เป็นร่องเป็นหล่ม ไม่มีถนนมาตรฐาน

ชาวบ้านในหมู่บ้านนี้นั้น ส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพเกษตรปลูกพืชผัก เช่น ข้าวโพด ผักผลไม้ ที่จะต้องอาศัยธรรมชาติเป็นหลัก เมื่อได้ผลผลิตต้องการจะขายนอกพื้นที่ถ้าไม่มีคนซื้อหรือพ่อค้ามารับเองในพื้นที่ก็ต้องขนไปขายเองที่ตลาดหัวหิน ชาวบ้านบางคนก็ใช้วิธีเดิน บางคนใช้รถเข็น บางคนใช้ปั่นจักรยาน ไปตามเส้นทางเดินด้วยเท้าสมัยก่อนอาจเรียกทางเกวียน ใช้เวลาเดินทางเป็นวัน เป็นคืน กลางวันเดิน กลางคืนพักค้าง เสี่ยงอันตรายอีกชั้นหนึ่ง บางครั้งต้องใช้เวลาถึง ๒ วัน ๒ คืน เพื่อจะนำผลผลิตไปจำหน่ายที่ตลาดหัวหิน ถ้าเป็นผลผลิต

เช่นผักผลไม้หลายคราวยังไม่ถึงตลาดก็เน่าเสียก่อน ถ้าจะให้เร็วต้องเช่าเหมารถจี๊ป เวลานั้นมีอยู่ไม่กี่คันที่มีลักษณะพิเศษสามารถบุกตะลุยได้ บดถนนที่ทั้งขรุขระเป็นหลุมเป็นบ่อมีน้ำท่วมขังเป็นหย่อมๆ ได้ แต่ก็ต้องเสียค่าใช้จ่ายแบบเช่าเหมาถึงเที่ยวละ ๕๐๐ บาท ซึ่งไม่คุ้มกับราคาพืชผลที่ขายได้ ในแต่ละเที่ยว ถ้ารถติดหล่มก็จบ ขายผลผลิตไม่ทันขาดทุน

ลุงซิ่ว เทียนอิ่ม บอกว่า จำได้ว่าตอนที่มีการนำรถมาเกลี่ยหน้าดินทำถนนในหมู่บ้าน ดีใจมาก นั่งดูการทำถนนทุกวันจนถนนเสร็จ หลังจากที่มีถนนการเดินทางเข้าออกหมู่บ้านก็สะดวกขึ้น จากที่เคยใช้เวลานำผลผลิตไปขายที่ตลาดหัวหิน ๒-๓ วันพอมีถนนแล้วใช้เวลาเพียง ๒๐ นาที ก็ถึงตลาดหัวหินแล้วและหลังจากมีถนนความเจริญต่าง ๆ ก็เริ่มเข้ามาถึงหมู่บ้าน

วันนี้ถนนสายห้วยมงคลจึงนับเป็นต้นแบบเส้นทางบำบัดทุกข์บำรุงสุขแก่อาณาประชาราษฎร์

> “...วันนี้ถนนสายห้วยมงคล
> จึงนับเป็นต้นแบบเส้นทางบำบัดทุกข์
> บำรุงสุขแก่อาณาประชาราษฎร์เฉกเช่น
> ถนนทุกสายที่เสด็จพระราชดำเนิน
> ไปทรงเยี่ยมเยียนประชาชน...”

เฉกเช่นถนนทุกสายที่เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมเยียนประชาชน เป็นถนนที่น้อมนำหลักการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่พสกนิกร อันนับว่าเป็นมงคลชีวิตที่ยอดเยี่ยมที่สุด มิใช่เฉพาะแก่ชาวบ้านห้วยมงคล อำเภอหัวหินเพียงเท่านั้น หากแต่เป็นมงคลแก่พสกนิกรชาวไทยทั่วประเทศ ด้วยเป็นถนนมงคลสายเริ่มแรก ที่นำไปสู่โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริมากกว่า ๔,๐๐๐ โครงการที่กระจายไปทั่วทุกภูมิภาค ก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างทรงคุณค่าทั้งในด้านการพัฒนาทรัพยากรน้ำ ดิน ป่าไม้ อาชีพ การศึกษา สาธารณสุข การเกษตร การประมง เทคโนโลยีและการคมนาคมในทุกวันนี้

พระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ปกแผ่คุ้มเกล้าประชาชนชาวไทยทั้งปวงทั่วประเทศ นำความร่มเย็นเป็นสุขมาสู่ราษฎรโดยถ้วนหน้า ทั้งยังนำความร่มเย็นเป็นสุขมาสู่อาณาประชาราษฎร์ทั้งในชนบทและชุมชนเมืองของไทย ตลอดจนของประเทศเพื่อนบ้าน ทำให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่สุขสบายตามอัตภาพ มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีรายได้เลี้ยงชีพ สอดคล้องกับพระราชดำรัสที่พระราชทานแก่คณะผู้บริหารสำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท (รพช.) ณ พระที่นั่งอัมพรสถาน พระราชวังดุสิต เมื่อวันที่ ๑๓ มิถุนายน ๒๕๑๒ ความตอนหนึ่งว่า

“...การนำความเจริญ การพัฒนาไปสู่ชนบท หมายถึงไปสู่ประชาชนในชนบทนั้น มีเหตุผลหลายประการ เหตุผลใหญ่ที่สุดข้อแรกก็คือมนุษยธรรม ความเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์ที่อยู่ร่วมประเทศกับเรา... เหตุผลที่สองที่จะต้องพัฒนาชนบทนั้นคือ เพื่อเพิ่มความปลอดภัยของบ้านเมือง เพื่อความก้าวหน้านอกเหนือจากมนุษยธรรม”

ถนนห้วยมงคลปฐมบทแห่งการพัฒนานี้ จึงเหมือนกับต้นน้ำลำธารแห่งพระมหากรุณาธิคุณที่จะไหลเอิบอาบไม่ขาดสายไปในทุกพื้นที่ที่มีราษฎรหรือพสกนิกรของพระองค์อยู่

คนในแบงค์:
เกิดอ่างเก็บน้ำเขาเต่า

ในฤดูร้อนของทุก ๆ ปี พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จะเสด็จฯ ประทับแรม ณ วังไกลกังวล จากนั้นก็จะเสด็จฯ เยี่ยมราษฎรในพื้นที่จังหวัดเพชรบุรี และประจวบคีรีขันธ์ โดยจะขับรถยนต์พระที่นั่ง (รถจี๊ป) ด้วยพระองค์เอง เส้นทางเสด็จพระราชดำเนินส่วนใหญ่เป็นถนนลูกรัง

หมู่บ้านเขาเต่า ตำบลหนองแก อำเภอหัวหิน เป็นหมู่บ้านริมทะเล ราษฎรส่วนใหญ่ยากจน ขาดแคลนน้ำจืดสำหรับอุปโภคบริโภค และทำกสิกรรม และช่วงน้ำทะเลขึ้นน้ำก็จะไหลเข้าท่วมพื้นที่เกษตร

ครูแล สังข์สุข อดีตครูใหญ่โรงเรียนเทศบาลบ้านเขาเต่า เล่าให้ฟังว่า

“บ้านเขาเต่า สมัยก่อนถนนยังเป็นทางคนเดิน ทางวัวเดิน ถนนลูกรังยังไม่มี แต่รถยนต์และรถจี๊ปพอไปได้ครับ ส่วนแหล่งน้ำจืดในหมู่บ้านไม่มี เพราะพื้นดินเป็นดินเค็ม อาศัยแหล่งน้ำจากบ่อน้ำ ๒ แห่ง แห่งที่หนึ่งอยู่ทางด้าน

เสด็จฯ ไปทรงเจิมและทรงพระสุหร่ายเข็มพืดเอกใต้ฐานเขื่อนดิน เมื่อวันที่ ๙ เมษายน ๒๕๐๖

อ่างเก็บน้ำเขาเต่าระยะต้นในการก่อสร้างปี ๒๕๐๖

ทิศใต้ของหมู่บ้าน จากหมู่บ้านไปไม่ถึงครึ่งกิโลที่ชาวบ้านใช้สำหรับดื่ม น้ำใช้ โดยการไปหาบมา เวลาเขาหาบก็เดินตามทางที่พระเจ้าอยู่หัวขับรถผ่าน พระองค์คงจะได้พบเห็นและคงจะได้ซักถามอยู่บ้าง”

ในปี ๒๔๙๖ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมราษฎรหมู่บ้านเขาเต่า ตำบลหนองแก อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ตลอดสองข้างทางเข้าหมู่บ้านส่วนใหญ่ จะเป็นไร่สับปะรด เพราะเป็นพืชทนแล้งได้ จากนั้นไม่นานนัก ก็เกิดเหตุการณ์รถยนต์พระที่นั่งติดหล่มบริเวณชายเขาเต่า ทำให้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทอดพระเนตรเห็นความยากลำบากอันใหญ่หลวงของคนเล็ก ๆ ที่นี่

สิ่งที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเห็นไม่ไกลจากจุดที่รถพระที่นั่งติดหล่ม คือ ภาพชาวบ้านหาบน้ำด้วยความเหนื่อยยาก และนั่นคือจุดเริ่มต้นของโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริอ่างเก็บน้ำเขาเต่า

ในครั้งนั้น มีพระราชดำริว่า หมู่บ้านเขาเต่า เป็นหมู่บ้านริมทะเล ราษฎรส่วนใหญ่ยากจน ขาดแคลนน้ำจืดสำหรับอุปโภคบริโภค และทำกสิกรรม และช่วงน้ำทะเลขึ้นน้ำก็ไหลเข้าท่วมพื้นที่เกษตรทุ่งกาด ทำให้ผลผลิตเสียหาย อีกทั้งพระภิกษุที่วัดเขาเต่าก็ได้รับความเดือดร้อนเกี่ยวกับน้ำ จึงมีพระราชประสงค์ ***“...จะช่วยเหลือโดยให้มีแหล่งน้ำขึ้น ด้วยการก่อสร้างเขื่อนดินปิดกั้นน้ำทะเล ไม่ให้ไหลเข้าตามคลองที่บริเวณโรงเจข้างเขาเต่า และเพื่อเก็บกับน้ำฝนมิให้ไหลลงสู่ทะเล”*** ทำให้เกิดอ่างเก็บน้ำสำหรับราษฎร นับเป็นโครงการตามพระราชดำริแห่งแรกในเรื่องแหล่งน้ำ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานเล่าว่า

“...เขาเต่าก็ทำมาตั้งแต่ปี ๙๖ เขาเต่านั้นนะ เราเข้าไปปี ๙๖ เข้าไปกับรถจี๊ปโปโล ไปจมเลนในตะกาด

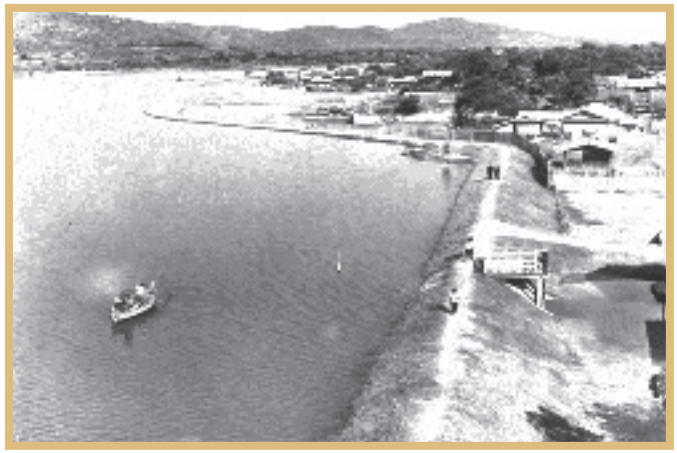

อดีต

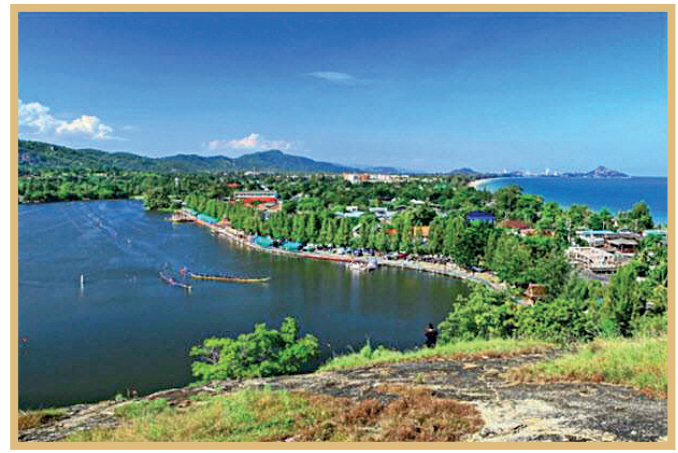

ปัจจุบัน

เป็นที่ที่น้ำทะเลขึ้นมาแล้ว ถึงเวลาน้ำลง มันก็เป็นเลนอะไรก็ขึ้นไม่ได้ มีแต่ปูเปี้ยวทำอะไรไม่ได้...”

“...ก็เริ่มโครงการเขาเต่า ถ้าเราปิดตรงเขาเต่า น้ำฝนตกลงมาก็จะเป็นบึง เป็นอ่างเก็บน้ำให้ได้ นานไปก็จางทำประโยชน์ได้...”

“...ก็เอาปลานวลจันทร์ทะเลจากคลองวานประจวบคีรีขันธ์ไปปล่อย ให้ชาวบ้านตั้งเป็นกลุ่มที่จะเลี้ยงปลานวลจันทร์ทะเล...”

ในปีเดียวกันนั้นเอง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานพระราชดำริให้สร้างอ่างเก็บน้ำเขาเต่า เพื่อบรรเทาความแห้งแล้ง และความเดือดร้อนของราษฎรในการขาดแคลนน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์จำนวน ๖๐,๐๐๐ บาท ให้แก่กรมชลประทาน สมทบกับเงินงบประมาณปกติ กรมชลประทานได้พิจารณาวางโครงการและเริ่มก่อสร้างอ่างเก็บน้ำนี้ เมื่อต้นปี ๒๕๐๖ ก่อสร้างแล้วเสร็จในปีเดียวกัน มีลักษณะเป็นเขื่อนดินสูง ๕ เมตร ยาว ๖๐๐

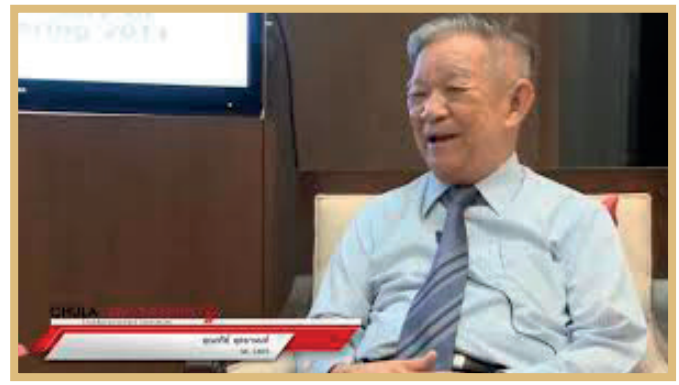

เมตร ความจุอ่างประมาณ ๖๐๐,๐๐๐ ลูกบาศก์เมตร นับเป็นโครงการแหล่งน้ำแห่งแรก

นายจริย์ ตุลยานนท์ อดีตอธิบดีกรมชลประทาน เล่าว่า

“เขาเต่าคล้าย ๆ ว่าเป็นบทเรียนแรก แหล่งไหนที่ไม่มีเป็นแหล่งเก็บกักน้ำก็จะรับสั่งให้ไปทำพัฒนาเรื่อย ขั้นแรกก็จะเป็นไปเก็บน้ำจืดไว้ แล้วก็อาจจะเสริมคันขึ้นมาเก็บให้ได้มากขึ้น แล้วพอเก็บได้น้ำจืดแล้วก็ขยายพัฒนาลงไปว่า ถ้าน้ำมันมากพอก็จะทำคลองแจกน้ำไปด้วยตามบริเวณที่มันไปได้ ตอนหลังที่ว่าอ่างเก็บน้ำทั้งหลายที่เคยรับสั่งว่านอกจากจะช่วยน้ำจืดให้กับการเพาะปลูก แล้ว

ก็อุปโภคบริโภคแล้ว ยังช่วยน้ำท่วมนะ ใช้เป็นแก้มลิงได้ด้วยนะ เพราะฉะนั้นเรื่องมันขยายผลมาเยอะ”

ไม่เพียงแต่การก่อสร้างอ่างเก็บน้ำเขาเต่า เหตุการณ์ปี ๒๔๙๖ ที่รถจี๊ปโปโลไปจมเลนในตะกาด ยังทำให้เป็นจุดเริ่มต้นของ **“การพัฒนาปรับปรุงดิน”** ที่เสื่อมคุณภาพของบ้านเขาเต่าที่ไม่สามารถเพาะปลูกได้ โดยที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงให้ผู้เชี่ยวชาญด้านดินชาวต่างประเทศมาศึกษาวิเคราะห์สภาพดิน

เมื่อวันที่ ๖ ตุลาคม ๒๕๔๔ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จฯ มายังเขาเต่าอีกครั้งในฐานะของ **“ครู”** ผู้เมตตา ไม่เพียงแต่ทรงเป็นครูด้านแหล่งน้ำในการสร้างอ่างเก็บน้ำเขาเต่า หากทรงเป็นครูสอนในเรื่องดิน น้ำ และธรณีวิทยาแก่คณะนักเรียนระดับมัธยมศึกษาของโรงเรียนวังไกลกังวล นับเป็นช่วงเวลา

อันประเสริฐที่สุดของนักเรียนที่มีครู เป็น “ในหลวง” ครั้งนี้พระองค์มีพระราชกระแสเกี่ยวกับเรื่องดิน สรุปความว่า

“...ถ้าดินอยู่เฉย ๆ ไม่ได้ปลูกอะไร มันไม่ทำงาน นี่มันทำงานจะเห็นเป็นปม ๆ ถ้าอยากให้ดีใส่ถั่ว (ปลูกถั่วปรับปรุงดิน)...”

การสอนในครั้งนี้เป็นพระราชประสงค์ให้นักเรียนได้เรียนรู้สภาพจริงเป็นการเรียนรู้จากห้องเรียนธรรมชาติ สะท้อนวิธีการแก้ไขปัญหาดินจาก *“ดินที่เลวที่สุดในโลก”* กลายเป็นดินที่ปลูกข้าว ปลูกผักได้

“หนูเคยเห็นคนในนี้ที่ไหน” ลุงพนมตอบไปว่า “เคยเห็นแต่ในแบงค์ ไม่เคยเห็นตัวจริง”

ลุงพนม ช่อจันทร์ ชาวบ้านเขาเต่าได้เล่าเรื่องราวที่แสนประทับใจในเหตุการณ์ครั้งรถพระที่นั่งติดหล่มว่า บ่ายแก่ ๆ วันหนึ่ง ที่บริเวณชายเขา ลุงพนมกับเพื่อนกำลังต้อนวัวไปกินน้ำแถบนั้นบังเอิญเหลือบไปเห็นรถจี๊ปคันหนึ่งติดหล่มอยู่บริเวณใกล้ ๆ จึงเข้าไปช่วยเข็นรถ เข็นยังไงก็ไม่ขึ้น ชายที่ขับรถจึงเขียนหนังสือฝากให้มาส่งครูแลให้พาคนมาช่วยอีก ลุงพนมจึงถือหนังสือมาหาครูแล พอครูแลรู้จึงรีบเกณฑ์นักเรียนและชาวบ้านไปกัน ๒๐ คน ช่วยกันเข็นขึ้นจนสำเร็จ ต่อมาจึงรู้ว่าเป็นรถในหลวง...แต่ขณะที่เข็นรถ ชาวบ้านไม่ได้สนใจว่าผู้ที่ขับรถคือใคร จนชายคนนั้นยื่นแบงค์ใบละ ๑ บาท ให้แล้วถามว่า ***“หนูเคยเห็นคนในนี้ที่ไหน”*** ลุงพนมตอบไปว่า ***“เคยเห็นแต่ในแบงค์ ไม่เคยเห็นตัวจริง”*** ชายคนนั้นถามต่อว่า ***“เหมือนเราไหม”*** ทันทีที่สังเกต ลุงพนมจึงรู้ว่าเป็นพระองค์ท่าน...

เมื่อโครงการอ่างเก็บน้ำเขาเต่าก่อสร้างแล้วเสร็จ ส่งผลให้ชาวบ้านในพื้นที่มีน้ำสำหรับอุปโภค-บริโภค ทำการเกษตร ทำกสิกรรมและสามารถประกอบอาชีพได้อย่างหลากหลาย สร้างความอุดมสมบูรณ์ให้กับพื้นที่ นับเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาหมู่บ้านแห่งนี้ ก่อนที่อีกหลาย ๆ สิ่งจะตามมา นำความเปลี่ยนแปลงมาสู่ชีวิตของชาวบ้านเขาเต่า ทั้งการพัฒนาโรงเรียน การสร้างสถานีอนามัย การสร้างถนนสายต่าง ๆ รวมถึงการสร้างอาชีพให้กับกลุ่มแม่บ้าน แม้แต่หน้ามรสุมที่ชาวบ้านไม่สามารถทำประมงได้ ในหลวงก็ทรงเล็งเห็นถึงปัญหา จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งศูนย์ฝึกทอผ้าบ้านเขาเต่าขึ้น

อ่างเก็บน้ำเขาเต่าเป็นเสมือนการให้กำเนิดชีวิตแก่ผู้คนที่นี่อีกครั้งและเป็นเรื่องเล่าที่ชาวบ้านไม่เคยลืมเลือน ไม่ว่าเวลาจะผ่านไปนานแค่ไหน สะท้อนถึงความผูกพันระหว่างคนเล็ก ๆ ในชุมชน กับพระมหากษัตริย์ผู้เป็นที่เคารพรักยิ่งของพสกนิกร

เรื่องคนในแบงค์: เกิดอ่างเก็บน้ำเขาเต่า ก็มีด้วยประการฉะนี้

วังแห่งโครงการ
การเกษตรเพื่อประชาชน

สวนจิตรลดาอาจเป็นวังพระมหากษัตริย์องค์เดียวในโลกนี้ที่เป็นสถานที่ทดลองโครงการนับไม่ถ้วนเพื่อผลประโยชน์ของราษฎร

พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน (Chitralada Villa Royal Residence) เป็นพระตำหนักในพระราชวังดุสิต หรือที่ชาวบ้านทั่ว ๆ ไปมักเรียกกันว่า **“สวนจิตรลดา”** สร้างขึ้นเมื่อปี ๒๔๕๖ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ณ บริเวณทุ่งส้มป่อย ซึ่งเป็นทุ่งนาระหว่างพระราชวังสวนดุสิตกับวังพญาไท โดยโปรดเกล้าฯ พระราชทานนามทุ่งส้มป่อยว่า สวนจิตรลดา และพระราชทานนามพระตำหนักว่า **“พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน”**

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้ประกาศยกสวนจิตรลดาเป็นพระราชฐานอยู่ในเขตพระราชวังดุสิต

ในรัชกาลปัจจุบัน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชโปรดเกล้าฯ ให้ใช้พระตำหนักจิตรลดารโหฐานเป็นที่ประทับถาวร โปรดเกล้าฯ ให้สร้างโรงเรียนจิตรลดา เมื่อปี ๒๕๐๑ เป็นสถานศึกษาชั้นต้นสำหรับพระโอรส พระธิดาและบุตรหลานข้าราชสำนัก โปรดเกล้าฯ ให้สร้างศาลาดุสิดาลัย เป็นศาลาอเนกประสงค์

พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน ภาพอดีต

พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน ปัจจุบัน

ความพิเศษหนึ่งเดียวในโลกนี้ของพระตำหนักจิตรลดาคือ ในสถานที่แห่งนี้เป็นแหล่งทดลอง แหล่งวิจัย โครงการตามพระราชดำริทางด้านการเกษตรเพื่อประโยชน์ของชาวไทย คือ ภายในพระตำหนักพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้เป็นสถานที่ทดลองโครงการทดลองส่วนพระองค์เกี่ยวกับการเกษตร เพื่อนำผลการศึกษาพระราชทานแก่ประชาชนนับไม่ถ้วนโครงการ

จุดเริ่มต้นของโครงการส่วนพระองค์สวนจิตรลดา เป็นการศึกษาค้นคว้า ทดลอง และวิจัยเพื่อแก้ไขปัญหาที่ต้นเหตุ ด้วยการสร้างฐานความรู้ด้วยการมองวิเคราะห์ และทดลองแก้ไขปัญหาด้วยปัญญา ซึ่งสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้จริง หัวใจของโครงการคือมุ่งหวังให้ที่นี่เป็นแหล่งเรียนรู้ที่เข้าถึงได้ง่าย สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ได้จริง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเริ่มจากสิ่งที่เป็นหัวใจสำคัญของประเทศ นั่นคือ การแก้ไขปัญหาให้แก่เกษตรกรซึ่งเป็นประชากรส่วนใหญ่ เช่น การปลูกข้าวต้องมีองค์ความรู้ พระองค์ท่านทรงรวบรวมองค์ความรู้ผสมผสานเทคโนโลยีอย่างง่ายและเครื่องจักรกลสมัยใหม่เข้ากับวัฒนธรรมดั้งเดิม เป็นต้น ทุกกิจกรรมที่เกิดขึ้นภายในโครงการส่วนพระองค์สวนจิตรลดา จึงดำเนินไปด้วยความสอดคล้องกับหัวใจของโครงการที่มุ่งหวังให้ที่นี่เป็นแหล่งเรียนรู้ที่เข้าถึงได้ง่าย สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ได้จริง และที่สำคัญยังเป็นการเรียนรู้ที่มีรากฐานดั้งเดิมมาจากภูมิปัญญาท้องถิ่นของไทยอย่างแท้จริง

วันที่ ๗ พฤศจิกายน ๒๔๙๖ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินทรงปล่อยปลาหมอเทศซึ่งโปรดเกล้าฯ ให้จับจากบ่อเลี้ยงส่วนพระองค์ในบริเวณพระตำหนักจิตรลดารโหฐาน

โครงการส่วนพระองค์สวนจิตรลดา แบ่งออกเป็น ๒ ประเภท ดังนี้

๑. โครงการที่ไม่ใช่ธุรกิจ เป็นโครงการที่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการต่าง ๆ ที่สนองแนวพระราชดำริเกี่ยวกับการพัฒนากิจกรรมทางการเกษตร

๒. โครงการกึ่งธุรกิจ เป็นโครงการทดลองแปรรูปผลิตภัณฑ์จากการเกษตร ที่มีการบริหารการเงินครบวงจร โดยผลิตและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ให้แก่ผู้บริโภคในราคาที่ไม่หวังผลกำไร

๑. โครงการที่ไม่ใช่ธุรกิจ

เป็นโครงการที่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการต่าง ๆ ซึ่งสืบเนื่องมาจากการที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงสนพระทัยในการเกษตร ทรงปลูกต้นไม้หลายชนิดบนพระระเบียงชั้นบนพระตำหนักที่ประทับ ทรงสนพระทัยและทรงทดลองการใช้ปุ๋ย ทั้งปุ๋ยอินทรีย์และปุ๋ยวิทยาศาสตร์ทุกชนิดด้วยพระองค์เองมาตลอด รวมถึงการเพาะพันธุ์ปลา จึงทำให้โครงการต่าง ๆ เกิดขึ้นหลายโครงการในสวนจิตรลดา นับตั้งแต่ปี ๒๔๙๕ เป็นต้นมา โดยจัดแบ่งเป็นกลุ่มกิจกรรมดังนี้

๑.๑ กิจกรรมด้านการเกษตร

๑.๑.๑ ปลาหมอเทศ (ปี ๒๔๙๕) พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเลี้ยงปลาหมอเทศ (Tilapia mossambica) โดยเริ่มจากทรงเลี้ยงในสระว่ายน้ำหน้าพระที่นั่งอุดรในบริเวณพระที่นั่งอัมพรสถาน แล้วได้พระราชทานพันธุ์ปลาหมอเทศ (Tilapia mossambica) ให้กับผู้ใหญ่และกำนันทั่วประเทศนำไปเลี้ยงเมื่อวันที่ ๗ พฤศจิกายน ๒๔๙๕

๑.๑.๒ ป่าไม้สาธิต (ปี ๒๕๐๓-๒๕๐๔) ในฤดูร้อนเกือบทุกปีพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินแปรพระราชฐานไปประทับ ณ วังไกลกังวล อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เมื่อเสด็จฯ ผ่านอำเภอท่ายาง จังหวัดเพชรบุรี สองข้างทางมีต้นยางขนาดใหญ่ปลูกอยู่มากมาย จึงได้มีพระราชดำริที่จะสงวนบริเวณป่ายางนี้ไว้ให้เป็นสาธารณะ แต่ไม่สามารถดำเนินการจัดถวายตามพระราชประสงค์ได้ เพราะมีราษฎรมาทำสวนทำไร่ ในบริเวณนั้นมาก และจะต้องใช้จ่ายเงินทดแทนในการจัดหาที่ทำกินใหม่แก่ราษฎรเหล่านั้นในอัตราที่ไม่สามารถจะจัดได้ จึงได้ทรงทดลองปลูกต้นยางด้วยพระองค์เอง ต่อมาทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้นำพันธุ์ไม้ต่าง ๆ ทั่วประเทศมาปลูกในบริเวณพระตำหนักจิตรลดารโหฐาน ในลักษณะป่าไม้สาธิต

๑.๑.๓ นาข้าวทดลอง (ปี ๒๕๐๔) พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้กรมการข้าวมาจัดทำนาข้าวทดลองปลูกข้าวพันธุ์ต่าง ๆ ซึ่งทางราชการได้ขอพระราชทานข้าวเปลือกที่ปลูกได้ส่วนหนึ่งไปใช้เป็นข้าวพิธีในพระราชพิธีพืชมงคล และพระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ แจกให้กับชาวนาและเกษตรกร และให้พระยาแรกนาหว่านข้าวในแปลงนาทดลอง หลังจากงานพระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญเป็นประจำทุกปี

๑.๑.๔ ปลานิล (ปี ๒๕๐๘) ในวันที่ ๒๕ มีนาคม ๒๕๐๘ สมเด็จพระจักรพรรดิแห่งญี่ปุ่น ขณะดำรงพระยศเป็นมกุฎราชกุมารเจ้าชายอากิฮิโตะ ได้ทูลเกล้าฯ ถวายพันธุ์ปลา

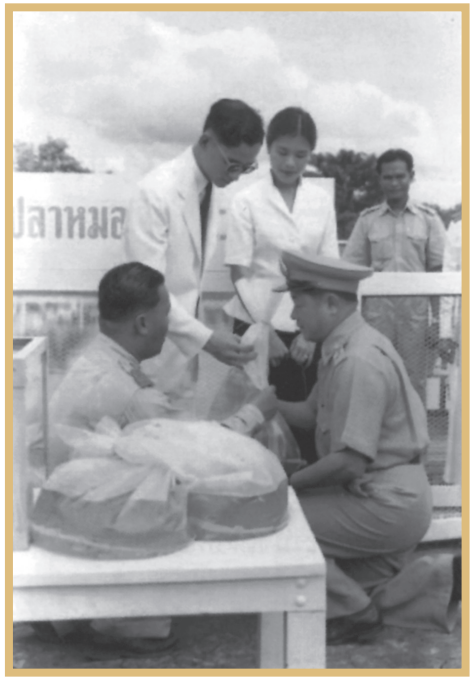

จากประเทศญี่ปุ่น (Tilapia nilotica) จำนวน ๕๐ ตัว ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเลี้ยงไว้ในบ่อปลาในโครงการส่วนพระองค์สวนจิตรลดา และได้พระราชทานพันธุ์ปลานิลที่เพาะพันธุ์จากบ่อแก่กรมประมงเพื่อนำไปขยายพันธุ์ทั่วประเทศ

๑.๑.๕ ข้าวไร่ (ปี ๒๕๑๗) พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้มีพระราชปรารภว่า ชาวนิคมช่วยตนเองจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ กราบบังคมทูลว่า ผลผลิตจากข้าวไร่น้อยมาก ไม่เพียงพอกับค่าครองชีพ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ทดลองปลูกข้าวไร่ (ข้าวหยอดหลุม) ขึ้นในบริเวณโครงการส่วนพระองค์สวนจิตรลดา ซึ่งสามารถผลิตข้าวได้ในอัตราไม่ต่ำกว่า ๒๐ ถังต่อ ๑ ไร่

๑.๑.๖ ห้องปฏิบัติการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อพืช วันที่ ๙ พฤษภาคม ๒๕๒๘ มีพระราชกระแสให้อนุรักษ์ต้นขนุนหลังพระที่นั่งไพศาลทักษิณ ในพระบรมมหาราชวัง จึงได้จัดทำโครงการพัฒนาเทคโนโลยีการเก็บรักษาพันธุ์พืชเอกลักษณ์ โดยการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อ ซึ่งมีขนุนไพศาลทักษิณ มณฑายี่หุบ พุดสวน ในพระบรมมหาราชวังและสมอไทย ในพระที่นั่งอัมพรสถาน นอกจากนี้ ยังมีการอนุรักษ์พรรณไม้เก่าแก่ ซึ่งเป็นพื้นฐานในการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชของโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

๑.๑.๗ สวนพืชสมุนไพร (ปี ๒๕๒๙) โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะเป็นแหล่งศึกษาเกี่ยวกับสายพันธุ์ วิธีการขยายพันธุ์และเป็นพื้นฐานในการผลิตผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ จากพืชสมุนไพร ตลอดจนเผยแพร่คุณประโยชน์ของสมุนไพรแก่ผู้สนใจเข้าชมกิจการ

๑.๑.๘ โครงการหวาย (ปี ๒๕๓๐) ได้จัดทำโครงการ “การขยายพันธุ์หวายที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจบางชนิด โดยวิธีการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อ” และ “การรวบรวมพันธุ์หวายและการศึกษาการเจริญเติบโตของหวายที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจบางชนิด”

๑.๑.๙ โครงการทดลองปลูกพืชโดยปราศจากดิน (ปี ๒๕๓๐) ได้ทำการทดลองปลูกพืชต่าง ๆ โดยปราศจากดิน เช่น พืชผัก ไม้ดอกไม้ประดับ ซึ่งเป็นวิธีการปลูกพืชในพื้นที่ที่มีปัญหาและมีเนื้อที่จำกัดให้ได้ผลผลิตสูง

๑.๑.๑๐ โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (ปี ๒๕๓๕) สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี มีพระราชดำริที่จะอนุรักษ์พืชชนิดต่าง ๆ ที่หายากและมีความสำคัญทางเศรษฐกิจ

โครงการส่วนพระองค์ สวนจิตรลดา ฝ่ายวิชาการ ได้ดำเนินโครงการสนองตามพระราชดำริ มาตั้งแต่ปี ๒๕๓๕ ในปี ๒๕๓๙ โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ ได้จัดตั้งห้องแสดงพิพิธภัณฑ์พืช เพื่อจัดแสดงงานตัวอย่าง และนิทรรศการด้านพฤกษศาสตร์ อนุกรมวิธานพืช และปรับโครงสร้างเป็นหน่วยงานขึ้นตรงกับเลขาธิการพระราชวัง ในฐานะผู้อำนวยการโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

๑.๑.๑๑ ธนาคารพืชพรรณ (ปี ๒๕๓๖) สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ได้สนับสนุนงบประมาณให้กับโครงการส่วนพระองค์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เพื่อการจัดสร้างอาคารธนาคารพืชพรรณ เป็นที่เก็บรักษาพันธุกรรมพืช ทั้งในรูปเมล็ดและเนื้อเยื่อ อันเป็นงานต่อเนื่องของโครงการส่วนพระองค์ สวนจิตรลดา ฝ่ายวิชาการ ซึ่งได้สนองพระราชดำริในโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจาก

พระราชดำริของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี มาตั้งแต่ปี ๒๕๓๕

๑.๑.๑๒ ธนาคารข้อมูลพันธุกรรมพืช (ปี ๒๕๓๗) เป็นการดำเนินงานต่อเนื่องของโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ซึ่งมีพระราชดำริว่า ***“การทำศูนย์ข้อมูลพันธุกรรมพืช โดยมีคอมพิวเตอร์นั้น ควรให้มีโปรแกรมที่สามารถแสดงลักษณะของพืชออกมาเป็นภาพสีได้ เพื่อสะดวกในการอ้างอิงค้นคว้า”***

๑.๑.๑๓ โครงการทดลองปลูกพืชพรรณ : งานศึกษาทดลองปลูกมะกอกโอลีฟ (Olea europaea L.) ในประเทศ (ปี ๒๕๓๙) จากที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้มีพระราชปรารภกับนายแก้วขวัญ วัชโรทัย เลขาธิการพระราชวัง ในฐานะผู้อำนวยการโครงการส่วนพระองค์ สวนจิตรลดา ถึงเรื่องมะกอกโอลีฟว่ามี

คุณค่าและประโยชน์ในหลาย ๆ ด้าน อีกทั้งมีพระราชกระแสกับหลายหน่วยงาน ในการนี้ เลขาธิการพระราชวัง จึงมอบหมายให้โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ศึกษาและดำเนินการทดลองปลูกมะกอกโอลีฟในประเทศไทย

๑.๑.๑๔ แปลงหญ้าทดลองนอกวัง (ปี ๒๕๓๗ - ๒๕๔๐) สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง ได้น้อมเกล้าฯ ถวายพื้นที่ว่างเปล่าที่ยังมิได้ใช้ประโยชน์ของสถานีฯ จำนวนประมาณ ๗๐ ไร่ ให้กับโครงการส่วนพระองค์ สวนจิตรลดา เพื่อใช้ทำแปลงหญ้าทดลองสำหรับหญ้าสด และหญ้าแห้งคุณภาพดี เพื่อเลี้ยงโคนมของโครงการส่วนพระองค์ สวนจิตรลดา และศึกษาวิจัยเชิงเศรษฐศาสตร์เกี่ยวกับการทำแปลงหญ้าเลี้ยงโคนม

๑.๒ กิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อม

๑.๒.๑ โครงการบำบัดน้ำเสีย (ปี ๒๕๒๘) ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ทดลองปลูกผักตบชวาเพื่อขจัดน้ำเสียบริเวณพระตำหนักจิตรลดารโหฐาน พระราชวังดุสิต ในเดือนพฤษภาคม ๒๕๓๗ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดทำโครงการบำบัดน้ำเสียให้เป็นน้ำสะอาดสามารถบริโภคได้ โครงการนี้ได้รับความร่วมมือจากการประปานครหลวงและบริษัท อาควา จำกัด

๑.๒.๒ สถานีฝนสวนจิตรลดา (ปี ๒๕๓๕) เนื่องจากในบริเวณพระตำหนักจิตรลดารโหฐานมีการทดลองการเกษตรมากมายหลายสาขา ซึ่งหากได้นำข้อมูลอุตุนิยมวิทยาเข้ามาประยุกต์ด้วยแล้ว จะทำให้การทดลองนั้น ๆ เป็นวิชาการมากขึ้น สามารถนำข้อมูลต่าง ๆ ไปใช้ในการวางแผนปลูกพืชหรือระบบการใช้น้ำ กรมอุตุนิยมวิทยาจึงได้เข้ามาติดตั้งสถานีฝนที่บริเวณโครงการส่วนพระองค์ สวนจิตรลดา เมื่อวันที่ ๑ พฤษภาคม ๒๕๓๕

๑.๓ กิจกรรมด้านพลังงาน

๑.๓.๑ การผลิตแก๊สชีวภาพหรือไบโอแก๊ส (แก๊สมูลสัตว์) (ปี ๒๕๒๑) กรมอนามัยและคณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ได้น้อมเกล้าฯ ถวายการจัดสร้างบ่อแก๊สชีวภาพ ชนิดถังแก๊สลอยสำหรับใช้เป็นเชื้อเพลิงหุงต้มภายในโรงโคนมสวนจิตรลดา และสาธิตประโยชน์ของการใช้มูลโค ซึ่งเป็นวัสดุเหลือใช้จากโรงโคนม

ในปี ๒๕๒๕ ได้จัดสร้างบ่อแก๊สชีวภาพเพิ่มเติมเป็นแบบถังหมักแก๊สรูปโดม และปี ๒๕๔๔ ได้ปรับปรุงถังหมักแก๊สชีวภาพทั้งชนิดถังแก๊สลอยและรูปโดม

ในปี ๒๕๕๒ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี มีพระราชกระแสให้โครงการส่วนพระองค์ สวนจิตรลดา และโรงเรียนจิตรลดา ศึกษาและดำเนินการการใช้เศษอาหารจากโรงครัวของโรงเรียนจิตรลดา และมูลโคของโรงโคนมสวนจิตรลดาในการผลิตแก๊สชีวภาพ เพื่อใช้เป็นแก๊สหุงต้มในโรงครัวของโรงเรียนจิตรลดา

๑.๓.๒ เชื้อเพลิงเขียว (ปี ๒๕๓๐) เชื้อเพลิงจากวัสดุเหลือใช้จากการเกษตรเป็นสิ่งซึ่งโครงการส่วนพระองค์ สวนจิตรลดา สนใจพัฒนาต่อจากเชื้อเพลิงแท่ง ซึ่งผลิตจากแกลบบด เศษวัสดุเหลือใช้ ทั้งชานอ้อย เปลือกส้ม และผักตบชวาจากโครงการกำจัดน้ำเสีย สามารถนำมาผลิตเป็นเชื้อเพลิงเขียวสำหรับใช้เป็นแหล่งพลังงานได้ทั้งสิ้น

๑.๓.๓ บ้านพลังงานแสงอาทิตย์ (ปี ๒๕๓๙) กรมการพลังงานทหาร ศูนย์การอุตสาหกรรมป้องกันประเทศและพลังงานทหาร ได้น้อมเกล้าฯ ถวายบ้านพลังงานแสงอาทิตย์ พร้อมอุปกรณ์ต่าง ๆ เพื่อใช้ในการศึกษาทดลองเกี่ยวกับการใช้พลังงานแสงอาทิตย์เป็นพลังงานทางเลือก

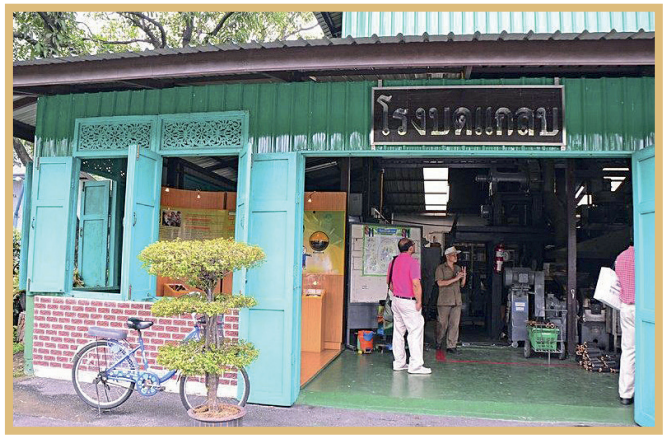

๑.๓.๔ อาคารควบคุมสภาวะแวดล้อมระบบผลิตน้ำเย็นโดยใช้พลังงานความร้อนจากแกลบ (ปี ๒๕๔๒) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสาธิตการประยุกต์ใช้วัสดุเหลือใช้จากการเกษตร นอกจากนั้นความเย็นที่ได้จากพลังงานความร้อนจากแกลบยังสามารถนำไปใช้กับระบบปรับอากาศของสำนักงานข้างเคียงและศาลามหามงคล ผลพลอยได้จากระบบนี้ คือ เถ้าถ่านจากการเผาไหม้แกลบ สามารถนำไปใช้ในการปรับสภาพดินสำหรับการเพาะปลูก

๑.๓.๕ การสาธิตการใช้ประโยชน์พลังงานลมเพื่อผลิตพลังงานไฟฟ้า (ปี ๒๕๕๐)

บริษัท จีอีเอ็ม โกลบอล อีเนอร์จี แมเนจเมนท์ จำกัด น้อมเกล้าฯ ถวายกังหันลมเพื่อสาธิตการใช้ประโยชน์จากพลังงานลมเป็นพลังงานทดแทน เพื่อผลิตไฟฟ้าขนาด ๗.๕ กิโลวัตต์ (Kw) เป็นการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีพลังงานลมของโครงการส่วนพระองค์สวนจิตรลดา

๑.๔ กิจกรรมด้านห้องปฏิบัติการและวิจัยพัฒนา

๑.๔.๑ งานควบคุมคุณภาพการผลิตภัณฑ์ สามารถตรวจสอบคุณภาพของผลิตภัณฑ์โดยเฉพาะคุณภาพของนมสดและนมผง

๑.๔.๒ งานห้องปฏิบัติการวิจัยและพัฒนา ศึกษาวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ โดยหาแนวทางในการนำผลผลิตและสิ่งเหลือใช้จากการเกษตรมาใช้ให้เกิดประโยชน์

๑.๕ กิจกรรมด้านเทคโนโลยีและสารสนเทศ

๑.๕.๑ ศูนย์คอมพิวเตอร์โครงการส่วนพระองค์ สวนจิตรลดา และระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ (ปี ๒๕๓๙) ตั้งแต่การผลิต คลังเก็บสินค้า การจำหน่าย และระบบบัญชีการเงิน ทั้งยังเป็นศูนย์กลางข้อมูลเพื่อการศึกษาวิจัยโดยผ่านระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์

๑.๕.๒ ระบบเครือข่ายอินเตอร์เน็ต (ปี ๒๕๓๙) ซึ่งเป็นเครือข่ายคอมพิวเตอร์ที่เชื่อมโยงข่าวสารจากหน่วยงานต่าง ๆ ในประเทศไทย ที่มี

ข้อมูลเกี่ยวกับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ตลอดจนข้อมูลเกี่ยวกับประเทศไทยที่น่าสนใจโดยผ่านระบบอินเทอร์เน็ต

๑.๖.๑ ศาลามหามงคล (ปี ๒๕๓๐) เพื่อใช้รับรองผู้เข้าชมที่มารับฟังบรรยาย และใช้ในการจัดนิทรรศการของโครงการส่วนพระองค์ สวนจิตรลดา โดยนำไม้ที่รื้อมาจากสโมสรข้าราชบริพารในพระองค์หลังเดิม ซึ่งชำรุดและหมดสภาพแล้วมาสร้างและต่อเติมให้สมบูรณ์ขึ้นใหม่ โดยมีขนาดความกว้าง ๑๕ เมตร ยาว ๒๗ เมตร สามารถรองรับผู้มาเยี่ยมสูงสุดแต่ละครั้งเป็นจำนวน ๕๐๐ คน

๑.๖.๒ คลังผลิตภัณฑ์โครงการส่วนพระองค์ สวนจิตรลดา (ปี ๒๕๔๐)

๒. โครงการกึ่งธุรกิจ

เป็นโครงการศึกษาทดลองเกี่ยวกับการแปรรูปนมและผลผลิตทางการเกษตร เพื่อนำออกจำหน่ายโดยไม่หวังผลกำไร และดำเนินการโดยมีการบริหารการเงินครบวงจร มีรายได้ รายจ่าย โดยไม่มีโบนัส แต่นำรายได้จากการจำหน่ายมาใช้พัฒนาโครงการส่วนพระองค์ สวนจิตรลดาต่อไป โดยแบ่งผลิตภัณฑ์ออกได้ดังนี้ คือ

๒.๑ กลุ่มอุตสาหกรรม

๒.๑.๑ โรงโคนม สวนจิตรลดา (ปี ๒๕๐๕) ได้มีผู้น้อมเกล้าฯ ถวายโคเพศเมีย ๕ ตัว เพศผู้ ๑ ตัว จึงได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้โครงการส่วนพระองค์ สวนจิตรลดา จัดการเลี้ยงโคนมร่วมกับเจ้าหน้าที่กรมปศุสัตว์ ซึ่งโคนมส่วนใหญ่เป็นพันธุ์ลูกผสมโฮลสโตน์-ฟรีส์เซี่ยน (Holstein-Friesian) มีการจำหน่ายนมสดที่รีดได้แก่สมาชิกของโรงโคนม สวนจิตรลดา และพระราชทานลูกโคเพศผู้เป็นโคพันธุ์แก่เกษตรกรที่ทำหนังสือขอพระราชทาน

๒.๑.๒ โรงนมผง สวนดุสิต (ปี ๒๕๑๒) จากสภาวะนมสดล้นตลาด เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมได้ทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาขอพระราชทานความช่วยเหลือจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งได้ทรงจัดตั้งโรงนมผงขึ้น และพระราชทานชื่อว่า “โรงนมผง สวนดุสิต” โรงนมผงแห่งนี้ถือเป็น *“โรงนมผงแห่งแรกในประเทศไทย”* ซึ่งมีการพัฒนาอุปกรณ์เครื่องจักรมาโดยตลอดเพื่อให้คุณภาพนมผงที่ผลิตดีขึ้น สามารถผลิตนมผงได้ ๘ ตันต่อวัน

๒.๑.๓ ศูนย์รวมนม สวนจิตรลดา (ปี ๒๕๑๖) เมื่อการผลิตนมผงในระยะแรกประสบอุปสรรคและการขายขาดทุนอยู่เนือง ๆ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องดำเนินกิจการอื่น เพื่อเป็นรายได้สนับสนุนโครงการ

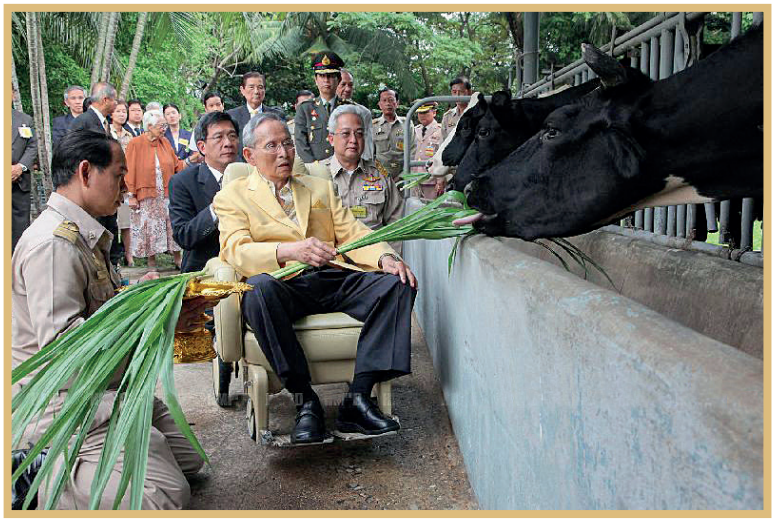

ส่วนพระองค์ สวนจิตรลดา จึงได้สร้าง “ศูนย์รวมนม” ขึ้น เพื่อรับซื้อนมจากเกษตรกรในบริเวณชานเมือง และจากสหกรณ์ต่าง ๆ เช่น สหกรณ์โคนมอยุธยา และสหกรณ์โคนมหนองโพราชบุรี จำกัด (ในพระบรมราชูปถัมภ์) มาจัดจำหน่ายโดยผ่านกรรมวิธีฆ่าเชื้อพาสเจอร์ไรส์และโฮโมจิไนส์

๒.๑.๔ โรงนมเม็ด สวนดุสิต (ปี ๒๕๒๗) ได้ปรับปรุงการผลิตนมเม็ดขึ้นใหม่อีกครั้งหนึ่ง หลังจากที่ได้เคยทดลองผลิตเมื่อปี ๒๕๑๒ และมีอุปสรรคทางเทคนิคไม่สามารถดำเนินการต่อไป

๒.๑.๕ โรงนมแข็ง สวนจิตรลดา (ปี ๒๕๓๐) ในวโรกาสมหามงคลที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระชนมพรรษา ๕ รอบ โครงการส่วนพระองค์ สวนจิตรลดา ได้จัดทำโครงการศึกษาความเป็นได้ในการผลิตเนยแข็ง เพื่อการค้นคว้าทดลองและส่งเสริมแนะนำเป็นอาชีพต่อไป สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พระราชทานชื่อ *“เนยแข็งมหามงคล”*

๒.๑.๖ โรงน้ำดื่ม สวนจิตรลดา (ปี ๒๕๓๐ - ๒๕๓๑) ได้ส่งตัวอย่างน้ำที่ได้จากการควบแน่นจากชุดระเหยนม ไปตรวจวิเคราะห์ที่สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีพบว่ามีความเหมาะสมที่จะใช้เป็นน้ำบริโภค จึงได้ก่อสร้างต่อเติมห้องน้ำกลั่นเพื่อผลิตน้ำกลั่นบริโภค

๒.๑.๗ โครงการจัดตั้งสหกรณ์โคนมจังหวัดชุมพร และโรงงานผลิตนมพาสเจอร์ไรส์ (ปี ๒๕๔๐) โครงการส่วนพระองค์ สวนจิตรลดา ได้ให้ความร่วมมือกับสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง กรมปศุสัตว์ กรมส่งเสริมสหกรณ์ สหกรณ์โคนมหนองโพราชบุรี จำกัด ในพระบรมราชูปถัมภ์ และจังหวัดชุมพร ดำเนินโครงการจัดตั้งสหกรณ์โคนมจังหวัดชุมพร และโรงงานผลิตนมพาสเจอร์ไรส์

ตามความต้องการของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม ในจังหวัดชุมพร ปัจจุบันโรงนมแห่งนี้ดูแลและดำเนินงานโดยสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

๒.๑.๘ โครงการนมฟลูออไรด์ (ปี ๒๕๔๓) เริ่มดำเนินการผลิตนมฟลูออไรด์เป็นครั้งแรกในประเทศไทย ภายใต้โครงการนมฟลูออไรด์ป้องกันฟันผุในประเทศไทย สามารถรองรับน้ำนมดิบจากเกษตรกรได้มากขึ้นในสถานการณ์วิกฤตน้ำนมดิบล้นตลาดในช่วงปิดเทอม

๒.๑.๙ โรงน้ำดื่มวังไกลกังวล (ปี ๒๕๔๕) ได้ก่อสร้างโรงน้ำดื่มที่วังไกลกังวล อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยผลิตน้ำดื่มชนิดขวด ขนาด ๕๐๐ มิลลิลิตร ออกจำหน่ายอีกด้วย โดยในปัจจุบันโรงน้ำดื่ม วังไกลกังวลอยู่ในกำกับดูแลของกองงานส่วนพระองค์ สำนักพระราชวัง

๒.๑.๑๐ โรงงานนมยูเอชที สวนจิตรลดา (ปี ๒๕๔๖) ได้ก่อสร้างอาคารและติดตั้งเครื่องยูเอชที (Ultra High Temperature) กำลังการผลิต ๒๐ ตันต่อวัน เพื่อให้สามารถช่วยเหลือเกษตรกรและสหกรณ์โคนม

๒.๒ กลุ่มอุตสาหกรรม

๒.๒.๑ โรงสีข้าวตัวอย่าง สวนจิตรลดา (ปี ๒๕๑๔) พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้โครงการส่วนพระองค์สวนจิตรลดา จัดตั้งโรงสีข้าวทดลองขึ้น และได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างยุ้งฉางเก็บข้าวเปลือกแบบต่าง ๆ รวมทั้งยุ้งฉางข้าวแบบสหกรณ์

๒.๒.๒ งานน้ำผลไม้พาสเจอร์ไรส์ (ปี ๒๕๒๗) ได้ผลิตน้ำส้มคั้น และน้ำอ้อยพลาสเจอร์ไรส์นมสดเดิมเพื่อเป็นโครงการแนะนำชาวไร่ส้มและไร่อ้อย ในการแก้ไขอุปสรรคและปัญหาด้านการตลาดของส้มและอ้อย

๒.๒.๓ งานผลิตภัณฑ์อบแห้ง (ปี ๒๕๒๘) สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พระราชทานเครื่องอบผลไม้ แก่โครงการส่วนพระองค์ สวนจิตรลดา โดยในระยะแรก ได้ผลิตกระเทียมอบแห้ง ออกมาเป็นผลิตภัณฑ์ออกจำหน่าย

ในปี ๒๕๔๗ งานผลิตภัณฑ์อบแห้งได้ขยายห้องผลิตภัณฑ์ขนมปังเพิ่มขึ้นอีก ๑ ห้อง โดยทดลองผลิตขนมปังสอดไส้รสต่าง ๆ และผลิตภัณฑ์พายออกจำหน่ายเพิ่มขึ้น

๒.๒.๔ งานอินทรียวัตถุ (ปี ๒๕๒๘) ได้เริ่มโครงการผลิต ปุ๋ยอินทรีย์ โดยศึกษากระบวนการผลิตปุ๋ยหมักจากเศษวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตร ปัจจุบันงานอินทรียวัตถุได้มีการพัฒนาปุ๋ยหมักชนิดปุ๋ยอัดเม็ด เพื่อความสะดวกให้แก่ผู้บริโภค

๒.๒.๕ โรงหล่อเทียนหลวง สวนจิตรลดา (ปี ๒๕๒๙) ได้สร้างโรงหล่อเทียนหลวง สวนจิตรลดา เพื่อผลิตเทียนหลวงใช้ในราชการสำนักพระราชวังแทนการฟั่นเทียนด้วยมือและดำเนินการหล่อเทียน เพื่อให้ได้เทียนที่มีคุณภาพสำหรับใช้ในพระราชพิธีต่าง ๆ ในราชสำนัก

๒.๒.๖ โรงอาหารปลาและสาหร่ายเกลียวทอง (ปี ๒๕๒๙) โรงอาหารปลาและสาหร่ายเกลียวทอง ได้ศึกษาความเป็นไปได้ในการนำน้ำกากมูลหมัก ซึ่งเป็นผลพลอยได้จากการผลิตแก๊สชีวภาพ เพื่อศึกษาสูตรอาหารที่เหมาะสมและทดลองผลิตอาหารปลาที่มีสาหร่ายเกลียวทองผสมอยู่ด้วย

๒.๒.๗ โรงเพาะเห็ด (ปี ๒๕๓๑) ได้สร้างโรงเพาะเห็ดเพื่อเพาะเห็ดชนิดต่าง ๆ เช่น เห็ดฟาง เห็ดหูหนู เห็ดนางฟ้า เห็ดนางรม เห็ดเป๋าฮื้อ ฯลฯ โดยใช้เศษวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตร

๒.๒.๘ โรงกระถางผักตบชวา (ปี ๒๕๓๒ - ๒๕๔๘) พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีพระราชดำริ เกี่ยวกับการนำผักตบชวาไปใช้ให้เป็นประโยชน์ นอกเหนือจากการนำไปทำปุ๋ยอินทรีย์และเชื้อเพลิงเขียว เช่น ทำกระถางจากผักตบชวา

๒.๒.๙ งานผลิตภัณฑ์น้ำผึ้ง (ปี ๒๕๓๔) เป็นโครงการผลิตน้ำผึ้งบรรจุหลอดพลาสติกและบรรจุขวดขนาดต่าง ๆ โดยได้รับซื้อน้ำผึ้งจากสหกรณ์ผู้เลี้ยงผึ้งภาคเหนือ จังหวัดเชียงใหม่

๒.๒.๑๐ งานผลิตภัณฑ์บรรจุกระป๋อง (ปี ๒๕๓๕) ได้ก่อสร้างโรงงานน้ำผลไม้บรรจุกระป๋อง เพื่อเป็นโรงงานต้นแบบในการผลิตน้ำผลไม้ต่าง ๆ ครบวงจร โดยมีการผลิตน้ำผลไม้เข้มข้น น้ำผลไม้บรรจุกระป๋อง เช่น น้ำมะม่วง น้ำกระเจี๊ยบ เป็นต้น เพื่อเป็นต้นแบบให้แก่เกษตรกรและผู้ที่สนใจสามารถเข้ามาศึกษานำความรู้ในการผลิตน้ำผลไม้แต่ละชนิดไปใช้ประโยชน์ต่อไป

๒.๒.๑๑ โรงกระดาษสา (ปี ๒๕๓๕) ได้สร้างอาคารเฉลิมพระเกียรติโรงกระดาษสาเนื่องในวโรกาสที่สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ มีพระชนมพรรษา ๕ รอบ เพื่อใช้เป็นสถานที่ผลิตกระดาษสาแบบครบวงจร รวมถึงเผยแพร่กรรมวิธีการผลิตให้กับนิสิต นักศึกษา และผู้ที่สนใจ ปัจจุบันโรงกระดาษสา ได้ดำเนินการสาธิตงานหัตถกรรมชนิดต่าง ๆ

๒.๒.๑๒ โรงสาหร่ายเกลียวทอง สวนอุไทยธรรม จังหวัดปทุมธานี (ปี ๒๕๔๗) เพื่อเป็นการขยายกำลังการผลิตสาหร่ายเกลียวทองให้ได้ปริมาณมากยิ่งขึ้น

๒.๓ กลุ่มพลังงานทดแทน

โครงการส่วนพระองค์สวนจิตรลดา มีโครงการเกี่ยวกับพลังงานทดแทนอีกหลายหน่วยงาน เช่น

- โรงบดแกลบ (ปี ๒๕๑๘)
- งานทดลองผลิตภัณฑ์เชื้อเพลิง (ปี ๒๕๒๘)
- โครงการดีโซฮอล์ (ปี ๒๕๔๐)
- โครงการไบโอดีเซล (ปี ๒๕๔๖)

จากตัวอย่างโครงการส่วนพระองค์สวนจิตรลดาเพียงส่วนหนึ่งเท่าที่ได้กล่าวมานี้ จะเห็นว่าสวนจิตรลดาเป็นยิ่งกว่าที่ประทับของพระมหากษัตริย์ หากเป็นสวนที่รวมเรื่องเกือบทุกอย่างในโลกไว้ ที่เป็นทั้งโรงเรียนและห้องทดลองศึกษา ค้นคว้าวิจัย เพื่อแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ให้กับคนไทยโดยเฉพาะ สวนจิตรลดามีนับตั้งแต่โรงเรียนชั้นประถมไปจนถึงศูนย์คอมพิวเตอร์ระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต นาข้าว การประมง ป่าไม้ ไปจนถึงโรงงานอุตสาหกรรม ทางด้านเชื้อเพลิงและโคนม ซึ่งล้วนแล้วแต่สะท้อนถึงน้ำพระราชหฤทัยของพระมหากษัตริย์ผู้ยิ่งใหญ่ ซึ่งมีต่อราษฎรที่ทรงห่วงใยและทรงทุ่มเทพยายามคิดแก้ไขปัญหาให้ตลอดมา อย่างยากที่จะหาพระมหากษัตริย์ในโลกนี้ ทั้งโลกในอดีตและโลกปัจจุบันจะมาเทียบเทียมได้

ฝนหลวง:
น้ำพระราชหฤทัย

“ขณะนั้นข้าพเจ้าได้แหงนดูท้องฟ้าและพบว่ามีเมฆจำนวนมาก แต่เมฆเหล่านั้นพัดผ่านพื้นที่แห้งแล้งไป วิธีแก้ไขอยู่ที่ว่าจะทำอย่างไร ที่จะให้เมฆเหล่านั้นตกลงมาเป็นฝนในท้องถิ่นนั้น ความคิดนั้นเป็นจุดเริ่มต้นของโครงการทำฝนเทียม...”

นี่คือความตอนหนึ่งในพระราชบันทึกภาษาอังกฤษ “THE RAINMAKING STORY” ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

เรื่องราวของฝนหลวงเริ่มต้นขึ้นในปี ๒๔๙๘ ซึ่งเป็นปีที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินไปโดยรถไฟและรถยนต์พระที่นั่งเพื่อไปเยี่ยมเยียนราษฎรในพื้นที่ ๑๕ จังหวัด ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ทำให้ได้ทรงรับทราบถึงความเดือดร้อนทุกข์ยากของราษฎรที่เกิดจากปัญหาขาดแคลนน้ำทั้งทำการเกษตรและอุปโภคบริโภค

ในช่วงที่ขบวนเสด็จผ่านทางแยกกุฉินารายณ์-สหัสขันธ์ ที่ปัจจุบันอยู่ในท้องที่อำเภอสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์นั้น ได้หยุดทรงเยี่ยมราษฎรและทรงมีพระราช

Serial No.: to be given Dkt No. Royal001-2000.us Page 11 of
Title: Weather Modifications for Rainmaking
Inventor: His Majesty King Bhumibol Adulyadej Fax No.

From that time on, I have thought about this seemingly insoluble and paradoxical problem : when there is water, it is too much, it floods the area; when the water recedes, it is drought. When it rains, water floods down the hill, because there is nothing to stop it. The solution is to build many small check dams along the creeks on the hills; this will regulate the flow. If possible, small dams and reservoirs should be built; this will take care of the drought. In the rainy season the water kept in the reservoirs will provide water for the dry season. One problem remaining is that, overall, the North-East region is reputed to be a dry region. At that time I looked up at the sky and saw that there were many clouds, but they were all blown past the arid land. The solution lies on how to make those clouds fall as rain in the locality. That idea was the the beginning of the artificial rainmaking project which met with success a few years later.

Coming back to Bangkok, I called Mom Rajavongse Teparit Devakul, an engineer and inventor of the Iron Buffalo repute. He promised me tthat he would study the problem. A couple of years later, he came up with a first idea.

The first principle was to scatter a hygroscopic substance (sea salt) from an airplane to catch the humidity in the air; then a cold substance (dry ice) to condense the humidity to form clouds. The first tests were not very conclusive. There was no rain: the cloud was formed out of the blue sky, but with not enough dry ice it soon dissolved back to the blue sky. Adding more dry ice, the cloud "exploded" and was destroyed. Adding sea water did not help. It was back to the "drawing board".

The principles were right: rain is created from humidity and temperature. Another factor were the speed and the direction of the wind. More cloud physics had to be studied, but the basic principles and componen were there. Sea salt was the first formula, sea water was the second formula, dry ice was the third formula.

Formula 1 and formula 3 are still used at the present ime; formula 2 has been discontinued. Other formulas were gradually added. Formula 4 : urea (moderately cold). Formula 6 : calcium chloride (warm). Formula 9 : calcium carbide (very warm); this latter formula is now discontinued because it is rather dangerous.

The first time calcium chloride was used, was near Borabue, Mahasarakham. There I predicted that, after building up a cloud with formula 1, if formula 6 is put on the cloud, that cloud will rise to a high altitude, somewhat like the mushroom of the atom bomb. The result was 40 mm of rain, although the cloud did not rise inthe form ior a mushroom, but it rose up like a high Christmas tree.

ปฏิสันถารกับราษฎรที่มาเข้าเฝ้าฯ เกี่ยวกับผลผลิตข้าว จึงได้ทรงทราบว่า ผลผลิตข้าวของราษฎรในท้องที่นั้น แทนที่จะเสียหายจากความแห้งแล้ง แต่กลับเสียหายเพราะน้ำท่วมมากกว่า หรือจะพูดอีกอย่างหนึ่งก็คือ ความยากจนในหมู่ประชาชนในแถบภาคตะวันออกเฉียงเหนือนั้น มีสาเหตุมาจากทั้งปัญหาน้ำท่วมและน้ำแล้ง

จุดนั้นเองได้เป็นต้นกำเนิดของแนวพระราชดำริเกี่ยวกับเรื่องน้ำท่วมและน้ำแล้ง ซึ่งต่อมาก็ได้กลายเป็นโครงการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริสำคัญที่รู้จักกันดีในปัจจุบัน ๒ เรื่อง นั่นคือ เรื่องฝายต้นน้ำลำธาร (Check dam) และฝนหลวง ซึ่งในพระราชบันทึกภาษาอังกฤษ “THE RAINMAKING STORY” มีความอีกตอนหนึ่งว่า

“...จากขณะนั้นเป็นต้นมา ข้าพเจ้าครุ่นคิดถึงปัญหาที่ดูเหมือนว่าแก้ไม่ตกและขัดแย้งกัน เมื่อมีน้ำ, น้ำก็มากไป, ทำให้น้ำท่วมพื้นที่ เมื่อน้ำลดก็แห้งแล้ง เมื่อฝนตก, น้ำท่วมบ่าลงมาจากภูเขาเพราะไม่มีสิ่งใดหยุดเอาไว้ วิธีแก้คือต้องสร้างเขื่อนเล็ก ๆ (Check dams) จำนวนมาก ตามลำธารที่ไหลลงมาจากภูเขาต่าง ๆ จะช่วยให้กระแสน้ำค่อยไหลอย่างสม่ำเสมอ ถ้าเป็นไปได้ควรสร้างเขื่อนและอ่างเก็บน้ำเล็ก ๆ สิ่งนี้จะแก้ไขปัญหาแห้งแล้งได้ในฤดูฝนน้ำที่ถูกเก็บไว้ในอ่างเก็บน้ำและจัดสรรน้ำให้ในฤดูแล้ง...”

ความคิดของท่านถูกคนคัดค้านอย่างไม่เกรงพระทัย บอกว่าเป็นไปไม่ได้หรอก เพ้อฝัน เป็นเรื่องโคมลอยมากกว่า ท่านไม่โกรธนะ

อย่างไรก็ตามหลังจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จพระราชดำเนินกลับแล้ว ได้มีพระราชดำริเกี่ยวกับเรื่องฝนเทียม แก่ ม.ร.ว.เทพฤทธิ์ เทวกุล วิศวกรผู้ประดิษฐ์ควายเหล็ก ที่มีชื่อเสียง เพื่อศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมและทดลองการทำฝนเทียมในประเทศไทย โดยต่อยอดจากองค์ความรู้ในต่างประเทศที่ได้มีการศึกษามาก่อนหน้านี้แล้ว จนกระทั่งได้มีการทดลองภาคสนามเป็นครั้งแรกบนท้องฟ้าเหนือพื้นที่วนอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา เมื่อวันที่ ๑ - ๒ กรกฎาคม ๒๕๑๒ หรือเกือบ ๑๔ ปี นับแต่วันที่ในหลวงได้ทอดพระเนตรก้อนเมฆบนท้องฟ้าเหนือจังหวัดกาฬสินธุ์ดังที่กล่าว

ต่อมาในปี ๒๕๑๓ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ย้ายฐานการปฏิบัติการฝนเทียมไปที่สนามบินบ่อฝ้าย อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ซึ่งมีสภาพภูมิประเทศและสภาพแวดล้อมเหมาะสมสำหรับการทดลองและปฏิบัติงานมากกว่า และที่นี่ก็ได้พัฒนากลายเป็นศูนย์ปฏิบัติการหลักด้านฝนเทียมของประเทศในปัจจุบัน

การทดสอบทำฝนเทียมในช่วงแรก ๆ มีอุปสรรคหลายประการ แม้กระทั่งแนวพระราชดำริในเรื่องนี้ก็ยังมีบางคนไม่เห็นด้วย

“...ความคิดของท่านถูกคนคัดค้านอย่างไม่เกรงพระทัย บอกว่าเป็นไปไม่ได้หรอก เพ้อฝัน เป็นเรื่องโคมลอยมากกว่า ท่านไม่โกรธนะ ยิ่งเป็นแรงบันดาลใจให้ท่านพิสูจน์ ท่านทรงเชื่อมั่นว่าเมฆที่ลอยอยู่บนท้องฟ้าถ้าเผื่อมีกระบวนการทางวิทยาศาสตร์มาช่วย จะสามารถกระตุ้นบรรยากาศทำให้ก้อนเมฆเหล่านี้กลายเป็นฝนได้ ท่านทรงเชื่อมั่นอย่างนั้น...”

คุณเมธา รัชตะปีติ อดีตผู้อำนวยการสำนักงานปฏิบัติการฝนหลวง หนึ่งในทีมงานผู้ทำงานช่วยเหลือ ม.ร.ว.เทพฤทธิ์ ในปฏิบัติการฝนหลวงยุคบุกเบิก ได้เล่าถึง

บรรยากาศการทำงานสนองพระราชดำริเรื่องฝนเทียมไว้ในนิตยสาร “ผาสุก” ปี ๒๕๕๑ มีความต่อมาว่า

“...ท่านทรงค้นคว้าวิจัยมาตลอด ท่านตั้งสมมติฐานเป็นบวกไม่มีลบ เมื่อทรงศึกษาละเอียดแล้ว ในที่สุดก็มีความพร้อม ในปี ๒๕๑๒ ท่านมีรับสั่งกับหม่อมเทพฤทธิ์ ซึ่งเป็นคนเดียวที่มีความเห็นคล้อยกับในหลวงว่าเป็นไปได้ ให้ไปเตรียมการให้เกิดความเป็นไปได้... ปี ๒๕๑๐ - ๒๕๑๑ หม่อม เทพฤทธิ์ท่านก็มาเล่าว่าในหลวงจะทดลองทำฝน ท่านไม่มีบุคลากรเลย มีแต่หม่อมเทพฤทธิ์คนเดียว ผมเป็นคนแรกที่สมัครเข้า join กับโครงการนี้ตั้งแต่เริ่มการทดลองครั้งแรก...”

และก็เป็น ม.ร.ว.เทพฤทธิ์ นี้เอง ที่ต้องหูหนวกเพราะน้ำแข็งแห้งปลิวเข้าหู ในขณะทุ่มเทให้กับการศึกษาทดลอง และปฏิบัติการทำฝนเทียม

แม้ว่าจะอยู่ในช่วงการทดลอง แต่ข่าวคราวเกี่ยวกับฝนเทียมก็เป็นที่สนใจของประชาชนในวงกว้าง ในปี ๒๕๑๔ มีเกษตรกรจากจังหวัดพิจิตรกับนครสวรรค์ ทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาขอพระราชทานฝนหลวงเพื่อช่วยเหลือนาข้าวที่กำลังจะแห้งตายเพราะฝนทิ้งช่วง ทำให้เกิดภาวะแห้งแล้งเป็นวงกว้างในภาคกลางและภาคอื่น ๆ ซึ่งคุณเมธาเล่าเกี่ยวกับเหตุการณ์ช่วงนั้นว่า

“...ในหลวงท่านก็ให้เราแนะนำชาวบ้านว่าอยู่ขั้นทดลอง ชาวบ้านฉลาด บอกถึงค้นคว้าทดลองก็ขอให้มาทดลองในพื้นที่ ถ้าเผื่อฝนตกลงมาเขาจะได้รอดตาย ชาวนาเขา Hopeless น่ะ ในที่สุดในหลวงก็โปรดเกล้าฯ ให้ไปทำการค้นคว้าทดลองที่สนามบินนครสวรรค์ มันได้ผล เกิดฝนตกลงนาข้าว ทำอย่างนี้ราว ๆ ๓ วัน เริ่มเห็นต้นข้าวยอดโผล่ขึ้นมาเป็นสีเขียวแซมกับต้นน้ำตาล พอ ๗ วัน เป็นสีเขียวทั่วท้องทุ่ง เป็นพรมสีเขียวขึ้นมาเลย..”

จากผลสำเร็จดังกล่าว ทำให้ในปีเดียวกันนี้มีฎีกาของราษฎรขอพระราชทานฝนเทียมในพื้นที่ภาคกลาง ภาคเหนือตอนล่าง และภาคใต้ ตามมาหลายจังหวัด ทำให้มีการปฏิบัติการฝนเทียมในพื้นที่เหล่านี้ขึ้น ซึ่งปรากฏว่าทำให้พื้นที่การเกษตรของราษฎรได้รับน้ำเพียงพอและพืชผลรอดพ้นจากความเสียหายรวม ๑๘,๒๑๕,๐๐๐ ไร่ เมื่อเทียบกับค่าใช้จ่ายใน

การปฏิบัติงาน ๘๕๑,๖๓๓.๖๐ บาท เท่ากับว่าการทำฝนเทียมมีค่าใช้จ่ายเพียง ๔.๗ สตางค์ ต่อพื้นที่ ๑ ไร่ เท่านั้น

พอมาถึงช่วงเดือนมีนาคม - เมษายน ๒๕๑๕ เกิดภาวะแห้งแล้งทั่วประเทศ กลุ่มราษฎรชาวสวนผลไม้จากจังหวัดจันทบุรี และระยอง ร่วมกันทูลเกล้าถวายฎีกาขอพระราชทานฝนเทียม เพื่อช่วยเหลือสวนผลไม้ที่ยืนต้นตายไปแล้วนับหมื่นไร่ในขณะที่ผลไม้กำลังอยู่ในช่วงออกดอกติดผล แต่เนื่องจากหน่วยปฏิบัติการฝนเทียมในขณะนั้นมีเพียง ๑ หน่วย และติดภารกิจทำฝนเทียมที่พิษณุโลก อีกทั้งยังไม่มีนักวิชาการที่เชี่ยวชาญเพียงพอจะเป็นหัวหน้าคณะปฏิบัติการเพิ่มเติมหน่วยที่ ๒ ได้

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงได้ทรงรับบัญชาการทำฝนเทียมผ่านหน่วยที่ ๒ ด้วยพระองค์เอง โดยทรงบัญชาการจากพระตำหนักจิตรลดารโหฐาน ผ่านข่ายวิทยุตำรวจ

"...ตอนนั้นผมเป็นหัวหน้านักวิชาการ ไปคอยสนองพระราชกระแสอยู่ที่สนามบินจันทบุรี ต้องคอยรับข่าวจากท่าน นอนไม่เป็นสุข และต้องเอาวิทยุแนบไว้ที่หู เพราะท่านพระราชทานแผนสำหรับการทดลองปฏิบัติการหวังผล ตี ๑ ตี ๒ ทุกวัน ท่านทรงวิเคราะห์รายงาน ทรงตรวจพยากรณ์อากาศของกรมอุตุฯ แล้วก็ทรงวางแผน" คุณเมธาเล่าถึงการปฏิบัติงานสนองพระราชดำริในคราวนั้น

การทำฝนเทียมในครั้งนั้น ได้ทำให้สวนผลไม้ของชาวสวนรอดพ้นจากความเสียหาย และทูลเกล้าฯ ถวายเงินสมทบทุนในการจัดซื้อเครื่องบินและเป็นค่าใช้จ่ายในการปฏิบัติงาน

ความสำเร็จของการทำฝนเทียม ทำให้ประเทศสิงคโปร์สนใจและส่งเจ้าหน้าที่มาดูงานด้านนี้ในประเทศไทย เมื่อปี ๒๕๑๕ แต่ในเวลานั้น ม.ร.ว.เทพฤทธิ์ ติดภารกิจบัญชาการปฏิบัติการทำฝนเทียมในพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง จึงได้กราบ

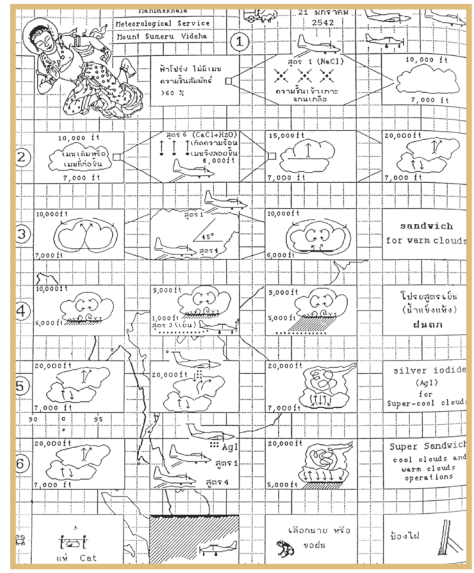

บังคมทูลขอให้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงบัญชาการสาธิตด้วยพระองค์เอง เพราะนักวิทยาศาสตร์ของโครงการมีความชำนาญไม่เพียงพอ ซึ่งปรากฏว่าการปฏิบัติการฝนหลวงในคราวนั้น เมื่อวันที่ ๑๙ ตุลาคม ๒๕๑๕ ได้ประสบความสำเร็จเป็นที่ประทับใจของทุกคน เพราะสามารถบังคับให้ฝนตกลงสู่เป้าหมายเหนืออ่างเก็บน้ำแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี ซึ่งทรงกำหนดให้เป็นศูนย์กลางเป้าหมายปฏิบัติการได้อย่างแม่นยำภายในเวลาเพียง ๕ ชั่วโมง หลังเริ่มลงมือปฏิบัติการ

จากเหตุการณ์ความสำเร็จเมื่อวันที่ ๑๙ ตุลาคม ๒๕๑๕ จึงทำให้รัฐบาลประกาศให้วันดังกล่าวเป็น ***"วันเทคโนโลยีไทย"*** และเทิดพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวให้ทรงเป็น ***"พระบิดาแห่งเทคโนโลยีไทย"*** เมื่อปี ๒๕๔๓ เป็นต้นมา

กล่าวสำหรับที่มาของคำว่า "ฝนหลวง" นอกจากคำว่า "ฝนเทียม" ซึ่งจำได้ง่ายแล้ว ประชาชนทั่วไปและสื่อมวลชนยังใช้คำอื่นด้วย เช่น "ฝนในหลวง" "ฝนหลวงพระราชทาน" แต่คำว่า "ฝนหลวง" ดูจะเป็นคำที่นิยมใช้กันมากที่สุด ดังจะเห็นได้จากในช่วงปี ๒๕๑๖ -๒๕๑๗ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ปฏิบัติการฝนเทียมในลุ่มน้ำแม่กลองเพื่อช่วยเหลือราษฎรจากปัญหาน้ำเน่าที่ปล่อยจากโรงงานอุตสาหกรรมปรากฏว่าการทำฝนเทียมได้ช่วยเพิ่มน้ำสะอาดไล่น้ำเสียลงทะเลและช่วยเหลือชาวไร่อ้อยในแถบนั้นได้เป็นอย่างดี นับเป็นข่าวที่ตื่นเต้นกันมาก หนังสือพิมพ์ได้พาดหัวข่าวโดยใช้คำว่า "ฝนหลวง" ทำให้คำดังกล่าวเป็นที่รู้จักและยอมรับในวงกว้างมากขึ้น

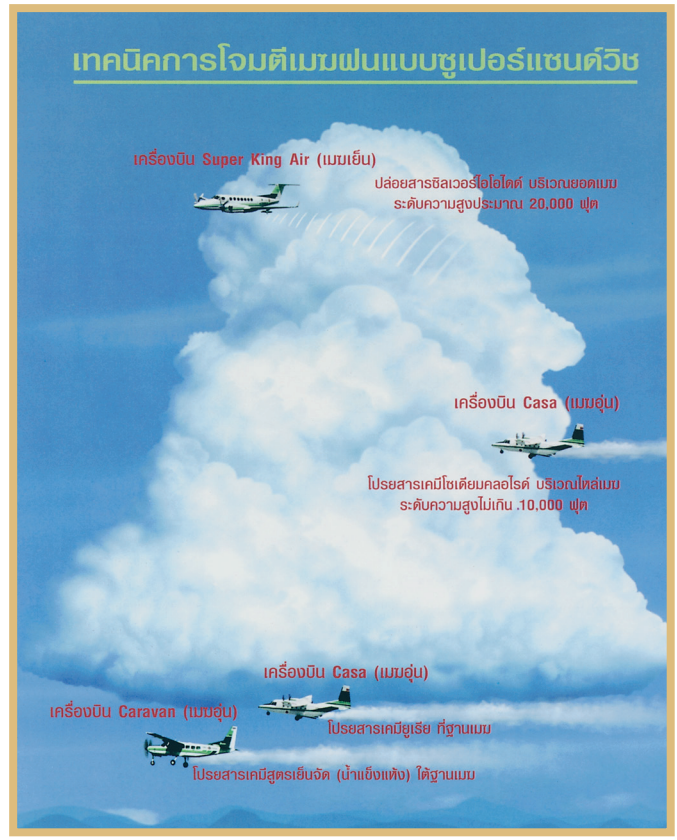

ในเรื่องนี้ คุณเมธา อดีตผู้อำนวยการสำนักงานปฏิบัติการฝนหลวง ได้ให้สัมภาษณ์ในนิตยสาร “ผาสุก” ฉบับเดียวกันว่า

“...เราก็ขอพระบรมราชานุญาต เรียกว่า ‘ฝนหลวง’ ท่านรับสั่ง ‘จะดีเหรอ คนเขาจะว่าฉันอวดตัว เป็นการ Propaganda ตัวเองนะ ฝนหลวง ‘หลวง’ คนก็รู้ว่าหมายถึงอะไร หลวงคนก็นึกว่าเป็นในหลวง’ ตอนนั้นผมกราบบังคมทูลบอก เป็นคำแพร่หลายนะ ประชาชนเขาเรียก ท่านรับสั่งว่า ‘แน่นะ’ ‘แน่พระพุทธเจ้าข้า เป็นคำที่เกิดประชามติ’ ท่านก็รับสั่ง ‘งั้นเหรอ งั้นก็เอา ให้เรียกฝนหลวง’

ดังนั้น “ฝนหลวง” ที่เราคุ้นเคยกันในทุกวันนี้ จึงเป็นคำที่เกิดจากประชามติอย่างแท้จริง

เมื่อรัฐบาลเห็นว่าคำดังกล่าวเป็นที่แพร่หลาย จึงมีมติคณะรัฐมนตรีให้ใช้คำว่า “ฝนหลวง” เป็นคำทางราชการ ในปี ๒๕๑๗ และเมื่อมีการจัดตั้งหน่วยงานขึ้นมาดูแลรับผิดชอบโดยเฉพาะในปีต่อมาก็ใช้ชื่อว่า “สำนักงานปฏิบัติการฝนหลวง” สังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ซึ่งปัจจุบันได้พัฒนามาเป็น “กรมฝนหลวงและการบินเกษตร”

ในเวลาต่อมา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีการยื่นขอจดสิทธิบัตรเทคโนโลยีฝนหลวงในประเทศต่าง ๆ ภายใต้ชื่อ “Weather Modification by Royal Rainmaking Technology” โดยทรงมี

สิทธิบัตรการประดิษฐ์

อาศัยอำนาจตามความในพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

สำหรับการประดิษฐ์ตามรายละเอียดการประดิษฐ์ ข้อถือสิทธิ และ

นายอำพล เสนาณรงค์ องคมนตรี ซึ่งเป็นผู้แทนพระองค์ในการดำเนินการจดทะเบียนสิทธิบัตรฝนหลวง นำคณะซึ่งประกอบด้วย คณะทำงานในโครงการดำเนินการจดทะเบียนสิทธิบัตรถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และคณะทำงานจัดทำจดหมายเหตุสิทธิบัตรฝนหลวง เข้าเฝ้าฯ ณ วังไกลกังวล

พระราชกระแสกับคณะผู้เข้าเฝ้าฯ ทูลเกล้าฯ ถวายสิทธิบัตร ความว่า สิทธิบัตรนี้เป็นของคนไทย คนไทยเป็นคนทำคือพระองค์เอง และการทำฝนนี้ได้กุศล ให้ตั้งใจทำ เหมือนกับถวายสังฆทานเพราะการทำฝนนี้ไม่ได้ทำให้คนใดคนหนึ่งโดยเฉพาะ หรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งโดยเฉพาะ

ปัจจุบัน กรมฝนหลวง สามารถออกไปปฏิบัติการครอบคลุมพื้นที่ทั่วประเทศ ช่วยพลิกฟื้นชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในยามวิกฤติขาดแคลนน้ำได้เป็นอย่างดี โดยมีหน่วยปฏิบัติการฝนหลวงในทุกภูมิภาค เช่น เชียงใหม่ ขอนแก่น อุบลราชธานี นครราชสีมา สงขลา เป็นต้น

ฝน คือ น้ำ หลวง คือ “ในหลวง” ฝนหลวงจึงคือ น้ำพระราชหฤทัยของพระมหากษัตริย์ที่เกิดมาจากความรักความห่วงใยในราษฎรอย่างแท้จริง

โคนม
อาชีพพระราชทาน อาหารทรงคุณค่า

คนไทยยุคใหม่เติบโตมาพร้อมกับการ “ดื่มนมโค” ตั้งแต่เด็ก แต่นมโคไม่ใช่อาหารประจำท้องถิ่นของประเทศไทย ทำให้คนไทยในอดีตดื่มนมโคในปริมาณที่น้อยมาก นมโคเป็น “หนึ่งในวิวัฒนาการด้านอาหาร” ของมนุษย์ที่มีมาตั้งแต่ยุคดึกดำบรรพ์ จุดเริ่มต้นของมนุษย์ในการบริโภคน้ำนมสัตว์เกิดจากวิวัฒนาการและการเรียนรู้ที่จะเลี้ยงสัตว์ไว้บริโภคแทนการออกล่า หลังจากนั้นมนุษย์ก็เรียนรู้ที่จะนำน้ำนมจากสัตว์ซึ่งประกอบด้วยคุณค่าทางสารอาหารที่เป็นประโยชน์ที่จำเป็นต่อร่างกายเฉกเช่นเดียวกับน้ำนมมนุษย์ เช่น นมแพะ นมแกะ นมม้า และนมโค มาบริโภคและแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์จากนม เช่น เนย ชีส และ โยเกิร์ต เป็นต้น

การเลี้ยงโคนม และการผลิตน้ำนมในประเทศไทย มีตั้งแต่ปี ๒๔๕๐ โดยชาวอินเดียซึ่งมีวัฒนธรรมการบริโภคนมอยู่แล้ว และอพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทยได้นมพันธุ์ โคนมบังกาลา (Bengal) เข้ามาเลี้ยงเพื่อรีดนมบริโภคในหมู่ชนชาวอินเดีย แต่คนไทยในสมัยนั้น ยังไม่นิยมบริโภคนมโคโดยตรง เด็กทารกจะอาศัยนมมารดาเป็นหลัก การบริโภคนมของคนไทยจะมีบ้างในกลุ่มคนที่มีการศึกษา แต่ส่วนใหญ่ก็ยังนิยมบริโภคนมข้นหวานที่นำเข้าจาก

ต่างประเทศ ต่อมาในปี ๒๔๖๓ ม.จ.สิทธิพร กฤษดากร ได้ทำฟาร์มเลี้ยงโคนมในตำบลบางเบิด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งในขณะนั้นดำรงพระอิสริยยศสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอเจ้าฟ้าภูมิพลอดุลยเดช ทรงคุ้นเคยกับผลิตภัณฑ์จากนมโคตั้งแต่ยังทรงพระเยาว์ ในปี ๒๔๗๘ ได้โดยเสด็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล และสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ไปทอดพระเนตรโรงงานออร์เบอร์ ผลิตนมข้นหวานที่ประเทศสวิสเซอร์แลนด์

ต่อมา เมื่อเดือนมิถุนายน ๒๕๐๓ ถึงวันที่ ๑๘ มกราคม ๒๕๐๔ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช พร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ได้เสด็จประพาสประเทศต่าง ๆ ในยุโรป ๑๔ ประเทศในครั้งนั้น ทรงมีกระแสพระราชดำรัสลาแก่ประชาชนชาวไทยว่า

“บัดนี้ ถึงกำหนดที่ข้าพเจ้าและพระราชินีจะไปประเทศเหล่านั้น พรุ่งนี้จะออกเดินทางจากกรุงเทพฯไปยังสหรัฐอเมริกาก่อน และจะไปประเทศอื่นในยุโรปอีก ๑๓ ประเทศ ถ้าจะนับสำนักวาติกันด้วยก็เป็น ๑๔ ประเทศด้วยกัน การไปต่างประเทศในนี้ถือเป็นราชการแผ่นดิน เป็นการทำตามหน้าที่ของข้าพเจ้าในฐานะที่เป็นพระประมุข

> “อาชีพการเลี้ยงโคนม
> จะช่วยให้ชาวไทย
> ได้บริโภคอาหารที่มีคุณค่า
> ทั้งยังช่วยให้เกษตรกรไทย
> ได้มีอาชีพที่มั่นคง
> เป็นหลักแหล่งไม่ต้องบุกรุกทำ
> ไร่เลื่อนลอยอีกต่อไป”

ของประเทศ ในการไปเยือนประเทศต่าง ๆ ข้าพเจ้าก็จะแสดงต่อประชาชนของประเทศเหล่านั้นว่าประชาชนชาวไทยมีมิตรจิตมิตรใจต่อเขา และข้าพเจ้าก็จะพยายามอย่างเต็มที่ เพื่อให้ฝ่ายเขารู้จักเมืองไทย และให้เกิดน้ำใจดีต่อชาวไทย ข้าพเจ้าขอลาท่านไปราวหกเดือน”

การเสด็จฯ เยือน ณ ประเทศเดนมาร์ก ซึ่งเป็นหนึ่งในประเทศที่มีวิวัฒนาการด้านปศุสัตว์ยาวนานที่สุดในกลุ่มยุโรปเหนือ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเลี้ยงโคนม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงสนพระราชหฤทัยในกิจการฟาร์มโคนมของชาวเดนมาร์กเป็นอย่างมาก ด้วยทรงเล็งเห็นว่า

“อาชีพการเลี้ยงโคนมจะช่วยให้ชาวไทยได้บริโภคอาหารที่มีคุณค่า ทั้งยังช่วยให้เกษตรกรไทยได้มีอาชีพที่มั่นคงเป็นหลักแหล่งไม่ต้องบุกรุกทำไร่เลื่อนลอยอีกต่อไป”

ด้วยมิตรจิตมิตรใจ ที่ทรงมีต่อมิตรประเทศ รัฐบาล และสมาคมเกษตรกรชาวเดนมาร์กจึงได้น้อมเกล้าฯ ถวายโครงการเลี้ยงโคนม หลังจากที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ เสด็จนิวัตประเทศไทยแล้ว โดยมีการจัดตั้งฟาร์มโคนมและศูนย์ฝึกอบรมการเลี้ยงโคนมที่ตำบลมวกเหล็ก อำเภอมวกเหล็ก จังหวัดสระบุรี แต่เนื่องจากการเลี้ยงโคนม และการบริโภคนมวัวเป็นเรื่องใหม่สำหรับคนไทย ก่อนจะดำเนินงานโครงการจึงยังมีข้อคัดค้าน ข้อเสนอแนะ และได้มีการสำรวจเพื่อความเหมาะสมในหลาย ๆ ด้าน

นายยอด วัฒนสินธุ์ ผู้อำนวยการคนไทยคนแรกขององค์การส่งเสริมกิจการโคนมแห่งประเทศไทย (อ.ส.ค.) ได้เล่าว่า

“การที่ประเทศไทยได้โครงการส่งเสริมการเลี้ยงโคนมมานี้ แรกเริ่มรัฐบาล และประชาชนชาวเดนมาร์กต้องการที่จะถวายของที่ระลึกแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ในโอกาสเสด็จเยือนประเทศเดนมาร์ก... ซึ่ง มร.เอฟ.เอ.มอนท์ เอกอัครราชทูตเดนมาร์กประจำประเทศไทย ได้รับมอบหมายให้มาสอบถามว่าควรถวายอะไร คุณสุรเทิน บุนนาค เจ้าหน้าที่

ประชาสัมพันธ์ของเอฟ เอ โอ ในขณะนั้นเสนอว่าน่าจะถวายโครงการเลี้ยงโคนม แต่ท่านเอกอัครราชทูตไม่เห็นด้วย คุณสุรเทิน ชี้แจงไปว่าหากจะต้องอ้างเหตุผลในการไม่ให้เพราะเมืองไทยเป็นเมืองร้อนเลี้ยงโคนมไม่ได้นั้น เป็นเรื่องไม่ถูกต้อง เนื่องจากขณะนั้นอิสราเอลสามารถทำได้แล้ว และโคของเขาให้น้ำนมเฉลี่ยตัวละประมาณ ๕,๐๐๐ กิโลกรัมต่อปี ซึ่งมากกว่าทุกประเทศในยุโรป...”

ซึ่งสอดคล้องกับคำบอกเล่าของ Mr.Niel Gunnar Soendergaard ผู้อำนวยการชาวเดนมาร์กคนแรกของ อ.ส.ค. ที่ได้กล่าวไว้ว่า “...ในสมัยนั้นคนส่วนใหญ่มีความเชื่อเหมือน ๆ กันว่า การเลี้ยงโคนมในประเทศไทยยังเป็นสิ่งที่เป็นไปไม่ได้ เพราะว่าโคพื้นเมืองไทยนั้นไม่มีวี่แววว่าจะทำให้เป็นวัวนมได้เลย อีกทั้งโคนมพันธุ์ยุโรปก็ปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมของเมืองไทยไม่ได้ ทั้งนี้เพราะเมืองไทยมีอากาศร้อนชื้น ทั้งโรคภัยในเขตร้อนก็มากมาย...การทำฟาร์มโคนมและบริโภคนมสด คนไทยส่วนหนึ่งยังมีความรู้สึกต่อต้านไม่เห็นด้วยอยู่มากพอสมควร ในปี ๒๕๐๒ คนไทยบริโภคนม ๑.๔ กิโลกรัมต่อคนต่อปีเท่านั้น (ส่วนใหญ่เป็นนมข้นหวานบรรจุกระป๋อง ซึ่งไม่เหมาะจะใช้เลี้ยงทารกเป็นอย่างยิ่ง) อย่างไรก็ตาม การเลี้ยงโคนมก็ยังมีอยู่บ้างในกลุ่มของชาวอินเดียตามชานเมืองใหญ่ ๆ โดยเฉพาะในกรุงเทพและกลุ่มชาวมุสลิมในจังหวัดอยุธยาที่ผลิตนมสดแล้วต้มขายในชุมชนของตนเอง...” (ย้อนอดีตจากคำบอกเล่าของ Mr.Niel Gunnar Soendergaard ผู้อำนวยการชาวเดนมาร์กคนแรกของ อ.ส.ค. www.dpo.go.th)

นายยอดได้กล่าวต่อไปว่า “ต่อมาเอกอัครราชทูตได้ขอดูข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับการเลี้ยงสัตว์ในประเทศไทย รวมทั้งได้เดินทางไปสำรวจแหล่งเลี้ยงสัตว์แถบ ทับกวาง มวกเหล็ก และปากช่อง ร่วมกับผู้เชี่ยวชาญด้านปศุสัตว์ เห็นว่ามีแนวทาง และมีความเป็นไปได้ในการเลี้ยงโคนมในประเทศไทย จึงได้เสนอเรื่องเข้าไปพิจารณาในสภาของเดนมาร์ก ปรากฏว่ามีมติเป็นเอกฉันท์ อนุมัติโครงการส่งเสริมการเลี้ยงโคนมให้แก่ประเทศไทย จากนั้นได้ส่งผู้เชี่ยวชาญสำรวจหาพื้นที่ตั้งฟาร์มอีกครั้ง โดยสำรวจทางเฮลิคอปเตอร์ตั้งแต่เขาใหญ่ถึงหัวหิน ผลสุดท้ายเลือกมวกเหล็ก เพราะมีถนนมิตรภาพตัดผ่านรวมทั้งมีน้ำตกมวกเหล็ก ซึ่งเป็นแหล่งน้ำสะอาดไหลผ่าน... จึงได้เริ่มถางป่าที่มวกเหล็กเพื่อเป็นที่ตั้งฟาร์มเมื่อวันที่ ๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๐๓...”

วันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๐๔ ได้มีการลงนามการให้ความร่วมมือช่วยเหลือทางวิชาการการเลี้ยงโคนมระหว่างรัฐบาลเดนมาร์กกับรัฐบาลไทย ระยะเวลาดำเนินการ ๘ ปี โดย Danish Agricultural board ได้จัดสรรเงินช่วยเหลือจำนวน ๔.๓๓ ล้านโครเนอร์ (ประมาณ ๒๓.๕ ล้านบาท ในสมัยนั้น) และรัฐบาลเดนมาร์ก ได้ส่งผู้เชี่ยวชาญมาร่วมดำเนินการพร้อมกับเงินสนับสนุนจำนวน ๒.๘๗ ล้านโครเนอร์ (ประมาณ ๑๕.๕๖ ล้านบาทในสมัยนั้น)

ต่อมาเมื่อวันที่ ๑๖ มกราคม ๒๕๐๕ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระเจ้าเฟดเดอริค ที่ ๙ และสมเด็จพระราชินีอินกริด แห่งประเทศเดนมาร์ก ทรงประกอบพิธีเปิดฟาร์มโคนม และศูนย์ฝึกอบรมการเลี้ยงโคนมไทย-เดนมาร์ก อย่างเป็นทางการ จึงนับได้ว่าเป็นวันที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในประวัติศาสตร์การเลี้ยงโคนมในประเทศไทย สร้างความตื่นตัวให้คนไทยหันมาเลี้ยงโคนมเพื่อผลิตน้ำนมในเชิงการค้าอย่างจริงจังมากยิ่งขึ้น และเจริญก้าวหน้าอย่างต่อเนื่องเป็นลำดับ

นายยอดได้ย้อนความทรงจำว่า “...หลังจากให้โครงการมาแล้วทางเดนมาร์กเองก็ไม่แน่ใจว่าไทยเราจะทำได้ ก่อนหน้านี้เขาเคยไปส่งเสริมในประเทศอื่นมาแล้ว ๕ แห่ง ปริมาณน้ำนมเฉลี่ยต่อปีที่สูงคือที่ ศรีลังกา เคย

ทำได้ปีละ ๒,๕๐๐ กิโลกรัม แต่ปรากฏว่าของไทยเราทำได้ถึง ๓,๓๘๘ กิโลกรัม ต่อปี ในระยะเวลาการให้นมครั้งแรก เขาดีใจมากถึงกับพาไปฉลองเลย...”

ในปี ๒๕๑๔ รัฐบาลไทยได้รับโอนกิจการฟาร์มโคนม และศูนย์อบรมการเลี้ยงโคนมไทย-เดนมาร์ก จัดตั้งเป็นรัฐวิสาหกิจ สังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มีชื่อว่า “องค์การส่งเสริมกิจการโคนมแห่งประเทศไทย (อ.ส.ค.)” เพื่อดำเนินบทบาทในการพัฒนา และส่งเสริมการเลี้ยงโคนมตลอดจนพัฒนาอุตสาหกรรมนมให้ก้าวหน้าต่อไป ต่อมา รัฐบาลไทยได้กำหนดให้ “วันที่ ๑๖ มกราคม ของทุกปีเป็นวันโคนมแห่งชาติ”

ด้วยความสนพระราชหฤทัย เกี่ยวกับอาชีพการเลี้ยงโคนม ทรงเลี้ยงโคนมในสวนจิตรลดาควบคู่ไปกับการดำเนินการส่งเสริมการเลี้ยงโคที่รัฐบาลเดนมาร์ก ให้การสนับสนุนดังกล่าวข้างต้น โดยในปี ๒๕๐๕ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์จากการจำหน่ายหนังสือ “หลักการดนตรี” ซึ่งพระเจนดุริยางค์ ได้ทูลเกล้าฯ ถวายลิขสิทธิ์ จำนวน ๓๒,๘๘๖.๗๓ บาท เพื่อสร้างโรงโคนมในสวนจิตรลดา สำหรับเลี้ยงโคที่มีผู้น้อมเกล้าฯถวาย ได้แก่ นายสุริยน ไรวา น้อมเกล้าฯถวาย โคจำนวน ๔ ตัว และกรมปศุสัตว์น้อมเกล้าฯ ถวาย ๒ ตัว โดยได้เสด็จฯ ไปทรงเปิด “โรงโคนม สวนจิตรลดา” ในวันที่ ๑๒ มกราคม ๒๕๐๕ วัตถุประสงค์ก็เพื่อส่งเสริม และเผยแพร่อาชีพการเลี้ยงโคนม ซึ่งถือได้ว่าเป็น “อาชีพพระราชทาน” ให้แก่เกษตรกร มีการศึกษาค้นคว้าวิชาการแผนใหม่เกี่ยวกับโคนม การคัดเลือก และปรับปรุงพันธุ์โคนมให้เหมาะสมกับประเทศไทย เผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงโคนม โดยมีเป้าหมายให้เกษตรกรสามารถไปดำเนินการเองได้ในครอบครัว รวมทั้งส่งเสริมให้มีการบริโภคนมให้กว้างขวางยิ่งขึ้น

ในส่วนของอาหารเลี้ยงโคนมนั้น เนื่องจากการเลี้ยงโคนมเป็นอาชีพใหม่ ในระยะแรกเกษตรกรประสบปัญหาเกี่ยวกับการปลูกหญ้าสำหรับเลี้ยงโคนม จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สาธิตการ

ปลูกหญ้าขึ้นในโครงการส่วนพระองค์ สวนจิตรลดา “โดยวิธีการทำนาหญ้า” ใช้ท่อนพันธุ์หญ้าชำปักดำคล้ายการดำนา ซึ่งเป็นวิธีที่เกษตรกรรู้จักเป็นอย่างดี สามารถนำไปปฏิบัติเองได้ รวมทั้ง ยังมีการใช้น้ำล้างโรงโคมาเป็นปุ๋ยรดแปลงหญ้า ซึ่งถือว่าเป็นการนำของเสียมาใช้ให้เกิดประโยชน์ นอกจากนี้แล้ว โรงโคนมสวนจิตรลดา ยังมีกิจกรรมพิเศษต่าง ๆ เช่น การผลิตแก๊สชีวภาพจากมูลโค การผลิตปุ๋ยนมชีวภาพจากน้ำนมที่ไม่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพ การเลี้ยงโค และกระบือที่มีลักษณะพิเศษ เป็นต้น

ในช่วงปี ๒๕๑๒ เกิดภาวะน้ำนมดิบล้นตลาด กลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมจังหวัดราชบุรี ได้ทำหนังสือกราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เพื่อขอพระราชทานความช่วยเหลือในการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อน ในการนี้ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ดำเนินการสร้างโรงนมผงขนาดย่อมขึ้นในสวนจิตรลดา เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ในการผลิตนมผงจากน้ำนมดิบที่รับซื้อจากเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม โดยได้ พระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ และรายได้จากการจำหน่ายน้ำนมสดมาใช้ในการก่อสร้าง นับเป็นโรงนมผงแห่งแรกของประเทศไทย (ในอดีตนมผงที่บริโภคในประเทศ นำเข้ามาจากต่างประเทศ) และดำเนินการก่อสร้างโดยคนไทยทั้งหมด ต่อมาเมื่อวันที่ ๗ ธันวาคม ๒๕๑๒ ได้เสด็จฯ ไปทรงเปิดโรงนมผง และพระราชทานชื่อว่า **“โรงนมผงสวนดุสิต”** ต่อมาได้มีการขยายกิจกรรมต่าง ๆ เพิ่มเติม ดังนี้

ศูนย์รวมนมสวนจิตรลดา เมื่อปี ๒๕๑๒ ได้เกิดภาวะน้ำนมดิบล้นตลาด ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ดำเนินการช่วยเหลือกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม โดยรับซื้อน้ำนมดิบจากเกษตรกรมาทำการพาสเจอร์ไรส์ เพื่อการเก็บรักษาให้ได้นานขึ้น พร้อมทั้งจัดจำหน่าย ปัจจุบันรับน้ำนมดิบจากโรงโคนมสวนจิตรลดา สหกรณ์โคนมหนองโพ จังหวัดราชบุรี สหกรณ์โคนมไทย-เดนมาร์ก ห้วยสัตว์ใหญ่ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และบริษัทโชคชัยแดรี่ฟาร์ม วันละประมาณ ๑๕ ตัน

โรงนมเม็ดสวนดุสิต ได้เริ่มทำการทดลองผลิตนมผงอัดเม็ดตั้งแต่ปี ๒๕๑๒ แต่ประสบอุปสรรคทางเทคนิคทำให้ไม่สามารถดำเนินการต่อไปได้ ในปี ๒๕๒๗ จึงได้ทำการผลิตอีกครั้ง ผลิตภัณฑ์ประกอบด้วย นมผงอัดเม็ด (รสหวานและรสช็อกโกแลต) และนมเม็ดสำหรับสัตว์เลี้ยง

โรงเนยแข็งสวนจิตรลดา ในปี ๒๕๓๐ เนื่องในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระชนมพรรษาครบ ๕ รอบ บริษัท สหกรณ์ซี.ซี.ฟริสแลนด์ ประเทศเนเธอแลนด์ ได้น้อมเกล้าฯ ถวายเครื่องมือผลิตเนยแข็ง ต่อมาในปี ๒๕๓๒ ในโอกาสรัชมังคลาภิเษก ได้สร้างอาคารโรงเนยแข็ง ซึ่งสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พระราชทานชื่อเนยแข็งที่ผลิตว่า “เนยแข็งมหามงคล” ต่อมา ยังได้รับความช่วยเหลือในเรื่องเทคนิคการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากนมวัวจากประเทศเดนมาร์ก เช่น เนยแข็งประเภทต่าง ๆ ไอศกรีม โยเกิร์ต นมปราศจากไขมันพาสเจอร์ไรส์ นมเปรี้ยว พร่องไขมันพร้อมดื่ม โยเกิร์ต เนยสด นมข้นหวาน บรรจุหลอด เป็นต้น

โรงนมยูเอชที จิตรลดา จัดตั้งขึ้นเมื่อปี ๒๕๔๖ เพื่อช่วยเหลือเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม เนื่องจากปัญหาน้ำนมดิบล้นตลาด ซึ่งเกิดขึ้นในปี ๒๕๔๔ และเป็นการสาธิตการผลิตนมยูเอชทีจากนมสดแท้ แทนการใช้นมผงมาละลายน้ำ โดยสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จฯ ไปทรงเปิดโรงนมยูเอชที สวนจิตลดา เมื่อวันที่ ๒ กันยายน ๒๕๔๖ ทำการผลิตนมยูเอชทีรสจืด ทั้งนมโรงเรียน และนมพาณิชย์ ทำการบรรจุทั้งแบบกล่องและถุง

สหกรณ์โคนมพระราชทาน

จากภาวะน้ำนมดิบล้นตลาดที่จังหวัดราชบุรี เมื่อปี ๒๕๑๒ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานความช่วยเหลือในการที่จะสร้างโรงงานนมผงขึ้น

ณ ตำบลหนองโพ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยใช้ต้นแบบจากโรงงานนมผงสวนจิตรลดามาดำเนินการ และมีพระราชประสงค์จะให้โรงงานนมดังกล่าวดำเนินกิจการในระบบสหกรณ์ ดังจะเห็นได้จากพระราชดำรัสที่พระราชทานแก่คณะกรรมการดำเนินงานสร้างโรงงานนมผง เมื่อวันที่ ๑๑ กันยายน ๒๕๑๓ ความตอนหนึ่งว่า

"...วิธีที่จะให้ผู้ผลิตโคนมสามารถจำหน่ายนมได้ก็มีทางเดียวก็คือตั้งโรงงาน แล้วให้โรงงานนั้นเป็นของผู้ผลิต มิใช่ว่าบริษัทฝรั่ง หรือญี่ปุ่นมาลงทุนสร้างโรงงานแปรสภาพวัตถุดิบให้เป็นสินค้าต่อไปนั้นความคิดเช่นนี้เป็น ความคิดที่เรารับไม่ได้ เพราะว่าเกิดเรื่องอยู่เสมอที่จะต้องมีการทะเลาะวิวาทระหว่างผู้ผลิตคือผู้ที่ผลิตนมโค ผู้ที่เลี้ยงโคนม กับผู้ที่แปรสภาพมาทำเป็นนมกระป๋อง เป็นนมผง เนยแข็ง เนยสด หรือเนยอะไรก็ตาม คือถ้าตั้งเป็นบริษัทแปรสภาพ และขายนมสด จะต้องเกิดเรื่องอยู่เสมอ แต่ถ้าผู้ผลิตวัตถุดิบกับผู้ที่แปรสภาพเป็นเจ้าของเดียวกันจะไม่เกิดปัญหา เพราะว่าทำกันเอง แต่การทำกันเองนี้มีความลำบากอยู่ที่ต้องมีวินัยอยู่มาก ต้องมีความเสียสละเพื่อส่วนรวมของกิจการอย่างสำคัญ ถ้าตั้งในรูปแบบโรงงานสหกรณ์จะเป็นการดี แต่ถ้าสร้างในรูปโรงงานสหกรณ์ไม่ได้ด้วยเหตุใดก็ตาม ก็เห็นควรเลิกล้มกิจการเพราะว่าจะเป็นอันตรายอย่างยิ่ง..."

ต่อมาในปี ๒๕๑๔ ระหว่างดำเนินการก่อสร้างโรงงานนมผง กลุ่มเกษตรกรตำบลหนองโพและเขตใกล้เคียง ได้จัดตั้งศูนย์รวบรวมนมหนองโพขึ้น ต่อมาได้เข้าชื่อจดทะเบียนเป็นสหกรณ์ โดยใช้ชื่อ “สหกรณ์โคนมราชบุรี จำกัด” เป็นสหกรณ์ประเภทบริการ ในปี ๒๕๑๖ ถึงได้เปลี่ยนชื่อเป็น “สหกรณ์โคนมหนองโพราชบุรี จำกัด” เป็นสหกรณ์ประเภทการเกษตร

เมื่อสร้างโรงงานนมผงที่หนองโพแล้วเสร็จ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ได้เสด็จฯ ไปทรงเปิดโรงงานเมื่อวันที่ ๙ มีนาคม ๒๕๑๕ และพระราชทานชื่อ “โรงงานนมผงหนองโพ” โดยให้บริหารงานในรูปบริษัทคือ “บริษัทผลิตภัณฑ์นมหนองโพ จำกัด” และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเป็นผู้ถือหุ้นใหญ่ และได้พระราชทานเงื่อนไขว่า ไม่มีการแบ่งกำไรให้ผู้ถือหุ้น แต่ให้บริษัทนำกำไรสุทธิ ส่วนหนึ่งเข้ากองทุนสะสมเพื่อประโยชน์ทางการศึกษาของบุตร ธิดา สมาชิกของกลุ่มผู้เลี้ยงโค เหตุผลสำคัญที่ดำเนินการในรูปบริษัทนั้นเป็นไปตามพระราชปรารภที่ว่า

“การที่จะให้เลี้ยงโคนมเป็นอาชีพปึกแผ่นมั่นคงได้นั้น ผู้เลี้ยงโคนมควรจะได้รวมตัวกันเป็นกลุ่มในรูปแบบของสหกรณ์ เพื่อสมาชิกจะได้ประโยชน์มากที่สุด แต่ระหว่างที่สหกรณ์ยังไม่พร้อมนั้น ควรให้จัดตั้งในรูปบริษัทที่ไม่ได้มุ่งหวังกำไร บรรดาเงินกำไรสุทธิที่บริษัทหาได้จากการจำหน่ายผลิตภัณฑ์นั้น จึงไม่มีการแบ่งกำไรให้แก่ผู้ถือหุ้น แต่ให้บริษัทนำกำไรสุทธิส่วนหนึ่งให้แก่สมาชิกสหกรณ์ซึ่งนำนมสดมาขายให้แก่โรงงานนมผงเป็นประจำ และอีกส่วนหนึ่งของกำไรเข้ากองทุนสะสม เพื่อประโยชน์แก่การศึกษาของบรรดาบุตรหลานสมาชิกกลุ่มเลี้ยงโคนม อันจะเป็นประโยชน์แก่สหกรณ์และท้องถิ่น”

นอกจากนี้ ในคราวที่เสด็จฯ ไปทรงเปิดโรงงานนมผงหนองโพ เมื่อวันที่ ๙ มีนาคม ๒๕๑๕ นั้น ได้พระราชทานพระราชดำริในการจัดตั้งโรงงานนมผงว่า

“เมื่องานของสหกรณ์โคนมเจริญก้าวหน้าตามวัตถุประสงค์ สมาชิกของสหกรณ์ต่างมีความเข้าใจในหลักสหกรณ์ และดำเนินกิจการสหกรณ์ได้ดีถูกต้องตามหลักของสหกรณ์ และมีหลักฐานมั่นคง จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้โอนทรัพย์สินของบริษัทผลิตภัณฑ์นมหนองโพ จำกัด พร้อมด้วยโรงงานให้เป็นกรรมสิทธิ์ของสหกรณ์ดำเนินกิจการในรูปสหกรณ์ต่อไปตามพระราชประสงค์”

เมื่องานของสหกรณ์โคนมหนองโพราชบุรี จำกัด เจริญก้าวหน้าตามวัตถุประสงค์ในเวลาต่อมา สมาชิกเข้าใจหลักการของสหกรณ์ได้ดี ดำเนินกิจการได้ดี ถูกต้องตามหลักเกณฑ์ของสหกรณ์ และมีหลักฐานมั่นคงแล้ว จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้โอนทรัพย์สินทั้งหมดของบริษัทผลิตภัณฑ์นมหนองโพ จำกัด พร้อมด้วยโรงงานผลิตนมผงให้ถือเป็นกรรมสิทธิ์สหกรณ์โคนมหนองโพราชบุรี จำกัด ตั้งแต่วันที่ ๑๖ ตุลาคม ๒๕๑๘ เป็นต้นมา และทรงรับไว้ในพระบรมราชูปถัมภ์

ปัจจุบัน เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมประมาณร้อยละ ๗๐ ได้รวมกลุ่มกันดำเนินการในรูปแบบสหกรณ์ตามแนวพระราชดำริ ในหลายพื้นที่ทั่วประเทศไทย ผลิตน้ำนมดิบได้มากกว่าร้อยละ ๘๕ ของประเทศทำให้ส่งผลในวงกว้างในการผลักดันให้รัฐบาล และภาคเอกชนดำเนินการส่งเสริมการทำฟาร์มโคนม และเกิดการแปรรูปเป็นอุตสาหกรรมนมครบวงจร จนกระทั่งเกิดการผลักดันของภาครัฐ เอกชน และเกษตรกร ในการรณรงค์การบริโภคนม ทั้งในภาคการศึกษาของรัฐ และตลาดผู้บริโภคทั่วไป จนทำให้ประเทศไทยเป็นประเทศที่ประสบความสำเร็จมากที่สุดในด้านการส่งเสริมการเลี้ยงโคนม และการบริโภคนมของประชากรในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ นับเป็นพระมหากรุณาธิคุณที่ล้ำค่าที่สุด

ด้วยพระมหากรุณาธิคุณ พระปรีชาสามารถ พระวิริยะอุตสาหะของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่ทรงมีต่อกิจการโคนมไทย จึงทรงได้รับการน้อมเกล้าฯ ถวายพระราชสมัญญาว่า “พระบิดาแห่งกิจการโคนมไทย” The father of Dairy Farming in Thailand

พัฒนาดอยกันดารด้วย
โครงการหลวง (พื้นที่สูง)

■ เรียบเรียงจากบทสัมภาษณ์หม่อมเจ้าภีศเดช รัชนี
องค์ประธานมูลนิธิโครงการหลวง

หม่อมเจ้าภีศเดช รัชนี
องค์ประธานมูลนิธิโครงการหลวง

"พระเจ้าอยู่หัวทรงโปรดที่จะศึกษาชีวิตของประชาชนของท่าน คนข้างล่างบนพื้นราบท่านก็ทรงทราบแต่ในพื้นที่ป่าเขาท่านไม่ทราบว่าเค้าอยู่กันอย่างไร จึงได้เสด็จประพาสต้นบนดอย ท่านก็ถามว่าเค้าเป็นอย่างไร ท่านก็ทรงทราบว่าเค้าจน ท่านก็สงสาร ท่านก็อยากจะช่วยให้เค้าเลิกจน เลิกทำผิดคือปลูกฝิ่น ให้มีรายได้ดีและไม่ทำลายต้นน้ำลำธารเรา"

หม่อมเจ้าภีศเดช รัชนี องค์ประธานมูลนิธิโครงการหลวง

ในวันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๒ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ได้เสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมราษฎรชาวไทยภูเขาบนดอยสูงในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่เป็นครั้งแรก ทั้งสองพระองค์ทอดพระเนตรเห็นชีวิตจริง และได้เห็นคุณภาพชีวิตของราษฎรชาวไทยภูเขาในถิ่นทุรกันดารลำบากยากจน ที่ดำรงชีวิตด้วยการทำไร่เลื่อนลอยและปลูกฝิ่น

การทำไร่เลื่อนลอยได้ก่อความเสียหายให้แก่พื้นที่อันเป็นต้นน้ำลำธาร ส่วนการปลูกฝิ่นส่งผลต่อสุขภาพ ชีวิต และเป็นภัยต่อความมั่นคงของชาติ แต่การปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตของชาวเขาเหล่านี้นั้นไม่ใช่

เรื่องง่าย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงได้ทรงใช้เวลาในการศึกษาชีวิตความเป็นอยู่ของชาวเขา โดยเฉพาะก่อนที่จะมีพระราชดำริให้นำพืชอื่น ๆ ซึ่งสร้างรายได้ดี แต่ไม่ผิดกฎหมาย ทั้งยังไม่ต้องบุกรุกพื้นที่ต้นน้ำมาส่งเสริมให้ชาวไทยภูเขาเหล่านี้เพาะปลูก

หม่อมเจ้าภีศเดช รัชนี องค์ประธานมูลนิธิโครงการหลวงได้ประทานสัมภาษณ์ว่า *"พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงขับรถพระที่นั่งไปบ้านแม้วดอยปุยใกล้พระตำหนักภูพิงคราชนิเวศน์ และ ได้ทอดพระเนตรต้นท้อ (Peach) ที่แม้วเอากิ่งพันธุ์ดีมาต่อกับต้นตอพื้นเมือง มีรับสั่งถามเจ้าของว่าปลูกฝิ่นได้เงินเท่าไหร่ และเก็บท้อพื้นเมือง (ลูกเล็ก) ขายได้กี่บาท ก็ทรงทราบว่าฝิ่นกับท้อพื้นเมืองทำเงินให้เกษตรกรเท่า ๆ กัน"*

และ

"พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงคิดว่า ถ้าท้อลูกนิด ๆ ยังทำเงินให้เกษตรกรได้ดีเท่าฝิ่นเราก็ควรจะเปลี่ยนยอดให้ออกลูกมาเป็นท้อใหญ่ ๆ หวานฉ่ำ สีชมพูเรื่อดั่งแก้มสาวใน

นิทานจีน เมื่อรายได้จากท้อและผลไม้อื่นสูงกว่าฝิ่นแล้ว ฝิ่นก็จะสาบสูญไปเองตามธรรมชาติ ไม่ต้องผลักดันแต่อย่างใด”

ดังนั้นการดำเนินงานในระยะแรกของโครงการหลวง จึงเป็นไปในลักษณะโครงการส่วนพระองค์ โดยทรงพระกรุณาโปรดเกล้าตั้งโครงการหลวง ขึ้นในปี ๒๕๑๒ โดยใช้พระราชทรัพย์ส่วนพระองค์

ในช่วงแรกเริ่มนั้น จะไม่มีการบังคับให้ชาวเขาเลิกปลูกฝิ่น แต่จะนำพืชเมืองหนาวไปให้ชาวเขาลองปลูก หากเห็นว่าดีในปีต่อ ๆ ไปก็ค่อย ๆ ขยายพื้นที่ปลูกต่อไป ซึ่งไม่พบปัญหาอุปสรรคแต่อย่างใด เพราะจะนำชาวเขาที่มีความกระตือรือร้นไปปลูกก่อน และเมื่อได้ผลดีในปีต่อมาคนอื่นในชุมชนก็ได้เข้าร่วมโครงการกันจนทั่วทั้งชุมชน

หม่อมเจ้าภีศเดช รัชนี ยังได้เล่าว่า ในระยะเริ่มต้นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะเสด็จฯ ไปตามดอยต่าง ๆ วันเว้นวัน เป็นประจำทุกปี *“ตอนเช้าที่ท่านจะบินไป หลังจากเครื่องบินลงท่านก็จะเสด็จพระราชดำเนินขึ้นเขาลงห้วย จนถึงตอนเย็น ท่านก็จะกลับ เสวยนี่ ท่านก็มีพวกข้าวห่อ”*

จากงานวิจัยทดลองในสถานีวิจัยจำนวน ๔ แห่ง และจากศูนย์พัฒนาโครงการหลวงอีก ๓๔ แห่ง ครอบคลุม ๕ จังหวัดภาคเหนือ จนถึงแปลงปลูกของชาวเขา ซึ่งหลังจากที่มั่นใจได้แล้วว่าพันธุ์พืชที่นำไปส่งเสริมให้ชาวเขาปลูกนั้น จะเป็นพืชที่สามารถเติบโตได้ดีในภูมิอากาศบนดอยสูงของภาคเหนือ และจะให้ผลผลิตตรงกับความต้องการของผู้บริโภค หากชาวเขาได้ปฏิบัติตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่มูลนิธิโครงการหลวงที่ได้เข้าไปเยี่ยมและให้คำปรึกษาอย่างต่อเนื่อง ต่อจากนั้นก็มาถึงเรื่องของการตลาด ซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญและเกี่ยวเนื่องกับระบบการวิจัย ทางมูลนิธิโครงการหลวงจึงได้มีการวิจัยเพื่อแปรรูปผลิตภัณฑ์ที่เป็นผลผลิตของชาวเขา และงานวิจัยด้านการตลาดโดยเฉพาะ

หม่อมเจ้าภีศเดช รัชนี ได้กล่าวถึงเรื่องนี้ว่า

“ตลาดก็สำคัญมาก ถ้าเราผลิตแล้วไม่ได้เงินเราจะผลิตทำไม เมื่อเราผลิตได้จริง ๆ แล้ว เราก็ต้องจัดการขาย เพราะจะให้ชาวเขาไปขายเองมันไม่ได้ ฉะนั้นเราต้องทำเรื่องการตลาด อีกอันที่คนถาม แล้วโครงการหลวงได้กำไรเท่าไหร่ เราไม่ได้เลย เพราะว่าของ ๆ ชาวเขา เราเอาไปขาย ราคามันก็ขึ้น ๆ ลง ๆ แล้วแต่ตลาดจะซื้อเท่าไร เมื่อเราได้เงินมาแล้วเราจะหักต้นทุน ค่าขนส่ง ค่าภาชนะ ที่เหลือเราให้ชาวเขาหมดเลย กำไรไม่มีกับเรา กำไรอยู่ที่ชาวเขา”

พระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ทรงห่วงใยทุกข์สุขของเหล่าอาณาประชาราษฎร์ ภายใต้พระบรมโพธิสมภารที่อาศัยอยู่บนพื้นที่สูงอย่างชาวไทยภูเขาเหล่านี้ ผลทำให้วันนี้ป่าที่เคยถูกบุกรุกทำลายได้กลับกลายมาเป็นภาพผืนป่าเขียวขจีที่สมบูรณ์อีกครั้ง ภาพของไร่ฝิ่นที่เคยมองเห็นได้ไกลสุดสายตาก็ได้กลับกลายมาเป็นพื้นที่ของพืชเศรษฐกิจที่มีความยั่งยืน พร้อมด้วยภาพของพี่น้องชาวเขายิ้มแย้มแจ่มใสอยู่กับชีวิตที่ดีและมั่นคงขึ้น สมดังคำขวัญของศูนย์โครงการหลวงที่ว่า *“ช่วยชาวเขา ช่วยชาวเรา ช่วยชาวโลก”*

ขอให้คิดถึง
ประชาชนเหมือนลูก

ทฤษฎีโดมิโนที่ว่า อุปมาขึ้นจากลักษณะของเกมไพ่ต่อแต้ม ซึ่งถ้ามีไพ่ล้มหนึ่งใบ ไพ่ใบอื่นๆ ก็จะล้มเป็นแถบติดต่อเป็นลูกโซ่

ย้อนเวลากลับไปเมื่อครั้งหลังสงครามโลกครั้งที่สองยุติลง ในปี ๒๔๘๘ สังคมโลกก็เข้าสู่ยุคที่เรียกว่า “สงครามเย็น” เป็นการต่อสู้กันระหว่างกลุ่มประเทศ ๒ กลุ่ม ที่มีอุดมการณ์ทางการเมืองและระบอบการเมืองต่างกัน ระหว่างกลุ่มประเทศโลกเสรีประชาธิปไตย นำโดยสหรัฐอเมริกา และกลุ่มประเทศคอมมิวนิสต์ นำโดยสหภาพโซเวียต

ระหว่างนี้ประเทศมหาอำนาจทั้ง ๒ ฝ่าย ไม่ทำการสงครามกันโดยตรง แต่จะพยายามสร้างแสนยานุภาพทางการทหารของตนไว้ข่มขู่ฝ่ายตรงข้ามและสนับสนุนให้ประเทศพันธมิตรของตนเข้าทำสงครามแทน หรือที่เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า สงครามตัวแทน (Proxy War) เหตุที่เรียกสงครามเย็นเนื่องจากเป็นการต่อสู้กันระหว่างมหาอำนาจโดยใช้จิตวิทยา ไม่ได้นำพาไปสู่การต่อสู้ด้วยกำลังทหารโดยตรง แต่ใช้วิธีการโฆษณาชวนเชื่อการแทรกซึมบ่อนทำลาย การประณาม การแข่งขันกันสร้างกำลังอาวุธ และแสวงหาอิทธิพลในประเทศเล็ก สงครามเย็นได้แพร่เข้ามาในทวีปเอเชีย และแทบจะทันทีทันใดที่ฝรั่งเศสปราชัยที่ศึกเดียนเบียนฟูในเวียดนามเหนือ เมื่อเดือนมีนาคม ๒๔๙๗ ประธานาธิบดีไอเซนเฮาเวอร์ ของสหรัฐอเมริกาได้ประกาศ “ทฤษฎีโดมิโน” (Domino Theory) ในเดือนเมษายน ๒๔๙๗ เพื่อสร้างความชอบธรรมในการเข้าแทรกแซงเวียดนามใต้

ทฤษฎีโดมิโนที่ว่า อุปมาขึ้นมาจากลักษณะของเกมตั้งไพ่ต่อกัน ถ้ามีไพ่ล้มหนึ่งใบ ไพ่ใบอื่น ๆ ก็จะล้มเป็นแถบติดต่อเป็นลูกโซ่ จึงนำมาอธิบายเปรียบเทียบปรากฏการณ์จากกรณีการขยายตัวของลัทธิและระบอบคอมมิวนิสต์ในทวีปเอเชีย กล่าวคือ เมื่อจีน เกาหลีเหนือ และเวียดนามเหนือ กลายเป็นคอมมิวนิสต์แล้ว ประเทศอื่น ๆ ที่อยู่ใกล้เคียงเช่น ลาว กัมพูชา ไทย มาเลเซีย ฯลฯ ก็จะถูกครอบงำโดยระบอบคอมมิวนิสต์ตามไปด้วย

“ทฤษฎีโดมิโน” (Domino Theory)

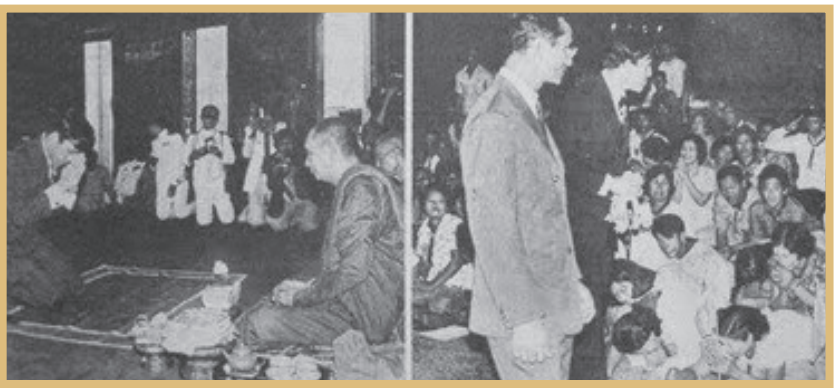

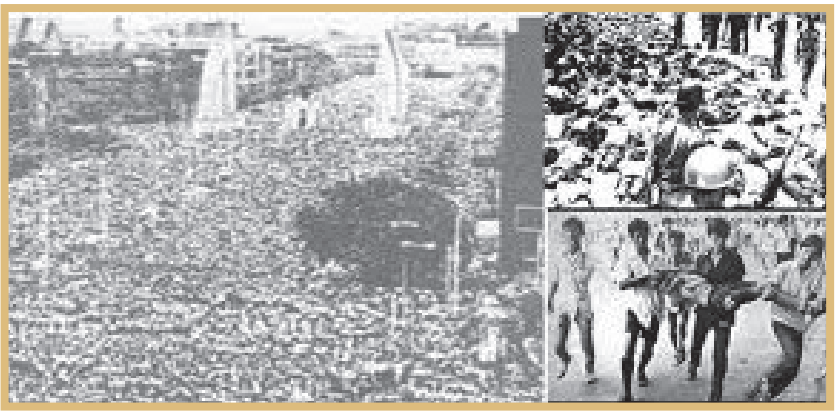

ซึ่งเหตุการณ์ก็ดูจะเหมือนจะเป็นเช่นนั้นจริง ๆ เมื่อปี ๒๕๑๘ ลาว และกัมพูชา ต่างก็ตกอยู่ใต้การปกครองของพวกนิยมคอมมิวนิสต์ ยกเว้นประเทศไทย

เพราะถึงที่สุดแล้วระบอบการปกครองของไทยก็มิได้พังทลาย กลายเป็นคอมมิวนิสต์ไปตามที่ทฤษฎีโดมิโนคาดไว้

นายสุเมธ ตันติเวชกุล เลขาธิการมูลนิธิชัยพัฒนา ได้เล่าถึงเรื่องนี้ว่า *“วันหนึ่งที่จังหวัดนราธิวาส มีพระราชดำรัสว่า รู้ไหมว่าทำไมโดมิโนจึงมาหยุดที่เมืองไทย ทำไมจึงไม่เป็นไปตามทฤษฎีที่อเมริกันทำนายไว้.. รู้ไหมว่าทำไมมันถึงหยุดที่นี่ เพราะสังคมไทยและคนไทยนั้นยังเป็นสังคมที่ให้ กันอยู่บ้านเมืองสงบลงได้ เพราะเรา ‘ให้’ กับแผ่นดิน”*

สถานการณ์ประเทศไทยในวันนั้นเป็นอย่างไร พลเอกพิจิตร กุลละวณิชย์ องคมนตรี ได้เขียนเล่าไว้ในบทความเรื่อง “ยอดกษัตริย์จอมทัพไทย” พอให้เห็นภาพสถานการณ์ของประเทศในช่วงเวลานั้น ความตอนหนึ่งดังนี้ว่า

“ตั้งแต่นั้น ทุกภูมิภาคของประเทศไทยก็ตกอยู่ภายใต้ สถานการณ์สู้รบ รัฐบาลส่งกำลังทั้งทหารและตำรวจออกควบคุมสถานการณ์ แต่กลายเป็นว่า ยิ่งทวีความรุนแรงขึ้นทุกที เมื่อกำลังทหารไม่เพียงพอ รัฐบาลต้องประกาศจัดตั้งกองร้อยชาวเขา กองกำลังทหารพราน และราษฎรอาสาสมัคร เพื่อยับยั้งและต่อต้านการคุกคามของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย...”

ทว่า ในท่ามกลางสถานการณ์บ้านเมืองดังกล่าว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงห่วงใย ได้เสด็จฯ ไปเยี่ยมราษฎรและทหารเพื่อเป็นขวัญและกำลังใจอยู่เสมอ โดยเฉพาะราษฎรได้พระราชทานความช่วยเหลือในเรื่องต่าง ๆ เพื่อให้ได้อยู่ดีกินดี ดังที่พลเอกพิจิตรได้เขียนเล่าไว้ว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีพระราชดำรัสว่า **“หากปากท้องของเขาอิ่ม เขาก็จะไม่เป็นคอมมิวนิสต์”**

นอกจากเรื่องความเป็นอยู่ของราษฎรในพื้นที่สู้รบแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวยังให้ความสำคัญกับการศึกษาของเด็ก ๆ ในพื้นที่ดังกล่าว ที่ขาดแคลนโรงเรียนและขาดครูเข้าไปสอน โดยที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ก่อสร้างอาคารเรียนแห่งแรกขึ้นที่บ้านหนองแคน ตำบลดงหลวง อำเภอนาแก จังหวัดนครพนม ในขณะนั้นซึ่งมีราษฎรข้าราชการอำเภอนาแก และทหารสังกัดกองทัพภาคที่ ๒ ร่วมมือกันสร้างขึ้น

เมื่อวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๑๙
เสด็จฯ ไปทอดพระเนตรความก้าวหน้าการก่อสร้างอาคารเรียนที่อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร

โรงเรียนที่ก่อสร้างโดยพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์นี้ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานนามว่า **“โรงเรียนร่มเกล้า”** นับเป็นโรงเรียนพระราชทานแห่งแรกของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และนับเป็นโรงเรียน “ร่มเกล้า” หลังแรกของประเทศไทย ที่ต่อมาได้มีการก่อสร้างโรงเรียนเพิ่มเติมเพื่อสนองพระราชดำริ ในพื้นที่สู้รบอีกหลายแห่ง ได้แก่ โรงเรียนร่มเกล้า จังหวัดพิษณุโลก, โรงเรียนร่มเกล้า จังหวัดสระแก้ว, โรงเรียนร่มเกล้าบ้านชมเจริญ จังหวัดเลย, โรงเรียนร่มเกล้าเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์, โรงเรียนร่มเกล้า ๒ จังหวัดตาก, โรงเรียนร่มเกล้า จังหวัดปราจีนบุรี, โรงเรียนร่มเกล้า จังหวัดมุกดาหาร, และโรงเรียนร่มเกล้า จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นต้น

เมื่อคราวเสด็จฯ ไปทรงประกอบพิธีเปิดอาคารเรียนร่มเกล้าแห่งแรกเมื่อวันที่ ๓๐ ตุลาคม ๒๕๑๖ นั้น นอกจากทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานอุปกรณ์การศึกษาและสิ่งของแก่ครูใหญ่ เพื่อนำไปแจกจ่ายนักเรียนแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ยังได้เสด็จฯ ไปทรงเยี่ยมหน่วยรบเฉพาะกิจ กองพันทหารราบ กรมผสมที่ ๒๓ ซึ่งตั้งฐานปฏิบัติการอยู่ที่ภูพานน้อย อำเภอนาแก จังหวัดนครพนม นับเป็นการเยี่ยมเยียนหน่วยทหารในพื้นที่สู้รบเป็นครั้งแรก และในครั้งนั้นได้มีพระราชกระแสรับสั่งกับพันเอกอาทิตย์ กำลังเอก ผู้บังคับการกรมผสมที่ ๒๓ และพันโทพิศิษฐ์ เหมะบุตร ผู้บังคับกองพันทหารราบกรมผสมที่ ๒๓ ในขณะนั้นที่เฝ้าฯ รับเสด็จเป็นความว่า

“ขอให้คิดถึงประชาชนเหมือนลูก ขอให้ทหารช่วยดูแลประชาชน นอกเหนือจากเจ้าหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติในการป้องกันประเทศ”

พลเอกสนั่น มะเริงสิทธิ์ ซึ่งขณะนั้นมียศร้อยเอกและเป็นนายทหารผู้ใต้บังคับบัญชาของพันเอกอาทิตย์กล่าวว่าได้รับการบอกเล่าจากพันเอกอาทิตย์ว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงโปรดการเสด็จฯ ไปเยี่ยมเยียนและช่วยเหลือประชาชนทั้งในเรื่องชีวิตความเป็นอยู่ การประกอบอาชีพ และการศึกษา และในครั้งนั้นได้มีพระราชกระแส

เมื่อวันที่ ๘ กันยายน ๒๕๒๑
เสด็จฯ ไปทอดพระเนตรกิจการ และพระราชทานอุปกรณ์แก่นักเรียน โรงเรียนร่มเกล้า บ้านบูเก๊ะกอตอ อำเภอยี่งอ จังหวัดนราธิวาส

รับสั่งว่า *"ฉันชอบวิธีการอย่างนี้ วิธีการนี้จะเป็นตำราเล่มใหม่ สำหรับการปฏิบัติในระยะต่อไป"*

ต่อมา วันที่ ๒๑ ธันวาคม ๒๕๑๖ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จฯ ไปเยี่ยมหน่วยทหารในพื้นที่สู้รบเป็นแห่งที่สอง คือ ที่บ้านหมากแข้ง ตำบลกกสะท้อน อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย ซึ่งมีสถานการณ์สู้รบกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย มาตั้งแต่ปี ๒๕๑๑

ในครั้งนี้มีพระราชดำริให้จัดตั้งโครงการ **"เย็นศิระ"** และได้พระราชทานทุนทรัพย์ให้ก่อสร้างโรงเรียน และเมื่อก่อสร้างโรงเรียนเสร็จเรียบร้อยแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานชื่อโรงเรียนว่า "โรงเรียนเย็นศิระบ้านหมากแข้ง" ในพระบรมราชูปถัมภ์ และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ พร้อมด้วยสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ซึ่งขณะนั้นดำรงพระอิสริยศักดิ์เป็นสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าสิรินทรเทพรัตนสุดา และสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี ซึ่งขณะนั้นดำรงพระอิสริยศักดิ์ พระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ เสด็จฯ ไปทรงประกอบพิธีเปิดโรงเรียน เมื่อวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๘

พลเอกสนั่น ได้เล่าย้อนให้ฟังว่า ทั้งสองเหตุการณ์นี้ที่สุดได้กลายมาเป็นแนวพระราชดำริที่กองทัพบกได้น้อมนำ

มาใช้และพัฒนาไปสู่ยุทธศาสตร์การพัฒนาเพื่อความมั่นคง ที่ใช้ **“การพัฒนาควบคู่กับการทหาร”** และได้พัฒนามาเป็น **“การเมืองนำการทหาร”** และเป็นยุทธศาสตร์การต่อสู้ใหม่ คือการดึงประชาชนและนักศึกษาที่เป็นแนวร่วมของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ให้กลับมาเป็นแนวร่วมของราชการ ซึ่งเป็นการพลิกกลับมุมมองเดิม จาก “ศัตรูผู้แย่งชิงอำนาจรัฐ” มาเป็น “ผู้ร่วมพัฒนาชาติไทย” ในที่สุด ทั้งนี้เป็นไปตามพระบรมราโชบายที่ให้คนไทยรู้จักการอะลุ้มอล่วยปรองดองและให้อภัยกันและกัน

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรับสั่งว่า *“ขอให้คิดถึงประชาชนเหมือนลูก”* เป็นคติการปกครองของไทยที่มีมานับตั้งแต่ครั้งสุโขทัยโบราณ โดยที่ประชาชนนับถือพระเจ้าแผ่นดินเยี่ยงบิดาที่เรียกกันว่า “พ่อขุน” เช่นเดียวกับพระกระแสรับสั่งข้างต้นที่แสดงให้เห็นชัดเจนว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงถือว่าประชาชนเหมือนลูก เฉกเช่นเดียวกับบูรพมหากษัตริย์ไทยในอดีต แนวพระราชดำริในการพัฒนาด้านต่าง ๆ จึงเป็นพระราชดำริในการสร้างความร่มเย็นเป็นสุขให้แก่บรรดาลูก ๆ เพื่อให้ลูก ๆ เติบโตอย่างเข้มแข็งแกร่งกล้า พอเพียงที่จะเลี้ยงตัวเองได้สืบไป

แม่แบบการพัฒนาในภูมิภาค

ประเทศไทยแม้จะมิใช่ประเทศกว้างใหญ่มาก แต่ทว่าสภาพแวดล้อมและลักษณะทางภูมิศาสตร์ ดินฟ้าอากาศในแต่ละท้องถิ่นก็มีความแตกต่างกัน การพัฒนาภูมิภาคต่าง ๆ จึงต้องทำอย่างถูกต้อง เหมาะสมสำหรับพื้นที่นั้น ๆ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริทั้ง ๖ แห่ง ขึ้นระหว่างปี ๒๕๒๒ - ๒๕๒๖ เพื่อเป็นตัวแทนของสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติแบบต่าง ๆ ที่มีอยู่ในแต่ละภูมิภาคว่าควรจะดำเนินการไปในทิศทางใดจึงจะประสบความสำเร็จ และที่สำคัญยิ่งคือ แนวทางนั้น ๆ จะต้องเป็นสิ่งที่ราษฎรสามารถทำตามตัวอย่างได้โดยง่าย เป็นการวางรากฐานให้สังคมไทยพึ่งตนเองอยู่อย่างคุ้มค่าและยั่งยืน

ดังพระราชดำรัสเมื่อวันที่ ๑๑ กันยายน ๒๕๒๖ เกี่ยวกับศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ ความตอนหนึ่งว่า

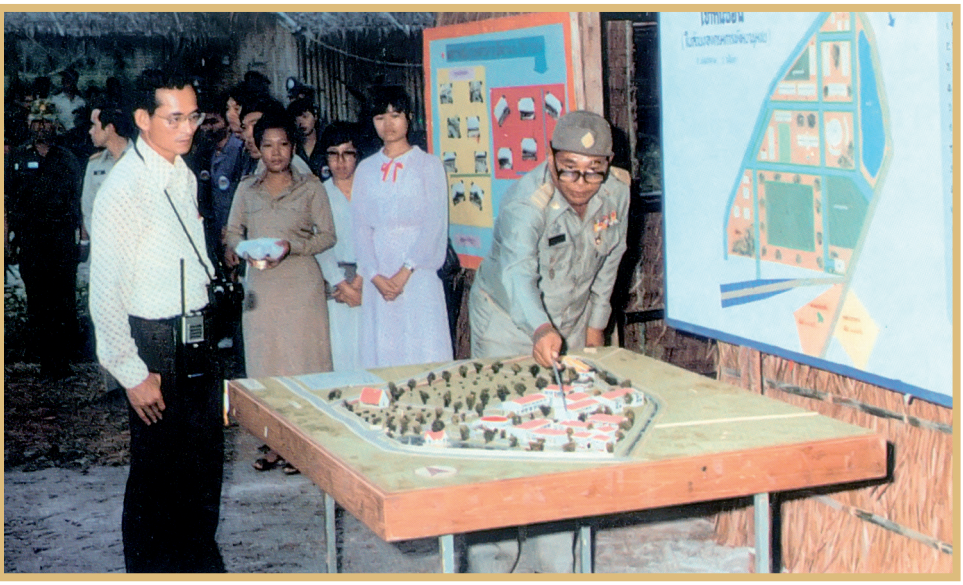

"...เป็นการสาธิตการพัฒนาเบ็ดเสร็จ หมายถึงว่า ทุกสิ่งอย่างทุกด้านของประชาชนที่จะหาเลี้ยงในท้องที่จะทำอย่างไร และได้เห็นวิทยาการแผนใหม่ ที่จะสามารถหาดูวิธีการจะทำมาหากินให้มีประสิทธิภาพ...ด้านหนึ่งก็เป็นจุดประสงค์ของศูนย์ศึกษาฯ ก็เป็นสถานที่สำหรับค้นคว้าวิจัยในท้องที่ เพราะว่าแต่ละท้องที่สภาพฝนฟ้าอากาศ และประชาชนในท้องที่ต่าง ๆ กัน ก็มีลักษณะแตกต่างกันมาเหมือนกัน"

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนฯ : ๑๕ ปี แห่งการพัฒนา

สุเมธ ตันติเวชกุล เลขาธิการมูลนิธิชัยพัฒนา และอดีตเลขาธิการ กปร. อธิบายถึงพื้นที่ต่าง ๆ ที่เลือกใช้เป็นศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ โดยเล่าถึงกรณีศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนฯ อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งก่อตั้งขึ้นในปี ๒๕๒๒ ว่า

"ชาวบ้านต้องการน้อมเกล้าฯ ถวายที่ดินเพื่อทรงสร้างพระตำหนักด้วยหวังว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะทรงใช้เวลาที่นี่มากขึ้น จากนั้นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงศึกษาสภาพดินและพื้นที่โดยรวม พบว่าเป็นทรายแห้งแล้งไม่เหมาะแก่การทำกสิกรรม ทรงขอบใจชาวบ้าน และมีแนวพระราชดำริว่าการสร้างพระตำหนักจะไม่ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ชาวบ้านแต่อย่างใด และได้ทรงถามผู้ถวายที่ดินว่า หากจะจัดตั้งศูนย์ศึกษาการพัฒนาขึ้นแทน จะขัดข้องหรือไม่ เจ้าของที่ดินก็ยินดีที่จะได้เห็นที่ดินเป็นประโยชน์"

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงทรงมอบหมายให้เจ้าหน้าที่ในอำเภอพนมสารคามและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องพิจารณาสร้างศูนย์ศึกษาทางการเกษตรและพัฒนาอาชีพขึ้น เมื่อปี ๒๕๒๒ พระราชทานนามว่า **ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนฯ** ขณะเดียวกันพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างศาลาทรงงานขึ้นที่นั่นโดยให้ชื่อว่า **ศาลาสามจั่ว**

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนฯ เป็นศูนย์ศึกษาการพัฒนาแห่งแรกในบริเวณซึ่งครั้งหนึ่งเต็มไปด้วยการลักลอบตัดไม้ อันส่งผลให้พื้นที่ป่าลดลงอย่างน่าวิตก สภาพดินเสื่อมโทรมจนพืชที่เพาะปลูกได้ มีเพียงมันสำปะหลัง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระราชดำริให้ทำการฟื้นฟูสภาพดิน เพื่อให้เกษตรกรสามารถนำไปใช้ได้ในการประกอบอาชีพได้อย่างยั่งยืน โดยใช้วิชาการหลาย ๆ ด้านประกอบกันเป็นการแก้

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนฯ อดีต

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนฯ ปัจจุบัน

ในลักษณะผสมผสานของหลาย ๆ หน่วยงานแบบบูรณาการ

บทบาทของศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ คือ เผยแพร่ความรู้ด้านการพัฒนาการเกษตร ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลาง ในการส่งต่อเทคโนโลยีด้านการพัฒนาอาชีพสำหรับเกษตรกร และเป็นศูนย์อบรมเทคโนโลยีทางการเกษตรและอาชีพต่าง ๆ หลักสูตรมีทั้งที่เกี่ยวกับการพัฒนาที่ดิน และการศึกษาด้านการเกษตร การขยายการเกษตร ป่าไม้ การพัฒนาปศุสัตว์ การจัดทำบ่อเลี้ยงปลา การพัฒนาชุมชน และการส่งเสริมความร่วมมือ

หลังจากเวลาผ่านไประยะหนึ่ง งานพัฒนาที่เขาหินซ้อนสามารถช่วยเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรได้มาก ส่งผลให้เกษตรกรมีรายได้ดีขึ้น ที่ดินมีมูลค่าสูงขึ้น เกษตรกรและชาวบ้านไม่ต้องการขายที่ดิน แต่พอใจที่จะเก็บไว้เป็นสมบัติและพัฒนาชุมชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

ดังพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานแก่ราษฎรที่ศาลาสามจั่ว เขาหินซ้อน เมื่อวันที่ ๒๓ เมษายน ๒๕๔๐ มีใจความสำคัญตอนหนึ่งว่า

“...ที่เขาหินซ้อนหลายฝ่ายช่วยกันใช้เวลา ๑๕ ปี ที่นี่จึงเป็นแม่แบบช่วยชาวบ้านได้ ที่อื่นเลยทำง่ายขึ้น ต้องอดทน แล้วเป็นไง ก็ได้ประโยชน์ ชาวบ้านมีความสุข เราก็สุข...”

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองฯ: “แกล้งดิน” ในป่าพรุ

จากการที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินไปเยี่ยมเยียนราษฎรในเขตพื้นที่ภาคใต้ ทรงพบว่าพื้นที่จำนวนมากมีสภาพเป็นพรุ ซึ่งเป็นดินเปรี้ยวและมีคุณภาพต่ำไม่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ทางการเกษตรได้ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งศูนย์ศึกษาการพัฒนาเพื่อศึกษาปัญหาเกี่ยวกับ ดินเปรี้ยวจากน้ำขัง และหาวิธีปรับปรุงดินให้เหมาะสมแก่การเกษตร เมื่อได้ผลดีแล้วจึงแนะนำแก่ชาวบ้าน ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองจึงได้เกิดขึ้น เมื่อปี ๒๕๒๕

ต่อมาได้ทรงคิดค้นและมีพระราชดำริให้ทดลองแก้ปัญหาดินเปรี้ยวเกิดเป็นแนวทางที่ทรงเรียกว่า **“แกล้งดิน”** มีพระราชดำรัสถึงวิธีการดังกล่าว เมื่อวันที่ ๑๖ กันยายน ๒๕๒๗ สรุปความว่า

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองฯ อดีต

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองฯ ปัจจุบัน

"...ให้มีการทดลองทำดินให้เปรี้ยวจัดโดยการระบายน้ำให้แห้ง และศึกษาการแก้ดินเปรี้ยวเพื่อนำผลไป แก้ปัญหาดินเปรี้ยวให้แก่ราษฎรที่มีปัญหาในเรื่องนี้ในเขตจังหวัดนราธิวาส โดยให้ทำโครงการศึกษาทดลอง ในกำหนด ๒ ปี และพืชที่ทำการทดลองควรเป็นข้าว..."

สุเมธ ตันติเวชกุล กล่าวว่าแนวพระราชดำริแต่แรกเริ่มในการแก้ปัญหาดินเปรี้ยว คือเพิ่มความเป็นกรดให้กับดิน ทำให้ดินเปรี้ยวจนถึงที่สุดแล้วจึงหาวิธีปรับปรุงสภาพดิน *"ทรงเปรียบเทียบวิธีนี้กับการซักผ้า ด้วยเครื่องซักผ้า ซึ่งนำมาปั่นก่อนแล้วซักซ้ำ ๆ หลายครั้งแล้วจึงเติมน้ำสะอาดลงไปปั่น... แต่ในกรณีนี้ วงจรใช้เวลากว่าสองปีเพื่อขจัดความเป็นกรดของดินให้เหมาะสมกับการเพาะปลูก"*

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองฯ มุ่งเน้นการพัฒนาพื้นที่พรุหรือพื้นดินเปรี้ยวให้สามารถนำมาใช้ประโยชน์ด้านเกษตรกรรมให้ได้มากที่สุด เช่นทรงใช้วิธี "แกล้งดิน" การใช้หินปูนปรับสภาพน้ำเปรี้ยว โดยให้ศึกษาวิธีการใช้หินปูนฝุ่นผสมน้ำเปรี้ยวเพื่อเจือจางความเป็นกรด ก่อนเข้าสู่พื้นที่การเกษตรและการยกร่องปลูกพืชในพื้นที่พรุ ซึ่งเมื่อได้ดำเนินการตามพระราชดำริแล้ว ปรากฏว่าพืชสามารถ เจริญเติบโตและให้ผลผลิตได้ดี และเป็นแบบอย่างในการแก้ไขปัญหาดินเปรี้ยว

นอกจากนี้ได้มีการทดลองเลี้ยงปลาในน้ำกร่อยที่แต่เดิมมีสภาพเป็นกรด การปรับปรุงที่ดินเพื่อปลูกยางพาราและปาล์มน้ำมัน การส่งเสริมด้านปศุสัตว์โดยเฉพาะสัตว์ที่สามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพน้ำได้ ผลการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองฯ ทำให้ราษฎรพื้นที่หมู่บ้านรอบศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองฯ และพื้นที่ขยายผล สามารถยกระดับรายได้ของครอบครัวไปในทางที่ดีขึ้น ซึ่งเป็นเป้าหมายของการ พัฒนาที่ยั่งยืนและคงความเป็นอยู่แบบตามพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนฯ : การพัฒนาประมงชายฝั่ง

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนฯ เริ่มก่อตั้งตามพระราชดำริ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในคราวที่เสด็จพระราชดำเนินประกอบพิธีเปิดพระบรมราชานุเสาวรีย์สมเด็จพระเจ้าตากสิน จังหวัดจันทบุรี เมื่อวันที่ ๒๘ ธันวาคม ๒๕๒๔ โดยมีพระราชดำริแก่ผู้ว่าราชการจังหวัดจันทบุรี ความว่า ***"ให้พิจารณาพื้นที่ ที่เหมาะสมจัดทำโครงการพัฒนา***

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระแบนฯ อดีต

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระแบนฯ ปัจจุบัน

ด้านอาชีพการประมง และการเกษตรในเขตพื้นที่ดินชายฝั่งทะเลจันทบุรี” พร้อมกับที่ได้พระราชทานเงินที่ราษฎรจังหวัดจันทบุรีได้ร่วมทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายโดยเสด็จพระราชกุศลในโอกาสดังกล่าวด้วย เป็นทุนริเริ่มดำเนินการ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำริให้จัดตั้งศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนฯ เพื่อแสวงหาวิธีบรรเทาปัญหาพื้นที่ชายฝั่งกลายสภาพเป็นพื้นที่เสื่อมโทรม ปริมาณสัตว์น้ำชายฝั่งลดลง น้ำเค็มรุกพื้นที่เกษตร ป่าชายเลนซึ่งเป็นแหล่งกำเนิดและแหล่งอนุบาลสัตว์น้ำถูกทำลาย ชาวบ้านประสบปัญหาไม่สามารถทำประมงเลี้ยงชีพได้

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนฯ เน้นการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ศึกษาปัญหา พลิกฟื้นและจัดการทรัพยากรชายฝั่ง การอนุรักษ์ป่าชายเลนที่สมบูรณ์รอบอ่าวคุ้งกระเบน สาธิตให้เห็นความสำคัญของการพัฒนาประมงชายฝั่ง การส่งเสริมและพัฒนาอาชีพเกษตรกรในพื้นที่รอยต่อป่าชายเลนและเชิงเขา แนะนำส่งเสริมให้มีการทำการเกษตรแบบบูรณาการเพื่อรักษาสมดุลทางธรรมชาติ เพิ่มผลผลิตและพัฒนาตนเองได้อย่างยั่งยืน

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ : แบบจำลองของภาคอีสาน

จากบันทึกประวัติศาสตร์เกี่ยวกับต้นเหตุปัญหาของศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ จาก

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ
อดีต

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ
ปัจจุบัน

เอกสารข้อมูลส่วนพระองค์ที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานแก่สำนักงาน กปร. มีความตอนหนึ่งว่า

"...ศูนย์การศึกษาการพัฒนาภูพานฯ อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร เดิมเป็นป่าโปร่ง คนไปตัดไม้สำหรับเป็นฟืนและใช้พื้นที่สำหรับทำการเกษตรกรรม ป่าไม้ที่อยู่เหนือพื้นที่ถูกทำลายไปมาก จึงไม่มีน้ำหน้าแล้ง น้ำไหลแรงในหน้าฝน ทำให้มีการชะล้าง (Erosion) หน้าดิน (Top Soil) บางลง และเกลือที่อยู่ข้างใต้จะขึ้นเป็นหย่อม ๆ..."

พร้อมกันนี้ ได้พระราชทานข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาของดินบริเวณศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ ว่า **"...เป็นดินทราย ดินเค็ม ขาดน้ำ"**

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ ถือกำเนิดขึ้นจากพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเมื่อปี ๒๕๒๕ เป็นพื้นที่ซึ่งประสบปัญหาจากสภาพดินเสื่อมโทรม และปัญหาในพื้นที่ ได้แก่ การขาดแคลนแหล่งน้ำตามธรรมชาติ การบุกรุกทำลายพื้นที่ป่าเพื่อทำการเกษตร ส่งผลให้ระบบนิเวศขาดความสมดุล พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงทรงให้พิจารณาวางโครงการจัดหาน้ำ สนับสนุน

โครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ เพื่อศึกษา ทดลอง งานพัฒนาแบบเบ็ดเสร็จ ได้แก่ การพัฒนาป่าไม้การเกษตรต่าง ๆ ตามความเหมาะสม รวมทั้งการดำเนินงานด้านเกษตรอุตสาหกรรม สำหรับเป็นตัวอย่างอันจะนำไปสู่ความสามารถในการพึ่งตนเอง และให้ราษฎรนำไปปฏิบัติในพื้นที่ของตนเองได้

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ จึงถือเป็นแบบจำลองของภาคอีสานหรือภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และพื้นที่ส่วนย่อ ที่สอดคล้องกับการแก้ปัญหาและศึกษาวิธีการพัฒนาของภูมิภาคนี้ได้อย่างเหมาะสม โดยมุ่งศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการทำเกษตรกรรมที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของตะวันออกเฉียงเหนือ เน้นในด้านการปรับปรุงบำรุงดิน การเร่งรัดพัฒนาป่าไม้โดยอาศัยระบบชลประทาน และการปลูกพืชเศรษฐกิจ ที่มีผลต่อรายได้ของเกษตรกรที่ไม่ได้มีเฉพาะข้าว เช่น การปลูกข้าวโพดฝักอ่อนที่ปลูกร่วมกับมันสำปะหลัง นอกจากนี้ได้มีการเลี้ยงหนอนไหมบริเวณบ้านถือเป็นการส่งเสริมอุตสาหกรรมในครัวเรือนและการเลี้ยงสัตว์ แบบง่าย ๆ เช่น สุกรเหมยซาน ไก่พื้นเมือง โคพื้นเมืองทำเป็นทางเลือกในการสร้างรายได้

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่อง-ไคร้ฯ : ไม้ ๓ ประโยชน์ ๔

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ ก่อตั้งขึ้นจากพระราชดำริพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเมื่อปี ๒๕๒๕ ให้พิจารณาจัดตั้งศูนย์ฯ ขึ้นอยู่ในพื้นที่วนอุทยานป่าขุนแม่กวง โดยพระราชประสงค์ที่จะเป็นศูนย์กลางในการศึกษา ทดลอง วิจัย เพื่อหารูปแบบการพัฒนาต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ภาคเหนือ และเผยแพร่แก่ราษฎรให้สามารถนำไปปฏิบัติได้ด้วยตนเอง

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ อดีต

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ ปัจจุบัน

นอกจากนั้นยังมีพระราชประสงค์ให้พัฒนาพื้นที่ให้เป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวมีการ ตัดไม้ทำลายป่าทำให้เกิดสภาพแห้งแล้งและมีไฟป่า จึงได้ดำเนินการหาแนวทางการอนุรักษ์ป่าต้นน้ำ โดยดำเนินงานศึกษาพัฒนาต้นไม้ ด้วยการปลูกไม้ ๓ อย่าง ได้ประโยชน์ ๔ อย่าง คือ ไม้ใช้สอย ไม้ผล และไม้เชื้อเพลิง รวม ๓ อย่าง ซึ่งก่อให้เกิดประโยชน์ประการที่ ๔ คือ การอนุรักษ์ดินและน้ำ สร้างความชุ่มชื้น และรักษาสมดุลทางธรรมชาติเน้นการพัฒนาพื้นที่ต้นน้ำลำธารให้ได้ประโยชน์อย่างสมบูรณ์เป็นหลัก

ส่วนปลายทางเป็นการศึกษาด้านประมงตามอ่างเก็บน้ำต่าง ๆ ผสมกับการศึกษาด้านการเกษตรกรรม ปศุสัตว์ โคนม และเกษตรอุตสาหกรรมเพื่อให้เป็นศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ ที่สมบูรณ์แบบก่อ

เกิดประโยชน์ ต่อราษฎรที่จะเข้ามาศึกษากิจกรรมต่าง ๆ ภายในศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ แล้วนำไปใช้ปฏิบัติในพื้นที่ของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

สุเมธ ตันติเวชกุล กล่าวว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีพระราชดำริที่แตกต่างจากเจ้าหน้าที่แทนที่จะเริ่มปลูกป่าโดยนำต้นไม้ลงดินอย่างพวกเรานิยมทำกัน กลับให้ไปสร้าง **“น้ำ”** ก่อน ได้พบเห็นฝายชะลอน้ำ หรือฝายแม้วเต็มพื้นที่ไปหมด ซึ่งทุกฝายสร้างขึ้นอย่างเรียบง่าย ไม่ต้องใช้เทคโนโลยีอะไรที่ซับซ้อน มีก้อนหิน มีไม้ไผ่ มีต้นไม้แห้ง ซึ่งเป็นวัสดุที่หาได้จากบริเวณนั้นก็สามารถนำมาประกอบกันเพื่อสร้างขึ้นเป็นฝายแม้วได้แล้ว ที่สำคัญคือ ทุกฝายต้องแข็งแรง สามารถชะลอน้ำให้อยู่ในภูเขาได้นานที่สุด ต้นไม้จะได้มีเวลาซึมซับความชุ่มชื้นที่สะสมไว้ในดิน ทั้งนี้ เพราะสิ่งที่อยู่ใต้แผ่นดินนั้น มีสิ่งมีชีวิตรออยู่ และพร้อมที่จะเจริญเติบโตขึ้นมา เพียงแต่เราเอาความชื้นจากน้ำเข้าไปสร้างให้เกิดชีวิตที่สมบูรณ์ ป่าก็จะกลับฟื้นคืนขึ้นมาโดยไม่ต้องปลูก

นายสุเมธ ยังกล่าวว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเริ่มต้นการปลูกป่าด้วย **“น้ำ”** อุปมาเสมือนกับมารดาที่นำทารกน้อยไปหาหมอเพราะร้องไม่หยุด คุณหมอส่วนใหญ่จะมุ่งตรงที่การตรวจรักษาทั่วไปที่ตัวเด็ก ในขณะที่ในหลวงทรงมองครอบคลุมไปถึงมารดาของเด็กน้อยด้วย คุณแม่มีความสมบูรณ์หรือเปล่า สารอาหารที่ได้รับเป็นอย่างไร น้ำนมมีเพียงพอหรือไม่ เพราะฉะนั้นความสมบูรณ์ของคุณแม่ จึงส่งผลถึงตัวเด็กโดยตรง ที่ห้วยฮ่องไคร้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงสร้างแหล่งน้ำขึ้นมา เพื่อให้น้ำทำหน้าที่เสมือนกับมารดาที่โอบอุ้มทุกสรรพชีวิตทั้งปวง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงฟื้นฟูสภาพป่าไม้ต้นน้ำลำธารอย่างเป็นระบบทรงมองการเดินทางของน้ำตั้งแต่ยอดเขา กลางเขา ชายเขา ไปจนจรดทะเล เมื่อฝนตกลงมา ป่าไม้บนยอดเขาจะทำหน้าที่เก็บกักน้ำ ชะลอการไหลของน้ำ หลังจากที่ทำหน้าที่เป็นป่าต้นน้ำลำธาร ป่าอนุรักษ์ (Conservation Forest Area) น้ำจำนวนเดียวกันนี้จะถูกเก็บอยู่ที่กลางภูเขา (Mid-mountain Reservoir) ซึ่งจะมีอ่างเก็บน้ำรองรับไว้อีกชั้นหนึ่ง หลังจากนั้นน้ำจะทำหน้าที่สำคัญอีกอย่าง คือ หล่อเลี้ยงป่าเศรษฐกิจ ไม่ว่าจะเป็น มะม่วง น้อยหน่า ลิ้นจี่ ลำไย และแมกคาเดเมีย หรือจะเป็นอะไรก็ได้ แล้วแต่ความเหมาะสมของท้องถิ่น จากนั้นมวลน้ำจะถูกนำมาเก็บไว้ที่อ่างเก็บน้ำบริเวณชายเขาอีกชั้นหนึ่ง ซึ่งผลพลอยได้ตกเป็นของสัตว์น้ำ ไม่ว่าจะเป็นกุ้ง หอย ปู ปลา ก่อนที่มวลน้ำจะส่งไปยังเรือกสวนไร่นา ของเกษตรกร เห็นได้ชัดเจนว่าน้ำเกือบทุกหยดจะถูกกักเก็บเอาไว้ใช้ในระบบทั้งหมด

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายฯ: จุดเริ่มทฤษฎีหญ้าแฝก

ในอดีตพื้นที่ห้วยทรายมีทรัพยากรธรรมชาติที่สมบูรณ์ เคยเป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร แหล่งอาหารของราษฎร มีสัตว์ป่าประเภทเนื้อทราย อาศัยอยู่เป็นจำนวนมากจึงได้ชื่อว่า **“ห้วยทราย”**

ต่อมาราษฎรได้เข้ามาอาศัยทำกินและบุกรุกแผ้วถางป่า ประกอบอาชีพโดยขาดหลักวิชาการ ทำให้พื้นที่ดังกล่าวแปรสภาพอย่างรวดเร็ว ดินกลายเป็นดินทรายและดินดานไม่มีแร่ธาตุ ระบบนิเวศเสื่อมโทรมอย่างรุนแรงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องปรับปรุงฟื้นฟู

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมราษฎรในพื้นที่ เมื่อวันที่ ๕ เมษายน ๒๕๒๖ และทรงพบเห็นสภาพปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น จึงทรงมีรับสั่งความตอนหนึ่งว่า ***“พื้นที่นี้มีความเสื่อมโทรม ฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล เกรงว่าหากปล่อยทิ้งไว้จะกลายเป็นทะเลทรายในที่สุด ให้พัฒนาพื้นที่นี้เป็นศูนย์ศึกษาการพัฒนา ด้านป่าไม้เอนกประสงค์และเกษตรกรรม ให้ราษฎรที่ทำกินอยู่เดิมมีส่วนร่วมดูแลรักษาป่าไม้ ได้ประโยชน์และอาศัยผลผลิตจากป่าไม้ โดยไม่ต้องบุกรุกเข้าทำลายป่าอีกต่อไป”***

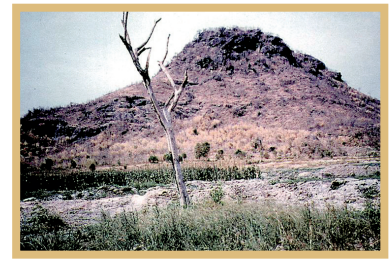

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายฯ อดีต

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายฯ ปัจจุบัน

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงมีพระราชดำริ ให้จัดตั้งศูนย์การศึกษาการพัฒนาห้วยทรายฯ เพื่อฟื้นฟูสภาพแวดล้อมด้วยการปลูกป่า และจัดหาแหล่งน้ำโดยจัดให้ราษฎรที่ทำกินเดิมได้มีส่วนร่วมในการรักษาป่าไม้มีการสร้างแนวป้องกันไฟป่าโดยใช้ระบบป่าเปียก และได้ประโยชน์จากป่าไม้ควบคู่ไปกับ การพัฒนาเกษตรกรรมที่เหมาะสมเพื่อพัฒนาอาชีพ

โดยเฉพาะอย่างยิ่งพืชจากพระราชดำริสู่ทฤษฎีการป้องกันการเสื่อมโทรมและพังทลายของดินโดยทรงศึกษา

ถึงศักยภาพ **“หญ้าแฝก”** และได้พระราชทานพระราชดำริให้ดำเนินการในพื้นที่ศึกษาที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายฯ เป็นครั้งแรก เมื่อวันที่ ๒๒ มิถุนายน ๒๕๓๔

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายฯ ได้น้อมนำแนวพระราชดำริการใช้หญ้าแฝกเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำจนประสบผลสำเร็จ การดำเนินงานศึกษาการฟื้นฟูสภาพดินจากสภาพพื้นดินที่แห้งแล้ง ขาดความสมบูรณ์ คุณภาพของดินเสื่อมโทรม มีปัญหาดินดานที่ไม่สามารถปลูกพืชได้ก็สามารถแก้ไขได้ โดยใช้หญ้าแฝกควบคู่กับการใช้ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยคอก ปุ๋ยพืชสดในการปรับปรุงฟื้นฟูสภาพดินดานให้สามารถนำกลับมาปลูกพืชไม้ผล ได้ผลผลิตดีขึ้น ส่งผลให้เป็นต้นแบบในการแก้ปัญหาดินดานให้แก่พื้นที่ใกล้เคียงและอื่น ๆ การพัฒนาฟื้นฟูสภาพป่าเสื่อมโทรมโดยวิธีการที่ให้เกษตรกรมีส่วนในการปลูก ปรับปรุง และรักษาสภาพป่า ปลูกหญ้าแฝกเพื่ออนุรักษ์ต้นน้ำรูปแบบต่าง ๆ พัฒนาแหล่งน้ำ ระบบชลประทานโดยสร้างฝายชะลอน้ำในร่องเขาเพื่ออนุรักษ์ดินและน้ำ รวมทั้งจัดทำคันดินเบนน้ำซึ่งจะช่วยสร้างความชุ่มชื้นในดินมากยิ่งขึ้น สร้างอ่างเก็บน้ำและระบบส่งน้ำสร้างความชุ่มชื้นพร้อมกับฟื้นฟูป่าด้วยระบบป่าเปียก หรือ ภูเขาป่า โดยการสูบน้ำโดยใช้พลังงานแสงอาทิตย์ขึ้นไปเก็บไว้บนยอดเขาแล้วจึงค่อย ๆ ปล่อยน้ำลงมาสร้างความชุ่มชื้นให้แก่ป่าไม้และป่าไม้นั้นกลับคืนความสมบูรณ์อีกครั้ง

จะเห็นว่าตลอดระยะเวลาทรงงาน สิ่งที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวให้ความสำคัญอย่างยิ่ง คือ การรักษา ดิน น้ำ ลม ไฟ คือ ทำอย่างไรให้ทรัพยากรธรรมชาติที่เสื่อมโทรมแล้วฟื้นคืนมาได้ โดยแก้ไข ฟื้นฟูและบำรุงรักษา ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวไม่เพียงแต่ทรงมีรับสั่ง แต่ทรงทำให้ดูด้วย ดังเห็นได้จากการดำเนินงานโครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริในทุกภูมิภาคของประเทศตามที่ได้กล่าวมาแล้วนี้

กปร.
หน่วยประสานงานที่สำคัญยิ่ง

■ เรียบเรียงจากบทสัมภาษณ์ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ประธานองคมนตรีและรัฐบุรุษ

พลเอก เปรม ติณสูลานนท์
ประธานองคมนตรีและรัฐบุรุษ

สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.) ถือกำเนิดขึ้นจากการที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงทุ่มเทกำลังทุกด้านดำเนินโครงการพระราชดำริมาเป็นระยะเวลานาน และเกิดเป็นโครงการฯ ขึ้นมากมาย จนจำเป็นต้องมีการบริหารจัดการองค์รวมที่ดี ดังนั้นจึงจำเป็นต้องตั้งสำนักงาน กปร. ขึ้น

พลเอก เปรม ติณสูลานนท์ ประธานองคมนตรีและรัฐบุรุษ ในช่วงเวลาที่ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ในปี ๒๕๒๓-๒๕๓๑ นั้น ได้ตระหนักเห็นว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และพระบรมวงศานุวงศ์ เสด็จฯ ไปทรงเยี่ยมราษฎร และได้พระราชทานพระราชดำริให้หน่วยงานต่าง ๆ พิจารณาโครงการช่วยเหลือราษฎรมาเป็นระยะเวลานาน ซึ่งโครงการต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ยังประโยชน์มหาศาลแก่ประชาชนและประเทศชาติ แต่ว่าในขณะนั้นยังไม่มีหน่วยงานใดเข้ามารับผิดชอบโดยตรง เพื่อให้งานตามโครงการนั้นได้ดำเนินไปอย่างรวดเร็ว

พลเอก เปรม ติณสูลานนท์ ประธานองคมนตรีและรัฐบุรุษ จึงได้ริเริ่มให้มีหน่วยงานกลาง ในการประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ดังที่ได้เล่ามีความว่าดังนี้

"...จนกระทั่งถึงตอนที่พวกเราเป็นรัฐบาล เราก็มานั่งคิดกันว่า ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงทำโครงการต่าง ๆ นั้นทรงใช้เงินส่วนพระองค์บ้าง เงินของทางราชการบ้าง ซึ่งทางราชการไม่ค่อยมีระบบในการถวายเงินแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเพื่อทรงใช้ในการทำโครงการตามพระราชดำริ

เพราะฉะนั้น ความคิดนี้จึงเกิดขึ้นที่สภาพัฒน์ตั้งแต่สมัยคุณเสนาะ คุณสุเมธ รวมทั้ง คุณพิมลศักดิ์ด้วย และได้มาเสนอกับผมว่า **ควรจะตั้งหน่วยงานขึ้นเพื่อที่จะรองรับโครงการพระราชดำริให้เป็นไปอย่างมีระเบียบ มีระบบ และมีความชัดเจนที่จะถวายความช่วยเหลือเป็นเรื่องเป็นราว เป็นขั้นเป็นตอน โดยให้ทุกส่วนราชการที่เกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วมด้วย** *ทั้ง ๆ ที่จริงแล้วแต่เดิมส่วนราชการที่เกี่ยวข้องก็เข้ามาร่วมมือกัน ถวายงานพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอยู่แล้ว แต่ว่าไม่ค่อยมีเอกภาพ เพราะฉะนั้น กปร. จึงเกิดขึ้นด้วยแนวความคิดว่าเราต้องการเอกภาพที่จะถวายงานแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทางสภาพัฒน์จึงได้ริเริ่มเสนอแนะว่าควรจะจัดตั้ง กปร. ขึ้นมาก็เป็นเรื่องที่ดีมากและก็ได้ผลประจักษ์แก่คนทั่ว ๆ ไป"*

ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล เลขาธิการมูลนิธิชัยพัฒนา หรือเป็นเลขาธิการ กปร. คนที่ ๑ ซึ่งต่อมาเป็นที่ปรึกษาสำนักงาน กปร. และคณะในขณะนั้น จึงได้รับภารกิจอันยิ่งใหญ่นี้มาศึกษาและเสนอระบบงานผ่านการเห็นชอบของรัฐบาล จึงสามารถจัดตั้งสำนักงานเลขานุการคณะทำงานขึ้นมาได้ภายใต้ *"ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ๒๕๒๔"* ซึ่งมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ ๙ กันยายน ๒๕๒๔ เพื่อใช้เป็นหลักในการยึดปฏิบัติการดำเนินงาน

เกี่ยวกับบทบาทของสำนักงาน กปร.นี้ นายเสนาะ อูนากูล อดีตรองนายกรัฐมนตรี และอดีตเลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้ให้กล่าวถึงไว้ว่า

> แต่ในทางปฏิบัติพบว่า การดำเนินงานของรัฐบาล เพื่อสนองพระราชดำริในโครงการต่างๆ นั้น ยังไม่เป็นระบบหรือมีระเบียบเท่าที่ควรการดำเนินงานจึงเป็นแบบต่างคนต่างทำ ขาดการประสานงานระหว่างกัน

“การที่ผมได้มีโอกาสร่วมงานกับ สำนักงาน กปร. นั้นโดยส่วนตัวแล้วผมถือว่าเป็นเกียรติอันสูงสุดและนับว่าเป็นบุญของผมที่ได้มีโอกาสทำงานรับใช้สนองเบื้องพระยุคลบาทพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ โดยแรกเริ่มทีเดียวก่อนจะมี กปร. คือ ก่อนปี ๒๕๒๔ รัฐบาลได้ตระหนักว่า พระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเกี่ยวกับการพัฒนาโครงการต่าง ๆ นั้นเป็นโครงการที่มุ่งพัฒนาเพื่อความกินดีอยู่ดีให้แก่ประชาชนในชนบทโดยตรง เฉพาะชาวชนบทที่ยากจนและอาศัยอยู่ในถิ่นทุรกันดารที่ห่างไกล *แต่ในทางปฏิบัติพบว่าการดำเนินงานของรัฐบาลเพื่อสนองพระราชดำริในโครงการต่าง ๆ นั้น ยังไม่เป็นระบบหรือมีระเบียบเท่าที่ควรการดำเนินงานจึงเป็นแบบต่างคนต่างทำ ขาดการประสานงานระหว่างกัน*

ขอยกตัวอย่างเช่น ในเรื่องของการเบิกจ่ายงบประมาณ หน่วยงานที่จะต้องสร้างถนนเข้าไปเพื่อบุกเบิกพื้นที่เป็นอันดับแรกก่อนนั้นสามารถเบิกเงินงบประมาณได้ช้า ในขณะที่หน่วยงานที่จะต้องรอให้ถนนสร้างเสร็จแล้วจึงเข้าไปพัฒนาในพื้นที่นั้น กลับเบิกได้ก่อนแต่ก็ยังทำงานไม่ได้เพราะถนนยังสร้างไม่เสร็จ

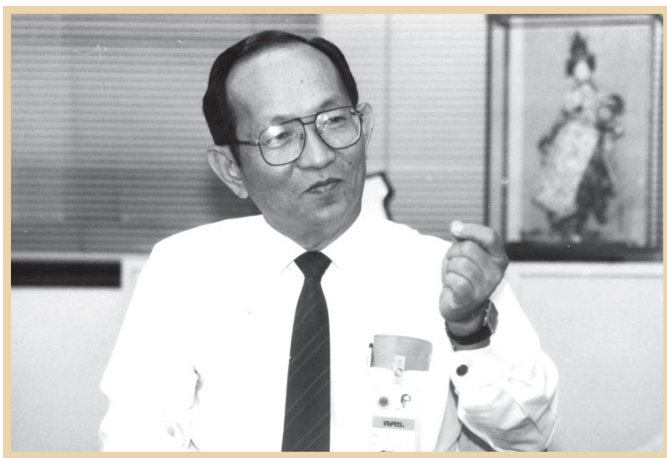

นายเสนาะ อูนากูล

เมื่อเป็นเช่นนี้จะเห็นได้ว่าการดำเนินงานจึงเกิดการติดขัดล่าช้าโดยไม่ควรและท้ายที่สุดประโยชน์ที่จะตกถึงแก่ประชาชนตามพระราชดำริก็พลอยช้าไปด้วย นอกจากนั้นยังพบว่าการติดตามประเมินผลโครงการก็อยู่ในลักษณะต่างคนต่างทำ ตลอดจนขาดการประเมินผลภาพรวม”

นายเสนาะ อูนากูล กล่าวว่า การดำเนินงานโครงการอันเนื่องมากจากพระราชดำริจึงเริ่มตั้งแต่การรับพระราชกระแสรับสั่งหรือพระราชดำริ โดยจะมีการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ซึ่งจะช่วยให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างเป็นระบบมีประสิทธิภาพและสามารถตรวจสอบได้ จากนั้นสำนักงานเลขานุการ กปร. (สำนักงาน กปร.) ซึ่งขณะนั้นสังกัดอยู่ในสภาพัฒน์ก็จะทำหน้าที่ตรวจสอบในเบื้องต้นว่ามีหน่วยงานใดดำเนินโครงการพ้องตามพระราชกระแสรับสั่งหรือพระราชดำรินั้นอยู่แล้วหรือไม่ เพื่อป้องกันการทำงานซ้ำซ้อน โดยหากมีหน่วยงานดำเนินโครงการอยู่แล้ว สำนักงาน กปร ก็จะสนับสนุนโครงการนั้นให้มีความสำคัญมากขึ้น และช่วยเร่งการดำเนินงานให้รวดเร็วและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

สำหรับการพิจารณาเพื่อวางแผนและแนวทางการดำเนินงานขึ้นอยู่กับแต่ละกรณีเป็นสำคัญโดยแยกได้เป็น ๓ กรณีหลัก ๆ คือ

กรณีแรก เป็นเรื่องชี้ชัดว่าเป็นกิจกรรมอะไรและมีหน่วยงานใดจะต้องปฏิบัติ เช่น มีพระราชดำริเกี่ยวกับการสร้างอ่างเก็บน้ำ ก็ชัดเจนว่าจะต้องเป็นกรมชลประทาน หรือ รพช. ที่จะต้องมาเกี่ยวข้องในเรื่องนี้ ทาง สำนักงาน กปร. ก็จะประสานไปยังหน่วยงานนั้นให้ทราบถึงพระราชดำริ เมื่อทราบพระราชดำริแล้ว หน่วยงานนั้นก็จะดำเนินการตามขั้นตอนเทคนิควิธีการไป ตั้งแต่ไปสำรวจพื้นที่ศึกษาความเป็นไปได้ต่าง ๆ ถ้าเห็นว่าเหมาะสมที่จะดำเนินการได้ก็จะส่งมาที่ สำนักงาน กปร. เพื่อพิจารณาและของบประมาณ แต่บางครั้งก็ใช้งบปกติของหน่วยงานนั้นเองก็มี

เมื่อ สำนักงาน กปร. ได้รับเรื่องแล้วก็จะพิจารณาว่าโครงการนี้มีความสอดคล้องหรือถูกต้องตามพระราชดำริหรือไม่ สอดคล้องกับแผนพัฒนาฯ เพียงไรจะได้ประโยชน์มากน้อยแค่ไหนก็ว่ากันตามขั้นตอนการวิเคราะห์โครงการ และเมื่อเห็นว่ามีความเหมาะสมและทุกอย่างพร้อมแล้วก็จะเสนอคณะกรรมการ สำนักงาน กปร. พิจารณาอนุมัติโครงการและงบประมาณไปดำเนินการ แต่ถ้าในกรณีที่โครงการเกิดติดขัดด้วยสาเหตุใดสาเหตุหนึ่ง เช่น หน่วยงานยังไม่พร้อมหรือยังไม่เหมาะสมกับเหตุผลอื่น ๆ สำนักงาน กปร.ก็จะนำความกราบบังคมทูลเพื่อทรงมีพระบรมราชวินิจฉัย ซึ่งผลที่ออกมาก็อาจจะระงับหรือชะลอโครงการไปก่อนแล้วแต่กรณี

กรณีที่สอง เป็นกรณีที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีพระราชดำริกว้าง ๆ เช่น มีพระราชดำริว่าควรพิจารณาพัฒนาพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง อันนี้ สำนักงาน กปร. ก็จะส่งทีมออกไปสำรวจพื้นที่นั้น ๆ โดยอาจร่วมกับหน่วยงานอื่น ๆ ด้วยเพื่อให้ทราบถึงสภาพข้อเท็จจริงต่าง ๆ ของพื้นที่นั้น และนำข้อมูลมาพิจารณาประกอบการวางแนวทางการดำเนินงาน รวมทั้งจัดตั้งคณะทำงานหรือ

คณะกรรมการร่วมมือขึ้น โดย สำนักงาน กปร.จะเป็นแกนกลางพิจารณาจัดทำแผนงานโครงการต่อไป และเมื่อจัดทำแผนงานเป็นรูปเป็นร่างขึ้นมาแล้วก็จะนำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายประกอบพระบรมราชวินิจฉัย จนเมื่อผ่านขั้นตอนเหล่านี้เรียบร้อยแล้ว สำนักงาน กปร.ก็จะนำเสนอคณะกรรมการ กปร. ขออนุมัติดำเนินการ

กรณีสุดท้าย นายเสนาะ กล่าวว่า เป็นกรณีของโครงการใหญ่ที่ใช้ในการลงทุนสูง หรือได้รับพระราชกระแสรับสั่งหรือพระราชดำริมาโดยตรง หรืออาจเป็นเรื่องที่คณะกรรมการ กปร. มอบหมายให้ทำ เช่น การสร้างเขื่อนขนาดใหญ่เหมือนเขื่อนยันฮี ในกรณีเช่นนี้ ทางสำนักงาน กปร. จะเสนอเข้าสู่การพิจารณาตามระบบปกติของสภาพัฒน์เหมือนเช่นโครงการอื่น ๆ ทั่วไป

เมื่อโครงการได้รับการอนุมัติและเริ่มดำเนินการแล้วสภาพัฒน์ในฐานะฝ่ายเลขานุการ กปร. ก็จะทำหน้าที่ติดตามผลโครงการ ตลอดจนประเมินผลกระทบด้านต่าง ๆ นำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายรายงาน ทุก ๆ ๔ เดือน เพื่อทรงทราบถึงความก้าวหน้า ปัญหา อุปสรรค และผลกระทบต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอย่างรอบด้านโดยตลอด ซึ่งการติดตามประเมินผลของ สำนักงาน กปร. นั้นเป็นที่ชื่นชมของหน่วยงานภายนอกเป็นอย่างมากถึงความมีประสิทธิภาพและความต่อเนื่อง

นอกจากนี้ทุก ๆ ปีก่อนที่พระองค์จะเสด็จพระราชดำเนินแปรพระราชฐานที่ภาคไหน ก็จะจัดทำรายงานผลความก้าวหน้าและการประเมินผลโครงการต่าง ๆ ที่อยู่ในภูมิภาคนั้น ๆ ขึ้นถวายก่อนเสด็จฯ เป็นประจำและทำมาทุกปี

นายเสนาะ อูนากูล กล่าวว่าโครงการต่าง ๆ ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีพระราชดำรินั้นสามารถแก้ปัญหาได้อย่างจริงจังและตรงจุด พระองค์ได้ทรงเริ่มพัฒนาชนบทมาตั้งแต่ปี ๒๔๙๕ ส่วนใหญ่เป็นโครงการพัฒนาหมู่บ้านที่ห่างไกลและทุรกันดารชนิดที่นำประโยชน์เข้าไปถึงมือราษฎรโดยตรง นับเป็นการกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาคและเขตพื้นที่ล้าหลังได้อย่างตรงเป้าที่สุด เช่น พระราชดำริเกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งน้ำ ประเภทเหมือง ฝาย อ่างเก็บน้ำ เป็นพระราชดำริที่พระองค์มีพระราชประสงค์ให้สร้างแหล่งน้ำขนาดเล็ก ๆ ราคาถูกแต่ได้ผลคุ้มค่า และสร้างให้มากแห่งเพื่อกระจายออกไปสู่พื้นที่หมู่บ้านนอกเขตชลประทานและทุรกันดาร

หรือการพัฒนาการเกษตรซึ่งเป็นเรื่องที่ทรงสนพระทัยเป็นอย่างยิ่งจะทรงศึกษาเรื่องต่าง ๆ ด้วยพระองค์เอง แล้วพระราชทานพระราชดำริที่ทรงเน้นอยู่เสมอที่จะหาพันธุ์สัตว์ เครื่องมือเครื่องใช้และวิทยาการสมัยใหม่ที่เหมาะสมมาส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนไปดำเนินการเพื่อเพิ่มผลผลิตในไร่ของตน

นายเสนาะกล่าวว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงไม่นิยมการให้ในลักษณะของการสงเคราะห์ประการเดียว แต่จะทรงยึดหลักให้ประชาชนได้มีส่วน “เข้าร่วม” ตามหลักการพัฒนาชุมชนอยู่ตลอดเวลา ซึ่งเป็นสิ่งที่ช่วยเชื่อมสถาบันสูงสุดของประเทศกับประชาชนทุกระดับชั้นให้มีความสนิทแนบแน่นเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ขณะเดียวกันการวิเคราะห์หรือพิจารณาโครงการต่าง ๆ ก็ทรงกระทำโดยหลักวิชาการที่ถูกต้องโดยมองถึงประโยชน์ที่ประชาชนส่วนใหญ่จะได้รับเป็นสำคัญ

การดำเนินงานของคณะกรรมการ กปร. และสำนักงาน กปร. ดำเนินไปอย่างราบรื่นและได้รับผลสัมฤทธิ์เป็นอย่างดี สิ่งหนึ่งที่ประจักษ์ คือ โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ไม่เพียงแต่สร้างความเจริญทางวัตถุให้แก่ประชาชน แต่ยังสร้างความเจริญทางจิตใจพร้อม ๆ กันไปอีกด้วยเนื่องจากในระยะแรก ๆ รัฐบาลและสภาพัฒน์พยายามที่จะเริ่มแผนพัฒนาประเทศด้วยการมองภาพส่วนรวม โดยการเร่งระดมทุนเพื่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานของการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ เช่น ถนน เขื่อน ไฟฟ้าและแหล่งน้ำ แต่ต่อมาจึงได้เริ่มหันมาสนใจด้านสังคมมากยิ่งขึ้น โดยการเร่งรัดพัฒนาชนบท และระดมกำลังสู่ชนบทอย่างจริงจัง ซึ่งในเรื่องนี้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเอาพระทัยใส่และทรงปฏิบัติด้วยพระองค์เองจึงทรงได้รับทราบข้อมูลในพื้นที่อย่างละเอียดและลึกซึ้งมาเป็นเวลานานกว่าหน่วยงานราชการหรือแม้กระทั่งนักปฏิบัติการพัฒนาด้านต่าง ๆ เสียอีก

“โดยส่วนตัวผมเองผมมีประสบการณ์ที่ถือว่าเป็นบุญของผมที่ได้ทรงมีโอกาสเห็นการทรงงานหนักและทรงเสียสละของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เพื่อทรงเข้าถึงประชาชนที่อยู่ห่างไกลในถิ่นทุรกันดารนั้นคือ ในระหว่างที่ผมเตรียมตัวออกบวชผมได้มีโอกาสเดินทางไปพักอาศัยอยู่ตามวัดต่าง ๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนก่อนตัดสินใจว่าจะบวชที่วัดใด ซึ่งหนึ่งในวัดที่ผมได้ไปอาศัยอยู่ ก็คือวัดถ้ำอภัยดำรงธรรมของท่านอาจารย์วัน อยู่ที่อำเภอส่องดาว จังหวัดสกลนคร ซึ่งวัดนี้ตั้งอยู่ในบริเวณเขตยุทธศาสตร์ และเป็นรอยต่อระหว่างเทือกเขาภูพานและภูเรือต่อกับพื้นที่ราบที่เรียกว่าพื้นที่สีแดง และขณะนั้นก็มีการต่อสู้กันอย่างหนักระหว่างผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์กับฝ่ายบ้านเมืองเป็นประจำ

ในขณะที่ผมนั่งทำวัตรอยู่ตอนกลางคืนก็ปรากฏว่ามีการเคลื่อนไหวอย่างผิดปกติ และก็มีแสงไฟวูบวาบเข้ามาในบริเวณวัด ปรากฏว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวของเราหลังจากทรงตรวจพื้นที่และเยี่ยมประชาชนแล้วได้เสด็จฯ มาเยี่ยมท่านอาจารย์วันต่อ โดยไม่ได้แจ้งให้ผู้ใดทราบ พระองค์ทรงร่วมกับอาจารย์วันซึ่งเป็นพระที่ชาวบ้านให้ความเคารพนับถือเป็นอย่างมากในการวางแผนสนับสนุนให้วัดเป็นศูนย์กลางพัฒนาเพื่อประโยชน์ของชาวบ้าน ซึ่งในขณะนั้นชาวบ้านในแถบนั้นมีฐานะยากจนและลำบากมาก ผมยังคงจำได้ดีว่าในระยะไม่ห่างจากวัดเท่าไร มีสถานีตำรวจที่ถูกผู้ก่อการร้ายเผาและยังมีควันไฟคุกรุ่นอยู่ แต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็ไม่ได้ทรงหวาดหวั่นต่อภยันอันตรายแม้แต่น้อย จึงเห็นได้ว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวของเราได้ทรงเข้าถึงได้หมด นับเป็นโชคดีของประเทศไทยที่เรามีพระมหากษัตริย์ที่ทรงเสียสละและทรงงานอย่างหนักเพื่อเข้าถึงประชาชนอย่างแท้จริง”

นายเสนาะ อูนากูล กล่าวว่า โครงการอันเนื่องมาจาก

พระราชดำริทุกโครงการมุ่งพัฒนาชนบทเพื่อให้ประชาชนสามารถ “พออยู่ พอกิน” และสามารถพึ่งพาตนเองได้ด้วยวิธีการหลาย ๆ ประการที่เหมาะสมกับการพัฒนาชนบทแบบไทย ๆ เป็นการพัฒนาแบบประหยัดเหมาะสมกับพื้นที่และพื้นฐานของคนไทย รวมทั้งส่งเสริมการรวมกลุ่มของชาวบ้านเพื่อพัฒนาชุมชนร่วมกันซึ่งแนวทางต่าง ๆ เหล่านี้ได้กลายมาเป็นรากฐานของการพัฒนาชนบทแนวใหม่ในแผนพัฒนาชนบทพื้นที่ยากจนของรัฐบาลและสภาพัฒน์ในเวลาต่อมา

การพัฒนาชนบทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนั้น มักจะควบคู่กันไปกับการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่มั่นคงและมีความเป็นธรรมในสังคมตามมา โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริจึงนับเป็นรากฐานที่สำคัญในการพัฒนาประเทศโดยส่วนรวม

จากต้นหญ้า

สู่กำแพงที่มีชีวิต

“ให้ศึกษาทดลองปลูกหญ้าแฝกเพื่อป้องกันการพังทลายของดินในพื้นที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ และศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริตลอดจนพื้นที่อื่น ๆ”

พระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

เมื่อวันที่ ๒๒ มิถุนายน ๒๕๓๔

“...ดินแข็งเป็นดานอย่างนี้ทำอะไรไม่ได้ แต่ถ้าเราปลูกหญ้าแฝกด้วยวิธีการที่เหมาะสม เมื่อฝนตกลงมาความชื้นจะอยู่ในดินบริเวณเรือนรากของหญ้าแฝกที่ลงรากลึก โดยเฉพาะการปลูกหญ้าแฝกตามแนวระดับขวางทางลาดชัน แนวหญ้าแฝกก็จะเปรียบเหมือนกับกำแพงธรรมชาติที่มีชีวิต ที่จะช่วยหยุดยั้งการพังทลายของดิน ชะลอความเร็วของน้ำที่ไหลบ่า สามารถกักเก็บตะกอนดิน ทำให้เกิดหน้าดินและความชื้นใต้ดิน เมื่อเกิดหน้าดินและดินมีความชื้นจะปลูกผักปลูกหญ้าก็ได้และอีกประการหนึ่งรากของหญ้าแฝกแข็งเป็นพิเศษ อาจสามารถเจาะลงไปในดินที่แข็งเป็นดานได้....”

พระราชกระแสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

ระหว่างเสด็จฯ โครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทราย

อันเนื่องมาจากพระราชดำริ เมื่อวันที่ ๒๒ กรกฎาคม ๒๕๓๕

และ *“หญ้าแฝกนี้ได้ศึกษามาเป็นเวลาถึงสิบเจ็ดปี อย่างที่ท่านองคมนตรีได้กล่าวเมื่อตะกี้ ซึ่งก็นับว่าเป็นเวลาช้านาน แต่เป็นเวลาที่เป็นประโยชน์มากและได้ผลอย่างยิ่ง เป็นสิ่งที่น่ามหัศจรรย์ที่หญ้าชนิดเดียวได้รับการศึกษานานถึงสิบเจ็ดปี แต่ต้องเข้าใจว่าหญ้าแฝกมีหลายชนิดและถ้าไม่ได้ศึกษา ก็ไม่ได้ประโยชน์ขึ้นมาอย่างที่ได้เกิดขึ้น...”*

เป็นพระราชดำริที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานแก่นายอำพล เสนาณรงค์ องคมนตรี และคณะผู้ปฏิบัติงานโครงการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ไว้เมื่อวันที่ ๓๑ สิงหาคม ๒๕๕๒ ทั้งหมดนี้เป็นพระราชดำริที่ทรงให้ไว้เกี่ยวกับการศึกษาทดลองถึงคุณประโยชน์ของหญ้าแฝก

นับเป็นเวลากว่า ๒๐ ปี ที่หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนรวมทั้งประชาชนได้มีการดำเนินงานสนองพระราชดำริเรื่อยมา ปัจจุบันการทดลองปลูกหญ้าแฝกบนดินดานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายฯ ประสบผลสำเร็จเป็นแบบอย่างให้กับผู้สนใจเข้าไปศึกษาเรียนรู้และนำกลับไปประยุกต์ใช้ ซึ่งประชาชนทั้งหลายน้อมนำไปใช้พัฒนาที่ดินได้จริง จากพื้นที่เสื่อมโทรมก็กลับฟื้นฟูสามารถกลับมา สร้างผลผลิตได้มากขึ้น

“ถ้าไม่ดีจริง หนูก็ไม่ยอมปลูกหรอกค่ะ” **ดวงพร มิ่งศิริเจริญ** สาวเชื้อสายเมี่ยนเล่าให้ฟังว่า กว่าที่เธอจะตัดสินใจลงมือปลูกหญ้าแฝก ดวงพร และครอบครัวมีแปลงปลูก

“ที่แรกเขาว่าหนูบ้า เอาหญ้ามาปลูก เขาปลูกกาแฟได้เงินกัน นี่มาปลูกหญ้าแฝกทำไม”

กาแฟ ๑๐ ไร่ และยังมีแปลงขนาด ๕ ไร่ ที่ทิ้งร้างเนื่องจากเป็นพื้นที่ดินไม่ดีซึ่งเป็นผลมาจากการปลูกไร่ข้าวโพดโดยใช้สารเคมีทำให้ดินเสื่อมลงเป็นกรด และมีความลาดชัน มีพื้นที่ต่ำกว่าถนน เมื่อเกิดฝนตกดินถูกน้ำชะล้างลงมาในพื้นที่

“ที่แรกเขาว่าหนูบ้า เอาหญ้ามาปลูก เขาปลูกกาแฟได้เงินกัน นี่มาปลูกหญ้าแฝกทำไม” หลังจากสถานีพัฒนาที่ดินเชียงรายได้เข้ามาส่งเสริมให้ใช้ปุ๋ยหมักควบคู่กับการปลูกหญ้าแฝก ในปีแรกที่ปลูกยังไม่ค่อยเห็นผลเกิดความท้อใจแต่ได้กำลังใจจากครอบครัวบอกว่า *“หลาน ๆ ลูก ๆ เปิดอินเตอร์เน็ตให้ดูว่าหญ้าแฝกนี่เป็นหญ้าของ “พ่อ” ของ “ย่า” เห็นในหลวงท่านยังนั่งลงปลูกหญ้าแฝก แล้วทำไมพวกเราไม่ปลูก สามีก็บอกว่าใครไม่สนใจเราก็ไม่ต้องไปสนใจเขา ที่ดินแถวนี้เราทิ้งว่างเปล่าตั้งเยอะแยะ ลองปลูกดู”*

เมื่อเริ่มเข้าปีที่สอง ดินที่เคยแห้งเริ่มมีความชุ่มชื้น เริ่มได้ขายกล้วยที่ปลูกในแปลงนั้น *“จากสวนที่ไม่เคยมีรายได้เลย พอปลูกกล้วยได้กินตลอดปีเราก็ดีใจแล้ว ไม่น่าเชื่อว่าจะดีขึ้นได้ขนาดนี้ ถ้าพยายามทำให้หญ้าแฝกดีขึ้น ให้ดินชุ่มชื้นกว่านี้ ต่อไปก็น่าจะปลูกกาแฟได้”*

ต่อมาดวงพรจึงเริ่มแซมต้นกาแฟลงในแปลง

นายไพศาล นิจจันทร์พันธ์ศรี ชาวจังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้เล่าว่า *“ผมมาเจอหญ้าแฝกผมรักเลยทั้งที่ไม่รู้จักมาก่อน”* เริ่มรู้จักหญ้าแฝกมาตั้งแต่ปี ๒๕๔๗ ตอนนั้นทำสวนอินทผลัมแต่ไม่ได้ผล เมื่อมีการจัดนิทรรศการคลินิคเกษตรและได้ไปดู จึงได้เข้าไปขอคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่ที่มาให้ความรู้และแจกต้นกล้าแฝก เพื่อให้นำไปทดลองปลูก

“ผมนำหญ้าแฝกที่ได้วันนั้นไปปลูกเป็นวงกลมล้อมต้นอินทผลัมเอาปุ๋ยหมักใส่ อินทผลัมโตวันโตคืนแล้วก็เป็นลูก ช่วงนั้นมีคนมาดูงานเรื่อย ๆ มาทีก็กินกันทีหมดต้นไม่ทันได้สุกสักที”

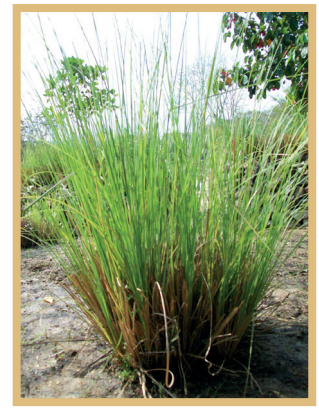

ในปี ๒๕๕๒ ถึงเวลาการล้มยางพาราแปลงแรก จึงได้โอกาสในการปลูกหญ้าแฝกตามแนวระดับขวางความลาดเทไปตามขอบเขา *“เมื่อก่อนตอนที่ยังไม่ปลูกแฝก ฝนมาอย่างแรง น้ำไหลปุ๊บ ๆ เลยสภาพดินเมื่อก่อนกัดเซาะเป็นร่องลึก ดูข้างบนได้เลยเหลือแต่ก้อนหินมันชะล้างไปเรื่อย หน้าดินไปหมด”* ซึ่งผลที่ได้จากการปลูกแฝกนี้เห็นได้ชัดเจนกับต้นยางพารา ที่นายไพศาลบอกว่า ตอนปลูกหญ้าแฝกแรก ๆ ใบต้นยางพาราจะเหลือง *“คนที่มาดูงานเขาบอกว่าหญ้าแฝกมันแย่งอาหารยางแล้ว แต่ไม่ใช่รากยางมันยังไม่ถึงรากหญ้าแฝกดี มันเลยไม่พึ่งพาอาศัยกันและกัน แต่พอรากยางมาถึงหญ้าแฝก ใบก็เขียวแล้ว”* ความเปลี่ยนแปลงนี้เองทำให้ผู้มาเยี่ยมเยียนได้เห็นผลเชิงประจักษ์

สิ่งต่าง ๆ ที่ได้ทำได้คิดนั้น ไพศาลบอกว่า ได้น้อมนำมาจากพระราชดำริพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทั้งสิ้น *“พระองค์ท่านเป็นต้นแบบของการพึ่งพาตนเอง หน่วยงานราชการเข้ามาก็จริง แต่เราก็ต้องรู้จักต่อยอดของเราเอง ประยุกต์ ดัดแปลงพลิกแพลงให้เหมาะกับพื้นที่เรา ถ้าเป็นความคิดของเราเองมันจะยั่งยืน เพราะไม่ลืม”*

ไพศาลย้ำว่า สิ่งใดที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงคิดค้นขึ้นมา ปฏิบัติตามแล้วไม่ผิดหวัง ไม่ว่าจะเป็นการปลูกหญ้าแฝกหรือให้ทำเศรษฐกิจพอเพียง เพราะเป็นแนวทางที่ชัดเจนถูกต้องและแลเห็นแต่ผลลัพธ์ที่เป็นความสำเร็จที่ยั่งยืน ๘๓

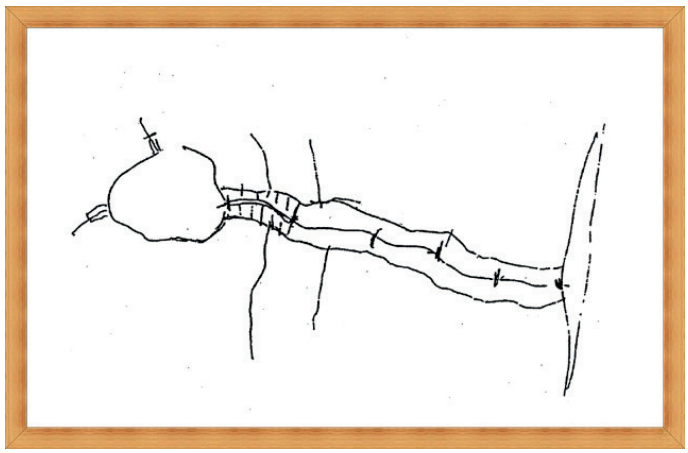

ภาพร่างเค้าโครงพระราชทาน โครงการพัฒนาลุ่มน้ำก่ำที่ทรงวาดบนเครื่องบินพระที่นั่งพร้อมทั้งพระราชดำริพร้อมทรงอธิบายภาพยึกยือให้แก่ข้าราชการผู้ติดตามเสด็จ

ในวันที่ ๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๓๕ ครั้งนั้นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงขับรถยนต์พระที่นั่ง เสด็จพระราชดำเนินจากพระตำหนักภูพานราชนิเวศน์ ไปทอดพระเนตรสภาพภูมิประเทศและสภาพลำน้ำก่ำ ณ บริเวณประตูระบายน้ำก่ำ บ้านบึงศาลา ตำบลนาตง อำเภอโพนนาแก้ว จากนั้น ทรงพระดำเนินไปยังบริเวณริมฝั่งลำน้ำก่ำ ทรงปล่อยพันธุ์ปลาไทยชนิดต่าง ๆ ได้แก่ ปลาบึก ปลาเผาะ ปลาน้ำเงิน ปลาชะโอน ปลากดเหลือง ปลาตะเพียนทอง ปลาสร้อยนกเขา และปลายี่สกเทศ รวมจำนวน ๒๐,๐๐๐ ตัว ลงในลำน้ำก่ำ เสร็จแล้วทรงราชพระดำเนินไปยังบริเวณจุดกึ่งกลางของประตูระบายน้ำที่กำลังก่อสร้าง เพื่อทอดพระเนตรแนวลำน้ำ

“ยึกยือ” น้ำก่ำ

นายคีรี กออนันตกุล อดีตหัวหน้าสถานีประมงน้ำจืด จังหวัดสกลนคร ได้เล่าถึงพระราชจริยาวัตรในขณะทรงปล่อยพันธุ์ปลาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ว่า ...พระองค์จะทรงใช้กระชอนตักปลาซึ่งยังเล็กอยู่เหล่านั้นจากถังพัก แล้วจึงค่อย ๆ ปล่อยลงในลำน้ำ จะทรงตักเช่นนี้จนกว่าปลาจะหมด โดยจะไม่ทรงเทปลาลงไปในครั้งเดียว ด้วยทรงเกรงว่าลูกปลาจะบอบช้ำ ซึ่งทรงแสดงให้เห็นถึงน้ำพระราชหฤทัยที่สุขุม อ่อนโยนยิ่งของพระองค์ นับเป็นภาพที่ประทับใจอย่างมากสำหรับข้าราชการ และผู้ที่ได้พบเห็น...

ปัจจุบันโครงการพัฒนาลุ่มน้ำก่ำอันเนื่องมาจากพระราชดำริประกอบด้วย

๗ ประตูระบายน้ำ : เก็บกักน้ำในลำน้ำ และเร่งระบายน้ำ

๒๔ สถานีสูบน้ำ : ส่งน้ำสู่พื้นที่เกษตรกรรม

๑๓ หนองบึงใหญ่ : แก้มลิงเก็บกักสำรองน้ำ

ความจุรวม ๔๕,๔๓๐,๐๐๐ ลูกบาศก์เมตร พื้นที่รับประโยชน์ ๑๒๖,๐๐๐ ไร่

โครงการพัฒนาลุ่มน้ำก่ำ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดสกลนคร – นครพนม เกิดขึ้นหลังจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จทรงเยี่ยมราษฎรบริเวณประตูระบายน้ำสุรัสวดี จังหวัดสกลนคร เมื่อวันที่ ๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๓๕

ความเป็นมาของโครงการ

ลุ่มน้ำก่ำเป็นลุ่มน้ำสาขาหนึ่งของลุ่มน้ำโขง ซึ่งครอบคลุมพื้นที่บางส่วนของอำเภอเมือง อำเภอโคกศรีสุพรรณ อำเภอโพนนาแก้ว จังหวัด

สกลนคร และอำเภอวังยาง อำเภอนาแก อำเภอเรณูนคร อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม มีเนื้อที่ประมาณ ๓,๔๔๐ ตร.กม. ไหลไปบรรจบกับแม่น้ำโขงที่อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม ลุ่มน้ำก่ำมีต้นกำเนิดจากเขตป่าสงวนแห่งชาติภูพาน จังหวัดสกลนคร ปริมาณน้ำค่าเฉลี่ยต่อปี ประมาณ ๑,๔๐๐ ล้านลูกบาศก์เมตร น้ำส่วนใหญ่จะไหลลงแม่น้ำโขง หรือก่อให้เกิดอุทกภัย ส่วนในฤดูแล้งเกิดปัญหาการขาดแคลนน้ำเพื่อทำการเกษตร รวมทั้งน้ำอุปโภค – บริโภค

ในวันที่ ๑๔ วันที่ ๑๘ และวันที่ ๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๓๕ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงมีพระราชดำริให้กรมชลประทานพิจารณาวางโครงการเพื่อก่อสร้างโครงการพัฒนาลุ่มน้ำก่ำ จังหวัดสกลนคร – นครพนม และทรงวางโครงการด้วยพระองค์เอง ดังภาพร่างเค้าโครงพระราชทานเพื่อช่วยแก้ปัญหาในเรื่องน้ำท่วมพื้นที่เพาะปลูกในฤดูฝน และช่วยราษฎรในท้องถิ่นบริเวณ ๒ ฝั่งลำน้ำก่ำให้มีน้ำใช้ในการเกษตร การอุปโภค-บริโภคในฤดูแล้งด้วย

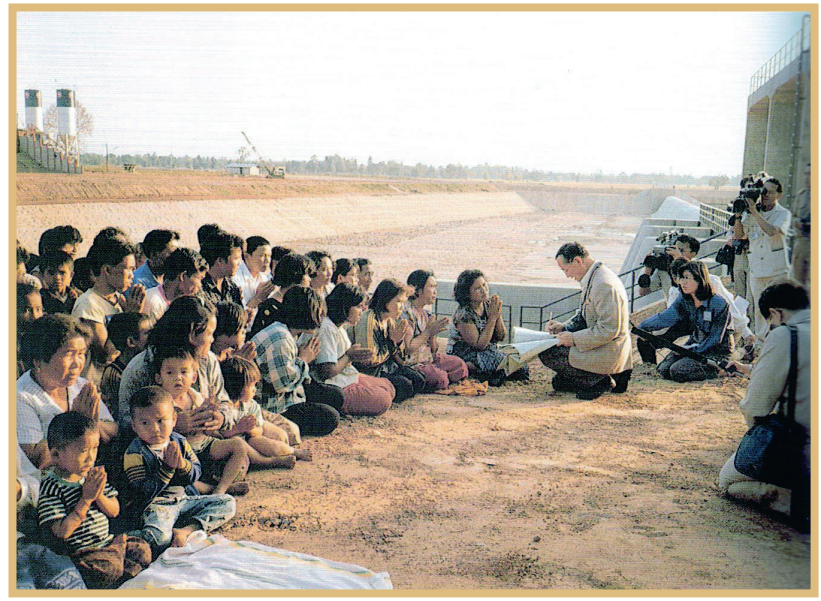

โครงการพัฒนาลุ่มน้ำก่ำ ไม่ว่าจะมองทางไหนก็ล้วนแต่สะท้อนถึงน้ำพระราชหฤทัยในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ว่ามีอยู่ทางเดียวเท่านั้น นั่นก็คือพระเมตตาที่ทรงมีต่อพสกนิกรของพระองค์

พระเมตตา
แผ่ไปทั่วหล้า

แกล้งดิน

พระมหากรุณาธิคุณของในหลวง ที่พระราชทานให้ราษฎรด้วยพระเมตตานั้น ไม่จำกัดเชื้อชาติ หรือศาสนาใด...

ตำบลเกาะสะท้อนเป็นตำบลหนึ่งของอำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส ก่อนหน้านั้นในราวปี ๒๔๙๘ ชาวไทยพุทธจากปัตตานีได้อพยพมาตั้งถิ่นฐานบริเวณบ้านปูยูในปัจจุบัน และต่อมาไม่นานนักก็มีชาวมุสลิมอีกกลุ่มจากปัตตานีอพยพมาตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณเดียวกัน เมื่อชุมชนมุสลิมเติบโตขึ้น กลุ่มชาวพุทธก็ได้ขยับลงไปบริเวณบ้านชุมบก และได้สร้างวัดเกาะสะท้อนขึ้น จึงได้ตั้งชื่อตำบลเกาะสะท้อน

สภาพพื้นที่โดยทั่วไปเป็นเกาะมีแม่น้ำล้อมรอบ พื้นที่เป็นที่ราบลุ่ม เมื่อครั้งที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมราษฎรที่บ้านปาดังยอ ตำบลมูโนะ อำเภอสุไหงโก-ลก จังหวัดนราธิวาส เมื่อวันที่ ๑๗ กันยายน ๒๕๑๗ ได้ทรงทราบถึงเหตุแห่งความทุกข์ของราษฎรในพื้นที่บริเวณนั้น เนื่องจากบริเวณพื้นที่ดังกล่าวเป็นที่ลุ่มริมแม่น้ำโก-ลก และชายขอบพรุโต๊ะแดง ในยามที่ฝนตกหนักน้ำในแม่น้ำโก-ลก จะมีระดับสูงขึ้นไหลบ่าล้นตลิ่งเข้าท่วมไร่นาของราษฎร รวมทั้งน้ำจากชายพรุโต๊ะแดง ซึ่งเป็นเป็นดินเปรี้ยวไหลลงมาทำความเสียหายให้แก่พื้นที่เพาะปลูกเป็นประจำทุกปี

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระราชดำริในการแก้ไขปัญหาน้ำท่วมที่เกิดขึ้น เพื่อเป็นการบรรเทาความเดือนร้อนของราษฎร ด้วยการระบายน้ำจากแม่น้ำโก-ลก ให้ไหลลงสู่อ่าวไทยได้โดยสะดวก ด้วยการขุดคลองระบายน้ำขึ้นใหม่ และขุดลอกคลองธรรมชาติที่มีอยู่เดิมแต่ตื้นเขิน เป็นการป้องกันไม่ให้น้ำในแม่น้ำโก-ลก เข้าไปท่วมไร่นาของราษฎร ส่วนการป้องกันน้ำเค็มไม่ให้เข้าไปทำความเสียหายแก่พื้นที่เพาะปลูก โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณเกาะสะท้อน อำเภอตากใบ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้มีพระราชดำริให้ก่อสร้างคันกั้นน้ำเค็มรอบตำบลเกาะสะท้อน รวมทั้งขุดคลองส่งน้ำ เพื่อรับน้ำจืดจากคลองปูยู เพื่อให้พื้นที่เพาะปลูกบนเกาะสะท้อนได้มีน้ำจืดไว้ใช้ตลอดทั้งปี ดังพระราชดำริที่มีความว่า

“...ให้กรมชลประทานพิจารณาความเหมาะสมในการจัดทำทำนบดินกั้นน้ำบริเวณถนนตากใบ-สุไหงโก-ลก และที่เกาะสะท้อน เพื่อแก้ไขปัญหาน้ำท่วมเป็นระยะเวลาหลายเดือน...”

“...การแก้ไขปัญหาน้ำท่วมนอกเหนือจากสร้างพนังกั้นน้ำแล้ว อาจจะแก้ไขได้โดยการขุดลอกแม่น้ำสุไหงโก-ลก เป็นช่วง ๆ และปัญหาการระบายน้ำมิใช่ปัญหากั้นน้ำไม่ให้ท่วม จึงควรมีการขุดคลองระบายน้ำเพื่อช่วยให้น้ำที่ท่วมในฤดูมรสุม มีทางระบายลงสู่ทะเลได้รวดเร็วขึ้น คลองระบายน้ำที่จะขุดนั้นจะมีประตูปิดหัวและท้ายคลอง เมื่อถึงฤดูฝนจะเปิดให้น้ำระบายได้ตลอด แต่ในฤดูแล้งจะปิดคลองทางทะเล เพื่อกั้นน้ำทะเลเข้าคลองระบายน้ำ แต่

"...ให้กรมชลประทานพิจารณาความเหมาะสมในการจัดทำทำนบดินกั้นน้ำบริเวณถนนตากใบ สุไหงโก-ลก และที่เกาะสะท้อน เพื่อแก้ไขปัญหาน้ำท่วมเป็นระยะเวลาหลายเดือน..."

หัวคลองระบายน้ำนั้นจะเปิดเพื่อส่งน้ำจากแม่น้ำสุไหงโก-ลก เพื่อใช้ในการชลประทาน..."

นอกจากนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ยังได้พระราชทานพระราชดำริในการช่วยเหลือราษฎร ที่อาศัยอยู่บริเวณขอบพรุโต๊ะแดง ซึ่งไม่สามารถที่จะเพาะปลูกอะไรได้เนื่องจากสภาพดินเป็นกรด มีความเปรี้ยวจัด ด้วยการขุดคลองส่งน้ำแยกจากคลองมูโนะ เพื่อนำน้ำจากคลองมูโนะไปชะล้างดินกรด หรือดินเปรี้ยวขอบพรุโต๊ะแดง ในพื้นที่บ้านโคกกูแว โคกอิฐ โคกไผ่ โคกชุมบก ตำบลพร่อน อำเภอตากใบ เป็นเนื้อที่ประมาณ ๕,๐๐๐ ไร่ แล้วถ่ายเทน้ำเสียผ่านคลองระบายน้ำ เป็นการปรับปรุงดินให้มีคุณสมบัติที่ใช้เพาะปลูกได้ รวมทั้งการเลี้ยงสัตว์และการประมง ที่เรียกว่า "แกล้งดิน"

วิธีการ "แกล้งดิน" ก็คือการเร่งปฏิกิริยาของดินให้เป็นกรด หรือเรียกง่าย ๆ ว่าทำให้ดินเปรี้ยวมากขึ้น โดยการทำให้ดินแห้ง และเปียกสลับกันเป็นระยะ ๆ จนกระทั่งดินเป็นกรดจัด พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเรียกว่า การแกล้งดิน หรือทำให้ดินโกรธ หลังจากนั้นจึงหาวิธีปรับปรุงดินเพื่อให้สามารถปลูกพืชเศรษฐกิจได้

เมื่อโครงการนี้สำเร็จชาวบ้านก็ปลูกข้าวได้ ผลผลิตออกมาดี ทำให้มีกำลังใจในการทำงาน จากแนวพระราชดำรินี้ทำให้ราษฎรในอำเภอตากใบ และอำเภอสุไหงโก-ลก จังหวัดนราธิวาส ที่เคยประสบความเดือดร้อนจากภาวะน้ำท่วม น้ำเค็ม และดินเปรี้ยว จนไม่สามารถที่จะเพาะปลูกอะไรได้ กลับมีชีวิตที่สดใส มีฐานะความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น หมดปัญหาเรื่องน้ำท่วม น้ำเค็ม ดินเปรี้ยว ขาดแคลนน้ำจืด และความเป็นอยู่และการทำมาหากินที่เคยลำบากแร้นแค้นเป็นเวลายาวนานได้รับการปัดเป่าให้บรรเทาลง

นางอัจฉรา เล่าเลิศ

มองไปแห่งหนใดก็จะเห็นแต่นาข้าวเขียวขจี ข้าวออกรวงเหลืองอร่าม และรอยยิ้มอันปีติสุขและซาบซึ้งในพระมหากรุณาธิคุณ

นางอัจฉรา เล่าเลิศ หรือ “ป้าพร” ราษฎรที่ได้รับประโยชน์จากโครงการเล่าว่า *“ตอนนั้นป้าอายุประมาณ ๑๓ ขวบ ได้เกิดฝนตกหนัก และน้ำท่วมพื้นที่เกาะสะท้อน ทำให้ชาวบ้านที่นับถือศาสนาพุทธ และมุสลิมต้องอพยพไปอยู่รวมกันที่วัดเกษมประทีป โดยไม่แบ่งแยกศาสนา สมัยก่อนเกาะสะท้อนมีบ้านเรือนเพียงไม่กี่หลัง ไม่มีถนน ไม่มีไฟฟ้า มีแต่ป่าไม้ที่ขึ้นตามธรรมชาติ ตัวเกาะถูกล้อมรอบด้วยแม่น้ำ ๓ สาย คือ แม่น้ำโก-ลก แม่น้ำปูยู และแม่น้ำบางนรา สภาพพื้นที่บนเกาะไม่เหมาะกับการเพาะปลูกพืชผักสวนครัว เพราะดินเป็นกรด ไม่สามารถทำการเกษตร หรือทำได้ก็ให้ผลผลิตน้อย ชาวบ้านรายได้ไม่พอกับค่าใช้จ่าย”*

“จนต่อมามีพระราชดำริให้สร้างถนนเพื่อใช้เดินทางในหมู่บ้าน และกั้นน้ำที่ล้อมรอบด้วย หลังจากนั้นในหลวงยังได้เสด็จฯ มาเยี่ยมเกาะสะท้อนอีกครั้งที่โรงเรียนศรีพงัน ซึ่งที่นั้นป้าพรได้เฝ้าฯ รับเสด็จด้วย” ป้าพรยังได้เล่าต่อว่า *“ดีใจอย่างมากที่เสด็จฯ มา หลังจากได้พัฒนาหมู่บ้านให้ชาวบ้านทุกคนได้อยู่กันอย่างมีความสุข มีกินมีใช้ คนที่อยากทำนาก็ได้ทำนาอย่างที่คิดไว้ คนที่อยากปลูกพืชก็ได้ทำอย่างที่ตั้งใจ การเข้ามาพัฒนาของพระองค์ท่านจึงเหมือนเป็นการปลูกชีวิตใหม่ให้กับชาวบ้านเกาะสะท้อน”*

คำว่า ๔ น้ำ หมายถึง **น้ำท่วม น้ำแล้ง น้ำเค็ม และน้ำเปรี้ยว ส่วน ๓ รส หมายถึง รสจืด รสเค็ม และรสเปรี้ยว**

๔ น้ำ ๓ รส

น้ำท่วม เนื่องจากพื้นที่โครงการเป็นพื้นที่ราบลุ่มติดแม่น้ำโก-ลก ในช่วงฤดูฝนรับน้ำจากฝนที่ตกในเขตพื้นที่โครงการ น้ำจากพรุโต๊ะแดง และน้ำจากแม่น้ำโก-ลก ไหลบ่าล้นตลิ่งทำให้เกิดน้ำท่วม

น้ำแล้ง ในฤดูแล้งพื้นที่จะขาดแคลนน้ำเนื่องจากฝนทิ้งช่วงและน้ำในแม่น้ำโก-ลก มีปริมาณการไหลต่ำกว่า ๓๐ ลูกบาศก์เมตร/วินาที

น้ำเค็ม เนื่องจากเขตอำเภอตากใบอยู่ติดทะเล ในช่วงหน้าแล้งน้ำทะเลไหลย้อนกลับเข้ามาในลำน้ำทำให้ไม่สามารถนำน้ำมาใช้ประโยชน์ได้

น้ำเปรี้ยว น้ำที่ไหลออกจากพรุโต๊ะแดงผ่านพื้นที่การเกษตรของราษฎร ซึ่งมีค่า pH ต่ำ (มีความเป็นกรดสูง) ทำให้ดินเปรี้ยว หรือมีสภาพเป็นกรดไม่สามารถทำการเกษตรได้

แนวทางการบริหารจัดการโครงการ

กรณี**น้ำท่วม**ใช้คลองมูโนะ เป็นคลองระบายน้ำสายหลัก และคลองปาเสมัส คลองระบายสาย ๔ (โต๊ะแดง) ตลอดจนคลองสายซอยต่าง ๆ เพื่อระบายน้ำท่วมขังออกจากพื้นที่

น้ำแล้ง พื้นที่เพาะปลูกสามารถส่งน้ำโดยระบบแรงโน้มถ่วงในเขตพื้นที่ตำบลเกาะสะท้อน ซึ่งมีพื้นที่เพาะปลูกประมาณ ๕,๖๕๐ ไร่ จะใช้วิธีการทดน้ำที่ประตูระบายน้ำปลายคลองมูโนะ (ปูยู) เพื่อยกระดับน้ำให้สูงขึ้น และส่งน้ำไปตามคลองส่งน้ำสายต่าง ๆ ส่วนในพื้นที่อื่น ๆ ใช้วิธีการเดียวกันคือ การทดน้ำไปยังพื้นที่สูง และปล่อยไปตามสายซอยต่าง ๆ นอกจากนั้นหากปริมาณน้ำมีไม่เพียงพอในการช่วยเหลือพื้นที่ต้องสนับสนุนเครื่องสูบน้ำมาช่วยตามความเหมาะสม

การบริหารจัดการ**น้ำเค็ม** พื้นที่อำเภอตากใบส่วนใหญ่ติดทะเลด้านอ่าวไทย บริเวณปากแม่น้ำ โก-ลก แม่น้ำบางนรา คลองปูยู และคลองโต๊ะแดง ในช่วงฤดูแล้งปริมาณน้ำจืดในลำน้ำดังกล่าวมีปริมาณน้อย น้ำเค็มจะรุกล้ำเข้ามาแทนที่ โดยเฉพาะ

คำว่า ๔ น้ำ หมายถึง น้ำท่วม น้ำแล้ง น้ำเค็ม และน้ำเปรี้ยว ส่วน ๓ รส หมายถึง รสจืด รสเค็ม และรสเปรี้ยว

พื้นที่เพาะปลูกบริเวณตำบลเกาะสะท้อน กรมชลประทานได้ก่อสร้างคันกั้นน้ำเค็ม และอาคารประกอบรอบพื้นที่เพื่อป้องกันน้ำเค็มไหลเข้าท่วมพื้นที่

น้ำเปรี้ยว เป็นน้ำที่ไหลออกจากพรุโต๊ะแดง ในช่วงฤดูแล้ง และฤดูฝน เป็นน้ำเปรี้ยวที่มีคุณสมบัติเป็นกรดไม่สามารถนำไปใช้เพื่อการเกษตรได้ อีกทั้งยังทำให้เกิดปัญหาดินเปรี้ยวตามมา วิธีการแก้ไขด้วยการแยกน้ำเปรี้ยวออกจากคลองน้ำจืด โดยบังคับให้น้ำเปรี้ยวระบายออกจากพื้นที่โครงการ โดยคลองระบายน้ำเปรี้ยวสายต่าง ๆ ได้แก่ คลองโคกไผ่ คลองลาน คลองระบายน้ำสาย ๑๐ และสาย ๑๓ ได้ตลอดเวลา พร้อมทั้งก่อสร้างคันกั้นน้ำเปรี้ยว และอาคารควบคุมการระบายน้ำ นอกจากนี้ยังนำน้ำจืดไปปรับปรุงดินเปรี้ยวพร้อมเจือจางน้ำเปรี้ยวบริเวณบ้านโคกอิฐ-โคกใน อีกด้วย

นอกจากการควบคุมน้ำเปรี้ยวดังกล่าวแล้ว ยังต้องควบคุมระดับน้ำในพื้นที่พรุโต๊ะแดง ซึ่งมีพื้นที่ขนาดใหญ่ประมาณ ๑๘๗,๐๐๐ ไร่ จะต้องมีน้ำท่วมขังอยู่ตลอดเวลา

ในฤดูแล้งถ้าระดับน้ำในพื้นที่ลดลงมากจนผิวดินแห้งทำให้เกิดไฟไหม้ป่าได้ ปัจจุบันกรมชลประทานได้ดำเนินการสนองพระราชดำริด้วยการจัดทำโครงการเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวแล้วเสร็จยังประโยชน์ด้านการเกษตรของราษฎรบริเวณพื้นที่ ดังนี้

๑) ช่วยบรรเทาปัญหาอุทกภัยในเขตพื้นที่โครงการ

๒) ช่วยสนับสนุนการทำนาปรังและปลูกพืชฤดูแล้ง

๓) เพื่อป้องกันน้ำเค็มรุกล้ำพื้นที่

๔) เพื่อส่งน้ำให้แก่พื้นที่เพาะปลูกในช่วงฤดูฝน

๕) เป็นแหล่งน้ำดิบสำหรับการประปา

๖) เพื่อขยายพันธุ์ปลาน้ำจืด

๗) ปรับปรุง และป้องกันการแพร่กระจายของดินเปรี้ยว และน้ำเปรี้ยว

๘) เพิ่มประสิทธิภาพการควบคุมรักษาระดับน้ำในป่าพรุสิรินธร (พรุโต๊ะแดง) เพื่อรักษาความชุ่มชื้น ไม่ให้เกิดปัญหาไฟไหม้ป่า

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีพระราชดำรัสถึงผลสำเร็จของโครงการ เมื่อวันที่ ๙ ตุลาคม ๒๕๓๕ มีความว่า

“เราเคยมาโคกอิฐ-โคกใน มาดูเขาชี้ตรงนั้น ๆ เขาทำนาได้แค่ ๕ ถัง ๑๐ ถัง แต่ตอนนี้ได้ขึ้นไปถึง ๔๐-๕๐ ถัง ก็ใช้ได้แล้ว ต่อไปดินก็จะไม่เปรี้ยวแล้ว เพราะว่าทำให้เปรี้ยวเต็มที่แล้วโดยที่ขุดอะไร ๆ ทำให้เปรี้ยวแล้วก็ระบาย รู้สึกนับวันเขาจะดีขึ้น อันนี้สิเป็นชัยชนะที่ดีใจมากที่ใช้งานได้ แล้วชาวบ้านเขาก็ดีขึ้น แต่ก่อนชาวบ้านเขาต้องซื้อข้าวกิน เดี๋ยวนี้เขามีข้าวอาจจะขายได้”

ต้องนับว่าเป็นวาสนาของพสกนิกรในอำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาสโดยแท้ ที่เกิดมาอยู่ภายใต้ร่มพระบารมี อันมีแต่พระเมตตาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระองค์นี้

ถนนดิสโก้:
ท่วงทำนองแห่งการพัฒนา

“จะมีพระเจ้าแผ่นดินของประเทศไหนในโลกนี้หนอ ที่อุตส่าห์ดั้นด้นเดินทางด้วยความลำบากยากเย็นแสนเข็ญ ตรากตรำถึงขั้นมุดรั้วลวดหนามเพื่อไปหาน้ำให้ราษฎร”

นั่นคือข้อความที่อดีตอธิบดีกรมชลประทานท่านหนึ่งได้เขียนรำพันไว้ หลังจากที่ได้ตามเสด็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวไปบน “ถนนดิสโก้” ดินแดนอันแสนแห้งแล้งแห่งหนึ่งในภาคอีสาน

เดือนพฤศจิกายน ในปี ๒๕๓๕ จากไฟฉายเพียงไม่กี่ดวง ในค่ำคืนที่มืดมิด ณ **“กุดทึง”** ซึ่งเป็นที่ทราบกันดีว่า ภาคอีสานของไทยนั้น หลายพื้นที่มีความแห้งแล้งอย่างมาก จังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งตั้งอยู่ใจกลางของภูมิภาคนี้ก็เป็น

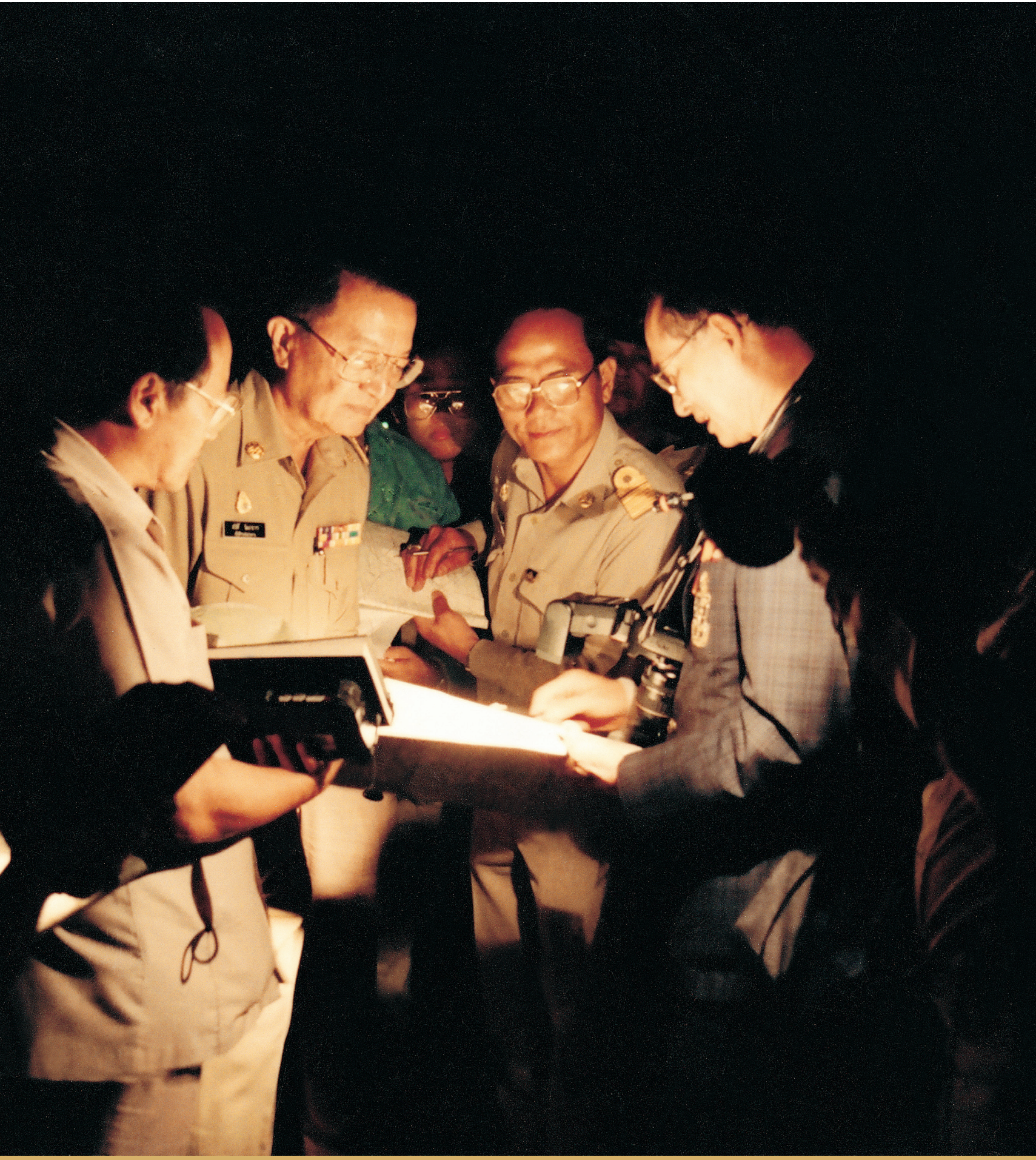

ระหว่างทางก็เป็นทุ่งนา
และทางเกวียน ตะปุ่มตะป่ำ
พาให้ทั้งขบวนนั่ง
ไม่ติดเบาะโยกซ้ายทีขวาที
หัวสั่นหัวคลอน

อีกจังหวัดหนึ่งที่ชาวนาที่นี่ต้องต่อสู้กับความแห้งแล้งด้วยความพยายาม และอดทน

แม้จะไม่มีน้ำก็หาวิธีปลูกข้าวโดยใช้วิธีเจาะดิน ให้เป็นหลุมเล็ก ๆ แล้วนำกล้าข้าวที่เพาะไว้มาปักให้แน่น รอข้ามคืนเพื่อให้น้ำค้างช่วยให้ต้นข้าวฟื้นตัวจากที่เหี่ยวเฉาเพราะความร้อนในช่วงกลางวัน ถ้าปีไหนแล้งจัดข้าวก็ตายเกือบหมด ทำให้ราษฎร อดอยากกันทั่ว

แต่ด้วยพระเมตตาเมื่อวันที่ ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๓๕ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จฯ ไปทรงเยี่ยมเยียนราษฎรอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ มีข้าราชการ และราษฎรรอเฝ้าฯ รับเสด็จเป็นจำนวนมาก ต่างก็พากันแปลกใจเมื่อเฮลิคอปเตอร์พระที่นั่งบินวนเหนือบริเวณนั้นหลายรอบก่อนลงจอด ระหว่างที่บินมานั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทอดพระเนตรสภาพแม่น้ำลำพะยัง ซึ่งมีลักษณะคดเคี้ยวคล้ายกับแม่น้ำสายอื่น ๆ ในภาคอีสาน คือหน้าน้ำ น้ำท่วม หน้าแล้งก็แห้งผาก

“...อธิบดี จะพาฉันไปดิสโก้ที่ไหน...”

เมื่อเฮลิคอปเตอร์พระที่นั่งลงจอดเรียบร้อยแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้มีกระแสพระราชดำรัสกับกำนันวิชัย กว้างสวาสดิ์ กำนันตำบลคุ้มเก่าในขณะนั้น กำนันจึงได้กราบบังคมทูลว่า แถวนั้นเรียกว่า กุดทึง เป็นเวิ้งน้ำของลำพะยัง มีโขดหิน ซึ่งหน้าแล้งไม่มีน้ำ ขบวนเสด็จจึงมุ่งหน้าไปบริเวณนั้นเพื่อไปให้ถึง “ลำพะยัง” ในขบวนเสด็จนั้นไม่มีใครชำนาญเส้นทาง และยิ่งเป็นตอนกลางคืนด้วยแล้วแม้จะให้ชาวบ้านมาช่วยนำทางให้ แต่การเดินทางก็ยากลำบากเรียกได้ว่าเป็นการพยายามดั้นด้นไปให้ถึง ระหว่างทางก็เป็นทุ่งนา และทางเกวียนตะปุ่มตะป่ำ พาให้ทั้งขบวนนั่งไม่ติดเบาะโยกซ้ายทีขวาที หัวสั่นหัวคลอน คล้ายนักเต้นที่โยกไหวไปกับท่วงทำนองเพลงดิสโก้ตามสภาพเส้นทางที่ไม่น่าจะเรียกว่าถนนด้วยซ้ำไป ในที่สุดก็มาถึงชายป่าละเมาะ ไปต่อไม่ได้และน่าจะหลงทางเพราะยังไม่เจอลำพะยัง

“...เขาบอกให้เลี้ยวซ้าย ก็สงสัยเหมือนกันว่าทำไมเลี้ยวซ้าย แต่เขาก็บอกให้เลี้ยวซ้าย เลี้ยวซ้ายผ่านโรงเรียน ผ่านโรงเรียนแล้วก็เลี้ยวขวา เลี้ยวขวานั้นก็เข้าไปในทางที่เรียกได้ว่าลำลองอย่างมาก ๆ เป็นทางที่เขาเต้น “ดิสโก้” กัน คือที่เต้น “ดิสโก้” นี่ เพราะว่ารถมันแกว่งไปแกว่งมา เหมือนเต้น “ดิสโก้” ก็เลยเรียกว่า “ทางดิสโก้” แล่นไปตาม “ทางดิสโก้” นั้นไกลพอสมควร ประมาณสักสองกิโลเมตรก็ไปถึงที่แห่งหนึ่ง เขาบอกว่าหยุด หยุดตรงนั้น มืดแล้ว เห็นมีแต่นา คนที่นำทางก็บอกว่า “นึกว่าอยากจะมาตรงนี้” เราบอกว่า “ไม่ใช่ อยากจะมาดูตรงที่เป็นทางน้ำ ที่เหมาะสมกับการทำโครงการ รูปร่างคล้าย ๆ เป็นแก่ง” เป็นอันกลับกลับมา “ดิสโก้” อีกสองกิโลเมตร แล้วมาที่หมู่บ้าน แล่นตรงไป แล้วเดินอีกสองร้อยเมตรก็ไปถึงที่ที่ถูกต้อง...”

๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๓๕

อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์

อุโมงค์นำน้ำลอดใต้ภูเขาระยะทางกว่า ๗๐๐ เมตร

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้มีพระราชดำรัสกับนายสวัสดิ์ วัฒนายากร อธิบดีกรมชลประทานในขณะนั้น ว่า ***"อธิบดี จะพาฉันไปดิสโก้ที่ไหน"*** แต่พระองค์ท่านก็ไม่ว่าอะไร ทรงอธิบายว่า ตอนออกจากบ้านกุดตอแก่นต้องเลี้ยวขวา แต่รถนำเลี้ยวซ้าย พระองค์ท่านเลยต้องเสด็จฯ ตามมา จนขบวนรถกว่า ๓๐ คัน ได้หันมาถูกทิศถูกทางแล้ว แต่ถึงกระนั้นการจะไปให้ถึงลำพะยังได้นั้น จะต้องเดินเท้าต่อซึ่งเป็นทางที่ขรุขระมาก ต้องระวังข้อเท้าพลิกแม้จะเดินในเวลากลางวัน ซึ่งในคืนนั้นคงเดินไม่ได้ถ้าไม่มีไฟฉาย ระหว่างทางที่เสด็จฯ มีสระบัว และมีรั้วลวดหนามกั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีรับสั่งว่าไปได้แต่อย่าไปตัดรั้วเขานะ และให้ใช้วิธีถ่างให้รั้วลวดหนามกางออก พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงลอดรั้วลวดหนามเข้าไป เสด็จฯ ต่อไปจนถึงตลิ่ง ทรงทอดพระเนตรลำพะยังที่มีโขดหินใหญ่น้อยกระจายไปตามลำน้ำ ภูมิประเทศเหมาะแก่การสร้างแหล่งเก็บน้ำขนาดเล็ก เพื่อที่จะบรรเทาปัญหาขาดแคลนน้ำของราษฎรยิ่งนัก

เหตุการณ์ในครั้งนั้น นายสวัสดิ์ วัฒนายากร ซึ่งต่อมาดำรงตำแหน่งองคมนตรีได้เขียนเล่าไว้ว่า ตอนนั้นรำพึงอยู่ในใจว่า *"จะมีพระเจ้าแผ่นดินของประเทศไหนในโลกนี้หนอ ที่อุตส่าห์ดั้นด้นเดินทางด้วยความลำบาก ยากเย็นแสนเข็ญ ตรากตรำ ถึงขั้นมุดรั้วลวดหนามเพื่อไปหาน้ำให้ราษฎร"*

โครงการพัฒนาลุ่มน้ำลำพะยัง (ตอนบน) อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

เรื่องราวของ “ถนนดิสโก้” จึงได้ถูกเล่าขานถึงความเป็นมาของ **โครงการพัฒนาลุ่มน้ำลำพะยัง (ตอนบน) อันเนื่องมาจากพระราชดำริ** ซึ่งก่อให้เกิดประโยชน์แก่ราษฎรอำเภอเขาวง และพื้นที่ใกล้เคียง กว่า ๔,๖๐๐ ไร่

และจากพระราชดำริให้สร้างอ่างเก็บน้ำลำพะยังที่มีความจุกว่า ๔ ล้านลูกบาศก์เมตร และยังได้เพิ่มปริมาณน้ำต้นทุนด้วยวิธีการที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน โดยการนำน้ำจากอีกฟากหนึ่งของภูเขาจากอ่างเก็บน้ำห้วยไผ่ จังหวัดมุกดาหาร ที่มีปริมาณน้ำมาก ด้วยการสร้างอุโมงค์นำน้ำลอดใต้ภูเขาระยะทางกว่า ๗๐๐ เมตร มายังอีกฟากหนึ่งซึ่งเป็นพื้นที่จังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งสามารถกระจายน้ำเข้าสู่พื้นที่เกษตรกรรมกว่า ๑๒,๐๐๐ ไร่ และต่อมาภายหลังได้พระราชทานชื่ออุโมงค์นี้ว่า **“ลำพะยังภูมิพัฒน์”** หมายความว่า อุโมงค์ผันน้ำที่นำความเจริญมาสู่แผ่นดินลุ่มน้ำลำพะยัง

ตลอดระยะเวลา ๒๐ กว่าปีที่ผ่านมา โครงการดังกล่าว ได้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพราะเมื่อมีน้ำซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานแล้วก็สามารถพัฒนาด้านอื่น ๆ ตามมาได้ไม่ยาก เมื่อน้ำสมบูรณ์ ข้าวก็สมบูรณ์ พืชพรรณผลผลิตต่าง ๆ ก็อุดมสมบูรณ์ สามารถสร้างผลผลิตทางการเกษตรที่มีคุณภาพสูง เช่น ข้าวเหนียวเขาวงอินทรีย์ ควบคู่ไปกับพื้นฐานความมั่นคงในการทำการเกษตรตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

แม้ “ถนนดิสโก้” สายนี้จะมิได้มีเสียงเพลงครื้นเครงเหมือนเวทีเต้นรำ แต่กลับสร้างพลังใจให้แก่พสกนิกรชาวไทยได้สานต่อท่วงทำนองแห่งการพัฒนา ด้วยหัวใจที่มุ่งทดแทนคุณแผ่นดินของพวกเราทั้งหลายต่อไป

ทฤษฎีใหม่:
แนวคิดใหม่ที่ให้ชีวิตใหม่

"...ถามชาวบ้านที่อยู่ที่นั้นว่า เป็นอย่างไรบ้างปีนี้ เขาบอกว่าเก็บข้าวได้แล้วข้าวก็อยู่ตรงนั้นกองไว้ เราก็ไปดูข้าว ข้าวนั้นมีรวงจริงแต่ไม่มีเมล็ดหรือรวงหนึ่งมีซักสองสามเมล็ด ก็หมายความว่า ๑ ไร่ คงได้ประมาณถังเดียวหรือไม่ถึงถังต่อไร่ ถามว่าทำไมเป็นอย่างนี้ เขาบอกว่า เพราะไม่มีฝน ปลูกกล้าไว้แล้วเมื่อขึ้นมาก็ปักดำไม่ได้ เพราะไม่มีน้ำ..."

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำรัสเมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๓๕ ทรงเล่าถึงการเสด็จฯ ไปเยี่ยมราษฎรบ้านกุดตอแก่น อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์

พระมหากษัตริย์ผู้ซึ่งทรงรักและห่วงใยถึงราษฎรอยู่เสมอ ได้มีพระราชดำรัสต่อไปว่า

"...ถ้าหากเราช่วยเขาเล็กน้อยก็จะได้ข้าวขึ้นหน่อยพอที่จะกิน ฉะนั้นโครงการที่จะทำมิใช่ต้องทำโครงการใหญ่โตมากนัก ทำเล็ก ๆ ก็ได้ จึงเกิดความคิดขึ้นมาว่าในที่เช่นนั้น ฝนดีพอสมควร แต่ลงมาไม่ถูกระยะเวลา...ฝนทิ้งช่วงข้าวก็ไม่ดี..." แสดงให้เห็นว่า ความทุกข์ร้อนที่พสกนิกรประสบไม่ได้ห่างหายไปจากพระราชหฤทัย แม้ว่าจะจบสิ้นพระราชภารกิจในวันนั้นแล้วก็ตาม

“...วิธีการ
แก้ไขคือ ต้องเก็บน้ำฝนที่
ตกลงมา ก็เกิดความคิดว่า
อยากทดลองดูสัก ๑๐ ไร่
๓ ไร่ จะเป็นบ่อน้ำ เก็บฝน
...อีก ๖ ไร่ ทำเป็นที่นา ส่วน
ที่เหลือก็เป็นบริการหมายถึง
ทางเดินหรือกระต๊อบ...”

ความแห้งแล้งคือโจทย์ใหญ่ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงนำมาคิดหาคำตอบ และหาหนทางแก้ไป ซึ่งต่อมาไม่นานได้พระราชทานแนวพระราชดำริ เพื่อให้นำไปทดลองแก้ปัญหา นั่นก็คือ ***“...วิธีการแก้ไขคือ ต้องเก็บน้ำฝนที่ตกลงมา ก็เกิดความคิดว่าอยากทดลองดูสัก ๑๐ ไร่ ๓ ไร่จะเป็นบ่อน้ำ เก็บฝน ...อีก ๖ ไร่ทำเป็นที่นา ส่วนที่เหลือก็เป็นบริการหมายถึงทางเดินหรือกระต๊อบ...”***

สถานที่ที่จะทดลองแนวพระราชดำรินี้ คือพื้นที่บริเวณวัดมงคลชัยพัฒนา จังหวัดสระบุรี ซึ่งยังไม่มีใครคาดถึงว่าจะเป็นจุดกำเนิดของแปลงสาธิต แนวคิดทฤษฎีใหม่ หรืออีกนัยยะหนึ่งก็คือสถานที่ที่ทำการทดลองที่พิสูจน์แนวคิดที่สามารถทำได้จริงและช่วยชาวบ้านได้จริงหรือไม่ ด้วยมาจากจินตนาการอันแสนจะไม่ธรรมดาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวโดยเฉพาะ ตามที่ทรงเล่าไว้ เมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๓๗ สรุปได้ว่า

“เรื่องของเรา เกี่ยวข้องกับบุคคลหนึ่งที่มีบรรพบุรุษมาจากอินเดียผ่านลังกาแล้วมาไทย บรรพบุรุษเขาไปพระพุทธบาทสระบุรี...

ปู่ของพระเอกไปแล้วก็เดินทางกลับมาทางสระบุรี ใกล้อำเภอเมืองมีวัดแห่งหนึ่งชื่อว่าวัดมงคล เขาชอบ เพราะคำว่ามงคลนี้มันดี มันเป็นมงคล มันก้าวหน้า เขาผ่านมา และได้ไปดูวัดแห่งนั้น และได้บริจาคเงินให้กับวัดสำหรับสร้างพระอุโบสถ ปู่ของพระเอกยังได้ให้เงินส่วนหนึ่งสำหรับสร้างฝายเพราะที่ตรงนั้น ไม่ค่อยเหมาะสำหรับทำนา แต่ถ้า...”

จากคำบอกเล่าของนายมนูญ มุกข์ประดิษฐ์ รองเลขาธิการมูลนิธิชัยพัฒนา ว่า จากจินตนาการนำมาสู่เรื่องจริง เพราะพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงศึกษา ดูแผนที่สระบุรีทุกอำเภอ จนสุดท้ายเจอชื่อวัดมงคลอยู่ห่างจากอำเภอเมืองประมาณ ๑๐ กิโลเมตร แล้วก็เหมาะในการพัฒนา จึงทรงมีพระราชกระแสรับสั่งให้ไปสืบหาพื้นที่บริเวณนั้น พร้อมทั้งทรงรับสั่งไว้ด้วยว่า ***“หากพบที่ดินบริเวณที่ว่าจริง ก็น่าจะได้ซื้อไว้เพื่อพัฒนาช่วยเหลือราษฎรบริเวณนั้นต่อไป”***

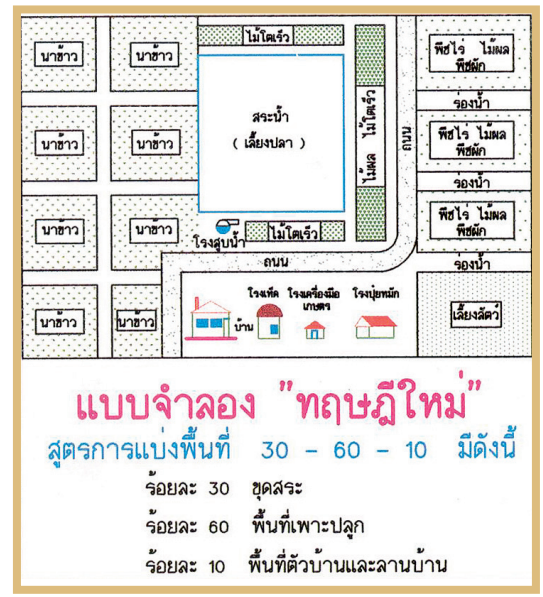

นายมนูญ มุกข์ประดิษฐ์ เล่าว่า *“ครั้นเมื่อรับพระราชกระแสแล้ว คณะทำงานจึงเริ่มค้นหาข้อมูลที่จะนำไปสู่ที่ดินนั้น และได้พบว่าวัดมงคลมีอยู่จริง แต่ไม่เพียงเท่านั้นเพราะบริเวณวัดยังมีที่ดินข้างเคียงของชาวบ้านที่พอจะหาซื้อมาพัฒนาได้ ซึ่งเป็นเรื่องแปลกเพราะพระองค์ไม่เคยเสด็จฯ มาพื้นที่นี้มาก่อน แต่เพราะทรงศึกษาข้อมูลสืบค้นจากแผนที่ จึงทำให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องแม่นยำ”*

เมื่อได้ที่ดินมาแล้ว กระบวนการพัฒนาพื้นที่ก็เริ่มขึ้นด้วยการศึกษาสภาพพื้นที่ ปรับปรุงบำรุงดิน จนที่สุดได้จัดทำเป็นแปลงสาธิตการปลูกไม้ผล ไม้ดอก แปลงทดสอบปลูกต้นไม้ต่างระดับ และขุดสระเลี้ยงปลา ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ลุล่วงได้ก็ด้วยความร่วมมือจากทั้งราชการ ชาวบ้าน และวัด อันเป็นที่มาของหลัก **“บวร”** องค์ประกอบสามส่วนที่เป็นกลไกประสานความร่วมมือกันสร้างสรรค์ประโยชน์ให้แก่ท้องถิ่น

จากนั้น วันที่ ๒๕ มกราคม ๒๕๓๖ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จฯ ไปทอดพระเนตรการดำเนินงานโครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณวัดมงคลชัยพัฒนา ณ ที่นี้เองที่ทรงมีพระราชดำริเกี่ยวกับทฤษฎีใหม่สรุปว่า

"...เนื่องจากพื้นที่ในเขตตำบลเขาดินพัฒนา และตำบลห้วยบง รวมทั้งตำบลใกล้เคียงในเขตท้องที่อำเภอเมืองสระบุรี ราษฎรส่วนใหญ่มีอาชีพการเพาะปลูกที่อาศัยน้ำฝนเป็นหลัก แต่ฝนที่ตกก็ไม่แน่นอน ราษฎรจึงประสบปัญหาขาดแคลนน้ำ โดยเฉพาะช่วงฤดูแล้ง ฉะนั้น ควรพิจารณาจัดแปลงที่ดินของโครงการวัดมงคลในรูปแบบใหม่ ในแปลงที่ ๒ ที่มีที่ ๑๕ ไร่ ให้แบ่งขุดเป็นสระเก็บน้ำจำนวน ๓ ไร่ พื้นที่ส่วนใหญ่ใช้ปลูกข้าวในฤดูฝน บางส่วนปลูกพืชฤดูแล้ง โดยน้ำในสระจะช่วยเสริมน้ำฝนในการปลูกพืชฤดูแล้งและยังได้ประโยชน์จากการเลี้ยงปลาด้วย ให้ทำในลักษณะแปลงทดลอง สาธิตเพื่อให้เป็นแบบอย่างสำหรับราษฎรนำไปใช้ในพื้นที่ตนเองต่อไป..." และนี่ก็คือจุดเริ่มต้นของโครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณวัดมงคลชัยพัฒนา แปลงสาธิตแห่งแรกที่ถ่ายทอดแนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวให้ได้เห็นอย่างเป็นรูปธรรม

นายปราโมทย์ ไม้กลัด
อดีตอธิบดีกรมชลประทาน

ในเรื่องเกษตรทฤษฎีใหม่นี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวไม่เพียงแต่พระราชทานแนวทางรูปแบบการจัดการที่ดินเท่านั้น หากแต่ยังได้พระราชทานแนวทางจัดการน้ำเพื่อสนับสนุนให้เกษตรทฤษฎีใหม่ประสบความสำเร็จ ด้วยทรงทราบดีว่า การจะทำเกษตรให้ได้ผลดีนั้นปัจจัยที่สำคัญยิ่งคือ ...**น้ำ** โดยได้พระราชทานแนวคิดการเติมน้ำให้กับสระน้ำประจำไร่นา ซึ่งหลักการนี้ได้ถูกขนานนามว่า **"อ่างใหญ่เติมอ่างเล็ก อ่างเล็กเติมสระ"** แนวคิดด้านการบริหารจัดการน้ำที่จะช่วยสนับสนุนให้การทำเกษตรทฤษฎีใหม่บริเวณพื้นที่วัดมงคลชัยพัฒนาประสบผลสำเร็จ

นายปราโมทย์ ไม้กลัด อดีตอธิบดีกรมชลประทาน หนึ่งในผู้ที่ร่วมติดตามเสด็จ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ครั้งเสด็จฯ ไปทอดพระเนตรความก้าวหน้าการดำเนินงานทฤษฎีใหม่บริเวณวัดมงคลชัยพัฒนา และได้พระราชทาน

พระราชดำริให้ก่อสร้างอ่างเก็บน้ำห้วยหินขาวเพื่อเป็นแหล่งน้ำสำรองที่จะมาเติมให้แก่สระน้ำประจำไร่นาของเกษตรกรที่ทำทฤษฎีใหม่ ได้บอกเล่าไว้ว่า

“ในวันที่พระองค์เสด็จพระราชดำเนินไปทรงติดตามการดำเนินงานแปลงสาธิตทฤษฎีใหม่ที่วัดมงคลชัยพัฒนา ท่านไม่ได้เสด็จฯ ไปถึงพื้นที่จะก่อสร้างอ่างเก็บน้ำเพียงแต่ทรงวางโครงการจากแผนที่ จากนั้น ได้ทรงชี้ไปยังบริเวณที่จะให้ก่อสร้างอ่างเก็บน้ำ เพื่อให้คณะที่ติดตามทราบว่าพื้นที่ที่ว่าอยู่บริเวณใด พร้อมรับสั่งถึงเรื่องอ่างใหญ่เติมอ่างเล็ก ให้คิดทำเพื่อเอาน้ำมาบรรจุเพราะทฤษฎีใหม่จะสมบูรณ์ต้องมีอ่างที่มีน้ำสมบูรณ์มาช่วย ทำให้เราได้รู้เลยว่าทรงทำการบ้านมา ทรงศึกษามาว่าพื้นที่บริเวณนั้นเป็นอย่างไร ต้องจัดการอย่างไร”

นายปราโมทย์ เล่าว่า จากนั้นกรมชลประทานได้เริ่มดำเนินงานสนองพระราชดำริทันที โดยที่มีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มต้น *“เมื่อได้รับพระราชดำริจากพระองค์มาแล้ว ยังมีความคิดอยู่ในใจว่าพื้นที่นั้นไม่เหมาะเพราะพื้นที่นั้นแบนราบ แต่เมื่อรับพระราชดำริมาแล้วก็พยายามทำเต็มที่ ทำให้ได้ดีที่สุด ก็มานั่งคิดว่าจะเอายังไงดี ได้ขับรถไปดูสภาพพื้นที่อยู่หลายรอบ จะขยับจุดที่จะสร้างมากก็ไม่ได้เพราะเป็นพื้นที่ทำนาของชาวบ้าน จนสุดท้ายเมื่อได้จุดที่เหมาะสมก็เริ่มขุดเกลี่ยดินให้ลึกลงไปเรื่อย ๆ จนไปเจอกระเปาะน้ำและในที่สุดก็สำเร็จเป็นอ่างเก็บน้ำห้วยหินขาว ซึ่งเป็นอ่างขนาดย่อมเก็บน้ำได้ประมาณ ๘๐๐,๐๐๐ ลูกบาศก์เมตร”*

หลักการทฤษฎีใหม่ และอ่างใหญ่เติมอ่างเล็กที่เป็นแนวคิดนี้ ได้รับการอธิบายให้กระจ่างในเวลาต่อมา เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานเอกสารอธิบายทฤษฎีใหม่ขั้นที่หนึ่งเกี่ยวกับการสร้างแหล่งน้ำเพิ่มเติม หรือหลักการ อ่างใหญ่เติมอ่างเล็ก อ่างเล็กเติมสระ อย่างละเอียดเมื่อวันที่ ๑๕ มีนาคม ๒๕๓๗ แต่ในขณะนั้นยังเป็นเพียงอ่างเล็ก คือ อ่างเก็บน้ำห้วยหินขาว เติมสระ คือสระน้ำ

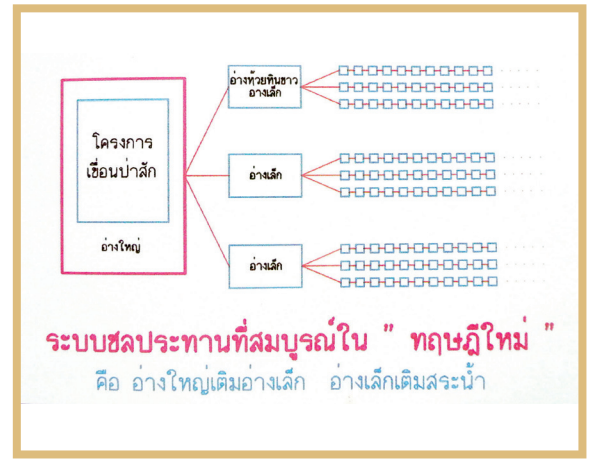

อ่างเก็บน้ำห้วยหินขาว

ประจำไร่นาเท่านั้น เพราะอ่างใหญ่ คือ เขื่อนป่าสักชลสิทธิ์ ยังไม่ได้ดำเนินการก่อสร้าง เพียงแค่อยู่ระหว่างการศึกษาโครงการเท่านั้น แต่ต่อมาเมื่อเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์ก่อสร้างแล้วเสร็จจนเริ่มมีการส่งน้ำ ก็เป็นอันว่าหลักการอ่างใหญ่ เติมอ่างเล็ก อ่างเล็กเติมสระ ครบถ้วนองค์ประกอบอย่างสมบูรณ์

ผังจำลองทฤษฎีใหม่ และผังระบบชลประทานสำหรับทฤษฎีใหม่ ซึ่งเป็นรูปแบบการบริหารจัดการน้ำและดินที่ให้เกิดประโยชน์สูงสุดที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานไว้เป็นรูปแบบการพัฒนาแบบใหม่ที่ช่วยให้ประชาชนมีกินตามอัตภาพ คือ อาจไม่รวยมาก แต่ก็พอกิน ไม่อดอยาก

"...ทำอย่างธรรมดาอย่างชาวบ้าน ในที่สุดจะได้ข้าวและได้ผัก ขายข้าวกับผักมีกำไร ๒ หมื่นบาทต่อปีหมายความว่า โครงการนี้ใช้งานได้ เมื่อใช้งานได้ก็ขยายโครงการให้ทำที่อื่น นอกจากสระน้ำในที่นี้แล้วจะต้องมีอ่างเก็บน้ำที่ใหญ่กว่าอีกแห่งเพื่อเสริมสระน้ำ...ฉะนั้นบริเวณนั้นจะเกิดเป็นบริเวณที่พัฒนาแบบใหม่ถึงเรียกว่า ทฤษฎีใหม่ ซึ่งเข้าใจว่าจะดำเนินไปได้ ในที่นี่" พระราชดำรัสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงสรุปเกี่ยวกับทฤษฎีใหม่ พระราชทานไว้แก่คณะบุคคลต่าง ๆ ที่เข้าเฝ้าฯ ถวายชัยมงคลในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา เมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๓๗

แม้ว่าที่มาของทฤษฎีใหม่ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จะมีจุดเริ่มต้นที่ดูแตกต่างจากทฤษฎีทั่วไป แต่ผลจากการที่ได้ทรงทุ่มเททั้งพระวรกายและพระราชหฤทัย ในการศึกษาค้นคว้า จึงทำให้ทฤษฎีใหม่กลายเป็นแนวทางใหม่ที่ช่วยให้ประชาชนของพระองค์มีความเป็นอยู่ที่ดีสามารถพึ่งพาตนเองได้ และพร้อมก้าวไปสู่ความสำเร็จที่มั่นคงและยั่งยืน

ห้วยซอน-ห้วยซั้ว

สัญลักษณ์แห่งความสัมพันธ์สองแผ่นดิน

"การที่ทำโครงการดังที่กล่าวไว้ ก็เพื่อที่จะให้ประชาชนอยู่เย็นเป็นสุข พูดถึงประชาชนอย่างนี้ไม่ได้พูดว่าประชาชนไทยหรือลาว เพราะว่าถ้าประชาชนที่ไหนก็ตาม ประเทศไหนก็ตาม มีความอยู่เย็นเป็นสุข สันติสุขหรือความสงบก็จะเกิดขึ้น ไม่เจาะจงว่าประเทศไทยหรือประเทศลาว ถ้าหากว่าประชาชนในประเทศใดมีความสุขมีความอยู่เย็นเป็นสุข คือ มีความเป็นอยู่ที่สบาย ก็หมายความว่าประเทศนั้นมีความมั่นคง"

พระราชดำรัสเมื่อวันที่ ๙ เมษายน ๒๕๓๗

ณ โรงแรมลานช้างนครหลวงเวียงจันทน์

ได้แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของการทำงานร่วมกันของคณะทำงานไทย-ลาว ที่จะร่วมกันพัฒนาโครงการศูนย์ห้วยซอน-ห้วยซั้ว ให้เกิดประโยชน์ต่อประชาชนลาวอย่างสูงสุด

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินไปทรงเปิดป้ายโครงการศูนย์พัฒนาและบริการด้านการเกษตรห้วยซอน-ห้วยซั้ว (หลัก ๒๒) ซึ่งตั้งอยู่ที่เมืองนาทรายทอง นครหลวง เวียงจันทน์ ในวันที่ ๘ เมษายน ๒๕๓๗ ร่วมกับท่านหนูฮัก ประธานประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) ปัจจุบันศูนย์แห่งนี้ได้กลายมาเป็นสัญลักษณ์ของความร่วมมือในการพัฒนาความสัมพันธ์สองแผ่นดินอย่างแนบแน่น

สานสัมพันธ์สร้างโครงการฯ

ย้อนรอยอดีตกลับไปก่อนเริ่มและพัฒนาโครงการฯ ในช่วงแรกเริ่มปี ๒๕๓๕-๒๕๓๗ ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล เลขาธิการมูลนิธิชัยพัฒนา ได้เล่าไว้ในหนังสือว่า ***...พ่อเองไม่เคยคิดว่าจะได้พบปะท่านไกสอนมาก่อนเลยในชีวิต แต่โอกาสก็มีมาเมื่อท่านไกสอนได้มาเยือนไทยอย่างเป็นทางการและได้เข้าเยี่ยมชมศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งพ่อได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่ต้อนรับและบรรยายสรุปให้ท่านไกสอนและคณะได้ฟัง***

เมื่อวันที่ ๑๐ มกราคม ๒๕๓๕ ขณะที่พ่อบรรยายให้ท่านฟัง พ่อเห็นว่าท่านฟังอย่างมีสมาธิ สนใจอย่างเต็มที่ และจะถามข้อข้องใจ

"...พ่อเองไม่เคยคิดว่าจะได้พบปะท่านไกสอนมาก่อนเลยในชีวิต แต่โอกาสก็มีมาเมื่อท่านไกสอนได้มาเยือนไทยอย่างเป็นทางการและได้เข้าเยี่ยมชมศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ ซึ่งพ่อได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่ต้อนรับ และบรรยายสรุปให้ท่านไกสอนและคณะได้ฟัง..."

แทรกเป็นระยะ แสดงว่าติดตามสิ่งที่พ่อพูดอย่างใกล้ชิด และหลังจากบรรยายก็ได้เชิญท่านมาดูแผนที่ และหุ่นจำลองของพื้นที่โครงการ ท่านถามคำถามอย่างมากมาย แต่ละจุดที่ได้แวะเยี่ยมชม ท่านไกสอนจะดูงานอย่างสนใจยิ่ง และปัญหาใดน่าสนใจมักจะเรียกข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ของลาวเข้ามาดู ตลอดระยะเวลา ๒ ชั่วโมงกว่า ไม่มีจังหวะใดเลยที่ท่านแสดงอาการเหนื่อย หรือเบื่อหน่าย สนใจทุกเรื่อง ทั้งเรื่องน้ำ เรื่องพืช และการบริหาร ถึงแม้สังขารจะไม่แข็งแรงนักและสายตาไม่ดี แต่ก็ไปดูงานทุกจุดที่เราเตรียมไว้ แต่ละจุดจะอยู่นาน ปรึกษาหารือกับเจ้าหน้าที่ฝ่ายไทยและฝ่ายลาวตลอดเวลาจนครบกำหนดเวลาจึงได้กลับที่พัก

หลังจากนั้นพ่อก็ไม่ได้พบปะท่านอีก แต่ก็ได้ทราบข่าวคราวว่าท่านไกสอนเข้าเฝ้าฯพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอย่างใกล้ชิด และได้กราบบังคมทูลปรึกษาหารือเรื่องการพัฒนาประเทศหลายเรื่องราวด้วยกันและแว่ว ๆ มาในตอนนั้นว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชกระแสรับสั่งว่าจะส่งพ่อไปช่วยประเทศลาวพัฒนา แต่ก็ยังไม่มีคำสั่งทางการแต่ประการใด

ระยะเวลาผ่านไป ท่านไกสอนก็เดินทางกลับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีวันหนึ่งพ่อและคณะเดินทางไปเวียงจันทน์ เพื่อปฏิบัติ

งานโครงการโรงเรียนเด็กกำพร้า หลัก ๖๗ ซึ่งเป็นโครงการในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ขณะที่ประชุมอยู่กับปลัดกระทรวงภายในอยู่ ก็มีเจ้าหน้าที่กระทรวงการต่างประเทศของลาวมากระซิบแจ้งว่าท่านไกสอนอยากจะขอสนทนาด้วย จะรังเกียจหรือไม่ เพราะต้องเดินทางไปพบท่านที่ปากเซ เนื่องจากท่านไปรักษาตัวโดยแพทย์แผนโบราณอยู่ที่นั่น พ่อก็ตอบตกลงทันทีและปรับแผนกลับเมืองไทยทางช่องเม็ก

เช้าวันรุ่งขึ้น วันที่ ๒๔ กันยายน ๒๕๓๕ พ่อและคณะ ประกอบด้วย คุณพิมลศักดิ์ สุวรรณทัต ซึ่งเป็นผู้ช่วยเลขาธิการ กปร. อยู่ในขณะนั้น คุณศุภฤกษ์ โพธิ์ทอง เจ้าหน้าที่ กปร. และคุณทรงศักดิ์ ทวีเจริญ เจ้าหน้าที่จากกรมชลประทาน ก็นั่งเครื่องบินสายภายในประเทศของลาวไปสะหวันนะเขต โดยมีท่านเจืองซึ่งเป็นเลขาฯ ท่านไกสอนเป็นผู้นำไป

จากนั้นท่านไกลสอนได้เล่าให้ฟังว่า ท่านประทับใจสิ่งที่ท่านได้พบได้เห็นในศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้เป็นอย่างมาก อยากจะนำประสบการณ์ตามโครงการพระราชดำริมาใช้ในลาว และได้เล่าให้ฟังว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงแนะนำเรื่องหญ้าแฝก ตอนนี้ก็ได้แจ้งเจ้าหน้าที่ไปปรึกษาหารือกันแล้วต่อ และอยากขอพระราชทานพระเมตตามาแนะนำลาว ท่านไกสอนอยากได้ศูนย์อย่างที่เห็นมาจัดตั้งในลาวจะทำอย่างไรดี พ่อก็เลยแนะนำว่าในเรื่องนี้ควรจะขอพระราชทานโดยตรง คิดว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวคงเต็มพระทัยจะช่วยลาวแน่ ๆ

เพราะได้เคยมีพระราชกระแสรับสั่งกับพ่อว่าประเทศไหนยากลำบากเราควรช่วยเขา โดยเฉพาะเพื่อนบ้าน เพราะถ้าทุกประเทศมีฐานะเท่าเทียมกันกินดีอยู่ดีแล้วก็จะอยู่ร่วมกันอย่างผาสุก ประเทศของเราเจริญแล้ว สบายแล้ว ก็ต้องไปช่วยประเทศอื่นเข้าบ้าง

ท่านไกสอนยังได้พูดคุยถึงอนาคตของลาวเองด้วยความเป็นห่วง อยากจะให้ลารักษาวัฒนธรรมคุณงามความดีไว้ ผู้แทนราษฎรก็ต้องเป็นแบบอย่าง ต้องอุทิศตัวเองดูแลทุกข์สุขราษฎรอย่างใกล้ชิด และคำนึงถึงความเปลี่ยนแปลงของโลก ของวิชาการต่าง ๆ ขอให้พ่อส่งหนังสือเกี่ยวกับเศรษฐกิจการเงินการคลังและการค้ามาให้อ่านเพิ่มพูนความรู้บ้าง ซึ่งพ่อก็ได้จัดส่งผ่านสถานทูตในระยะเวลาต่อมา

หลังจากนั้นไม่นานนัก ท่านไกสอนก็มีหนังสือกราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวขอพระราชทานความช่วยเหลือในการจัดการตั้งศูนย์การเกษตรที่ลาว ซึ่งเป็นหนังสือที่เขียนได้ดีมาก พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็มีพระราชกระแสรับสั่งให้พ่อเข้าไปช่วยเหลือลาวตามที่ท่านไกสอนขอมา...

คุณสุพร จันทร์พวง

ทั้งหมดนี้นับเป็นจุดเริ่มของการวางโครงการศูนย์ห้วยซอน-ห้วยซั้ว (หลัก ๒๒) ขึ้น โดยระยะแรกของการพัฒนา **คณสุพร จันทร์พวง** อดีตหัวหน้าโครงการชลประทานจังหวัดอุดรธานี ซึ่งปัจจุบันเป็นที่ปรึกษาโครงการศูนย์ฯ หนึ่งในการประสานการดำเนินงาน เล่าให้ฟังว่า

"...พระองค์จูงมือท่านหนูฮักเสด็จพระราชดำเนินไปด้วยกัน เป็นภาพที่น่ารักและประทับใจมาก..."

"วันที่เปิดอาคารศูนย์พัฒนาและบริการด้านการเกษตรห้วยซอน-ห้วยชั้ว (หลัก ๒๒) นั้น เรียกว่ามีความประทับใจกันทั้ง ๒ ฝ่าย เพราะว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จฯ พร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ และสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทั้ง ๓ พระองค์ โดยมีประธานประเทศลาวท่านหนูฮัก มาต้อนรับ

ช่วงเช้าเสด็จฯ ไปทรงเปิดสะพานก่อน แล้วเสด็จฯ มาทรงเปิดอาคารช่วงบ่าย การต้อนรับที่ศูนย์คณะทำงานฝ่ายไทย ซึ่งประกอบด้วย หน่วยงานกรมชลประทาน กรมปศุสัตว์ กรมพัฒนาที่ดิน กรมประมง โดยมี สำนักงาน กปร. เป็นแกนกลาง มี ๒ จุด จุดแรกทำพิธีป้ายชื่อโครงการหน้าอาคารที่ทำการ จากนั้นได้เสด็จฯ ไปทอดพระเนตรบนอาคาร ฉายพระรูปร่วมกันในห้องประชุม ปลูกต้นไม้ พอเสร็จจากที่อาคารที่ทำการแล้ว จุดที่ผมวางแผนไว้เป็นจุดที่ ๒ คือบริเวณที่จะสร้างทำนบดินอ่างเก็บน้ำห้วยซอน ซึ่งผมได้เตรียมบริเวณไว้เรียบร้อยแล้ว และคาดการณ์ว่าพระองค์จะต้องเสด็จพระราชดำเนินลงไปในลำห้วย และขึ้นไปทางฝั่งตรงข้ามบริเวณที่จะเป็นสันเขื่อน

ผมก็ได้ทำบันได เป็นบันไดดินปรับเป็นทางเดินและทำราวบันไดด้วยไม้ไผ่ ปรากฏว่า พอเสด็จฯ ไปถึงหัวคันดินฝั่งนี้ทอดพระเนตรเห็นบริเวณที่จะสร้างทำนบดิน พระองค์ก็มีรับสั่งว่า ***"ขอไปฝั่งโน้น"*** ตามที่ผมคาดไว้ไม่มีผิด เป็นสิ่งที่พวกเราซาบซึ้งที่พระองค์ทรงดูทุกจุดที่เรากราบบังคมทูล ซึ่งถ้าคนที่ไม่เคยรับเสด็จก็จะไม่รู้ว่าพระองค์ชอบเสด็จฯ ไปในพื้นที่ที่เป็นอย่างนี้

มีคนถามผมว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะเสด็จฯ ไปทำไม

ผมบอกว่า พระองค์ไปแน่นอน เพราะพระองค์ไปที่ไหนพระองค์ก็ต้องบุก ซึ่งในขณะที่เสด็จพระราชดำเนินไปนั้น ท่านหนูฮักก็บอกว่า ***"ขอไปด้วย"*** ขอตามเสด็จไปบริเวณที่จะสร้างอ่างเก็บน้ำ พระองค์จูงมือท่านหนูฮักเสด็จพระราชดำเนินไปด้วยกัน เป็นภาพที่น่ารักและประทับใจมาก ซึ่งในวันรุ่งขึ้นก็จะเป็นวันเกิดของท่านหนูฮัก ซึ่งท่าน

จะมีอายุครบ ๘๐ ปี พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้อวยพร Happy Birthday ให้กับท่านหนูฮัก ผมนำเสด็จไปจนถึงสันเขื่อนฝั่งโน้น ถวายรายงานบริเวณที่จะสร้างเขื่อน รายละเอียดต่าง ๆ จนเป็นที่พอพระราชหฤทัย

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีรับสั่งกับผมอีกหลายเรื่องบริเวณที่จะสร้างเขื่อน รวมทั้งการทดลองปลูกหญ้าแฝก ทรงเล่าให้ฟังดังพระราชดำรัส ที่มีความตอนหนึ่งว่า ***"การปลูกแฝกแม้แต่ดินแข็ง หญ้าแฝกจะขึ้นมาทำให้ดินใช้ได้ ต่อไปดินก็ปลูกอะไรก็ได้ ปลูกได้ดีปีนี้ที่ห้วยทรายฯ พระเทพฯ ไปดูดินที่ปลูกต้นไม้ ดินนุ่มขึ้นเดี๋ยวนี้ก็โตเขียว ที่นั่นน้ำก็ไม่มาก แต่มีหญ้าแฝกทำให้ดินนุ่ม เก็บน้ำเอาไว้ได้ดี ถ้าปลูกแฝกไว้ที่นี้สองปี ดินที่นี้จะบริบูรณ์"***

ผมก็ได้สนองพระราชดำริ โดยนำไปปลูกตรงสันเขื่อนคอนกรีตคลองส่งน้ำต่าง ๆ ตอนเสด็จฯ กลับที่สนามบินพวกเราก็ไปคอยส่งเสด็จ ครั้งสุดท้ายมีรับสั่งกับผมว่า ***'ให้มาบ่อย ๆ เพราะอยู่แค่อุดร นี่เองไม่ใช่หรือ'*** ผมก็ปลาบปลื้มเป็นอย่างมาก และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงรับสั่งว่า ***'อย่าคิดว่าเขาเป็นคนอื่น ให้คิดว่าเป็นพี่น้องกัน'*** ผมก็ทำโครงการนี้ด้วยความเต็มใจ เต็มสติกำลัง เต็มความสามารถ ไม่เคยท้อแท้ ไม่เคยบ่าย เบี่ยง ไม่เคยคิดเห็นเป็นอย่างอื่น คิดถึงแต่ความสำเร็จของโครงการฯ เป็นที่ตั้ง"

สายน้ำสร้างชีวิต

นายสุพร ได้เล่าว่าในปี ๒๕๔๐ วันที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จฯ ไปทรงเปิดอ่างเก็บน้ำห้วยซอน ทรงเปิดประตูระบายปากคลองส่งน้ำ ปล่อยน้ำลงสู่คลองส่งน้ำแล้ว และได้เสด็จฯ ทอดพระเนตรตามคลองส่งน้ำ ทอดพระเนตรเห็นสภาพการทำนาปรังหลังฤดูเก็บเกี่ยวของราษฎรชาวลาวเต็มพื้นที่ จนมีรับสั่งว่า ***"เขาได้ใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่"*** หลังจากที่เราสร้างเสร็จในปีแรกเลย เขาได้ใช้น้ำเต็มเกือบ ๑๐๐ เปอร์เซ็นต์ สามารถหล่อเลี้ยงชีวิตของประชาชนชาวลาวได้เป็นอย่างดี

จะเห็นได้ว่าจากช่วงแรกซึ่งเป็นช่วงสานสัมพันธ์สร้างโครงการฯ ส่งผ่านไปสู่ช่วงที่สอง ปี ๒๕๓๘-๒๕๔๕ โครงการห้วยซอน-ห้วยซั้ว (หลัก ๒๒) ก็ได้พัฒนาอย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น

นำการพัฒนาสู่การบูรณาการความร่วมมือทางวิชาการ

หลังจากการดำเนินงานโครงการศูนย์ฯ มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องมาตามลำดับจนกระทั่งในปี ๒๕๔๔ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี มีรับสั่งผ่าน นายจุลนก สนิทวงศ์ ณ อยุธยา องคมนตรีถึง เลขาธิการ กปร. คนที่ ๔ คือ นายปานเทพ กล้าณรงค์ราญ ให้ทำการประเมินผลความก้าวหน้าการพัฒนาโครงการฯ ในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อสนับสนุนทางวิชาการแก่ สปป.ลาว

สำนักงาน กปร. ได้รับสนองพระราชดำริและตั้งคณะทำงานวิชาการฝ่ายไทยขึ้นร่วมกันทำงานร่วมกับคณะทำงานวิชาการฝ่ายลาว ซึ่งมีท่านจันทา ทิบพะวงพัน อดีตผู้อำนวยการศูนย์ห้วยซอน-ห้วยซั้ว เป็นหัวหน้าคณะทำงานสร้างแบบสัมภาษณ์เกษตรเป็นภาษาไทยและภาษาลาวและจัดทีมงาน ๒ ประเภท ร่วมกันเก็บข้อมูลเมื่อเดือนกรกฎาคม ๒๕๔๔ ในพื้นที่หมู่บ้านเป้าหมาย ๕ หมู่บ้าน ประกอบด้วย บ้านนายาง บ้านนาซอน บ้านหัวขั้ว บ้านน้ำเกี๋ยงเหนือ บ้านน้ำเกี๋ยงใต้ และหมู่บ้านรอบนอกศูนย์ ซึ่งเป็นพื้นที่ขยายผลโครงการฯ จำนวน ๔ หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านหนองคันคูบ้านนาซับ บ้านหัวช้างและบ้านด่านสี่ รวม ๙ หมู่บ้าน และนำข้อมูลมาแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการวิเคราะห์การทำงานอย่างเป็นระบบนับว่าสอดคล้องเป็นไปตามแนวพระราชดำริในการทรงงานที่ว่า ***“จะทำอะไรต้องศึกษาข้อมูลให้เป็นระบบ”***

จากผลการประเมินบ่งชี้ให้เห็นถึงความสำเร็จและการใช้ประโยชน์จากการพัฒนาแหล่งน้ำ โดยเกษตรกรได้ใช้น้ำจากอ่างเก็บน้ำห้วยซอนและฝายห้วยซอนตอนใต้ ทำให้ผลผลิตข้าวบริเวณบ้านนายาง นาซอน หัวขั้วและน้ำเกี๋ยงใต้จากการทำนาปีและนาปรังโดยเฉลี่ยเพิ่มขึ้นจาก ๓๕ ถังต่อไร่ เมื่อปี ๒๕๓๖ เป็น ๔๖ ถังต่อไร่ ในปี ๒๕๔๔ เป็นผลให้มีรายได้เฉลี่ย ๑๙,๙๒๗ บาทต่อครัวเรือนต่อปีเพิ่มขึ้น ๓ เท่า เมื่อเปรียบเทียบกับปี ๒๕๓๖ ที่มีรายได้เฉลี่ย ๖,๙๗๑ บาทต่อครัวเรือนต่อปี ทางด้านเศรษฐกิจและสังคมทำให้เกษตรกรมีรายได้ในภาคการเกษตรและนอกจากภาคการเกษตรรวมกันเพิ่มขึ้น ๗ เท่า คิดเป็นตัวเงินเฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อปีเท่ากับ ๕๖,๖๔๗ บาท ในปี ๒๕๔๔ หลังการพัฒนาโครงการไปแล้ว

เลี้ยงปลานิลในกระชัง

๘ ปี เมื่อเทียบกับปี ๒๕๓๖ ก่อนเริ่มโครงการเกษตรกรมีรายได้เท่ากับ ๖,๙๗๑ บาทเท่านั้น ส่วนทางสังคม เป็นการขยายตัวของประชากรและครัวเรือนเพิ่มขึ้น มีการรวมกลุ่มทางสังคม เป็นกลุ่มเพาะปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ กลุ่มผู้ใช้น้ำ กลุ่มกองทุนสตรีหมู่บ้าน สังคมมีส่วนร่วมเข้มแข็งขึ้น การพัฒนาช่วงเวลานั้น

หลังจากการทำการประเมินผล ท่านจันทาได้เล่าให้คณะเจ้าหน้าที่ กปร. ฟังว่า ***“ประเทศ สปป.ลาว ได้กำหนดพื้นที่การเกษตรกรรมไว้ในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โดยจะเน้นการพัฒนาพื้นที่บริเวณเมืองนาทรายทอง กำแพงนครเวียงจันทน์ให้เป็นอู่ข้าว-อู่น้ำ และพัฒนาทางด้านกสิกรรม โดยมีเป้าหมายให้ประชาชนลาวมีปัจจัยพื้นฐานและคุณภาพชีวิตที่ดี โดยใช้แนวทางการพัฒนาด้านเกษตรกรรมซึ่งมีศูนย์ห้วยซอน-ห้วยซั้ว (หลัก ๒๒) ที่จัดตั้งขึ้นเป็นแกนกลางในการพัฒนาและขยายผลไปสู่ทุกภูมิภาคของประเทศ”***

ท่านจันทายังได้เล่าต่อไปอีกว่า เมื่อรัฐกำหนดนโยบายการพัฒนาเช่นนี้ ศูนย์ห้วยซอน-ห้วยซั้วแห่งนี้จึงต้องพัฒนาองค์ความรู้ของเจ้าหน้าที่ในทุก ๆ ด้านทั้งแขนงปลูกฝัง แขนงชลประทาน แขนงเลี้ยงสัตว์และประมงให้สามารถถ่ายทอดและสร้างแหล่งสาธิตที่มีความสมบูรณ์ ผลิตปัจจัยพันธุ์ดีตอบสนองความต้องการของชาวบ้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างครอบครัวตัวแบบโดยนำหลักการทฤษฎีใหม่ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีการบริหารจัดการที่ดินและน้ำอย่างเหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับวิถีชีวิตเกษตรกรชาวลาวอยู่แล้ว มาประยุกต์ใช้เป็นแปลงสาธิตในศูนย์ และมีการขุดสระเก็บน้ำประจำไร่นาเพื่อเสริมการขาดแคลนน้ำมากขึ้นซึ่งมีถึง ๒๒๕ สระ

และสิ่งที่สำคัญประการหนึ่งที่ศูนย์ฯ คือ ให้ความรู้และแจกจ่ายปัจจัยพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ พันธุ์ปลา แก่เกษตรกรชาวลาวที่เข้ามาอบรมในศูนย์ฯ มุ่งเน้นให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วม และช่วยเหลือตนเองให้ได้ พันธุ์ปลา

ที่ให้กับชาวบ้านนั้น ศูนย์ไม่ได้ให้เปล่า แต่เกษตรกรต้องชดใช้คืนให้ในศูนย์ฯ เพื่อเป็นกองทุนสำหรับเกษตรกรรายอื่นต่อไป ตัวอย่างเช่น ชาวบ้านมาอบรมการเพาะขยายพันธ์ปลานิลขอลูกปลาไป ๑,๐๐๐ ตัว เอากลับไปเลี้ยงที่บ้านต้องเพาะพันธุ์กลับคืนสู่ศูนย์ฯ ๒ เท่า เท่ากับคืนกองทุน ๒,๐๐๐ ตัว สิ่งนี้เป็นการเสริมสร้างวินัยคนในชาติ

ประโยชน์สุขสู่มหาชนชาวลาว

นายสุวัฒน์ เทพอารักษ์ เลขาธิการ กปร. ได้เล่าว่า ปัจจุบันในศูนย์ฯ แห่งนี้ นอกจากจะเป็นแหล่งเรียนรู้ทางวิชาการด้านการเกษตรของประชาชนในบริเวณใกล้เคียงแล้ว ยังเป็นแหล่งฝึกอบรมให้แก่เจ้าหน้าที่ของรัฐและประชาชนทั่วไป จากแขวงเมืองอื่น ๆ ที่เข้ามาศึกษา ฝึกอบรมในศูนย์แห่งนี้ โดยทางศูนย์มีหอพักสถานที่ฝึกอบรมและเจ้าหน้าที่วิชาการที่ให้ความรู้อยู่ตลอดเวลา

กว่า ๒๐ ปีแห่งความสำเร็จของการพัฒนาโครงการศูนย์ห้วยซอน-ห้วยซั้ว ทำให้โครงการฯ การเป็นแหล่งเรียนรู้สาธิต และบริการทางการเกษตรกรรมที่สมบูรณ์ โดยมีการอบรม และฝึกปฏิบัติจริง นำไปสู่การขยายผลด้านวิชาการภายใต้ความร่วมมือคณะทำงานฝ่ายไทยและฝ่ายลาวสัญจรไปยังแขวงต่าง ๆ ใน สปป.ลาว ทั้งแขวงพงสาลี เชียงขวาง

หลวงพระบางและอื่น ๆ รวม ๙ แขวง ทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ สปป.ลาว ทำให้เกิดการองค์ความรู้ดี มีปัจจัยพันธุ์ดี และมีเกษตรต้นแบบความสำเร็จเป็นเครือข่ายในการถ่ายทอดองค์ความรู้ในลักษณะศูนย์เรียนรู้ด้านกสิกรรมที่เหมาะสมของแต่ละแขวงอย่างมั่นคงและยั่งยืนสืบไป

พระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงเป็นหนึ่งดั่งสายฝน ที่หลั่งความร่มเย็นโดยไม่เลือกถิ่นแผ่นดินใด

น้ำท่วมบรรเทา
ด้วยน้ำพระทัย

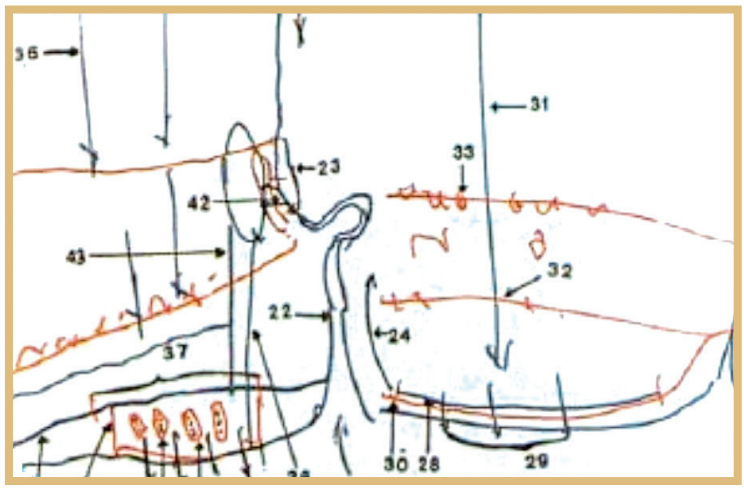

ภาพร่างฝีพระหัตถ์โครงการแก้มลิง

ในอดีต กรุงเทพมหานครประสบปัญหาน้ำท่วมหลายครั้งหลายคราว โดยเฉพาะช่วงฤดูน้ำหลากในเดือนกันยายนถึงพฤศจิกายน เห็นได้ชัดเจนในปี ๒๕๒๓ และ ๒๕๒๖ นั้น ฝนตกหนักมากบริเวณพื้นที่รอบนอกกรุงเทพมหานคร การระบายน้ำในแม่น้ำเจ้าพระยาไม่สามารถดำเนินการได้ทัน ประกอบกับเครื่องมือที่ยังไม่พร้อม จึงทำให้พื้นที่ด้านตะวันออกของกรุงเทพมหานคร ในเขตบางกะปิ ห้วยขวาง และบางเขน เกิดน้ำท่วม ส่งผลให้บ้านเรือนได้รับความเสียหายอย่างมาก

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงห่วงใยในความเดือดร้อนของพสกนิกร และในปี ๒๕๒๓ ได้รับสั่งให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้าเฝ้าฯ เพื่อหาแนวทางแก้ไขร่วมกัน และพระราชทานพระราชดำริ ถึงวิธีการแก้ไขปัญหาน้ำท่วมกรุงเทพมหานครโดยเฉพาะพื้นที่ด้านตะวันออกไว้ ๕ ข้อ คือ ***"...๑.ให้เร่งระบายน้ำให้ออกสู่ทะเล โดยผ่านแนวคลองฝั่งตะวันออกของกรุงเทพมหานคร ๒.กำหนดให้มีพื้นที่สีเขียว (Green Belt) เพื่อป้องกันการขยายตัวของเมือง และแปรสภาพให้เป็นทางระบายน้ำ เมื่อถึงช่วงน้ำหลาก ๓.สร้างระบบป้องกันน้ำท่วมในเขต***

ชุมชนกรุงเทพมหานคร ๔.สร้างสถานที่กักเก็บน้ำตามจุดต่าง ๆ ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร เพื่อช่วยในโครงการป้องกันน้ำท่วม และ ๕.ขยายทางน้ำหรือเปิดทางน้ำในจุดที่ผ่านทางหลวงหรือทางรถไฟ...”

จากนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ก็ได้ดำเนินการสนองพระราชดำริ โครงการก่อสร้างคันป้องกันน้ำท่วมด้านตะวันออก ความยาว ๗๒ กิโลเมตร (King Dike) ขุดลอกขยายคลอง จัดหาบึงรับน้ำ ก่อสร้างประตูระบายน้ำ ฯลฯ แต่ดำเนินการไปได้เพียงบางส่วน ก็เกิดน้ำท่วมอีกครั้งในปี ๒๕๒๕ บริเวณซอยศูนย์วิจัย และบริเวณลาดพร้าว เนื่องจากโครงการยังไม่แล้วเสร็จ ในปี ๒๕๒๖ ครั้งนี้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินออกตรวจสภาพพื้นที่น้ำท่วมด้วยพระองค์เองถึง ๖ ครั้ง ทั้ง เสด็จฯ โดยเฮลิคอปเตอร์ พระที่นั่ง เรือพระที่นั่ง และรถยนต์พระที่นั่ง หลายครั้งที่เสด็จฯ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะทรงฉายภาพบริเวณน้ำท่วมด้วยพระองค์เอง และกางแผนที่ทอดพระเนตรจุดต่าง ๆ ในการระบายน้ำจากคลองด้านเหนือไปยังด้านใต้ เมื่อถึงจุดที่เป็นเวลาพลบค่ำ พระองค์จะทรงนำไฟฉายส่วนพระองค์ที่เตรียมออกมาส่องแผนที่การป้องกันน้ำท่วม และแนวพนังกั้นน้ำ

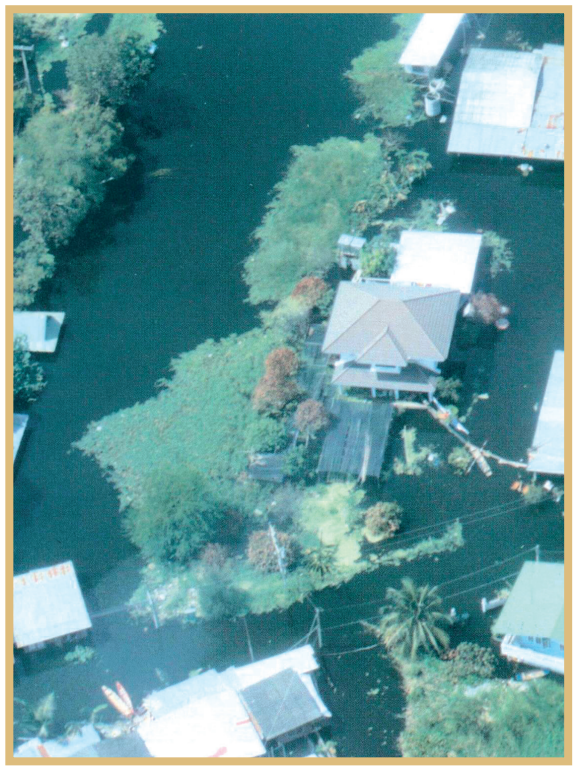

นายประเสริฐ สมะลาภา ได้กล่าวถึงเหตุการณ์ ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานจากการตามเสด็จ ในครั้งนี้ว่า ***"...ให้ตะลุยขุดคลองและลำรางให้มากขึ้น อีกเพื่อการระบายน้ำลงคลองลาดกระบังให้หมด..."*** และว่า "...พระองค์ทรงเข้าใจสถานการณ์และปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นอย่างดี พร้อมกับกำชับว่า ***"...ถ้ามองภาพไม่เห็นชัดเจนก็ให้ขึ้นเฮลิคอปเตอร์ดูทางอากาศจะเห็นเส้นทางระบายน้ำอย่างชัดเจน...*** อีกทั้งรับสั่งเพิ่มเติมกับผู้ติดตามมาในครั้งนี้เพิ่มเติมด้วยว่า "..ข้อมูลและการแก้ไขปัญหาน้ำท่วมสำหรับปีนี้ ขอให้ทุกคนอย่าลืมเสียหมด หลังจากที่น้ำลดลง โดยรับสั่งความว่า ***"...ทุกปีที่ผ่านมาน้ำลดแล้วก็ลืม ฉะนั้นปีนี้ขอให้เก็บทุกอย่างไว้เป็นหลักฐาน ประกอบการแก้ไขในอนาคต ในส่วนพระองค์ ก็จะนำข้อมูลเหล่านี้เข้าเครื่องคอมพิวเตอร์ไว้เพื่อเป็นสิ่งเปรียบเทียบกับปัญหาในอนาคต..."***

เมื่อปี ๒๕๓๘ เกิดน้ำท่วมอย่างหนักอีกครั้งในพื้นที่ลุ่มน้ำเจ้าพระยาตอนล่าง ตั้งแต่จังหวัดอ่างทองลงมาถึงกรุงเทพมหานคร ก่อให้เกิดความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนอย่างมาก ในขณะเดียวกันก็เป็นห้วงเวลาที่

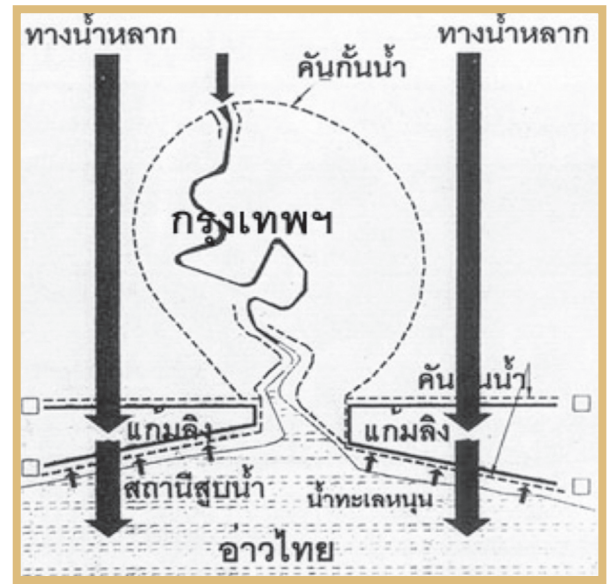

สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีเสด็จสวรรคต ทุกคืนหลังจากเสด็จสดับพระพิธีธรรมสวดพระศพสมเด็จย่าแล้ว พระองค์ท่านได้ทรงงานต่อ

ในคืนวันหนึ่งได้มีพระราชดำรัสกับนายบรรหาร ศิลปอาชา นายกรัฐมนตรีในขณะนั้น และทรงโปรดฯ ให้นำแผนที่กรุงเทพมหานครฉบับใหญ่มากางออก ทรงมีรับสั่งเรื่องการแก้ไขปัญหาน้ำท่วมท่ามกลางฝนที่ตกอย่างต่อเนื่อง ด้วยสีพระพักตร์เคร่งเครียดเป็นเวลาเกือบชั่วโมงในการรับสั่ง พร้อมทั้งชี้ไปที่แผนที่เป็นจุด ๆ และในคืนนั้นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ขอประชุมหารือท่านองคมนตรี เจ้าหน้าที่กรมชลประทาน เจ้าหน้าที่กรุงเทพมหานคร และผู้เกี่ยวข้อง เพื่อร่วมกันหาแนวทางการบรรเทาปัญหาน้ำท่วม ในเวลาประมาณ ๒๑.๐๐ น. นับเป็นเหตุการณ์หนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงการทรงงานอย่างหนักโดยไม่หยุดพักเพื่อความอยู่รอดปลอดภัยของพสกนิกรของพระองค์

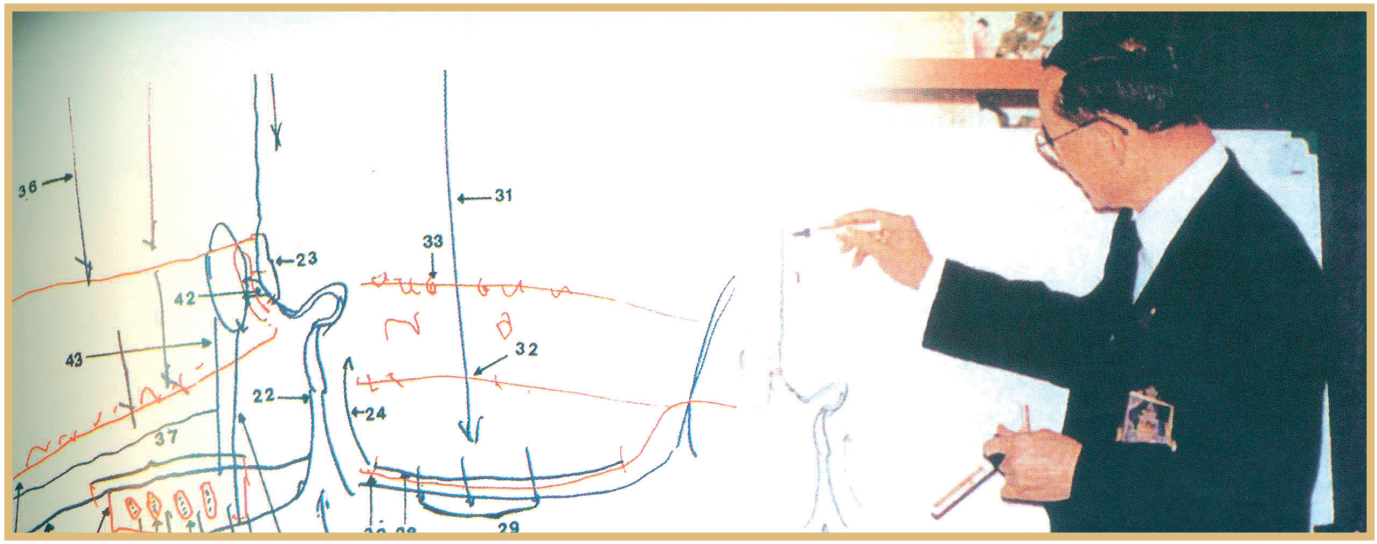

นายสุเมธ ตันติเวชกุล เลขาธิการมูลนิธิชัยพัฒนา ผู้รับสนองพระราชดำริได้ให้สัมภาษณ์ว่า *“ให้ลองสังเกตดูโครงการตามพระราชดำริและการแก้ปัญหาในด้านต่าง ๆ ไม่เพียงแต่เรื่องน้ำท่วมเท่านั้น ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมักจะไม่ได้พระราชทานเป็นเงิน แต่พระราชทาน knowledge ซึ่งสมัยใหม่มากและได้พระราชทานมาอย่างต่อเนื่อง”*

อีกบทสัมภาษณ์ของ นายปราโมทย์ ไม้กลัด อดีตอธิบดีกรมชลประทาน เล่าว่า *“จะเห็นได้จากเมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๓๘ ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเป็นวิทยากรบรรยายเกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำ ตั้งแต่ตอนเหนือของประเทศไทย ลงมาถึงจุดที่เรียกว่าแก้มลิง อยู่ระหว่างแม่น้ำท่าจีน แม่น้ำบางปะกง ในส่วนทางด้านตะวันออก เป็นคลองชายทะเลมีประตูน้ำ ที่จะปิดเปิดน้ำตามการขึ้นลงของน้ำทะเล แต่ทางด้านตะวันตกมีคลองสรรพสามิต คลองสหกรณ์ จากปากน้ำไปถึงสมุทรสาคร ตรงนี้ยังไม่มีประตูน้ำ เห็นควรให้มีแก้มลิง”* นับเป็นจุดเริ่มต้นของโครงการแก้มลิง

นายปราโมทย์บอกว่า ในการทรงงานนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมักจะรับสั่งอยู่บ่อยว่า ***“นายช่าง คิดให้ดี คิดให้ละเอียด คิดให้รอบคอบ หากคุ้ม แก้ปัญหาได้ให้ทำ พระราชดำริเป็นแนวคิดของฉัน ไม่ได้เป็นพระบรมราชโองการ หรือคำสั่งนะ”*** ดังนั้นจากพระราชดำรินี้นายปราโมทย์บอกว่า

> “...น้ำเป็นสิ่งมีชีวิต จะให้เขาพ้นไปไม่ได้ ต้องหาที่อยู่ให้เขา อยู่ ๆ จะปิดกั้นน้ำไม่ให้ไป มันไม่ได้ ผิดธรรมชาติ ต้องหาที่ให้เขาไป อยู่ ๆ จะให้เขาไม่ไปไม่ได้ ต้องมีที่ให้เขาอยู่...”

เมื่อเช้าก่อนมา ฉันได้นั่ง
ทางในแล้ว ได้บอกนางมณีเมขลาว่า
ดีเปรสชั่นนี้ให้ผลักมันออกไป
มีพระอาจารย์หลายท่านบอกว่า
ไม่ท่วมหรอก จะผ่านไปได้

“ผมจึงได้ไปศึกษาหาข้อมูลพื้นที่การจัดทำแก้มลิง อย่างรอบคอบ ถ้วนถี่ ถ้าทำตรงคลองสรรพสามิต คลองสหกรณ์ ต้องใช้งบประมาณสิ้นเปลืองมาก และเกี่ยวข้องกับหลายหน่วยงาน จึงคิดพิจารณาหาพื้นที่ตรงบริเวณคลองมหาชัย และคลองสนามชัย ซึ่งจะได้ประสิทธิภาพประสิทธิผล สามารถรองรับอุทกภัยได้มากกว่า และไม่สิ้นเปลือง จากนั้น จึงหาโอกาสกราบบังคมทูลเพื่อให้ทรงมีพระบรมราชวินิจฉัย พระองค์ท่านรับสั่งเห็นด้วย ทอดพระเนตรพร้อมตรัสกับนายกบรรหาร และข้าราชการชั้นผู้ใหญ่เข้าเฝ้าฯ อยู่ ณ ที่นั้นว่า ***“นายช่างปราโมทย์ ถ้าอะไรเขาไม่เห็นด้วยกับฉัน เขาจะไม่ยอม เขามาให้ข้อมูลกับฉัน อันนี้ถูกต้อง”***

ประตูระบายน้ำ
โครงการแก้มลิงคลองมหาชัย-คลองสนามชัย

จากนั้นจึงได้มีการขับเคลื่อนโครงการแก้มลิงคลองมหาชัย-คลองสนามชัย ตามแนวพระราชดำริ ขึ้นในปี ๒๕๓๙”

นายประเสริฐ สมะลาภา ผู้อำนวยการสำนักการระบายน้ำกรุงเทพมหานคร ในขณะนั้น เป็นอีกผู้หนึ่งที่เคยรับใช้ใต้เบื้องพระยุคลบาทได้ให้สัมภาษณ์ถึงโครงการแก้มลิงไว้ว่า *...พระองค์ทรงเห็นว่า...การทำเขื่อนจะเป็นเพียงการทำกำแพง ๒ ข้างกั้นน้ำไว้ ถ้าปริมาณน้ำมากก็ต้องทำสูงมาก แต่ประโยชน์ที่ได้รับน้อยแต่ถ้าทำโครงการแก้มลิงและแก้ปัญหาโดยการควบคุมน้ำในแม่น้ำเจ้าพระยาได้ จะเป็นประโยชน์ในระยะยาว นอกจากนี้*

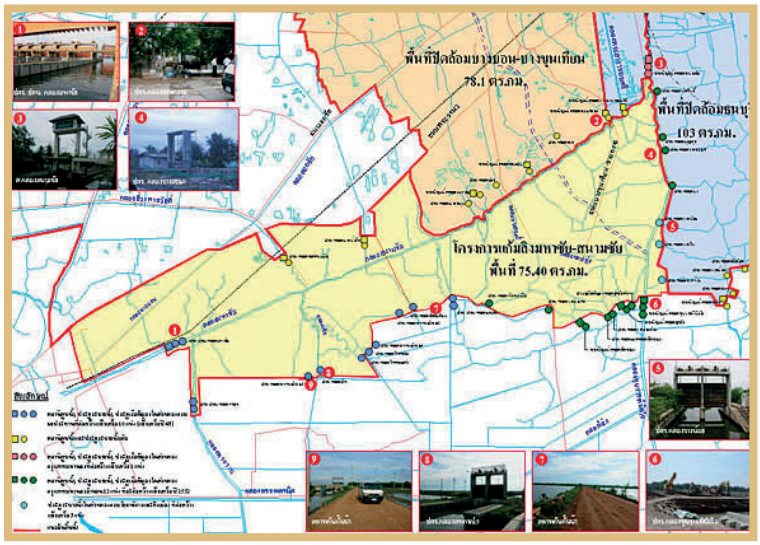

ประตูระบายน้ำสนามชัย-สมุทรสาคร

แก้มลิงคลองชายทะเล

ยังช่วยแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม การประกอบอาชีพที่อยู่อาศัยให้ประชาชนด้วย... จะเห็นว่าโครงการแก้มลิงฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยา ได้ช่วยบรรเทาอุทกภัยให้กับพื้นที่ และยังช่วยป้องกันการรุกของน้ำเค็มในแม่น้ำท่าจีน และลำคลอง ซึ่งทำความเสียหายแก่พื้นที่เกษตรในฤดูแล้ง อีกทั้งยังสามารถอนุรักษ์น้ำจืด ซึ่งต้องปล่อยมาไล่น้ำเค็มในช่วงฤดูแล้ง และสามารถนำน้ำไปใช้ประโยชน์ด้านการเกษตร การอุปโภคบริโภคและการอุตสาหกรรมด้วย รวมทั้งโครงการแก้มลิงฝั่งตะวันออก บริเวณคลองชายทะเลก็เช่นกัน เป็นพื้นที่รับน้ำผ่านคลองธรรมชาติ ลงมารวมในคลองชายทะเล และระบายออกสู่ทะเลโดยอาศัยการควบคุมโดยประตูระบายน้ำและสถานีสูบน้ำ

นายประเสริฐกล่าวว่า หลักสำคัญที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะคอยย้ำเตือนเสมอเกี่ยวกับแก้มลิง คือ ***“น้ำเป็นสิ่งมีชีวิต จะให้เขาพ้นไปไม่ได้ ต้องหาที่อยู่ให้เขา อยู่ ๆ จะปิดกั้นน้ำไม่ให้ไป มันไม่ได้ ผิดธรรมชาติ ต้องหาที่ให้เขาไป อยู่ ๆ จะให้เขาไม่ไปไม่ได้ ต้องมีที่ให้เขาอยู่”*** นี่คือหลักที่ทรงพยายามสอน

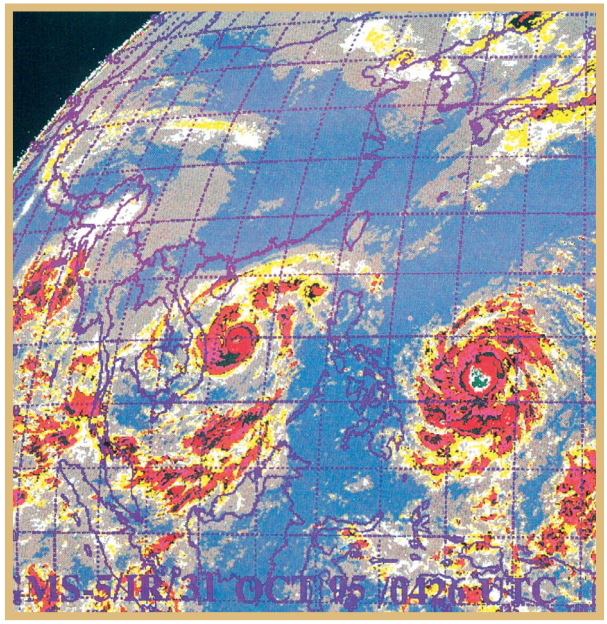

ภาพถ่ายดาวเทียมแสดงลักษณะอากาศ วันที่ ๓๑ ตุลาคม ๒๕๓๘ เวลา ๐๔.๒๖ ยูทีซี

ยังมีอีกหนึ่งความประทับใจที่นายประเสริฐ สมะลาภา ได้เล่าเพิ่มเติมไว้ว่า “...ขอเล่าประสบการณ์ตรงที่เกิดขึ้นกับผมครับ เมื่อปี ๒๕๓๘ ผมจะคุมไม่อยู่แล้ว ดอนเมือง บางพลัด ถูกคนพังคัน แล้วที่ล้อมเปราะบางมาเลย ผมรู้สึกเป็นกังวล ดวงตาผมเศร้าหมอง วันนั้นงานสมเด็จย่า ผมไปนั่ง เขาก็จัดให้นั่งแถวหน้า ท่านก็เสด็จฯ มาต่อหน้า ผมก็ยืนขึ้นพระองค์รับสั่งว่า ***“ไม่สบายนะ คุณประเสริฐไม่สบายนะ หมอให้ยากลับไปนอนซะหมอไม่ได้สั่งนะ หยิบให้เลย”*** กลับไปถึงบ้านนอนหลับหลับสนิทเลยจริง ๆ ให้ยานอนหลับ รุ่งขึ้นพอหายแล้ว ผมก็ไปอีก ไม่อยากให้พระองค์ท่านต้องกังวล งานสมเด็จย่าก็มี ไปได้ทุกวัน ผมไปคนอื่นก็จัดให้นั่งแถวหน้าให้มองเห็น ท่านก็เสด็จฯมาอีก ***“ดีแล้วนี่ หน้าตาดีแล้ว เรื่องน้ำท่วมไม่ต้องเป็นห่วง ที่จะมีดีเปรสชั่นอะไรนี่ เมื่อเช้าก่อนมา ฉันได้นั่งทางในแล้ว ได้บอกนางมณีเมขลาว่าดีเปรสชั่นนี้ให้ผลักมันออกไป มีพระอาจารย์หลายท่านบอกว่าไม่ท่วมหรอก จะผ่านไปได้ ท่านให้กำลังใจมาก”*** ท่านก็เสด็จฯ เราก็ไปยืนส่งเสด็จฯ ที่รถ ท่านก้าวพระบาทขึ้นไปบนรถข้างหนึ่งแล้ว แล้วก็ลงมาอีก ***“บางครั้งคนเราเครียด ๆ ถ้าเราทำให้เขาได้หัวเราะบ้าง มันก็จะดี”*** ท่านก็เดินกลับไป แสดงว่าที่ท่านพูด ท่านพูดให้เราตลก ให้หายเครียด...”

“ในหลวง” ผู้ไม่เคยทอดทิ้งประชาชน ได้เสด็จพระราชดำเนินไปทอดพระเนตรน้ำท่วมในพื้นที่ต่าง ๆ โดยไม่ทรงย่อท้อต่ออุปสรรค ไม่ว่าจะต้องทรงลุยน้ำที่ท่วมขังสูงตามเส้นทางที่ขรุขระและมองไม่เห็นทางเดินที่ถูกน้ำท่วม เป็นระยะทางไกลแค่ไหน ก็จะเสด็จพระราชดำเนินเข้าไป เพื่อให้ทรงทราบ ด้วยพระเนตรพระกรรณของพระองค์ เป็นเช่นนี้รวมหลายครั้งหลายครา **จึงไม่ต้องสงสัยว่า ทำไมพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงทรงมีพระปรีชาชาญ และสายพระเนตรอันยาวไกลในการแก้ปัญหาน้ำท่วมมากกว่าใครอื่น**

พลิกฟื้นผืนดิน
ด้วยพระบารมี

ณ โครงการศึกษาวิธีการฟื้นฟูที่ดินเสื่อมโทรมเขาชะงุ้มอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดราชบุรี

■ เรียบเรียงจากบทสัมภาษณ์ นายสิทธิลาภ วสุวัติ

พื้นที่เขาชะงุ้มอดีต

พื้นที่เขาชะงุ้มปัจจุบัน

นายสิทธิลาภ วสุวัติ
อดีตอธิบดีกรมพัฒนาที่ดิน

“ภาพความทรงจำอันแสนประทับใจตลอด ๓๘ ปี ของชีวิตการรับราชการ คงไม่มีสิ่งใดในชีวิตที่ทำให้เกิดความปลื้มปีติเท่ากับเหตุการณ์นี้อีกแล้ว”

นายสิทธิลาภ วสุวัติ อดีตอธิบดีกรมพัฒนาที่ดิน ได้เล่าถึงเหตุการณ์อันเป็นที่มาของความประทับใจอย่างหาที่เปรียบมิได้ไว้มีความว่า

จำได้ว่า เมื่อประมาณเดือนกรกฎาคม ๒๕๒๘ ได้รับโทรศัพท์จาก ดร.เถลิง ธำรงนาวาสวัสดิ์ ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ แจ้งว่า กระทรวงฯ จะถวายโครงการเพื่อเฉลิมพระเกียรติพระชนมายุ ๖๐ ชันษา ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงได้นำความขึ้นกราบบังคมทูลโดยผ่านทางพระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าจักรพันธุ์ เพ็ญศิริจักรพันธ์ และทรงได้พระราชทานพระราช

พื้นที่เขาชะงุ้มอดีต

พื้นที่เขาชะงุ้มปัจจุบัน

กระแสว่ามีที่ดินราว ๖๐๐ ไร่ ที่มีผู้น้อมเกล้าฯ ถวายที่จังหวัดราชบุรี ทรงทราบว่าเป็นที่ดินไม่ดีจึงอยากให้กระทรวงเกษตรฯ ไปพัฒนาให้เป็นโครงการเฉลิมพระเกียรติ

ปลัดกระทรวงเกษตรฯ จึงได้สั่งให้ไปดูพื้นที่แล้วให้มารายงาน พร้อมกับกำชับว่าให้กราบทูลพระองค์เจ้าจักรพันธ์ ให้ทรงทราบอีกทางหนึ่งด้วย

“ต่อมาไม่นาน ผมได้ชวนคุณปรัชญาฯ กองอนุรักษ์ดินและน้ำ และคุณไพโรจน์ฯ กองสำรวจดินไปดูพื้นที่ด้วยกัน ก่อนไปได้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับที่ดินว่าเป็นที่ดินของ พล.ต.ต.ทักษ์ ปัทมสิงห์ ณ อยุธยา เนื้อที่ ๕๙๑ ไร่ ตำบลเขาชะงุ้ม อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ติดกับเขาเขียว เคยทำไร่ และทำสวนมะม่วงมาแล้วแต่ไม่ประสบผล จึงได้เปลี่ยนมาเลี้ยงวัว และขุดลูกรังขาย”

นายสิทธิลาภ เล่าว่าหลังจากที่ได้นำคณะไปยังพื้นที่สำรวจแล้ว ได้ทราบว่าพื้นที่โดยทั่วไปกว่า ๙๐% ได้ถูกชะล้างอย่างปานกลางถึงรุนแรง จนบางแห่งเกิดร่องน้ำและหน้าดินเกือบไม่เหลือโดยจะเห็นแผ่นลูกรังปรากฏทั่วไป มีพื้นที่ตอนล่างราว ๖% เท่านั้น ที่สามารถใช้เพาะปลูกได้ และมีบ่อขุดซึ่งสามารถเก็บน้ำได้ ๔ บ่อ จึงได้ทำรายงาน

ถึงทั้งพระองค์เจ้าจักรพันธ์ฯ และดร.เถลิงฯ ปลัดกระทรวงเกษตรฯ ให้ทราบว่า ที่ดินแปลงนี้คงพัฒนายาก ทั้งอีกประการหนึ่งก็เป็นแหล่งอับฝน ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยประมาณปีละ ๗๐๐ มม. เท่านั้น

และเท่าที่สังเกตในวันนั้น เห็นว่า ดร.เถลิงฯ ปลัดกระทรวงเกษตรฯ ดูท้อ ๆ กับโครงการนี้

นายสิทธิลาภฯ ได้เล่าต่อว่า หลังจากนั้นอีกประมาณ ๒ อาทิตย์ต่อมา จึงได้รับโทรศัพท์จากพระองค์เจ้าจักรพันธ์ฯ ว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงทราบถึงรายงานที่ได้ถวายไปแล้ว และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้กระทรวงเกษตรฯ ดำเนินการ

ฟื้นฟูที่ดินแปลงนี้ และทรงเน้นด้วยว่า ***“ที่ดินเลว ๆ เช่นนี้ ถ้ากระทรวงเกษตรฯ ไม่ทำแล้วจะให้ใครทำ”***

การจัดตั้งคณะกรรมการฟื้นฟูที่ดินเสื่อมโทรมเขาชะงุ้มจึงเกิดขึ้นโดยมี ดร.เถลิง ธำรงนาวาสวัสดิ์ ปลัดกระทรวงเกษตรฯ เป็นประธาน และมีพระองค์เจ้าจักรพันธุ์ เพ็ญศิริจักรพันธ์ เป็นที่ปรึกษา ประกอบด้วยส่วนราชการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยมีนายสิทธิลาภ วสุวัติ เป็นกรรมการและเลขานุการ หลังจากนั้นในวันที่ ๑๒ กันยายน ๒๕๒๘ จึงได้เข้าเฝ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและรับพระราชทานพระบรมราโชวาทที่จังหวัดนราธิวาส เกี่ยวกับวิธีการดำเนินการโครงการเขาชะงุ้มว่าให้สร้างอ่างเก็บน้ำ บริเวณดินเลวให้ปลูกต้นไม้ที่สามารถขึ้นได้ และศึกษาวิธีการพัฒนาพื้นที่ส่วนที่ดินดีให้ปลูกพืชเศรษฐกิจเป็นการสาธิตแก่ราษฎร

> “...ที่ดินเลวๆ เช่นนี้ ถ้ากระทรวงเกษตรฯ ไม่ทำแล้วจะให้ใครทำ...”

นายสิทธิลาภ เล่าว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมโครงการครั้งแรก เมื่อวันที่ ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๒๙ ได้ทรงตรวจสภาพพื้นที่ทั่ว ๆ ไป และพระราชทานพระราชดำริว่าให้ศึกษาวิธีการฟื้นฟูที่ดินเสื่อมโทรมให้ใช้ประโยชน์ได้หลาย ๆ อย่าง บางพื้นที่ให้ปลูกต้นไม้เพิ่มเติมให้เกิดเป็นป่าธรรมชาติ ส่วนบนเขาเขียวให้ช่วยกันดูแลอย่าให้ขึ้นไปตัดไม้

“วันที่ ๗ มิถุนายน ๒๕๓๕ ได้ทราบข่าวด่วนจากสำนักงาน กปร. ว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะเสด็จพระราชดำเนินไปทรงปลูกหญ้าแฝกที่โครงการเขาชะงุ้มในวันรุ่งขึ้น พวกเราก็เตรียมการรับเสด็จ ในทันทีโดยเน้นในเรื่องหญ้าแฝก”

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินในครั้งนั้น ได้ทรงปลูกหญ้าแฝกตามสถานที่ที่ได้กำหนดไว้ แล้วจึงเสด็จฯ ทอดพระเนตรนิทรรศการหญ้าแฝก ก่อนที่จะไปทอดพระเนตรโครงการฟื้นฟูดินลูกรัง ซึ่งที่ดินแปลงนี้แต่เดิมเกือบไม่มีพืชขึ้นได้เลยแม้แต่หญ้า แต่หลังจากที่โครงการได้ปลูกพืช สร้างดินและไถกลบซ้ำซ้อนได้ ๒-๓ ปี จนพอเห็นว่ามีหน้าดิน จึงได้ทดลองปลูกนุ่น ปลูกมา ๒ ปี ๘ เดือนนุ่นก็ได้ผล

“ขณะนั้นผมซึ่งตามเสด็จ ไปติด ๆ กับคุณปราโมทย์ (นายปราโมทย์ ไม้กลัด อดีตอธิบดีกรมชลประทาน) ได้ยินรับสั่งพึมพำว่า ***‘พัฒนาที่ดินทำงานได้ผล’*** พอได้ยิน ผมขนลุกไปทั้งตัวด้วยความปีติ เพราะได้ทำโครงการถวายมาเกือบ ๒๐ ปีแล้ว ไม่เคยได้ยินพระราชดำรัสเช่นนี้มาก่อน”

นายสิทธิลาภ เล่าต่อไปว่า เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จฯ ถึงแปลงทรงหยุดประทับที่แปลง ณ ที่นั้นขบวนเสด็จของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ เสด็จฯ มาสมทบ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงรับสั่งอธิบายเรื่องต่าง ๆ ของโครงการให้สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ทรงทราบในวันนั้นขณะนั้นเป็นเวลาเกือบ ๒๐ นาฬิกา แล้วมืดสนิท ก่อนเสด็จฯ ขึ้นพลับพลาที่ประทับได้รับสั่งแก่พวกเราทั้งหมดที่เฝ้าอยู่ว่า

“โครงการนี้ทำให้เป็นของขวัญวันแซยิดใช่ไหม พอใจมาก และขอบใจมาก แล้วจะมาใหม่เมื่อครบ ๖ รอบ”

นายสิทธิลาภ บอกว่า ก็ได้แต่ถวายคำนับและกราบบังคมทูลว่า “เป็นพระมหากรุณาธิคุณ พระพุทธเจ้าข้า” แต่หัวใจพองโตขึ้นตื้นตันด้วยความปีติ และว่า นี่เป็นครั้งหนึ่งในชีวิตที่มีความสุขมากที่สุด จึงอยากให้ผู้อื่นได้รับทราบไว้ด้วย

ผลสำเร็จของโครงการศึกษาวิธีการฟื้นฟูที่ดินเสื่อมโทรมเขาชะงุ้มอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ได้จัดทำเป็นแปลงสาธิตในการอนุรักษ์และฟื้นฟูดินด้วยหญ้าแฝกการปรับปรุงบำรุงดินด้วยปุ๋ยพืชสดและอินทรียวัตถุต่าง ๆ การปลูกพืชผัก ไม้ผลที่เหมาะสม และเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการจัดการป่าไม้โดยวิธี **“ปลูกป่าโดยไม่ต้องปลูก”** เพื่อให้ประชาชนทั่วไปที่สนใจ ข้าราชการ นักเรียน นักศึกษา และเกษตรกร ได้เข้ามาเรียนรู้ ศึกษาดูงาน และฝึกอบรมตามความสนใจ

นอกจากนี้ ยังได้นำผลสำเร็จจากการศึกษาทดลองและวิจัยด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูดินและน้ำ การปรับปรุงบำรุงดินโดยใช้หญ้าแฝก ปุ๋ยพืชสด ปุ๋ยหมัก และปุ๋ยอินทรีย์ จนสามารถนำมาปลูกพืชผัก ไม้ผล ไม้ดอก และพืชสมุนไพร เป็นต้น ไปขยายผลยังชุมชนหมู่บ้านรอบพื้นที่โครงการจำนวน ๑๒ หมู่บ้าน มีประชากร ๒,๕๑๐ ครัวเรือน ๘,๖๓๕ คน พื้นที่การเกษตร ๕,๐๐๐ ไร่ ๓

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
ตามรอยพระราชดำริ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงห่วงใยในความเป็นอยู่และทุกข์สุขของพสกนิกรชาวไทยเสมอ ดังจะดูได้จากพระราชดำรัส และพระบรมราโชวาทต่าง ๆ ที่ได้ทรงให้ไว้ ล้วนแล้วแต่ทรงคุณค่ามหาศาล ทั้งในด้านทฤษฎีและปฏิบัติ พระราชดำริในเรื่อง ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นพระราชดำริหนึ่งที่มีผู้คนกล่าวขานมากมาย และรวมทั้งศึกษานำไปปฏิบัติกันอย่างแพร่หลายจนถึงปัจจุบัน เพราะมุ่งเน้นให้ประชาชนสามารถดูแลและพึ่งพาตัวเองให้ได้มากที่สุด สามารถดำเนินชีวิตไปได้อย่างมีศักดิศรี

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หรือ Sufficiency Economy เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางในการดำเนินชีวิตให้แก่พสกนิกรชาวไทยตลอดจนการพัฒนา และบริหารประเทศมาโดยตลอด นานกว่า ๒๕ ปี

เมื่อเกิดวิกฤตเศรษฐกิจในปี ๒๕๔๐ พระราชดำริ **“เศรษฐกิจพอเพียง”** ได้รับความสนใจจากประชาชน เมื่อพระองค์ทรงเน้นย้ำว่า เศรษฐกิจพอเพียงจะเป็นแนวทางแก้ไขเพื่อให้ไทยรอดพ้น และสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ และการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ของโลก

หลักใหญ่ของทฤษฎีนี้ อยู่ที่การให้เดินทางสายกลาง การคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีตลอดจนให้ความรู้ความรอบคอบ และคุณธรรม ประกอบการวางแผน การตัดสินใจ และการกระทำ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำริ และพระบรมราโชวาทในโอกาสต่าง ๆ เกี่ยวกับ **“ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง”** มาจากปี ๒๕๑๗ - ๒๕๔๒ ดังนี้

ปี ๒๕๑๗

“...ในการพัฒนาประเทศนั้น จำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น เริ่มด้วยการสร้างพื้นฐานคือความมีกินมีใช้ของประชาชนก่อนด้วยวิธีการที่ประหยัดระมัดระวัง แต่ถูกต้องตามหลักวิชา เมื่อพื้นฐานเกิดขึ้นมั่นคงพอควรแล้ว จึงค่อยสร้างเสริมความเจริญขั้นที่สูงขึ้นตามลำดับต่อไป การถือหลักที่จะส่งเสริมความเจริญ ให้ค่อยเป็นค่อยไปตามลำดับ... ด้วยความรอบคอบระมัดระวัง และประหยัดนั้น ก็เพื่อป้องกันความผิดพลาดล้มเหลวและเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จได้แน่นอนบริบูรณ์”

พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร
ของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วันที่ ๑๙ กรกฎาคม ๒๕๑๗

ปี ๒๕๔๐

“...ความพอเพียงนี้ไม่ได้หมายความว่าทุกครอบครัวจะต้องผลิตอาหารของตัว จะต้องทอผ้าใส่เอง อย่างนั้นมันมากเกินไป แต่ในหมู่บ้าน หรือในอำเภอ จะต้องมีความพอเพียงสมควร บางสิ่งบางอย่างที่ผลิตได้มากกว่าความต้องการ ก็ขายได้ แต่ในที่ไม่ห่างไกลเท่าไหร่ ไม่ต้องเสียค่าขนส่งมากนัก...

“...มีเงินเดือนเท่าไร จะต้องใช้ภายในเงินเดือน... การทำแชร์นี้เท่ากับเป็นการกู้เงิน การกู้เงินนี้นำมาใช้ในสิ่งที่ไม่ทำรายได้นั้นไม่ดี อันนี้เป็นข้อสำคัญ เพราะว่าถ้ากู้เงิน และทำให้มีรายได้ ก็เท่ากับจะใช้หนี้ได้ ไม่ต้องติดหนี้ไม่ต้องเดือดร้อน ไม่ต้องเสียเกียรติ...

กู้เงินนั้น เงินจะต้องให้เกิดประโยชน์ มิใช่กู้สำหรับไปเล่น ไปทำอะไรที่ไม่เกิดประโยชน์...”

พระราชดำรัสในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา

วันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๔๐

ปี ๒๕๔๑

“เศรษฐกิจพอเพียง และทฤษฎีใหม่ สองอย่าง... จะทำความเจริญให้แก่ประเทศได้
แต่ต้องมีความเพียร แล้วต้องอดทน
ต้องไม่ใจร้อน ต้องไม่พูดมาก ต้องไม่ทะเลาะกัน
ถ้าทำโดยเข้าใจกัน เชื่อว่าทุกคนจะมีความพอใจได้...”

พระราชดำรัสเศรษฐกิจพอเพียง ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

พระราชทาน ณ วันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๔๑

ปี ๒๕๔๒

“เศรษฐกิจพอเพียงเป็นเสมือนรากฐานของชีวิต รากฐานความมั่นคงของแผ่นดิน
เปรียบเสมือนเสาเข็มที่ถูกตอกรองรับบ้านเรือนตัวอาคารไว้นั่นเอง
สิ่งก่อสร้างจะมั่นคงได้ก็อยู่ที่เสาเข็ม
แต่คนส่วนมากมองไม่เห็นเสาเข็มและลืมเสาเข็มเสียด้วยซ้ำไป”

พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

จากวารสารชัยพัฒนาประจำเดือนสิงหาคม ๒๕๔๒

ความเข้าใจของคนส่วนมากต่อเศรษฐกิจพอเพียง

คนส่วนมากมักเข้าใจว่า เศรษฐกิจพอเพียงเป็นเรื่องของเกษตรกรเท่านั้น ซึ่งแท้จริงผู้ประกอบอาชีพอื่น ก็สามารถนำเอาแนวพระราชดำรัสไปประยุกต์ใช้ได้ทั้งสิ้น ดังพระราชดำรัสเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จากวารสารชัยพัฒนา ความว่า

“ผู้ที่เป็นเจ้าของโรงงานอุตสาหกรรม ก็สามารถนำมาประยุกต์ใช้โดยเน้นการผลิตด้านการเกษตรอย่างต่อเนื่อง และไม่ควรทำอุตสาหกรรมขนาดใหญ่เกินไป เพราะหากขนาดใหญ่เกินไป ก็จะต้องพึ่งพิงสินค้าวัตถุดิบและเทคโนโลยีจากต่างประเทศเข้ามาผลิตสินค้า ต้องคำนึงถึงสิ่งที่อยู่ในประเทศไทยก่อน เพื่อให้ไม่ต้องพึ่งพิงต่างชาติ อย่างเช่นปัจจุบันผู้ที่เป็นเกษตรกร หากมีความพอประมาณในใจตน ไม่นึกแต่จะซื้อรถคันใหม่ หรือเครื่องมืออำนวยความสะดวกอยู่ร่ำไป ก็จะมีความสุข”

เศรษฐกิจพอเพียง จึงเป็นพระราชดำรัสที่พระราชทานให้ประชาชนดำเนินตามวิถีชีวิตแห่งการดำรงชีพที่สมบูรณ์ โดยมีธรรมะเป็นเครื่องกำกับ และมีใจตนเป็นสำคัญ ซึ่งก็คือวิถีชีวิตไทย ที่ยึดทางสายกลางของความพอดี

ทรงมีความสุข
ที่ได้ทำเพื่อประชาชน

■ เรียบเรียงจากบทสัมภาษณ์นายวุฒิ สุมิตร รองราชเลขาธิการ

นายวุฒิ สุมิตร รองราชเลขาธิการ ผู้ที่ตามเสด็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จฯ ไปทรงเยี่ยมราษฎรและทรงงานตามภูมิภาคต่าง ๆ มาอย่างยาวนาน ได้ถ่ายทอดประสบการณ์นับแต่ปี ๒๕๐๐ ที่ความสะดวกสบายและความปลอดภัยอาจไม่มีเช่นสมัยนี้ แต่ก็เป็นที่ประทับใจที่ได้รับใช้ใต้เบื้องยุคลบาท มีหลายเรื่องด้วยกันที่ได้นำมาเล่ามีความดังต่อไปนี้

ตามเสด็จ ยุคแรกต้องทำหน้าที่หลายอย่าง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จฯ ไปทรงเยี่ยมเยียนราษฎรและทรงงานตามถิ่นทุรกันดารมาตลอด และสม่ำเสมอ ในช่วงแรก ๆ ของพระองค์ จะเสด็จฯ คราวละประมาณ ๒๐ วัน จำได้ว่าครั้งแรกเสด็จฯ ไปประทับแรมที่จังหวัดสุพรรณบุรี ตอนนั้นข้อมูลสถานที่ที่จะไปทรงงานได้จาก พลตำรวจเอกวสิษฐ เดชกุญชร ซึ่งมีหน้าที่หลักคือหน้าที่อารักขา ข้อมูลด้านการพัฒนาพื้นที่ไม่ค่อยเต็มที่นัก เจ้าหน้าที่สำนักราชเลขาธิการที่ไปมีจำนวนไม่พอ เวลาน้อย วิธีที่จะได้ข้อมูลอย่างรวดเร็ว คือ จดข้อมูลของชาวบ้านจากบัตรประชาชนแล้วค่อยให้นายอำเภอ ไปติดตามข้อมูลรายละเอียดภายหลัง

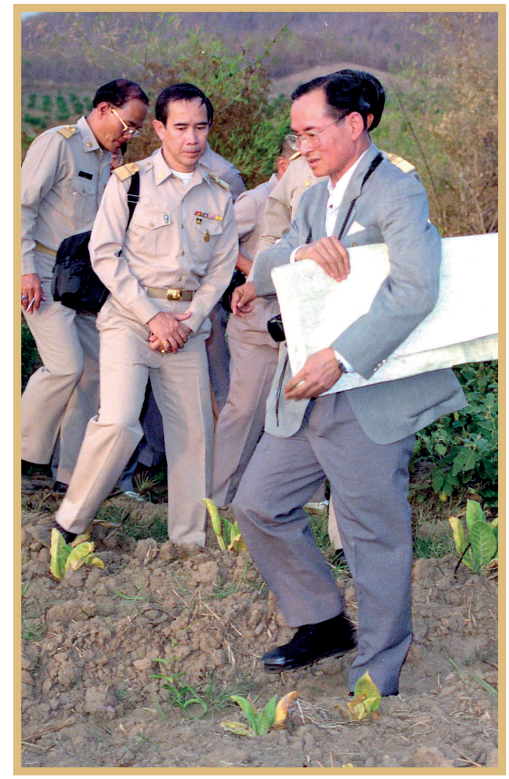

ในขณะเดียวกันนายวุฒิ สุมิตร มีหน้าที่เขียนข่าวพระราชสำนักเพื่อเผยแพร่แก่สื่อมวลชนไปพร้อมกันด้วย และนอกจากจะต้องเขียนข่าวแล้ว ยังต้องเชิญเครื่องเสวย และบางครั้งต้องทำหน้าที่ถวายความปลอดภัย เช่น เหตุการณ์ครั้งหนึ่ง มีชาวเขาเข้ามาใกล้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มือล้วงในย่าม จึงตัดสินใจเข้าไปจับมือชายผู้นั้นไว้ เนื่องจากไม่แน่ใจว่าจะมีอาวุธอยู่ในย่ามหรือไม่ แต่โชคดีที่ชายผู้นั้นต้องการจะทูลเกล้าฯ ถวายฎีกา แต่นาทีวิกฤตเช่นนี้จำเป็นต้องรวดเร็วไว้ก่อน ส่วนทหาร ตำรวจ ที่ทำหน้าที่ถวายอารักขา จะเป็นราชองครักษ์เวรเป็นส่วนใหญ่ ไม่คุ้นเคยและไม่ค่อยกล้าเข้าใกล้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

ดังนั้น หากเกิดเหตุร้ายอาจจะไม่ทันการณ์ หรือเมื่อเสด็จฯไปในพื้นที่พรุเป็นโคลนลื่น หรือเมื่อประทับนั่งลงมีพระราชดำรัสกับราษฎรก็ต้องคอยระวังอยู่ใกล้ ๆ ป้องกันไม่ให้ทรงลื่น หรือหกล้ม กล่าวได้ว่าในเวลานั้นต้องทำหน้าที่หลายอย่างไปพร้อมกัน การที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระประชวรเกี่ยวกับหมอนกระดูกสันหลัง มีสาเหตุจากการเสด็จฯไปทรงเยี่ยมราษฎร และทรงงานพัฒนาในพื้นที่ทุรกันดารห่างไกล ซึ่งบางครั้งทรงรถพระที่นั่งด้วยพระองค์เองอีกด้วย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำรัสกับแพทย์ที่ถวายการรักษาเกี่ยวกับโรคนี้ว่า ***“ให้หมอไปถามคุณวุฒิ”***

“เราสร้างความมั่นคง ต่อสู้กับความหิวโหย ไม่ได้สู้กับคอมมิวนิสต์”

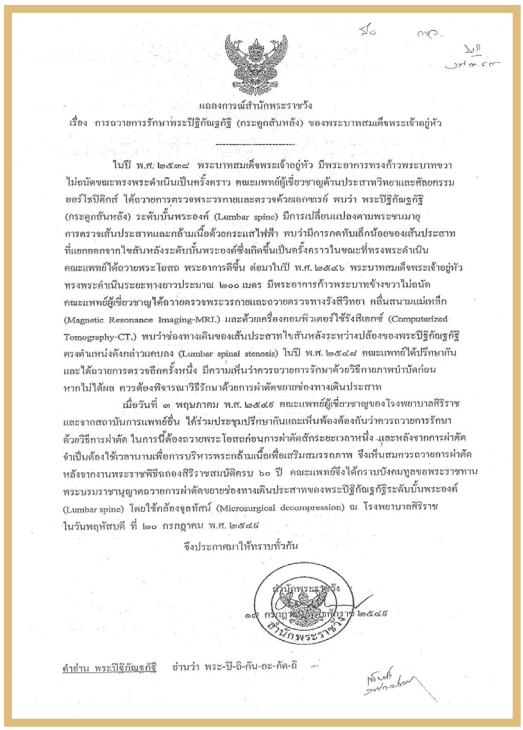

แถลงการณ์สำนักพระราชวัง
เรื่อง การถวายการรักษาพระปิฐิกัณฐกิฐิ (กระดูกสันหลัง) ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

ในปี พ.ศ. ๒๕๓๔ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีพระอาการทรงก้าวพระบาทขวาไม่ขณะพระดำเนินเป็นครั้งคราว คณะแพทย์ผู้เชี่ยวชาญด้านประสาทวิทยาและศัลยกรรมออร์โธปิดิกส์ ได้ถวายการตรวจพระวรกายและตรวจด้วยเอกซเรย์ พบว่า พระปิฐิกัณฐกิฐิ (กระดูกสันหลัง) ระดับบั้นพระองค์ (Lumbar spine) มีการเปลี่ยนแปลงตามพระชนมายุ การตรวจเส้นประสาทและกล้ามเนื้อด้วยกระแสไฟฟ้า พบว่ามีการกดทับเส้นก้อยของเส้นประสาทที่แยกออกจากไขสันหลังระดับบั้นพระองค์ซึ่งเกิดขึ้นเป็นครั้งคราวในขณะที่ทรงพระดำเนิน คณะแพทย์ได้ถวายพระโอสถ พระอาการดีขึ้น ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๔๖ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระดำเนินระยะทางยาวประมาณ ๒๐๐ เมตร มีพระอาการก้าวพระบาทข้างขวาไม่ถนัด คณะแพทย์ผู้เชี่ยวชาญได้ถวายตรวจพระวรกายและถวายตรวจทางรังสีวิทยา คลื่นสนามแม่เหล็ก (Magnetic Resonance Imaging-MRI.) และด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ใช้รังสีเอกซ์ (Computerized Tomography-CT.) พบว่าช่องทางเดินของเส้นประสาทในสันหลังระหว่างปล้องของพระปิฐิกัณฐกิฐิตรงตำแหน่งดังกล่าวแคบลง (Lumbar spinal stenosis) ในปี พ.ศ. ๒๕๔๗ คณะแพทย์ได้ปรึกษากันและได้ถวายการตรวจอีกครั้งหนึ่ง มีความเห็นว่าควรถวายการรักษาด้วยวิธีถวายการผ่าตัดก่อนหากไม่ได้ผล ควรต้องพิจารณาวิธีรักษาด้วยการผ่าตัดขยายช่องทางเดินประสาท

เมื่อวันที่ ๓ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๔๙ คณะแพทย์ผู้เชี่ยวชาญของโรงพยาบาลศิริราช และจากสถาบันการแพทย์อื่น ได้ร่วมประชุมปรึกษากันและเห็นพ้องต้องกันว่าควรถวายการรักษาด้วยวิธีการผ่าตัด ในการนี้ต้องถวายพระโอสถก่อนการผ่าตัดเสียระยะเวลาหนึ่ง และหลังจากการผ่าตัดจำเป็นต้องใช้เวลานานเพื่อการบริหารพระกล้ามเนื้อเพื่อเสริมสมรรถภาพ จึงเห็นสมควรถวายการผ่าตัดหลังจากงานพระราชพิธีฉลองศิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี คณะแพทย์จึงได้กราบบังคมทูลขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตถวายการผ่าตัดขยายช่องทางเดินประสาทของพระปิฐิกัณฐกิฐิระดับบั้นพระองค์ (Lumbar spine) โดยใช้กล้องจุลทัศน์ (Microsurgical decompression) ณ โรงพยาบาลศิริราช ในวันพฤหัสบดี ที่ ๑๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๔๙

จึงประกาศมาให้ทราบทั่วกัน

สำนักพระราชวัง
๑๕ กรกฎาคม ๒๕๔๙

คำทำบ พระปิฐิกัณฐกิฐิ อ่านว่า พระ-ปิ-ถิ-กัน-ถะ-กิด-ถิ

ทรงสร้างความมั่นคงโดยต่อสู้กับความหิวโหย

“เราสร้างความมั่นคง ต่อสู้กับความหิวโหย ไม่ได้สู้กับคอมมิวนิสต์” นายวุฒิ สุมิตรเล่าว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระมหากรุณาธิคุณแผ่ไพศาลทุกหมู่เหล่าจะเห็นได้จากทรงตอบคำถามของผู้สื่อข่าวต่างประเทศ ดังข้อความที่ยกมานั่น ที่กราบบังคมทูลถามว่า *“การสร้างแหล่งน้ำ ไม่กลัวพวกคอมมิวนิสต์จะได้ใช้น้ำด้วยหรือ”*

นอกจากปัญหาการขาดแคลนกำลังคนที่ติดตามเสด็จ ไปถวายงานด้านการพัฒนาแล้ว ฝ่ายปกครองมหาดไทย ก็ยังไม่ค่อยมีข้อมูลหมู่บ้านที่เป็นเป้าหมายเสด็จฯ เนื่องจากข้าราชการในพื้นที่ก็ไม่ค่อยมีเวลาออกไปเยี่ยมราษฎร ตามหมู่บ้าน จึงใช้โอกาสที่มีการเสด็จ ในพื้นที่ติดตามเข้าไปดูในหมู่บ้านนั้นด้วย เท่ากับว่าได้ทรงนำข้าราชการออกเยี่ยมราษฎรในพื้นที่ที่รับผิดชอบนั้นเอง บางทีผู้ว่าราชการจังหวัด หรือข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ของจังหวัดไม่เข้าใจถึงพระราชประสงค์ที่จะทอดพระเนตรสภาพปัญหาที่แท้จริงก็มาต่อว่า มีเสด็จฯ ในพื้นที่ทำไมไม่บอกก่อน ถูกต่อว่ามาก ๆ เข้าก็ต้องตอบโต้ไปบ้างว่า *“ที่เสด็จฯ เข้าไปในพื้นที่โดยไม่บอกก่อนก็เพื่อปราบผักชีโรยหน้า”* นายวุฒิเล่าว่า สมัยก่อนการส่งข่าวให้รวดเร็วทันเวลาต้องใช้โทรศัพท์ บอกข้อความกันเป็นชั่วโมงกว่าจะเสร็จ ผู้สื่อข่าวโทรทัศน์แต่ละช่องแข่งขันกันที่จะเผยแพร่ข่าวก่อนช่องอื่น ๆ ต้อง

พยายามบริหารจัดการให้นำเสนอข่าวพร้อม ๆ กัน ซึ่งนอกจากจะต้องรอเสด็จฯให้ครบทุกจุดในวันนั้น ๆ แล้ว เพื่อความสมบูรณ์ของการสรุปพระราชกรณียกิจ และพระราชดำริ การเสนอข่าวพร้อมกันในวันรุ่งขึ้นจะมีความครบถ้วนในการเผยแพร่ข่าวมากกว่า การลดจำนวนเจ้าหน้าที่ตามเสด็จ บางครั้งตัดออกแม้แต่ช่างภาพส่วนพระองค์ทำให้การเสด็จฯ ในครั้งนั้นหาภาพถ่ายไม่ได้

สำนักงาน กปร. ช่วยงานได้มาก

ในช่วงก่อนจะก่อตั้ง สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (กปร.) ก่อนปี ๒๕๒๔ นั้น เมื่อมีพระราชดำริ หน่วยงานในพื้นที่รับพระราชดำริไปจัดทำโครงการ เสนอของบประมาณไปยังต้นสังกัด ต้องมีการตรวจสอบอีกว่า มีพระราชดำริตามที่อ้างจริงหรือเปล่า แต่เมื่อมีเจ้าหน้าที่ สำนักงาน กปร.ไปตามเสด็จ จะมีบันทึกพระราชดำริที่ชัดเจน ช่วยเป็นพยานให้หน่วยงานที่จะทำโครงการรวมทั้งมีงบประมาณให้การสนับสนุนโครงการด้วย

“มีสำนักงาน กปร. ขึ้นมาแล้วช่วยได้มาก พวกผมต้องถือเป็นบุญคุณมาก” นายวุฒิเล่าว่า สำนักงาน กปร.ได้เข้ามาช่วยเผยแพร่พระราชกรณียกิจและพระราชดำริ โดยการบรรยายถ่ายทอดองค์ความรู้ จัดทำหนังสือและสื่อต่าง ๆ มากมายมหาศาล อย่างไรก็ตามการเผยแพร่ต้องระมัดระวัง เช่น ไม่ควรกล่าวในทำนองว่า ถ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ไม่ได้เสด็จฯ มาที่นี่ จะไม่มีโครงการนี้ ไม่ดีขึ้นแบบนี้ ซึ่งนายวุฒิเล่าว่า *“อย่าไปเยินยอ เพราะงบประมาณ กปร. เป็นงบประมาณแผ่นดิน ถ้าเป็นเงินมูลนิธิชัยพัฒนา...สรรเสริญเยินยอได้”*

นักพัฒนาต้องแข็งแรง...จิตใจต้องสู้

การทรงงานและพระราชจริยวัตรของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว แสดงให้เห็นถึงความจริงใจ ซื่อสัตย์ต่อราษฎร ดังนั้น เมื่อมีพระราชดำรัสอะไร ราษฎรก็เชื่อถือ ศรัทธา เรียกว่าชนะใจประชาชน ครั้งหนึ่ง เสด็จฯ ไปทรงเยี่ยมชาวไทยภูเขา ม้งได้นำเหล้าขาวมาทูลเกล้าฯ ถวาย

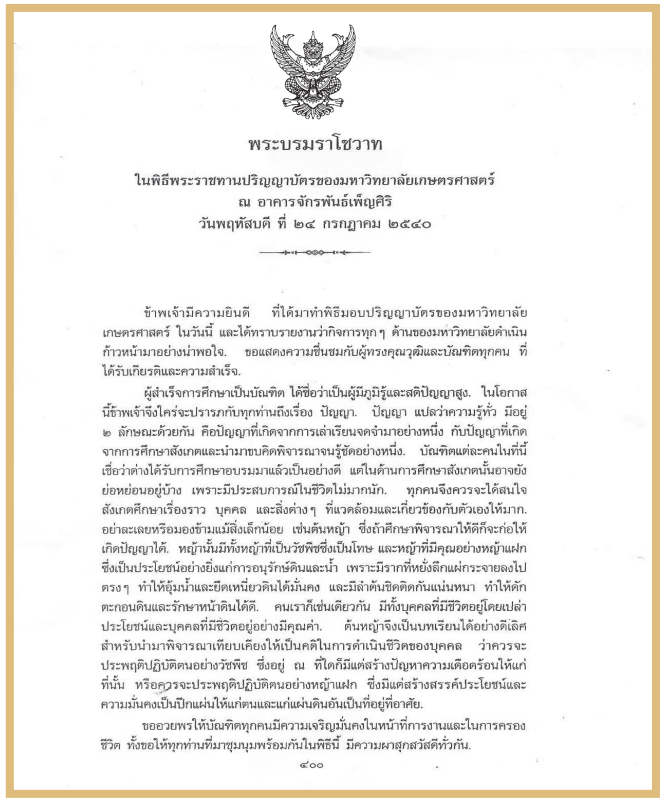

พระบรมราโชวาท

ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ณ อาคารจักรพันธ์เพ็ญศิริ
วันพฤหัสบดี ที่ ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๔๐

ข้าพเจ้ามีความยินดี ที่ได้มาทำพิธีมอบปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ในวันนี้ และได้ทราบรายงานว่ากิจการทุกๆ ด้านของมหาวิทยาลัยดำเนินก้าวหน้ามาอย่างน่าพอใจ. ขอแสดงความชื่นชมกับผู้ทรงคุณวุฒิและบัณฑิตทุกคน ที่ได้รับเกียรติและความสำเร็จ.

ผู้สำเร็จการศึกษาเป็นบัณฑิต ได้ชื่อว่าเป็นผู้มีภูมิรู้และสติปัญญาสูง. ในโอกาสนี้ข้าพเจ้าจึงใคร่จะปรารภกับทุกท่านถึงเรื่อง ปัญญา. ปัญญา แปลว่าความรู้ทั่ว มีอยู่ ๒ ลักษณะด้วยกัน คือปัญญาที่เกิดจากการเล่าเรียนจดจำมาอย่างหนึ่ง กับปัญญาที่เกิดจากการศึกษาสังเกตและนำมาขบคิดพิจารณาจนรู้ชัดอย่างหนึ่ง. บัณฑิตแต่ละคนในที่นี้เชื่อว่าต่างได้รับการศึกษาอบรมมาแล้วเป็นอย่างดี แต่ในด้านการศึกษาสังเกตนั้นอาจยังย่อหย่อนอยู่บ้าง เพราะมีประสบการณ์ในชีวิตไม่มากนัก. ทุกคนจึงควรจะได้สนใจสังเกตศึกษาเรื่องราว บุคคล และสิ่งต่างๆ ที่แวดล้อมและเกี่ยวข้องกับตัวเองให้มาก. อย่าละเลยหรือมองข้ามแม้สิ่งเล็กน้อย เช่นต้นหญ้า ซึ่งถ้าศึกษาพิจารณาให้ดีก็จะก่อให้เกิดปัญญาได้. หญ้านั้นมีทั้งหญ้าที่เป็นวัชพืชซึ่งเป็นโทษ และหญ้าที่มีคุณอย่างหญ้าแฝกซึ่งเป็นประโยชน์อย่างยิ่งแก่การอนุรักษ์ดินและน้ำ เพราะมีรากที่หยั่งลึกแผ่กระจายลงไปตรงๆ ทำให้อุ้มน้ำและยึดเหนี่ยวดินได้มั่นคง และมีลำต้นชิดติดกันแน่นหนา ทำให้ดักตะกอนดินและรักษาหน้าดินได้ดี. คนเราก็เช่นเดียวกัน มีทั้งบุคคลที่มีชีวิตอยู่โดยเปล่าประโยชน์และบุคคลที่มีชีวิตอยู่อย่างมีคุณค่า. ต้นหญ้าจึงเป็นบทเรียนได้อย่างดีเลิศสำหรับนำมาพิจารณาเทียบเคียงให้เป็นคติในการดำเนินชีวิตของบุคคล ว่าควรจะประพฤติปฏิบัติตนอย่างวัชพืช ซึ่งอยู่ ณ ที่ใดก็มีแต่สร้างปัญหาความเดือดร้อนให้แก่ที่นั้น หรือควรจะประพฤติปฏิบัติตนอย่างหญ้าแฝก ซึ่งมีแต่สร้างสรรค์ประโยชน์และความมั่นคงเป็นปึกแผ่นให้แก่ตนและแก่แผ่นดินอันเป็นที่อยู่ที่อาศัย.

ขออวยพรให้บัณฑิตทุกคนมีความเจริญมั่นคงในหน้าที่การงานและในการครองชีวิต ทั้งขอให้ทุกท่านที่มาชุมนุมพร้อมกันในพิธีนี้ มีความผาสุกสวัสดีทั่วกัน.

๔๐๐

“แก้วใส่เหล้าเลอะเทอะ ไก่ฝุ่นเปื้อน ก็เสวย” ความจริงใจเช่นนี้ ทำให้ชาวไทยภูเขายอมเปลี่ยนจากการปลูกฝิ่นมาปลูกพืชเศรษฐกิจทดแทน

งานที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเหนื่อยที่สุด คือโครงการหลวง ทรงงานในพื้นที่เปื้อนฝุ่นเต็มไปหมด เสด็จฯ กลับมาที่ประทับแรม *“ควรที่จะได้อาบน้ำ กินข้าวต้ม พักผ่อนให้สบาย แต่เอางานมาขึ้นโต๊ะเสวยอีกแล้ว”* นายวุฒิย้อนหลังว่า ความประทับใจเรื่องหนึ่ง คือ การได้เขียนยกร่างพระบรมราโชวาทพระราชทานแก่บัณฑิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ โดยนำการทรงงานพัฒนาเรื่องหญ้าแฝกมาเปรียบเทียบว่า บัณฑิตควรทำตัวเป็นหญ้าแฝก ไม่ใช่วัชพืชขึ้นที่ไหนทำความเดือนร้อน... ไปที่ไหนให้สร้างประโยชน์ อีกเรื่องหนึ่ง คือการเตรียม

พระองค์เพื่อเสด็จฯ ไปทรงงานในพื้นที่ต่างจังหวัด ต้องเรียกว่า *“ดีและเก่ง”* พร้อมอยู่เสมอ รวมทั้งทรงฝึกพระราชโอรส พระราชธิดา ข้าราชบริพารด้วยไม่ให้สำรวย ให้มีความพร้อมในการขึ้นเขา ลงห้วย นอนเต็นท์ มีทักษะในการเดินป่า ทรงสอนว่า *“นักพัฒนาต้องแข็งแรง ไม่งั้นอายเขา จิตใจต้องสู้”* โดยทรงนำออกกำลังกายทุกวัน นายวุฒิบอกว่า วังไกลกังวล หัวหิน เป็นสถานที่ “ชาร์จแบต” ที่ดี ทรงเรือใบเพื่อฝึกข้าราชบริพารโดนแดด โดนฝน ตอนเย็น ทรงนำข้าราชบริพารและทหารราชองครักษ์ เดิน-วิ่งที่หาดทรายใหญ่ (หาดไทรใหญ่) จากนั้นวิดพื้นอีก ๓๐ ครั้ง ทำให้ร่างกายแข็งแรงสามารถเสด็จฯ ไปทรงเยี่ยมราษฎรในพื้นที่ป่าเขา จนแม้แต่แต่ชาวไทยภูเขาก็ยัง “ทึ่ง”

ทรงเป็นตัวอย่างของการใช้เวลาอย่างคุ้มค่า

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงบริหารเวลาได้อย่างยอดเยี่ยม ดังจะเห็นได้จากทรงงานตรวจสอบฎีกาขอพระราชทานอภัยโทษ “เป็นปึก” ในห้องทรงงานก็เปิด

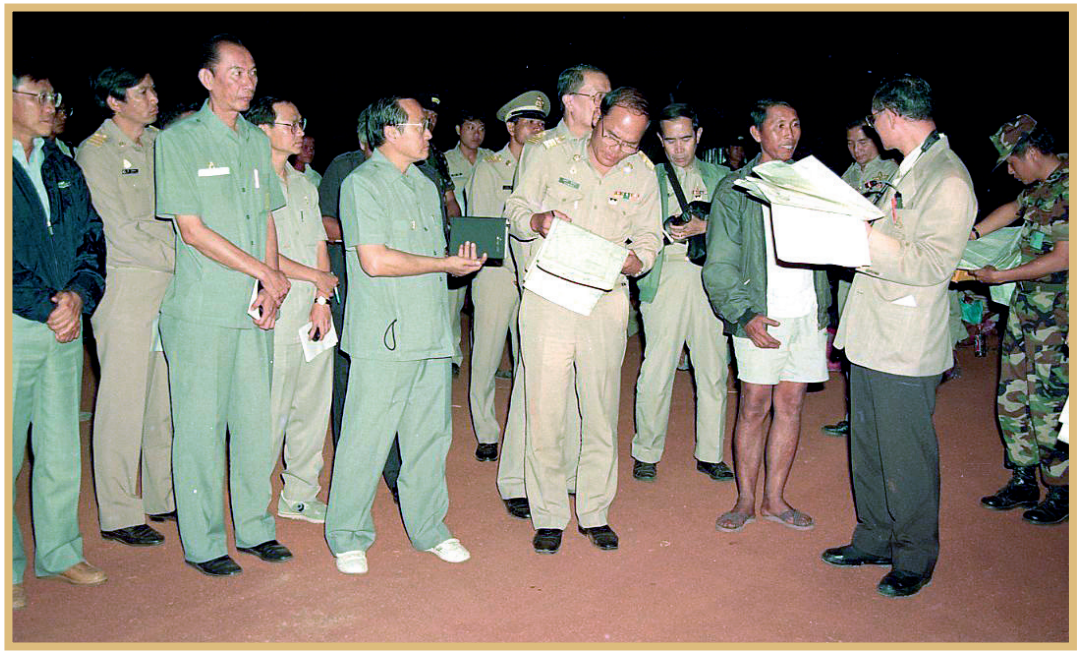

วิทยุสื่อสารทุกข่าย เพื่อจะได้ทรงทราบถึงเรื่องฉุกเฉินต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น อาจกล่าวได้ว่าทรงครองแผ่นดินโดยใช้เครื่องมือสื่อสาร ทรงฟังวิทยุ และทรงอ่านหนังสือพิมพ์ทุกฉบับ เครื่องมือสื่อสารสามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนา รู้ว่าฝนจะมาเมื่อไร เช่น เหตุการณ์พายุฝนรุนแรงจนทำให้เกิดน้ำท่วมจังหวัดชุมพร ซึ่งทรงเตือนภัยล่วงหน้า และมีพระราชดำริให้ขุดคลองหัววัง-พนังตัก ให้แล้วเสร็จภายใน ๒๘ วัน เพื่อระบายน้ำช่วยบรรเทาน้ำท่วมชุมพรก่อนจะเกิดพายุฝนตกหนัก

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีความเชี่ยวชาญในการอ่านแผนที่ที่เป็นกระดาษแผ่นแบน ๆ ทรงฝึกอ่านจนสามารถเห็นเป็นภาพ ๓ มิติได้ แผนที่ ๘๐๐ กว่าแผ่นทรงทราบหมด ว่าอะไรอยู่ที่ไหน ทรงทราบถึงภูมิประเทศ แหล่งน้ำ ภูเขา ข้าราชการบางคนยังชี้แผนที่ไม่ถูก ไม่รู้ว่าน้ำไหลไปทางไหน การเสด็จฯ ไปประทับแรมและเสด็จฯ ไปทรงเยี่ยมราษฎรในพื้นที่ทั่วทุกภูมิภาคก่อนเสด็จฯ กลับจะมีงานพระราชทานเลี้ยง เพื่อให้ข้าราชการในพื้นที่และราษฎรที่ได้รับเชิญเข้าร่วมงานที่พระตำหนักในภูมิภาค มีความภาคภูมิใจที่ได้มีโอกาส “เข้าวัง” คนที่มาร่วมงานได้ทำความรู้จักคุ้นเคยกัน มีเรื่องอะไรก็สามารถประสานงานกันได้ และทรงใช้โอกาสนี้มีพระราชดำริ หรือปรึกษาหารือเกี่ยวกับโครงการช่วยเหลือราษฎรให้ได้รับทราบร่วมกัน หรือรับไปดำเนินการในคราวเดียวกัน

“นี่นายช่างชลประทานนะ
เดี๋ยวจะมาอีกที ให้นัดกัน”

นายวุฒิ สุมิตรเล่าว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงแบ่งเวลาเก่ง ในช่วงเสด็จฯไปทรงเยี่ยมราษฎรในพื้นที่ ทรงให้เวลาส่วนใหญ่ในการมีพระราชดำรัสกับชาวบ้าน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ส่วนข้าราชการที่มาเฝ้าฯ รับเสด็จฯ จะมีพระราชดำรัสด้วยภายหลัง บนโต๊ะเสวยบ้าง ในงานที่มีโอกาสพบข้าราชการเหล่านั้นอีก เพราะเวลาที่เสด็จฯ อยู่ในพื้นที่และพบกับราษฎรมีน้อย และโอกาสที่จะได้เสด็จฯ ซ้ำในพื้นที่เดิมอีกก็ยิ่งมีน้อยมากใหญ่ ทรงใช้เวลาคุ้มค่าไม่ปล่อยให้เสียไป

แม้แต่ระหว่างเสด็จฯ โดยเครื่องบินพระที่นั่งระหว่างเสวยไป ทอดพระเนตรสภาพพื้นที่ไปด้วย ทำให้ทรงทราบถึงสถานที่ที่เสด็จฯ ผ่านรวมทั้งทรงสอบถามข้อมูลต่าง ๆ จากนักบินด้วย วิธีทรงงานที่ทำให้ชาวบ้านกับราชการได้ประสานกันจะทรงแนะนำให้ชาวบ้านรู้จักว่า *“นี่นายช่างชลประทานนะ เดี๋ยวจะมาอีกที ให้นัดกัน”* เวลามีผู้สื่อข่าวติดตามเสด็จฯ ไปด้วย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะทรงนำไปสัมภาษณ์ราษฎรด้วยพระองค์เอง เพื่อให้ผู้สื่อข่าวได้รับข้อมูลจากราษฎรโดยตรง

ทรงทำทุกอย่างเพื่อประชาชน

จากคำบอกเล่าของนายวุฒิ สุมิตร ทำให้ได้รู้ว่าเบื้องหลังการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนั้นแสนยากลำบากตรากตรำ และทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจเพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยามอย่างแท้จริง

ผู้ติดตามเสด็จ ทำงานถวายในด้านการทรงงานพัฒนาในยุคแรก ๆ ต้องทำหน้าที่ทุกอย่าง การเดินทางยากลำบาก เครื่องไม้เครื่องมือยังไม่ทันสมัยเช่นปัจจุบัน แม้แต่พระอาการประชวรในทุกวันนี้ ก็เป็นผลสืบเนื่องมาจากการทรงงานหนักในพื้นที่ทุรกันดาร ซึ่งบางเรื่องนายวุฒิว่า ไม่สามารถนำมาถ่ายทอดได้ แต่ก็ยังมีบางเรื่องเป็นเกร็ดเล็กเกร็ดน้อยที่สามารถเผยแพร่ได้ เป็นต้นว่า

เมื่อปี ๒๕๐๓ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จฯ ไปทรงเยือนต่างประเทศ ผู้สื่อข่าวถามว่า *“ทำไมไม่ค่อยยิ้ม”* ทรงตอบด้วยพระอารมณ์ขันว่า

“มีพระราชินี ทรงยิ้มอยู่แล้ว” และหลังจากที่เสด็จฯ นิวัติประเทศไทย ได้มีพระราชดำริให้สร้างพระตำหนักภูพิงคราชนิเวศน์ ทั้งใช้เป็นที่ประทับแรมในภูมิภาค และทรงใช้เป็น “ฐานปฏิบัติการทรงงาน” ในภูมิภาคเป็นแห่งแรก

ต่อมาถึงได้มีพระตำหนักทรงงานอยู่ทั่วทุกภูมิภาค รวมทั้งมีฐานย่อย ๆ เช่น ที่ปางตอง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งไม่เรียกว่าพระตำหนักแต่เรียกว่าที่ประทับแรมชั่วคราว โครงการพัฒนาจังหวัดแม่ฮ่องสอน

ทรงทำโครงการหลวงเพื่อตัดไฟแต่ต้นลมเพราะเมื่อปี ๒๕๑๒ ป่าต้นน้ำถูกทำลาย มีการปลูกฝิ่นจำนวนมาก จึงต้องมีการอนุรักษ์ต้นน้ำและส่งเสริมการปลูกพืชทดแทน และได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เชิญทูตต่างประเทศมาเป็นพยานถึงความพยายามในการลดพื้นที่ปลูกพืชเสพติดของประเทศไทยด้วย

ไม่ทรงถือพระองค์ ดังเช่นกรณีชาวไทยภูเขา กราบบังคมทูลถามว่า *“มีลูกหรือยัง...มีกี่ตัว...เอาผัวหรือยัง”* ก็ทรงตอบโดยไม่ทรงถือสา

การที่มีพระราชดำริโครงการพัฒนาแหล่งน้ำเป็นจำนวนมาก นายวุฒิ สุมิตรเห็นว่า *“อ่างพวง... แก้มลิง... ป่าเปียก ทุกอย่างต้องเริ่มจากน้ำ ไม่มีน้ำ...ก็จบ...”* ในกรณีทรงรับเป็นโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ถ้าไม่อยู่ในที่ป่าอนุรักษ์ ก็ทรงรับเป็นโครงการหมด แต่ถ้าติดปัญหาที่ดิน ถ้าไม่คุ้มก็ไม่ทำ แม้จะเป็นพระราชดำริ ไม่ต้องทำก็ได้

ตราสัญลักษณ์ของมูลนิธิชัยพัฒนา ที่ทรงออกแบบเป็นรูปสังข์ มีน้ำหยดออกมา ซึ่งนายวุฒิเคยกราบบังคมทูลถามว่า น่าจะเป็นสายน้ำที่ไหลอย่างต่อเนื่อง ทรงตอบว่า *“เราประหยัดน้ำ”*

ทรงสอนว่าทำงานอย่าเอาหน้า ทรงจัดการน้ำตั้งแต่บนฟ้า บนดิน ใต้ดิน ครั้งหนึ่ง กรมชลประทานมากราบบังคมทูลว่า อ่างเก็บน้ำรั่ว ทรงตอบว่า *“อ่างฯ รั่วสิดี น้ำซึมลงใต้ดิน ดินชุ่มชื้น”* ได้ประโยชน์กับพื้นที่รับน้ำทางตอนล่างของโครงการ

ภาพที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงงาน ทรงบุกป่า ฝ่าดง ทรงเหงื่อไหล และทรงเดินลุยน้ำไปช่วยประชาชนที่เราได้เห็น นายวุฒิ สุมิตร รองราชเลขาธิการบอกว่า เป็นภาพที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีความสุขทรงชอบมาก ทรงมีความสุขกับการที่ได้ทำเพื่อประชาชน และทุก ๆ ภาพล้วนเป็นภาพแห่งความประทับใจที่ไม่รู้ลืมทั้งสิ้น

“เรารักพระเจ้าอยู่หัว ของเรา”

นายดิลก ศิริวัลลภ

นายดิลก ศิริวัลลภ ในขณะที่เป็นครูใหญ่โรงเรียนบ้านบ่อทอง อำเภอระแงะ จังหวัดนราธิวาส เป็นผู้หนึ่งที่ได้รับมอบหน้าที่ล่ามในการถวายงานเมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จฯ เยี่ยมประชาชนในพื้นที่ จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งประชาชนส่วนใหญ่เป็นชาวไทยมุสลิมที่ใช้ภาษาถิ่นคือ ภาษายาวี หรือภาษามลายูเป็นหลัก

"เสียงร้องของหญิงสติไม่ดี"

ครั้งหนึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินไปยังหมู่บ้านหนึ่งในอำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส มีข้าราชการ เจ้าหน้าที่พร้อมด้วยประชาชนที่มาเฝ้าฯ รอรับเสด็จตามปกติ แต่ในขณะที่มีพระราชปฏิสันถารอยู่นั้น มีหญิงผู้หนึ่งกวักมือเรียกพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงได้ทรงถามว่า *"**มีอะไรหรือที่จะบอก**"* หญิงผู้นั้นกราบบังคมทูลว่า *"เงินหาย"*

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงถามว่า *"**แจ้งตำรวจหรือยัง**"* หญิงผู้นั้นตอบว่า *"เขาไม่ไปสืบเลย"* พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงถามต่อไปว่า *"**แจ้งอำเภอหรือยัง**"* หญิงผู้นั้นตอบว่า *"อำเภอก็ไม่สนใจแล้วแจ้งทหารของ*

"...เราจะพบประชาชน
เยี่ยมเยียนเพื่อมารับทราบ
ความทุกข์ สุข ว่าเดือดร้อน และ
มีปัญหาอะไรจึงต้องฟังเขาก่อน
เพราะเขาเดือดร้อน..."

ท่านก็ไม่สนใจ" พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงถามอีกว่า ***"ทหารที่ไหน"*** หญิงผู้นั้นก็ชี้ไปที่ทหารที่ปฏิบัติหน้าที่อารักขาตามเส้นทางเสด็จฯ

ขณะนั้นมีเจ้าหน้าที่กราบบังคมทูล ว่าหญิงผู้นี้ไม่ปกติ สติไม่ดี พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงได้มีพระราชดำรัสกับข้าราชการว่า ***"เราจะพบประชาชน เยี่ยมเยียน เพื่อมารับทราบความทุกข์ สุข ว่าเดือดร้อน และมีปัญหาอะไรจึงต้องฟังเขาก่อน เพราะเขาเดือดร้อน"***

"น้ำกับไฟฟ้าอยากได้อะไรก่อน"

ที่บ้านตาโงะ ตำบลมะรือโบออก อำเภอเจาะไอร้อง จังหวัดนราธิวาส พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถเสด็จฯ ไปทรงเยี่ยมประชาชนในพื้นที่มีประชาชนมารอเฝ้ารับเสด็จ ทั้งสองพระองค์มีพระราชปฏิสันถารในเรื่องต่าง ๆ กับประชาชนด้วยความห่วงใย

มีชายผู้หนึ่งกวักมือเรียกพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องจากไม่กล้าเข้าใกล้เพราะมีข้าราชการเฝ้าอยู่มากมายจริง ๆ เข้าเฝ้าฯ ได้แต่เขากลัว เมื่อให้เข้ามาเฝ้าฯ ก็เข้ามากับพวก ๕-๖ คน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงถามว่า ***"มีอะไร จะบอกอะไรเรา"*** ชายผู้นั้นตอบว่า อยากขอ ๒ อย่าง คือ *"ขอน้ำและไฟฟ้า"*

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงถามว่า ***"อยากได้อะไรก่อน"*** ชายผู้นั้นก็หันกลับไปปรึกษากับพรรคพวกต่อหน้าพระพักตร์ถกเถียงกันระหว่าง น้ำ กับ ไฟฟ้า

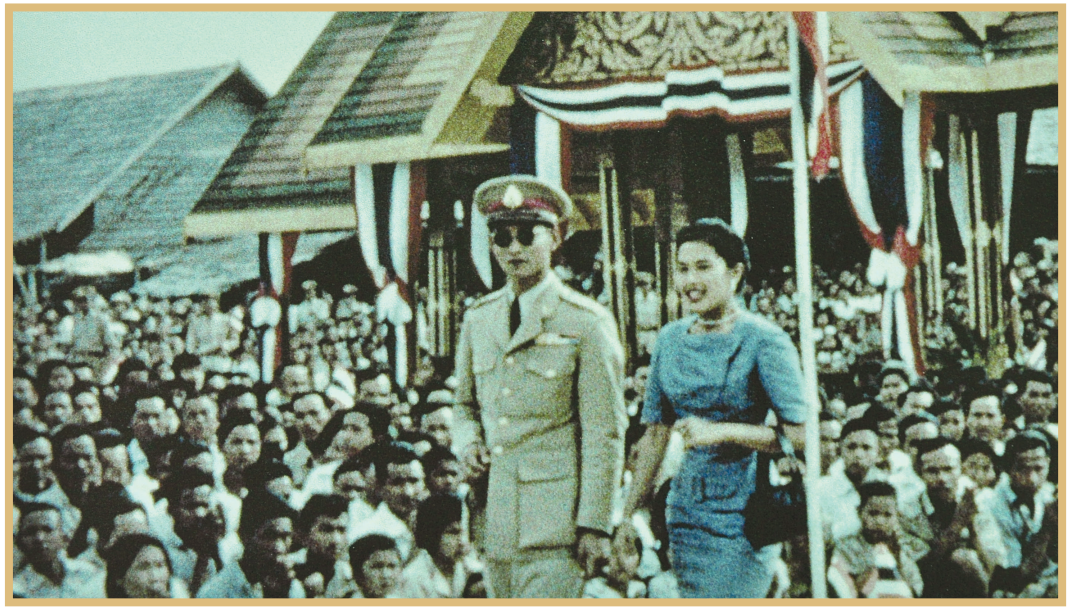

กันอยู่สักครู่ ก็หันกลับมากราบบังคมทูลว่า *“อยากได้น้ำก่อน”* พระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำรัสว่า ***“ถูกต้องแล้วซึ่งตรงกับใจเรา เพราะว่าน้ำทำให้มีอาชีพ มีรายได้เพิ่ม เมื่อมีรายได้เพิ่มขึ้น ก็ทำให้สามารถหาซื้อสิ่งต่าง ๆ ที่จำเป็นได้”***

> “...ถูกต้องแล้วซึ่งตรงกับใจเรา เพราะว่าน้ำทำให้มีอาชีพ มีรายได้เพิ่ม เมื่อมีรายได้เพิ่มขึ้น ก็ทำให้สามารถหาซื้อสิ่งต่าง ๆ ที่จำเป็นได้...”

“ฝากสลาม ถวายพระเจ้าอยู่หัว”

ครั้งหนึ่งอาจารย์ดิลก ศิริวัลลภ ว่า ได้พบครูสอนศาสนาอิสลามเอกชน ชื่อ อุสตัดสะอารี สอนที่โรงเรียนอัตตัรกียะห์อิสลามียะห์ ที่มัสยิดชายทะเล ครูผู้นั้นบอกว่า *“เขารักพระเจ้าอยู่หัวไม่มีโอกาสได้พบ อยากจะฝากสลามไปถึงพระเจ้าอยู่หัวได้ไหม”* ซึ่งในศาสนาอิสลามนั้นการฝากสลามเป็นเรื่องเคร่งครัด ถ้ารับฝากแล้วต้องนำสลามนั้นสู่ผู้รับ จะรับไปเฉย ๆ ไม่ได้ ต้องทำให้สำเร็จ ด้วยความที่ไม่มั่นใจว่าจะทำได้หรือไม่ อาจารย์ดิลก จึงได้บอกกับครูสอนศาสนาท่านนั้นไปว่าจะขอรับไปก่อน

ต่อมาวันหนึ่งเมื่ออาจารย์ดิลกมีโอกาสได้ปรึกษากับฝ่ายในและได้เข้าเฝ้าฯ กราบบังคมทูลถวายสลามตามที่รับฝากมา

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถทรงขอบใจ และมีพระมหากรุณาธิคุณพระราชทานสลามแก่ครูผู้นั้นด้วย

อาจารย์ดิลกกล่าวว่า ดีใจมากเมื่อกลับบ้านได้ไปพบกับอุสตัดสอนศาสนาผู้นั้นที่มัสยิด และเชิญพระราชกระแสสลามพระราชทานมาแจ้งให้ครูผู้นั้นรับทราบ ด้วยความปลื้มปิติ

อาจารย์ดิลกเล่าว่า ต่อมาเมื่อชาวบ้านรู้เรื่องนี้เข้า ก็เลยฝากสลามถึงพระเจ้าอยู่หัวกันทั้งหมู่บ้าน ซึ่งอาจารย์ดิลกก็ต้องนำสลามของมุสลิมทั้งหมู่บ้านนี้ไปกราบบังคมทูลในโอกาสต่อไป

“รายอกีตอ : พระเจ้าแผ่นดินของพวกเรา”

อาจารย์ดิลก ศิริวัลลภ ผู้ทำหน้าที่ล่ามถวายรับใช้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในทุกครั้งที่เสด็จฯ ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้ได้กล่าวสรุปว่า พระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนั้น ได้เป็นที่ประจักษ์ซาบซึ้งและสำนึกรู้แก่พี่น้องประชาชนชาวไทยมุสลิมทั้งหลายแล้ว นับว่าต่างจากแต่ก่อนมาก ซึ่งพี่น้องชาวไทยมุสลิมส่วนใหญ่ไม่มีความใกล้ชิดกับภาครัฐเหมือนปัจจุบัน ยกตัวอย่างว่า ในบ้านราษฎรจะมีรูปของสุลต่านแห่งมาเลเซีย เป็นจำนวนมากและจะกล่าวถึงพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวว่า **“รายอ บาเกาะ หรือ รายอ ซีแย”** คือ **“พระราชาของสยาม”**

แต่หลังจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จฯ แปรพระราชฐานมาประทับแรม ณ พระตำหนักทักษิณราชนิเวศน์ ตั้งแต่ปี ๒๕๑๖ เป็นต้นมา พระองค์ได้เสด็จฯ เยี่ยมประชาชนทุกหมู่เหล่าอย่างใกล้ชิด โดยไม่ทรงถือพระองค์เลยและไม่คำนึงถึงความแตกต่างทางศาสนาแต่อย่างใด ทรงครองแผ่นดินด้วยทศพิศราชธรรมเปี่ยมด้วยพระมหากรุณาธิคุณ จนเหล่าพสกนิกรชาวไทยมุสลิมต่างประจักษ์แจ้งแก่ใจทุกคนจนวันนี้ และต่างก็มีความสำนึกจงรักภักดีและซาบซึ้งในพระมหากรุณาธิคุณเป็นที่ยิ่ง พร้อมกับที่ได้กล่าวถึงพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ว่า **“รายอกีตอ”** แปลว่า **“พระเจ้าแผ่นดินของพวกเรา”** **“รายอ กีตอ บาเฮาะ”** แปลว่า **“พระเจ้าอยู่หัวของเราดี”**

และ “กีตอ กาเซะ รายอ กีตอ” แปลว่า “เรารักพระเจ้าอยู่หัวของเรา”

ภาพรวมเรื่อง
การพัฒนาที่ดิน

■ เรียบเรียงจากบทสัมภาษณ์ ดร.พิสุทธิ์ วิจารสรณ์ ที่ปรึกษากรมพัฒนาที่ดิน

ดร.พิสุทธิ์ วิจารสรณ์ ที่ปรึกษากรมพัฒนาที่ดินได้ย้อนอดีตภาพความประทับใจในการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เกี่ยวกับเรื่องการพัฒนาที่ดินให้ฟังว่า

อาจารย์เดียวกัน

...ครั้งหนึ่งที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จฯ ที่สถานีพัฒนาที่ดิน อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส ตอนนั้น ทางหัวหน้าสถานีพัฒนาที่ดินจังหวัดนราธิวาส คุณชัยวัฒน์ สิทธิบุตร ก็ได้ไปขออนุญาตท่านผู้อำนวยการกองสำรวจจำแนกดิน ขอตัวผมไปนราธิวาส ตอนนั้นผมอยู่ที่กรมพัฒนาที่ดิน กองสำรวจจำแนกดิน เพราะว่าในฐานะที่ผมเคยทำงานที่นราธิวาส เมื่อปี ๒๕๑๑ - ๒๕๑๒ บอกว่าตอนนี้ดินนราธิวาสเปรี้ยวมากให้ไปตรวจสอบว่า

ดินเสื่อม

ดินทรายจัด

ดินตื้น

ทำไมดินเปรี้ยว เมื่อก่อนไม่เปรี้ยว ดินดี ผมก็ลงไปดูปรากฏว่า พื้นที่ดินเปรี้ยวแพร่กระจายมากไป สำรวจได้ความว่าที่นราธิวาส มีโครงการระบายน้ำออกจากพื้นที่พรุ เพื่อแก้ไขปัญหาเรื่องน้ำท่วมเป็นวัตถุประสงค์หลัก และเพิ่มพื้นที่ทำกินให้กับราษฎร ทางจังหวัดได้ขุดคลองระบายน้ำออก น้ำที่เคยท่วมก็ไม่ท่วม น้ำที่เคยชื้น ก็ไม่ชื้นอีกต่อไป บังเอิญโชคไม่ดีที่ว่าที่ดินตามพรุ หรือตามชายฝั่งทะเลของนราธิวาส ดินชั้นล่างมีกำมะถันมาก เมื่อถูกกับอากาศก็กลายเป็นกรดกำมะถัน เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ดินเป็นกรดหรือมีความเปรี้ยวเกิดขึ้น...

"ในระหว่างที่ผมอยู่นราธิวาส ทางท่านอาจารย์สิทธิลาภ วสุวัต ซึ่งเป็นรองอธิบดีกรมพัฒนาที่ดิน สมัยนั้นไปตรวจงานพอดี ผมก็ได้รายงานให้ท่านทราบว่า ดินที่นราธิวาส เปลี่ยนแปลงไปเยอะแล้ว ดินที่ไม่เคยเปรี้ยวก็เปรี้ยวแล้วตอนนี้ ท่านก็บอกว่าจะไปทูลพระองค์เจ้าจักรพันธ์ เพ็ญศิริจักรพันธุ์ ทรงทราบ ท่านก็บอกว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะเสด็จผ่านตรงนี้วันที่ ๒๔ สิงหาคม ๒๕๒๕ ท่านจะจัดจุดให้กราบบังคมทูลถวายรายงานเรื่องความเปรี้ยวของดิน ซึ่งสอดคล้องกับที่เคยเสด็จฯ แล้วชาวบ้านเคยร้องเรียนว่า ขณะนี้ดินเป็นส้มฝาด ซึ่งหมายถึงดินเปรี้ยวเกิดขึ้นหลายพื้นที่ปลูกข้าวไม่ค่อยได้ผลว่าจะจัดให้เสด็จฯ ผ่านสถานีพัฒนาที่ดิน ให้ขบวนเสด็จฯ หยุดที่สถานีพัฒนาที่ดิน แล้วผมกราบบังคมทูลถวายรายงาน...

ตอนนั้นสั่นไปหมด เอาหน้าตัดดินในพื้นที่พรุมาแสดงขั้นตอนการเกิดดินเปรี้ยว ตั้งแต่ดินถูกกับอากาศ อ๊อกซิไดซ์กลายเป็นกรดกำมะถัน สาเหตุที่นราธิวาสเกิดดินเปรี้ยวมากเกิดจากการระบายน้ำออกจากพื้นที่พรุ ดินในพื้นที่พรุมีสารประกอบกำมะถันมีอยู่ตามธรรมชาติ ถ้าดินที่มีกำมะถันไม่ถูกกับอากาศ

หรือไม่ถูกกับออกซิเจน ดินก็จะไม่เปรี้ยว แต่ถ้าดินแห้งถูกกับออกซิเจนเมื่อไหร่ก็จะเปรี้ยวแล้วก็ระบาดไปทั่ว

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงจ้องหน้าผม แล้วมีพระราชดำรัสว่า ***"ความจริงแล้วโครงการเอาน้ำออกจากพรุ ฉันไม่ได้ระบายน้ำ ฉันชักน้ำออกไป"*** ทรงใช้คำว่า evacuate ไม่ได้เป็นการ drain เพราะฉะนั้นการ evacuate น้ำ ไม่ได้หมายถึงการเอาน้ำออกหมด และได้มีโครงการในอนาคตว่าจะสร้างประตูน้ำ ๒ แห่ง คือ ประตูน้ำบางนราตอนล่าง กับบางนราตอนบน เพื่อจะควบคุมน้ำในพื้นที่พรุโดยมีการระบายน้ำออก เมื่อน้ำมีมากแต่คุมในตัวด้วย ไม่ให้น้ำในพรุแห้ง แล้วมีพระราชดำรัสว่า ***"ที่พูดเรื่องดินเปรี้ยวเมื่อกี้ ฉันเชื่อเธอ เราลูกศิษย์อาจารย์คนเดียวกัน"*** ทราบต่อมาคือ Dr. Frank R. Moormaan เป็นผู้เชี่ยวชาญเรื่องดินของ FAO ประจำประเทศไทย ผมดีใจมากที่รับสั่งอย่างนี้ เพราะอย่างน้อยก็สบายใจที่ว่า Dr. Moormaan ได้ถวายรายงานเรื่องเดียวกับผม ได้เล่าให้ฟังแล้วเรื่องการพัฒนาฟื้นที่พรุให้ระวังเรื่องการเกิดดินเปรี้ยว และผมก็พูดตรงกัน

ดินเค็ม

ดินลาดชันมาก

ดินพรุ

แกล้งดิน

"...ดินในบริเวณพื้นที่พรุของพิกุลทอง ประมาณ ๒๐๐ ไร่ อยู่หน้าที่ทำการศูนย์ฯ ดินพวกนี้ใช้เวลานานเท่าใดกว่าจะเปรี้ยว" พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงรับสั่งถามขึ้นในวันหนึ่ง ผมได้กราบบังคมทูลว่า ขึ้นอยู่กับสภาพน้ำ ปริมาณน้ำฝนถ้าปีไหนแห้งแล้งน้ำใต้ดินอยู่ลึก โอกาสดินล่างจะถูกอากาศมีมาก ก็จะเปรี้ยวเร็ว แต่ถ้ามีน้ำแช่ขังอยู่ชั่วนาตาปี หรือน้ำในชั้นล่างยังเปียกตลอดเวลาก็ยังไม่แสดงอาการ ต้องแห้งก่อน เพราะฉะนั้นก็เลยไม่สามารถกำหนดได้ว่าเมื่อไหร่จะเปรี้ยว ขึ้นอยู่กับสภาพน้ำฝน สภาพพื้นที่

และมีพระราชดำรัสต่ออีกว่า ***"เธอไปหาวิธีการทำให้ดินเปรี้ยว ในพื้นที่ให้เร็วที่สุดเท่าที่จะทำได้ ให้เวลา ๒ ปี"*** พวกเราก็เริ่มประชุมนักวิชาการแล้วหาวิธีการ ทำให้ดินแห้ง และเปียกสลับกัน ประมาณ ๓ ปี แล้วก็ปลูกพืชต่าง ๆ ตอนนั้นเสด็จฯ มาลงแปลงโครงการแกล้งดินทุกปี และมีพระราชดำรัสว่า ***"คิดว่าถึงที่สุดแล้วหรือยัง น่าจะถึงที่สุดแล้ว"***

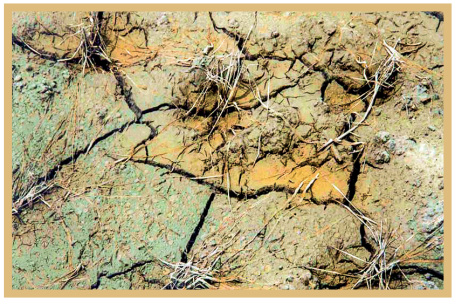

ดินเปรี้ยว

ดินที่ชุ่มน้ำ

ดินเป็นพิษ

ดินแข็งเป็นดาน

เมื่อได้ทอดพระเนตรพืชที่ปลูกตายหมด ไม่ว่าจะเป็นข้าว ข้าวโพด ผักบุ้ง ก็คงทรงทราบว่าน่าจะถึงที่สุดแล้ว มีพระราชดำรัสว่า ***"ดีแล้ว เมื่อคิดว่าดินเปรี้ยวที่สุด ก็ให้หาทางปรับปรุงแก้ไขให้ใช้ประโยชน์ให้จงได้"*** เพราะฉะนั้น การทำให้ดินแห้ง และเปียกสลับกันจนดินเปรี้ยวมากขึ้น มีพระราชดำรัสว่าเป็นการแกล้งดิน และทรงตั้งชื่อโครงการนี้ว่า โครงการแกล้งดิน ซึ่งได้ดำเนินการต่อมาในเรื่องของการปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้ปลูกข้าวปรับปรุงจนได้รูปแบบที่เหมาะสม และได้เผยแพร่ไปทุกแห่งทั่วประเทศที่เป็นดินเปรี้ยว มีพระราชดำรัสว่า ***"ดีมากเลย ว่าถ้าเราทำตรงนี้ให้เปรี้ยวถึงที่สุดแล้ว เราแก้ได้ ที่อื่นที่มีปัญหา เราแก้ได้เช่นกัน"***

มีอยู่วันหนึ่งหลังจากทำโครงการแกล้งดิน ๔ - ๕ ปี และทราบว่าจะแก้ไขดินเปรี้ยวอย่างไร ก็มีพระราชดำรัสว่า ***"ต้องเอาผลงานศึกษาทดลองไปลงในพื้นที่"*** ทรงแนะนำให้ไปทดลองแก้ไขที่บ้านโคกอิฐโคกใน ตำบลพร่อน อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส มีพระราชดำรัสในศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองฯ ร่วมกับกรมชลประทานไปดูที่ และหาทางปรับปรุงแก้ไข...

"ต่อมาเสด็จฯ ไปทอดพระเนตร ครั้งนั้นผมไม่ได้ตามเสด็จไปด้วย ว่าข้าวเหลืองอร่ามท้องทุ่ง ทุกคนภูมิใจ มีพระราชดำรัสว่า ***"นี่แหละ คือชัยชนะ เมื่อก่อนทำนาไม่ได้ผล เดี๋ยวนี้ได้ผลแล้ว ดินมันโกรธ เราเอาน้ำมาทำให้ดินหายโกรธ เมื่อดินหายโกรธก็พัฒนาได้ผล ซึ่งเราภูมิใจมาก อันนี้แหละคือชัยชนะ"***

ควายคู่กับอะไร

...พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จฯ ไปที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายฯ เมื่อปี ๒๕๔๓ พื้นที่ที่นั่นเป็นพื้นที่ bad land พื้นที่ดานแข็งเป็นดานลูกรัง หรือศิลาลานแข็ง ผมได้กราบบังคมทูลถวายรายงานเรื่องดินดาน ทรงให้สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ เอาค้อนธรณีวิทยาลองทุบ และทรงอธิบายว่า "ถึงแม้แฝกทะลุดินดานได้แต่มีข้อจำกัด ถ้าชั้นดานเป็นดินแข็ง หรือศิลาลานแข็ง หญ้าแฝกไม่อาจทะลุได้ ทุกชนิดของดินดาน" มีพระราชดำรัสต่อว่า ***"การปลูกป่า เวลาปลูกป่าไม่ต้องถางพื้นล่างให้เตียน***

เพราะว่าไม้ใหญ่กับเล็กสามารถคู่กันได้ อยู่ร่วมกันได้” มีเจ้าหน้าที่อยู่บริเวณใกล้เคียงแทรกว่าเหมือนควายคู่กับไถ ทรงตอบว่า *“ไม่ใช่ควายคู่ไถ ถ้าควายคู่ไถ คนก็ตัดไม้มาทำไถหมด ป่าก็หมด มันต้องควายคู่กับนกเอี้ยง ควายให้นกเอี้ยงเกาะ นกเอี้ยงกินหนอนกินแมลงที่มาเกาะ ก็เป็นการอยู่ร่วมกันใช้ประโยชน์ร่วมกัน พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ฝรั่งเรียกว่า Symbiosis”*...

อย่าใช้แฝกผิดวัตถุประสงค์

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จฯ ไปคลองหลวง เมื่อ ๒๑ กรกฎาคม ๒๕๔๕ ทรงเปิดพิพิธภัณฑ์คลองหลวง ที่จังหวัดปทุมธานี ซึ่ง ดร.พิสุทธิ์ ได้ทำโมเดลเกี่ยวกับเรื่องทฤษฎีใหม่ไว้ให้ทอดพระเนตร เสด็จฯ มาหยุดตรง ดร.พิสุทธิ์ และมีพระราชดำรัสว่า *“ขอบใจมากที่ช่วยเรื่องพานักเรียนไปดูเขาเต่า ต้องขอบใจมาก เด็กชอบใจกันใหญ่ ประเด็นสำคัญคือ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ เคยถามว่า ทำไมพ่อจึงทำเฉพาะดินยาก ๆ เป็นดินมีปัญหา ก็อธิบายให้เขาฟังหลายครั้ง ตอนนี้เขาเข้าใจดีแล้ว เราบอกว่าดินยาก ๆ ดินมีปัญหาไม่มีคนทำกัน เราจึงต้องทำ ถ้าทำได้ก็จะมีประโยชน์”*

ดร.พิสุทธิ์เล่าว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้มีพระราชดำรัสต่อว่า *...“ดินดี ๆ เราไม่ทำ”* ทรงหันพระพักตร์ไปทางนายกรัฐมนตรี *“เอาไว้เป็นที่ให้พวกรัฐมนตรีไปแจกของ”* และมีพระราชดำรัสกับนายกรัฐมนตรีว่า *“การทำเกษตรอย่าพยายามเอารถจักรไปลอกหน้าดินออก เคยโกรธมากเห็นคนมาลอกหน้าดินออก”*...

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงหวงแหนหน้าดินมาก เรื่องโกรธ ดร.พิสุทธิ์ว่า เชื่อมโยงกับเรื่องสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ทรงเล่าเมื่อครั้งไปนราธิวาสว่า *“พ่อโกรธมากเลย ท่านไม่ให้เอารากหญ้าแฝกไปทำอะไร เพราะมีคนเอารากหญ้าแฝกไปประดิษฐ์นั่น ประดิษฐ์นี่ ทรงโกรธมาก*

> “การปลูกป่า เวลาปลูกป่าไม่ต้องถางพื้นล่าง ให้เตียน เพราะว่าไม้ใหญ่กับเล็กสามารถคู่กันได้ อยู่ร่วมกันได้”

อันนี้ผิดวัตถุประสงค์ เราต้องการปลูกแฝกเพื่อให้รากหญ้าแฝกยึดดินเอาไว้ กลับเอารากหญ้าแฝกไปใช้ประโยชน์ซึ่งผิดวัตถุประสงค์ พอใครเล่าเรื่องนี้พระองค์ท่านไปฟัง ทรงโกรธมาก”

แฝกช่วยยืดอายุสมเด็จย่า

...เมื่อ ๓๐ กันยายน ๒๕๔๕ ผมมีโอกาสเข้าเฝ้าฯ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเล่าว่าแฝกช่วยยืดอายุ “สมเด็จย่า” ทรงนำหญ้าแฝกไปให้สมเด็จย่าทอดพระเนตรว่าที่ดอยตุงมีดินชะล้างพังทลายเกิดขึ้น น่าจะนำไปปลูกบริเวณพระตำหนักดอยตุง สมเด็จย่าทรงถามว่า *“โตเร็วไหม”* ทรงตอบว่า *“หกเดือนก็โตแล้ว”* ทั้ง ๆ ที่ไม่แน่ใจ หลังจากนั้นหกเดือน สมเด็จย่าเสด็จฯ ไปทอดพระเนตรหญ้าแฝกที่ทรงปลูก หญ้าแฝกโตดีมากเกือบท่วมหัว และสมเด็จย่าชอบพระทัย เลยรับสั่งให้ไปปลูกทั่วดอยตุง ได้มีพระราชดำรัสว่า *“ยืดอายุสมเด็จย่า เพราะสมเด็จย่าต้องการมีชีวิตอยู่รอดูแฝกที่ปลูกจะโตเร็วจริงหรือเปล่า มีกำลังใจอยู่ต่อ เป็นการยืดอายุสมเด็จย่า”*...

เกร็ดเรื่องบริหารจัดการน้ำ

เรื่องสูบน้ำ หรือระบายน้ำออกจากพื้นที่น้ำท่วมให้พยายามผันน้ำไปท่วมพื้นที่นา ถ้ากระจายน้ำไปได้ ก็ไม่ทำให้ข้าวเสียหาย ข้าวไม่ตาย ดร.พิสุทธิ์ กล่าวว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงยกตัวอย่างให้ฟังว่า ไม่ให้เบนน้ำไปท่วมบ้านเรือน ต้องรักษาไว้ การเบนน้ำออกไปทางโรงงานอุตสาหกรรมก็เช่นกัน ทรงเล่าว่า เคยช่วยไม่ให้น้ำท่วมโรงงานผลิตรถยนต์ ซึ่งตั้งอยู่บริเวณใกล้เคียงอนุสาวรีย์สมเด็จพระสุริโยทัย ***“ฉันช่วยเขา เขาเลยให้รถยนต์มาคันหนึ่ง”*** ในครั้งนั้นได้มีพระราชดำรัสให้กรมชลประทานเบนน้ำที่เอ่อให้ไปท่วมพื้นที่อนุสาวรีย์สมเด็จพระสุริโยทัย เพราะว่ากรมชลประทานไม่กล้าเบนไปทางอนุสาวรีย์ฯ เกรงว่าพื้นที่โครงการจะเสียหาย สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ อาจจะไม่พอพระราชหฤทัย เลยมีพระราชดำรัสให้กรมชลประทานไปทำ และ

จะทรงรับผิดชอบเอง ดังนั้นอนุสาวรีย์ฯ ก็เปรียบเสมือนแก้มลิง

เรื่องน้ำท่วมต้องทำทั้งระบบ ต้องอาศัยข้อมูลเรื่องน้ำ ทิศทางน้ำ ปริมาณน้ำ มาใช้แก้ไขปัญหาพื้นที่น้ำท่วม ไม่ให้ดำเนินการเหมือนย้ายน้ำจากแห่งหนึ่งไปท่วมอีกแห่ง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงแนะนำหลายเรื่อง เช่น น้ำจากเขื่อนป่าสัก เมื่ออ่างฯ เต็มให้ระบายลงแม่น้ำเจ้าพระยา ถ้าดูแลไม่ดี ก็ไหลออกแม่น้ำน้อยน้ำจากแม่น้ำน้อยล้นท่วมอยุธยาเดือดร้อนไปทั่ว แม่น้ำป่าสักมีลำน้ำสาขามาก ต้องมีการจัดการน้ำสาขาที่ไหลลงแม่น้ำป่าสัก เหมือนมีก๊อกหลายตัวแต่ปิดเปิดไม่สมดุล น้ำเลยล้นป่าสัก ต้นน้ำต้องมีการจัดการเพื่อลดปริมาณน้ำที่ไหลลงมาแม่น้ำป่าสัก ไม่ใช่ปล่อยตามธรรมชาติ

“เมื่อ ๑๖ เมษายน ๒๕๕๖ ได้เข้าเฝ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่โรงพยาบาลศิริราช ร่วมกับคณะนายกสมาคมดินและปุ๋ยแห่งชาติ อดีตประธานสภาดินนานาชาติ เพื่อถวายราชสดุดีนักปฐพีวิทยาเพื่อมนุษยธรรม มีพระราชดำรัสเป็นภาษาอังกฤษ เล่าถึงเมื่อปี ๒๕๕๔ น้ำท่วมมาก ฝรั่งที่มาเข้าเฝ้าฯ กราบบังคมทูลว่า ขอแสดงความเสียใจที่น้ำท่วมกรุงเทพฯทำความเสียหายอย่างใหญ่หลวงเมื่อปลายปี ๒๕๕๔ เท่านั้นของขึ้นเลย

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ทรงเล่าว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรรทมไม่หลับ ทรงกังวลพระราชหฤทัยมาก พอฝรั่งพูดเรื่องนี้ขึ้นมา มีพระราชดำรัสว่า ผลของน้ำท่วมเนื่องจากเป็นการจัดการน้ำที่ผิด ๆ แสดงว่าในสายพระเนตรเรื่องน้ำท่วมไม่ควรท่วมถ้าจัดการดี ทรงเสียพระราชหฤทัยมาก ว่าการจัดการน้ำต้องจัดการอย่างเป็นระบบ เช่น มีน้ำ มีอ่างฯ สร้างอ่างฯ เพื่อรับน้ำ เราต้องเก็บน้ำให้เต็มเท่าที่จะ

เก็บได้ คนฉลาดต้อง manage น้ำส่วนเกินได้ ถ้าเรามีอ่างเก็บน้ำไม่เต็ม ปีหน้าฝนไม่ตกแล้วขึ้นมาจะทำอย่างไร ก็เดือดร้อนไปทั่ว แนวคิดเก็บน้ำ ๕๐ หรือ ๘๐ เปอร์เซนต์ เอามาจากไหน ความคิดนี้ใช้ไม่ได้”

เกร็ดเล็กเกร็ดน้อยอื่น ๆ

“...ผมนำภาพถ่ายทางอากาศที่ใช้กล้องติดบอลลูน มีรีโมทบังคับ กดชัตเตอร์ แล้วนำภาพถ่ายทั้งหมดต่อกันแสดงพื้นที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองฯ ทูลเกล้าฯ ถวายให้ทอดพระเนตร มีพระราชดำรัสด้วยพระราชอารมณ์ขันว่า “ดีนะ แต่คนถ่ายยืนเป็นกลุ่มไม่ดีหรอก คนยืนต้องแหงนหน้า หรือนอนหงายจะได้จำได้ว่าใครเป็นใคร...”

“...เรื่องดินเค็มก็เช่นกัน เคยมีพระราชดำรัสสมัยอธิบดีกรมทรัพยากรธรณีเข้าเฝ้าฯ มีพระราชดำรัสว่า เรื่องพัฒนาดินเค็ม ต้องทำร่วมกับกรมพัฒนาที่ดิน ตอนเสด็จศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายฯ มีพระราชดำรัสเรื่องดินลูกรังว่า ‘ถ้าแข็งอย่างนี้ต้องเรียกว่าเป็นดินแม่รัง ไม่ใช่ลูกรัง’...”

ดร.พิสุทธิ์ วิจารสรณ์ กล่าวว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเชี่ยวชาญเรื่องดินมาก ทรงช่วยเหลือพัฒนาพื้นที่หลากหลายทั่วประเทศ แต่ที่หนืออื่นใด คือความเป็นนักวิชาการที่ต้องซื่อสัตย์ต่อวิชาชีพ ทำอะไรไม่ได้ผลต้องบอกไม่ได้ผล ถ้าได้ผลบอกได้ผล ถ้าไม่ได้ผลเป็นคำตอบอย่างหนึ่งที่ต้องพิจารณาเพื่อให้การทดลองบรรลุผล พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีข้อสอนใจคือเราอย่าโกหก

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเป็นครูอยู่ตลอดเวลา

คลองปลาร้องไห้

■ เรียบเรียงจากบทสัมภาษณ์นายพลากร สุวรรณรัฐ องคมนตรี

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงดูแลทุกข์สุขของเหล่าพสกนิกรประชาชนของพระองค์อย่างสม่ำเสมอมามิได้ขาด ได้เสด็จฯ เยี่ยมเยียนราษฎรในถิ่นทุรกันดาร จากเหนือจรดใต้ ไม่มีที่แห่งหนใดในประเทศที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชดำเนินไปไม่ถึง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรง บุกป่า ลุยน้ำ เพื่อเสด็จฯ ไปให้ถึงจุดหมาย นั่นคือ ถิ่นที่ราษฎรผู้ยากลำบากอาศัยอยู่ ด้วยน้ำพระราชหฤทัยที่เปี่ยมล้นด้วยพระเมตตา และความห่วงใยอย่างไม่ทรงเหน็ดเหนื่อย เพื่อดับทุกข์ และสร้างสุข ดังเรื่อง **“คลองปลาร้องไห้”** ที่จะเล่าต่อไปนี้

นายพลากร สุวรรณรัฐ องคมนตรี ได้เล่าเรื่องนี้เมื่อครั้งดำรงตำแหน่งผู้ว่าราชการจังหวัดทำหน้าที่รับเสด็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเสด็จฯ ไปทอดพระเนตรความก้าวหน้าโครงการพัฒนาพื้นที่พรุแฆแฆอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดปัตตานี เมื่อปี ๒๕๓๖ ว่า ครั้งนั้นมีเหตุการณ์ที่ไม่คาดคิดเกิดขึ้น เมื่อมีราษฎรกลุ่มหนึ่งเอาลังโฟมใส่ปลามาวางที่โต๊ะคล้ายกับว่าจะน้อมเกล้าฯ ถวายสิ่งของในลังโฟมขณะที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินผ่านบริเวณดังกล่าว

นายพลากร สุวรรณรัฐ
องคมนตรี

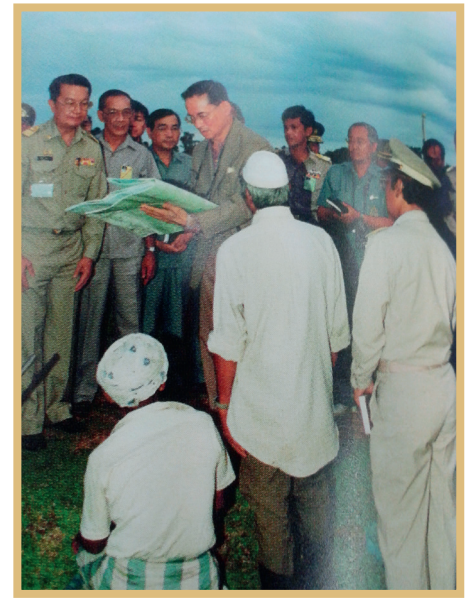

ในที่นั้นราษฎรคนหนึ่งถูกเพื่อนดันหลังให้เป็นตัวแทน เพราะราษฎรเกือบทั้งหมดตรงนั้นพูดภาษาไทยไม่ค่อยได้ จึงต้องเลือกคนที่พูดภาษาไทยได้คนหนึ่งขึ้นมายืนข้างหน้า ชายคนนั้นแทนที่จะพูดก็ทูลเกล้าฯ ถวายอัลบั้มรูปเล็ก ๆ เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรับมาทอดพระเนตรพบว่า ในอัลบั้มรูปดังกล่าวเป็นรูปถ่ายของคลองที่อยู่ในหมู่บ้าน และมีรูปของปลาในกระชังลอยตายเต็มคลองไปหมด

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำรัสสอบถามว่า

“ทำไมปลาถึงตาย”

ชาวบ้านที่เป็นผู้นำคนนั้นอายุประมาณ ๔๐ ปี “ไม่พูด” ไม่ตอบอะไรทั้งสิ้น เอาแต่ร้องไห้น้ำตาไหลพราก ๆ แล้วก็ร้องไห้สะอึกสะอื้น ผู้ชาย ๓-๔ คน ที่ยืนข้างหลังก็ร้องไห้ตามกัน

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชประสงค์จะทรงทราบว่าการที่ชาวบ้านเดือดร้อนอย่างแสนสาหัสจนต้องมาร้องไห้ต่อพระพักตร์มีสาเหตุอะไร จึงมีพระราชดำรัสให้เชิญ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน นายอำเภอประจำพื้นที่เข้ามาสอบถามว่าเกิดอะไรขึ้น สุดท้ายก็ทรงทราบว่า ราษฎรกลุ่มนี้ต้องการมาทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาความเดือดร้อน

แต่ทางราชการถือเป็นระเบียบว่าไม่อยากให้เป็นการรบกวนเบื้องพระยุคลบาท จึงสั่งชาวบ้านไม่ให้พูดอะไรทั้งสิ้น ให้ทูลเกล้าฯ ถวายรูปภาพได้ “แต่ห้ามพูด”

ชาวบ้านก็กลัวไม่กล้าพูดได้แต่ร้องไห้กันอย่างเดียว และได้ใช้วิธีเอาปลาตัวเล็ก ๆ ที่ตายแล้วแช่น้ำแข็งใส่ลังโฟม และทูลเกล้าฯ ถวายอัลบั้มรูปดังกล่าวแทน

เลี้ยงปลาแล้วยกกระชังขึ้นไม่ทัน ปลาก็เลยตายหมดเพราะเจอน้ำเปรี้ยว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็ทรงแก้ปัญหาในทันที ทรงให้นำแผนที่มาดู แล้วให้นัดผู้เกี่ยวข้องทั้งหมดมาประชุมกันในคืนนั้น แม้จะทรงเหน็ดเหนื่อยจากการทรงงานแต่สำหรับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวดูจะเป็นเรื่องเล็กน้อย เมื่อเปรียบเทียบกับความทุกข์ของราษฎร โปรดเกล้าฯ ให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องไปประชุมด่วนที่พระตำหนักทักษิณราชนิเวศน์ รุ่งเช้า เครื่องจักรก็เข้าไปในพื้นที่ ขุดคลองระบายน้ำเปรี้ยวเสร็จภายใน ๗ วัน

ทั้งหมดมาจากพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ทั้งสิ้น ปีนั้นน้ำเปรี้ยวก็ไหลลงทะเลไปโดยไม่ต้องกลัวว่าจะไหลลงคลองที่ชาวบ้านเลี้ยงปลาอีก เวลาพูดถึงคลองนี้ก็เลยเรียก **“คลองปลาร้องไห้”** ซึ่งปีต่อมาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จฯ ไปอีกชาวบ้านก็รอรับเสด็จฯ เช่นเคย ทรงเปิดกล่องโฟมทอดประเนตรพบว่า ปลาตัวใหญ่ขาว สวย ก็ทรงทราบและมีพระราชดำรัสว่า ***“ปีนี้ปลาไม่ร้องไห้แล้วนะ”***

ตำนานปลาร้องไห้ก็เป็นเพียงบันทึกประวัติศาสตร์หน้าหนึ่งจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเพราะพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระราชดำริให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาร่วมแก้ไขปัญหาดังกล่าวอย่างถาวร และไม่เกิดปัญหาอีกเลย

ทุกวันนี้ชาวบ้านใช้ชีวิตอย่างมีความสุขด้วยพระปรีชาสามารถในศาสตร์แห่งน้ำ และด้วยน้ำพระราชหฤทัย ที่เปี่ยมล้นด้วยพระเมตตาบารมี อันเป็นที่สำนึกในพระมหากรุณาธิคุณของคนไทยทุกคน

นักวิ่งนำขบวน

นางแก่น คะพรมมา อายุ ๘๔ ปี ราษฎรบ้านดอกนอเป็นอีกผู้หนึ่งที่มีโอกาสได้เฝ้าฯ รับเสด็จ และได้เล่าถึงความปลื้มปิติ ที่ได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ในครั้งนั้นไว้มีความว่า

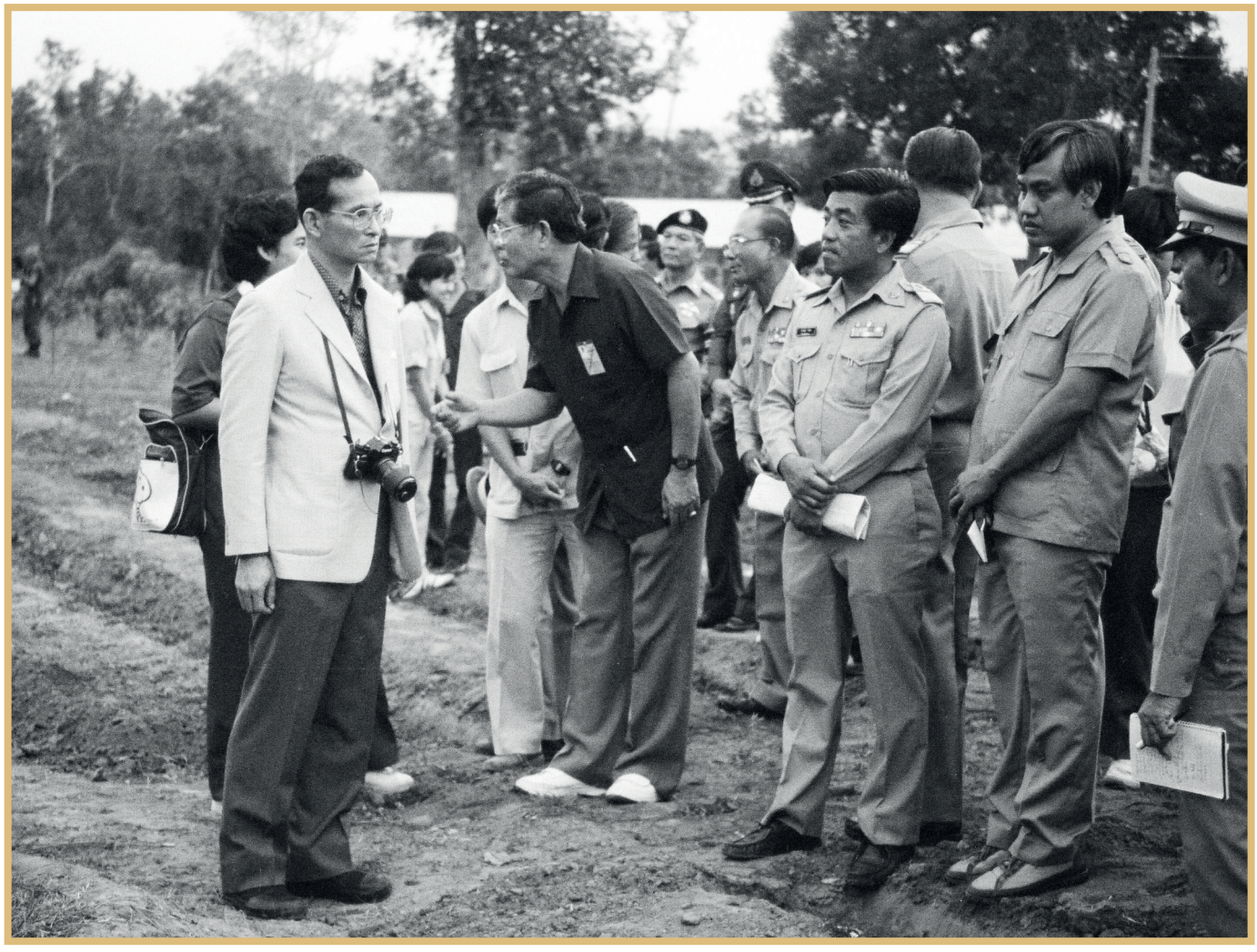

วันศุกร์ที่ ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๒๓ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงขับรถยนต์พระที่นั่งเสด็จพระราชดำเนินพร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ และสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ไปทรงเยี่ยมราษฎร ณ วัดศรีบุญเรือง บ้านดอกนอ และวัดเยรมณี บ้านอินทร์แปลง บ้านกุดเรือคำ ตำบลคูสะคาม อำเภอวานรนิวาส จังหวัดสกลนคร

“...ตอนนั้น ฉันกำลังเลี้ยงควายอยู่ที่ทุ่งนา เมื่อทราบว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระราชินี และสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ เสด็จมาที่บ้านดอกนอ ก็ดีใจรีบวิ่งมาจนหกล้มขาแพลง และได้เข้าเฝ้าฯ สมเด็จพระราชินี พระองค์ทรงจับมือ และจูงแขนฉันอีกทั้งยังพระราชทานเงินให้อีกจำนวน ๒,๐๐๐ บาท...”

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
ทรงพระดำเนินตรงมาที่
ข้าพเจ้า แล้วมีพระราชดำรัส
ถามว่า ‘รู้จักบ้านนายเป้ไหม’
ข้าพเจ้าทูลตอบว่า
‘รู้จักครับ อยู่บ้านดอกนอ’

นายสมัย แก้วอัคฮาด ประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบลอินทร์แปลง ได้เล่าถึงความประทับใจที่ได้มีโอกาสเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทอย่างใกล้ชิดเช่นกันมีความว่า

“...วันนั้นกลับจากวัดเยรมณี ได้ไปที่บ้านกำนันพันแก้วอัคฮาด เห็นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงหยุดรถยนต์พระที่นั่ง ในรถมีสมเด็จพระนางเจ้าฯ และสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ประทับอยู่ด้วย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระดำเนินตรงมาที่ข้าพเจ้า แล้วมีพระราชดำรัสถามว่า *‘รู้จักบ้านนายเป้ไหม’* ข้าพเจ้าทูลตอบว่า *‘รู้จักครับ อยู่บ้านดอกนอ’*

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชกระแสรับสั่งให้ขึ้นนั่งบนรถ เพื่อให้พาไปบ้านนายเป้ ข้าพเจ้ารู้สึกทั้งกลัวและไม่กล้า จึงได้วิ่งนำรถพระที่นั่งไปจนถึงบ้านนายเป้ แต่ขณะนั้นนายเป้ไม่อยู่บ้าน สารวัตรกำนันจึงไปตามนายเป้ที่กำลังเกี่ยวข้าวอยู่ที่ทุ่งนา แต่ด้วยความกลัวว่าจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับคอมมิวนิสต์ นายเป้จึงไม่กล้าเข้ามา จนนายเปล่ง อินลีย์ กำนันอินทร์แปลงไปตาม นายเป้จึงมาเข้าเฝ้าฯ รับเสด็จ...”

ต่อมาเส้นทางที่นายสมัย แก้วอัคฮาด วิ่งนำขบวนรถยนต์พระที่นั่งไปยังบ้านนายเป้ แก้วอัคฮาด ระยะทาง ๒.๔ กิโลเมตร ในปี ๒๕๕๔ ทางอำเภอวานรนิวาสได้จัดเป็นประเพณีวิ่งย้อนรอยเทิดพระเกียรติขึ้นในโอกาสมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๘๗ พรรษา

ทั้งนี้เพื่อเป็นการสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณล้นเกล้าฯ และเพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ชาวอำเภอวานรนิวาสสืบไป และโดยที่ทางอำเภอจะจัดให้เป็นประเพณีเช่นนี้ต่อไปทุกปีด้วย

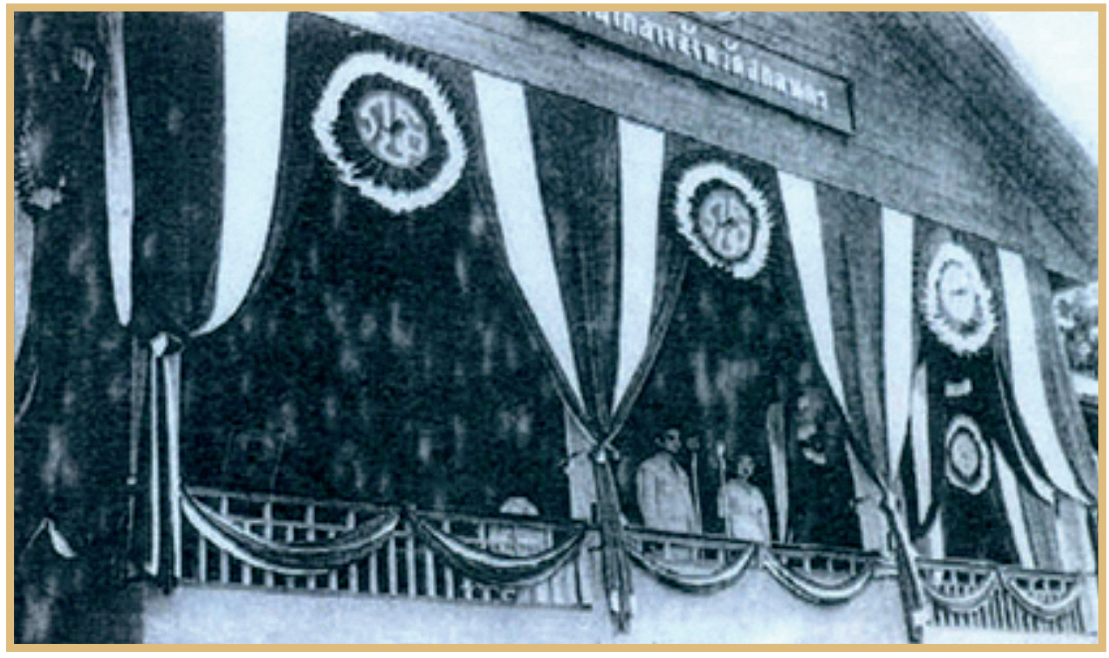

เกร็ด “สกลนคร”

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถฯ ได้เสด็จพระราชดำเนินไปเยี่ยมราษฎรภาคตะวันออกเฉียงเหนือในครั้งแรก ในช่วงระหว่างวันที่ ๒-๒๐ พฤศจิกายน ๒๔๙๘

ซึ่งยังความปลื้มปิติยินดีให้แก่พสกนิกรชาวอีสาน อย่างไม่มีครั้งไหนจะเทียบได้ ชาวอีสานจังหวัดสกลนครก็เช่นกัน

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้มีพระราชดำรัส พระราชทานแก่พสกนิกรจังหวัดสกลนครในวันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๔๙๘ มีความดังนี้ว่า

“...เราได้ผ่านอำเภอมาแล้ว ๒ อำเภอ คือ อำเภอสว่างแดนดิน และอำเภอพรรณานิคม เราได้เห็นถึงความยากลำบากในการอาชีพหลายประการ เราขอให้ประชาชนทุกคนจงอย่าท้อถอย ขอให้ประกอบการอาชีพต่อไปด้วยกำลังกาย กำลังใจ ฟันฝ่าอุปสรรคต่าง ๆ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงแวะที่บ้านนายสอน ดวงปากดี โดยที่นายสอนไม่ทราบล่วงหน้ามาก่อน จึงได้รับเสด็จอยู่ในชุดนุ่งผ้าขาวม้า

เพื่อความเจริญของจังหวัด และเพื่อประชาชน คือตัวท่านเอง ในที่สุดนี้ ขออวยพรให้ประชาชนทุกคน ณ ที่นี้ และที่อยู่ไกล มีความสุข ความเจริญ ประกอบอาชีพได้ผลดีต่อไป ขอให้จังหวัดสกลนครจงมีความเจริญ”

“แต่งซะหล่อ”

วันที่ ๑๒ พฤศจิกายน ๒๕๒๗ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงขับรถยนต์พระที่นั่งเสด็จพระราชดำเนินจากพระตำหนักภูพานราชนิเวศน์ ไปทอดพระเนตรห้วยม่วงไข่ ห้วยเรือ ในเขตบ้านดงน้อย ตำบลดงมะไฟ อำเภอเมืองสกลนคร

โอกาสนี้ทรงได้มีพระราชดำริให้พิจารณาสำรวจทำเลสร้างอ่างเก็บน้ำ เพื่อส่งน้ำสำหรับการเกษตร และการอุปโภคบริโภคของราษฎรบ้านดงน้อย บ้านนากับแก้ และหมู่บ้านใกล้เคียง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงแวะที่บ้านนายสอน ดวงปากดี โดยที่นายสอนไม่ทราบล่วงหน้ามาก่อน จึงได้รับเสด็จอยู่ในชุดนุ่งผ้าขาวม้า

แต่หลังจากที่นายสอนคลายความตื่นเต้นลง เนื่องจากได้เข้าเฝ้าอย่างกะทันหันแล้ว จึงได้ขอพระบรมราชานุญาตไปเปลี่ยนเสื้อผ้าแล้วกลับมาในชุดเสื้อ แขนยาวสีขาว และกางเกงขายาว

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำรัสเย้านายสอนว่า ***“แต่งซะหล่อ”***

“ปลัดผิด”

วันที่ ๒๔ เมษายน ๒๕๒๔ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินพร้อมสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี และสมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์

“...ปลัดน่าจะเขียนพิดนะ
น่าจะเป็นตำบลโนนหอม
ไม่ใช้เต่างอย...”

อัครราชกุมารี ไปยังบ้านนางอย หมู่ที่ ๔ ตำบลเต่างอย กิ่งอำเภอเต่างอย ที่ต่อมาได้รับการยกฐานะเป็นอำเภอ จังหวัดสกลนคร

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงเยี่ยมราษฎรบ้านนางอย ณ วัดบ้านนางอย ในครั้งนั้นได้ทรงปลูกต้นมะม่วงแก้วลืมรัง แล้วทอดพระเนตรหนองบัว ทอดพระเนตรภูมิประเทศ สถานที่ก่อสร้าง อ่างเก็บน้ำห้วยค้อ อ่างเก็บน้ำเครือเขาปอก

นายกนก ศักดิ์วิเศษ ศรีนุกูล อดีตปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอเต่างอย ซึ่งปัจจุบันอายุ ๖๓ ปีได้เล่าให้ฟังถึงพระอัจฉริยภาพในเรื่องความแม่นยำในข้อมูลขณะทรงงานว่า

...ในครั้งนี้ได้ทูลเกล้าฯ ถวายของปัจจัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทอดพระเนตรเห็นของที่เขียนซองว่าวัดศรีจอมพล ตำบลเต่างอย จึงทรงทักว่า ***“ปลัดน่าจะเขียนผิดนะ น่าจะเป็นตำบลโนนหอม ไม่ใช้เต่างอย...”*** ในการนี้ได้ทำให้ข้าราชการบริพารที่ตามเสด็จต่างประทับใจในพระปรีชาสามารถที่ทรงรอบคอบ และทรงแม่นยำในข้อมูลของพื้นที่ในทุกพื้นที่ที่เสด็จฯ ยากที่จะหาผู้ใดเสมอเหมือนได้

“ผู้ว่าฯ ไปไหน”

เมื่อผู้ว่าฯ “ท้องเสีย” มารับเสด็จฯ ไม่ได้ทำให้เกิด “โครงการโรงนมพาสเจอร์ไรซ์” วันที่ ๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๒๘ เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงขับรถยนต์พระที่นั่ง

เสด็จพระราชดำเนินพร้อมด้วยสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี จากพระตำหนักภูพานราชนิเวศน์ ไปทรงเยี่ยมเยียนสถานีบำรุงพันธุ์สัตว์สกลนคร ตำบลพังขว้าง อำเภอเมืองสกลนคร

นายศุภชัย พันธุกานนท์ ซึ่งปัจจุบันอายุ ๖๐ ปี เป็นผู้ช่วยกรมวังผู้ใหญ่ สำนักพระราชวัง ในขณะนั้น ได้เล่าให้ฟังความตอนหนึ่งว่า “...ณ ที่หมายรับเสด็จฯ นายพีระ บุญจริง ผู้ว่าราชการจังหวัดสกลนคร ได้ส่งรองผู้ว่าราชการจังหวัดเข้าเฝ้าฯ แทน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงรับสั่งถามว่า ***“ผู้ว่าฯ ไปไหน”***

ราชองครักษ์กราบทูลว่า “ผู้ว่าฯ ท้องเสีย”

จากนั้นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จฯ ไปเยี่ยมราษฎรต่อจนกระทั่งในช่วงเย็น หลังจากเสด็จฯ กลับแล้ว จึงรับสั่งถามถึงสาเหตุที่ทำให้ผู้ว่าฯ ท้องเสีย ซึ่งราชองครักษ์กราบทูลว่า “ท่านผู้ว่าฯ ดื่มนมสดแล้วท้องเสีย” รับสั่งถามต่อไปว่า ***“นมสดที่ไหน”***

ราชองครักษ์กราบทูลว่า “นมสดที่สถานีบำรุงพันธุ์สัตว์สกลนคร ทดลองให้เกษตรกรเลี้ยงแล้วรีดนมใส่ขวดส่งขายในเมืองสกลนคร ท่านผู้ว่าฯ เป็นลูกค้าที่ดีรายหนึ่งให้การสนับสนุนโดยซื้อนมขวดมาต้มดื่มเอง ก็เลยท้องเสีย...”

ในวันรุ่งขึ้นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงได้เสด็จฯ ไปที่สถานีฯ และในช่วงเย็นวันเดียวกันได้มีรับสั่งให้อธิบดีกรมปศุสัตว์เข้าเฝ้าฯ ได้พระราชทานพระราชดำริให้กรมปศุสัตว์ ร่วมกับจังหวัดสกลนครดำเนินการส่งเสริมการเลี้ยงโคนมให้แก่เกษตรในจังหวัดสกลนคร

และให้จัดทำ “โครงการโรงนมพาสเจอร์ไรซ์” ในเวลาต่อมา

เรื่องผู้ว่าฯ “ท้องเสีย” ได้ทำให้เกิด “โครงการโรงนมพาสเจอร์ไรซ์” ก็มีด้วยประการฉะนี้

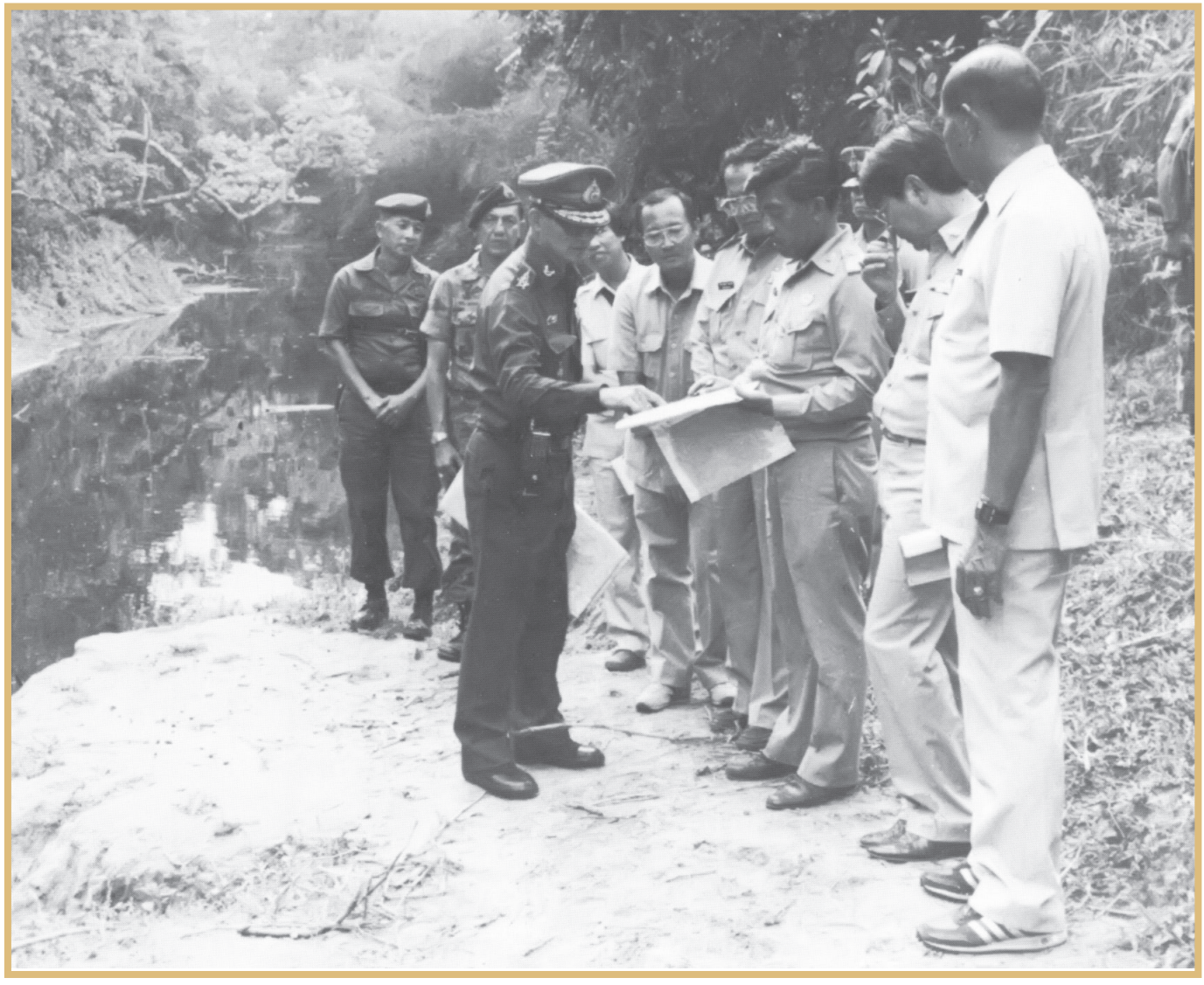

ยุทธศาสตร์พระราชทาน

■ เรียบเรียงจากบทสัมภาษณ์ พลเอกพิจิตร กุลละวณิชย์

พลเอกพิจิตร กุลละวณิชย์

องคมนตรี

“หากปากท้องของเขาอิ่ม เขาก็จะไม่เป็นคอมมิวนิสต์”

นี้คือพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่มีต่อราษฎรและทหารในระหว่างที่เสด็จฯ ไปหลายจังหวัดในเขตพื้นที่ภาคเหนือในช่วงที่สถานการณ์บ้านเมืองกำลังสู้รบกับผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์เมื่อหลายปีก่อน

พลเอกพิจิตร กุลละวณิชย์ องคมนตรี อดีตนายทหารนักรบแห่งกรมยุทธการทหารบก เจ้าของฉายา **“บิ๊กเสือ”** ได้กล่าวถึงเหตุการณ์ในครั้งนั้นว่า ทั้งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงห่วงใยต่อสถานการณ์บ้านเมืองในขณะนั้นมาก พร้อมกับที่ได้ทรงอุทิศพระวรกายทุ่มเทเสด็จฯ ไปเยี่ยมราษฎรและทหารในทุกหนทุกแห่ง โดยไม่ทรงย่อท้อ ทั้งนี้ไม่ว่าจะทุรกันดารหรือเสี่ยงอันตรายเพียงใด ก็เพื่อทรงช่วยเหลือพสกนิกรของพระองค์ให้พอมีพอกิน จะได้หลุดพ้นและไม่ตกไปอยู่ภายใต้อิทธิพลของคอมมิวนิสต์ ดังพระราชดำรัสที่ได้ยกมาข้างต้นนั่น

พลเอกพิจิตร กุลละวณิชย์ เล่าว่า วันหนึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จฯ ไปเยี่ยมกองพันพิเศษ (พลร่ม) ค่ายสฤษดิ์เสนา พิษณุโลก และหลังจากที่ได้ทรงกางแผนที่บริเวณเขาค้อออกแล้ว ก็ได้พระราชทานดำรัสมีใจความตอนหนึ่งที่ว่า

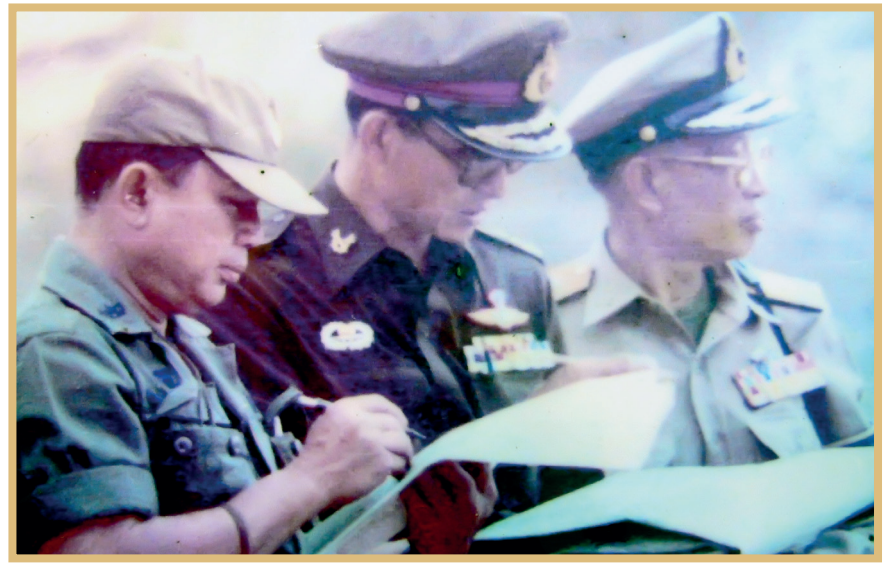

“...การที่ผู้ก่อการร้ายขัดขวางและต่อต้านมิให้เราจัดตั้งหมู่บ้านได้สำเร็จ แสดงว่าเราเดินมาถูกทางแล้ว เสมือนหนึ่งเราไปบีบจมูกแล้วเขาหายใจไม่ออก จึงจำเป็นต้องดิ้น...”

“การใช้กำลังทหารเข้ากวาดล้างบริเวณเขาค้อ เสมือนหนึ่งโยนหินลงไปในแหน เมื่อน้ำหยุดกระเพื่อมแหนก็จะปิดตัวเหมือนเดิม เปรียบเหมือนเอากำลังทหารเข้ากวาดล้างผู้ก่อการร้ายก็จะหนีไปเมื่อถอนกำลังออกเขาก็จะกลับเข้ามาเหมือนเดิม ไม่ได้อะไร...ขอให้พิจารณาหาวิธีใหม่”

โครงการพัฒนาลุ่มน้ำเข็ก เขาค้อ เพชรบูรณ์ อันเนื่องมาจากพระราชดำริที่เริ่มตั้งแต่ปี ๒๕๒๐ นั้นเป็นการสนองพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ให้สร้างหมู่บ้านห่างกัน ๑ กิโลเมตร โดยการจัดสรรที่ดินทำกินให้กับชาวบ้านคนละ ๒๐ ไร่ พร้อมกับที่ให้เมล็ดพันธุ์พืช ปุ๋ย และให้สัตว์เลี้ยงเศรษฐกิจเอาไว้ทำทุนด้วย เมื่อเริ่มต้นจากแค่ ๒ หมู่บ้านก็ค่อย ๆ ขยายมาเป็น ๓๒ หมู่บ้านในเวลาต่อมา

พลเอกพิจิตร กุลละวณิชย์ องคมนตรีอดีตนายทหารนักรบ ผู้รับผิดชอบบริเวณพื้นที่เขาค้อในขณะนั้น ได้เล่าเอาไว้มีความตอนหนึ่งว่า

...ท่ามกลางเสียงปืนที่ยังดังรัวอยู่ตลอดเวลา ทุกครั้งที่ผมเข้าเฝ้าฯ กราบบังคมทูลรายงาน จะมีพระราชดำรัสพระราชทานกำลังใจว่า “การที่ผู้ก่อการร้ายขัดขวางและต่อต้านมิให้เราจัดตั้งหมู่บ้านได้สำเร็จ แสดงว่าเราเดินมาถูกทางแล้ว เสมือนหนึ่งเราไปบีบจมูกแล้วเขาหายใจไม่ออก จึงจำเป็นต้องดิ้น”...

พลเอกพิจิตร กุลละวณิชย์ องคมนตรี กล่าวว่า พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในสถานการณ์ขณะนั้น นับว่าเป็นกำลังใจอันสูงค่าของผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่ทั้งหลายที่พร้อมจะสละชีวิต เพื่อปกป้องรักษาผืนแผ่นดินไทยเอาไว้ ทั้งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถได้ทรงมีความห่วงใย และทรงเป็นกำลังใจให้แก่ทหารหาญอย่างสม่ำเสมอ และได้เสด็จฯ ไปเยี่ยมทุกปีด้วย “กระทั่งในครั้งหนึ่งหน่วยทหารเกิดปะทะกับผู้ก่อการร้ายและได้รับบาดเจ็บ พระองค์ท่านพระราชทานเฮลิคอปเตอร์พระที่นั่งไปรับทหารบาดเจ็บ นับเป็นพระมหากรุณาธิคุณอย่างหาที่สุดมิได้”

พลเอกพิจิตร กุลละวณิชย์ เล่าต่อไปว่า หลังจากที่ทหารได้ตัดสินใจใช้ “ยุทธการเผาเมืองเผด็จศึก” กับผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ที่บริเวณเขาค้อ และได้รับชัยชนะจนกำลังพลของผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ที่รอดตายพากันล่าถอยหลบหนีไปอยู่ที่อื่นหมดแล้วนั้น ในครั้งนั้นถือว่าเป็นชัยชนะอันยิ่งใหญ่ของฝ่ายทหารเลยทีเดียว เพราะได้นำไปสู่ความสำเร็จอันยิ่งใหญ่ในเวลาต่อมา สมดังกระแสพระราชดำรัสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ได้เคยพระราชทานไว้ว่า

“แผนยุทธศาสตร์พัฒนานี้ทดลองปฏิบัติดู ๔ ปี ซึ่งอาจจะยาวนาน แต่ถ้าสำเร็จแล้ว เขาจะต้องพ่ายแพ้ในที่สุด”

แล้วเหตุการณ์ต่อจากนั้น พลเอกพิจิตรกล่าวว่า ก็เป็นจริงดังที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานดำรัสไว้ทุกประการ เมื่อประเทศไทยหลุดพ้นจากภัยคอมมิวนิสต์ และบ้านเมืองกลับคืนสู่ความสงบสุข “จากนั้นผมเร่งพัฒนายุทธศาสตร์พระราชทานคือ ปลูกฝังให้ราษฎรรักและหวงแหนในพื้นที่ และส่งเสริมราษฎรได้อยู่ดีกินดี โดยมีเป้าหมายที่เด่นชัด คือให้มีรายได้เฉลี่ยต่อครอบครัว ต่อปี สูงกว่ารายได้ของราษฎรทั่วไปในภาคเหนือ ซึ่งก็บรรลุผลตามเป้าหมายทุกปี นับเป็นความสำเร็จที่ยิ่งใหญ่ของยุทธศาสตร์พระราชทานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในการนำเอาการพัฒนาอาชีพ และจิตใจมาเป็นอาวุธในการสู่รบจนได้รับชัยชนะอย่างแท้จริง”

พลเอกพิจิตร กุลละวณิชย์ องคมนตรีได้กล่าวในที่สุดว่า แม้ว่าสมรภูมิรบ สมรภูมิเลือดเขาค้อวันนี้จะเป็นแค่อดีต เพราะได้กลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวอันลือชื่อไปแล้ว

“แต่ทุกครั้งที่ผมเหยียบลงบนสมรภูมิแห่งนี้ ไม่เคยมีวันใดที่ผมจะไม่คิดว่า เพราะประเทศไทยมีพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เราจึงยังคงเป็นไทได้จนถึงวันนี้”... ๛

ชาวบ้านเป็นครู

■ โดย นายสุวัฒน์ เทพอารักษ์ เลขาธิการ กปร.

เมื่อวันที่ ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๒๘ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พร้อมด้วยสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้เสด็จพระราชดำเนินไปยังศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร

ในครั้งนั้นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระบรมราโชวาทแก่บัณฑิตอาสาสมัครพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยขอนแก่น ที่กำลังจะออกไปเป็นอาสาสมัคร เพื่อช่วยพัฒนาหมู่บ้านในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีใจความสำคัญตอนหนึ่งเกี่ยวกับการทำงานพัฒนาชนบท การประยุกต์ใช้ความรู้จากทฤษฎีกับความรู้จากประสบการณ์จริง และรวมทั้งการมีปฏิสัมพันธ์กับประชาชนในท้องถิ่น ว่า

“...เราเป็นนักเรียน เราไม่ใช่เป็นผู้เชี่ยวชาญ “ชาวบ้านเป็นครู” ถ้าหากว่าในด้านไหนก็ตาม เวลาไปปฏิบัติให้ถือว่าเราเป็นนักเรียน ชาวบ้านเป็นครู หรือ “ธรรมชาติเป็นครู” การที่ท่านทั้งหลายจะออกไปก็จะไปในหลาย ๆ ด้าน ...ก็ต้องเข้าใจว่า เราอาจจะเอาความรู้ไปให้เขา แต่ก็ต้องนับถือความรู้ของเขาด้วยจึงจะมีความสำเร็จ...

... เวลาเข้าไปทำงาน อย่านึกว่าเราเป็นครู ให้นึกว่าชาวบ้านเป็นครู...”

> “...การให้ความเคารพชาวบ้าน ด้วยเหตุเพราะชาวบ้านจะต้องผ่านร้อนผ่านหนาว ผ่านสิ่งที่เป็นความทุกข์ ความสุข และสิ่งที่ล้มแล้วล้มอีกมาเป็นเวลานาน...”

...อัธยาศัยไมตรีของชาวบ้านเราต้องไม่ลืม วัฒนธรรมของชาวบ้านเราต้องไม่ลืมเขามีความรู้ด้วยความรู้วิชาการเขาดี แต่ไม่ได้ออกมาจากหนังสือ ออกมาจากประสบการณ์ หรือการกระทำที่ทำมาตลอด อันนี้เป็นข้อสำคัญอันหนึ่งที่ท่านทั้งหลายต้องพยายามไม่ลืม...

พระราชดำรัสข้างต้น โดยแท้แล้วแปลความหมายได้ว่า ก็คือการปฏิบัติงานใด ๆ นั้น จำเป็นที่จะต้องมีการจัดการความรู้ โดยการผสมผสานทั้ง ความรู้เด่นชัด (Explicit Knowledge) อันเป็นความรู้ที่อยู่ในรูปแบบที่เป็นเอกสาร หรือวิชาการอยู่ในตำรา คู่มือปฏิบัติงาน กับความรู้ซ่อนเร้น (Tacit Knowledge) อันเป็นความรู้ที่แฝงอยู่ในตัวคน และเป็นประสบการณ์ที่สั่งสมมายาวนานจนเป็นภูมิปัญญา ให้เกิดเป็นกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน

โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริก็เช่นกัน มีวัตถุประสงค์เพื่อมุ่งพัฒนาคนเป็นสำคัญ โดยกระบวนการเรียนรู้จะเป็นไปบนพื้นฐานของ **“การร่วมคิดร่วมทำ”** โดยเน้นให้เกษตรกรแต่ละคนได้ร่วมคิดและลงมือปฏิบัติไปพร้อม ๆ กับผู้ปฏิบัติงาน และถ้ามีปัญหาก็มาเรียนรู้และไขข้อข้องใจร่วมกันผ่านการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและเรียนรู้ระหว่างกัน ซึ่งนับเป็นกลไกหนึ่งในการสร้างกระบวนการทางปัญญาให้เกิดขึ้นในเกษตรกรและผู้ปฏิบัติงานแต่ละคน ซึ่งถือเป็นทรัพย์ที่สำคัญในการพัฒนา

อีกประการหนึ่งที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงให้ความสำคัญคือ การให้ความเคารพชาวบ้าน ด้วยเหตุเพราะ ชาวบ้านจะต้องผ่านร้อนผ่านหนาว ผ่านสิ่งที่เป็นความทุกข์ ความสุข และสิ่งที่ล้มแล้วล้มอีกมาเป็นเวลานาน เช่น การประกอบอาชีพที่ล้มเหลว การเป็นหนี้เป็นสินมาก่อน

แต่สิ่งที่ชาวบ้านมีอยู่ในตัวเอง คือ ความอดทนและการต่อสู้ดิ้นรนเพื่อที่จะเอาชนะปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เพื่อความอยู่รอดด้วย หรือที่เรียกว่า ไม่ยอมแพ้ต่อชีวิต จึงทำให้เกิดแรงบันดาลใจ ทำให้ต้องคิด...คิด...และคิดอยู่ตลอดเวลา

โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริทุกโครงการจึงให้ความเคารพความคิดของชาวบ้านเสมอ

บรรณานุกรม

[๑]สำนักงาน กปร. ๓๒ ปี ผลสำเร็จศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, น ๔. กรุงเทพมหานคร : บริษัทจุดทองจำกัด , ๒๕๕๕.

[๒]ร.ท. ดร.สุวิทย์ ยอดมณี และคณะ. ใน พระเมตตาใต้ฟ้าเดียวกัน, น ๓๔-๓๕. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พริ้นติ้งพับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๕.

[๓]สำนักงาน กปร. ๓๒ ปี ผลสำเร็จศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, น ๓๐. กรุงเทพมหานคร : บริษัทจุดทองจำกัด, ๒๕๕๕.

[๔]สำนักงาน กปร. ๓๒ ปี ผลสำเร็จศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, น. ๑๓๔. กรุงเทพมหานคร : บริษัทจุดทองจำกัด , ๒๕๕๕.

[๕]ร.ท. ดร.สุวิทย์ ยอดมณี และคณะ. ในพระเมตตาใต้ฟ้าเดียวกัน : น. ๕๐. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พริ้นติ้งพับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๕.

[๖]-[๗]สำนักงาน กปร. ๓๒ ปี ผลสำเร็จศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, น ๘๗. กรุงเทพมหานคร : บริษัทจุดทองจำกัด, ๒๕๕๕.

[๘]ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพาน (www.rdpb.go.th/RDPB/front/StudyCenter/RDPBStudyCenterProject)

[๙]ป่าของพ่อ พ่อปลูกป่าอย่างไร (www.menager.co.th/Weekly๕๔/ViewNews.asp)

[๑๐]สำนักงาน กปร. ๓๒ ปี ผลสำเร็จศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, น ๓๓๒. กรุงเทพมหานคร : บริษัทจุดทองจำกัด , ๒๕๕๕.

เศรษฐกิจพอเพียงที่มาข้อมูล : คัดจากบทสัมภาษณ์ ดร.สุเมธ ตันติวเวชกุล ในนิตยสารสารคดี ฉบับที่ ๒๕๖ มิถุนายน ๔๙ ปีที่ ๒๒ และการบรรยายในโอกาสต่างๆa

บทสัมภาษณ์ พลเอก พิจิตร กุลละวณิชย์ องคมนตรี หนังสือพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับองคมนตรี หน้า ๑๗๑-๑๗๘

[๑]เรียบเรียงจากหนังสือประวัติศาสตร์ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ หน้า ๑๔๗

[๒]เรียบเรียงจากหนังสือความประทับใจ ใต้เบื้องพระยุคลบาท ร.ต.ประเสริฐ บัวงาม หน้า ๕๕

เสกสรร สิทธาคม. “ถนนพระราชทานสายห้วยมงคลประตูสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิต.” หนังสือพิมพ์มติชน (ฉบับวันที่ ๒๒ กรกฎาคม ๒๕๕๔)

มูลนิธิปิดทองหลังพระสืบสานแนวพระราชดำริ. “ถนนห้วยมงคล พ.ศ. ๒๔๙๕”

บทความ “มหากรุณาธิคุณล้นพ้น ๖ ทศวรรษ ทรงพัฒนาเพื่อคนไทย.” หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ (ฉบับวันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๕๕)

สำนักงาน กปร. “ประวัติศาสตร์ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ.” (ธันวาคม ๒๕๔๒). หน้า ๑๔๕.
พระราชดำรัสพระราชทานแก่คณะบุคคลต่างๆ ที่เข้าเฝ้าฯ ถวายชัยมงคลในโอกาสเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา พระราชวังดุสิต วันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๓๗. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พรินติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, (ม.ป.ป.)
มนูญ มุกข์ประดิษฐ์. ประทีปแห่งแผ่นดิน. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ: ไทยประกันชีวิต, ๒๕๓๙
มูลนิธิชัยพัฒนา. จดหมายข่าวมูลนิธิชัยพัฒนา. ปีที่๑ ฉบับที่ ๒(๒๕๓๒) : หน้า ๕-๗
มูลนิธิชัยพัฒนา. จดหมายข่าวมูลนิธิชัยพัฒนา. ฉบับพิเศษ(๒๕๓๔) : หน้า ๑๙-๒๒
สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ(สำนักงาน กปร.). โครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณวัดมงคลชัยพัฒนา. เอกสารเย็บเล่ม, ๒๕๓๘
สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ(สำนักงาน กปร.). แนวคิดและทฤษฎีการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. กรุงเทพฯ: บริษัท ๒๑ เซ็นจูรี่ จำกัด
สำนักราชเลขาธิการ. พระราชกรณียกิจระหว่างเดือนตุลาคม ๒๕๓๕–กันยายน ๒๕๓๖. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๖
นายปราโมทย์ ไม้กลัด (สัมภาษณ์, ๑๑ มีนาคม ๒๕๕๗)

เอกสารอ้างอิง

กรุงเทพมหานคร. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับการพัฒนากรุงเทพมหานครตามโครงการอันเนื่องจากพระราชดำริ ๒๕๔๐

คำสัมภาษณ์ นายสุเมธ ตันติเวชกุล เรื่องการบริหารจัดการน้ำและการจัดการแก้มลิง เมื่อวันที่ ๒๗ มิถุนายน ๒๕๕๖

คำสัมภาษณ์ นายประเสริฐ สมะลาภา เรื่องการบริหารจัดการน้ำและการจัดการแก้มลิง เมื่อวันที่ ๓ กันยายน ๒๕๕๖

คำสัมภาษณ์ นายปราโมทย์ ไม้กลัด เรื่องการบริหารจัดการน้ำและการจัดการแก้มลิง เมื่อวันที่ ๑๑ มีนาคม ๒๕๕๗

สุธาสินี สิงห์วิริยะ เลาะเลียบรั้ววัง กรุงเทพฯ ๒๕๕๒

สำนักงาน กปร. โครงการแก้มลิงตามพระราชดำริ ๒๕๓๘

สำนักงาน กปร. วารสารอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
การพัฒนาคน และคุณภาพชีวิตของคน ๒๕๕๒

คณะจัดทำหนังสือ

“ร้อยเรื่องเล่า : เกร็ดการทรงงาน”

คณะอำนวยการ

นายสุวัฒน์ เทพอารักษ์ เลขาธิการ กปร.
นายชัชชัย ภูวิชยสัมฤทธิ์ ที่ปรึกษาด้านการประสานงานโครงการฯ
ผู้อำนวยการสำนักประสานงานโครงการพื้นที่ ๑
ผู้อำนวยการสำนักประสานงานโครงการพื้นที่ ๒
ผู้อำนวยการสำนักประสานงานโครงการพื้นที่ ๓
ผู้อำนวยการสำนักประสานงานโครงการพื้นที่ ๔
ผู้อำนวยการสำนักแผนงานและวิเทศสัมพันธ์
ผู้อำนวยการสำนักศึกษาและขยายผลการพัฒนาตามแนวพระราชดำริ
ผู้อำนวยการสำนักประชาสัมพันธ์
ผู้อำนวยการสำนักติดตามและประเมินผล

คณะผู้จัดทำหนังสือ

นายอนันต์	ทองประชุม
นางสุพร	ตรีนรินทร์
นายตรีวิทย์	วินิชสำเภาทิพย์
นางกมลินี	สุขศรีวงศ์
นายหทัย	วสุนันต์
นางพิชญดา	หัสภาค
นางศศิพร	ปาณิกบุตร
นายนรินทร์	กาญจนฤกษ์
นางสาวศีต์กร	ตันกำแหง
นายศุภรัชต์	อินทราวุธ
นางสาวสมลักษณ์	บุนนาค
นายเอกชัย	เพ็งสว่าง
นายปริญญวัฒน์	วัชรอาภากร
นายสุทัศน์	ตั้งพิพัฒน์พงศ์
นางสาวสุดารัตน์	คุสินธุ์
นายขจรชัย	ฤทธิวงศ์
นางสาวณัฐดา	ศุภสินธุ์
นายวิโรจน์	เทียมเมือง
นางสาวกาญจนา	กำเนิดพันธุ์
นางเบญจรัตน์	อัครพลวงศ์
นายศิริชัย	รอดทัศนา
นายอิทธิพล	วรนุช
นางสาวสไบทิพย์	ศรีทองสุข
นางสาวศณภัส	จินา
นางสาวฝนทอง	แซ่เล้า
นาวสาวบุษราพรรณ	อุตระ

ภาพประกอบและศิลปกรรม

นายวิชาญ	ธีระสืบสกุล
นายทวีศักดิ์	แป้นคุ้มญาติ
นายพิสิทธิ์	วิเชียรทศพร
นายพลวรรธน์	สายะเสวี
นางสาวประทีป	ศรีคำ

เรียบเรียงเนื้อหา

นางสาววิมลพรรณ ปีตธวัชชัย

จัดพิมพ์โดย
สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงาน
โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.)
อาคารสำนักงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
เลขที่ ๒๐๑๒ ซอยอรุณอมรินทร์ ๓๖ ถนนอรุณอมรินทร์ แขวงบางยี่ขัน
เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐
โทรศัพท์ ๐ ๒๔๔๗ ๘๕๐๐, ๐ ๒๔๔๗ ๘๕๕๙
โทรสาร ๐ ๒๔๔๗ ๘๕๖๒, ๐ ๒๔๔๗ ๘๕๖๑
http://www.rdpb.go.th

พิมพ์ที่	บจก. สุขุมวิทมีเดีย มาร์เก็ตติ้ง โทร. ๐ ๒๗๒๒ ๔๒๐๐, โทรสาร ๐ ๒๓๒๒ ๘๗๐๒
จำนวนพิมพ์	๑๐,๐๐๐ เล่ม
ปีที่พิมพ์	พ.ศ. ๒๕๕๗
ISBN	978-616-7671-24-6

สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการ
อันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.)

เลขที่ ๒๐๑๒ ซอยอรุณอมรินทร์ ๓๖ ถนนอรุณอมรินทร์ แขวงบางยี่ขัน
เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐
โทรศัพท์ ๐ ๒๔๔๗ ๘๕๐๐-๖ โทรสาร ๐ ๒๔๔๗ ๘๕๖๓
http://www.rdpb.go.th